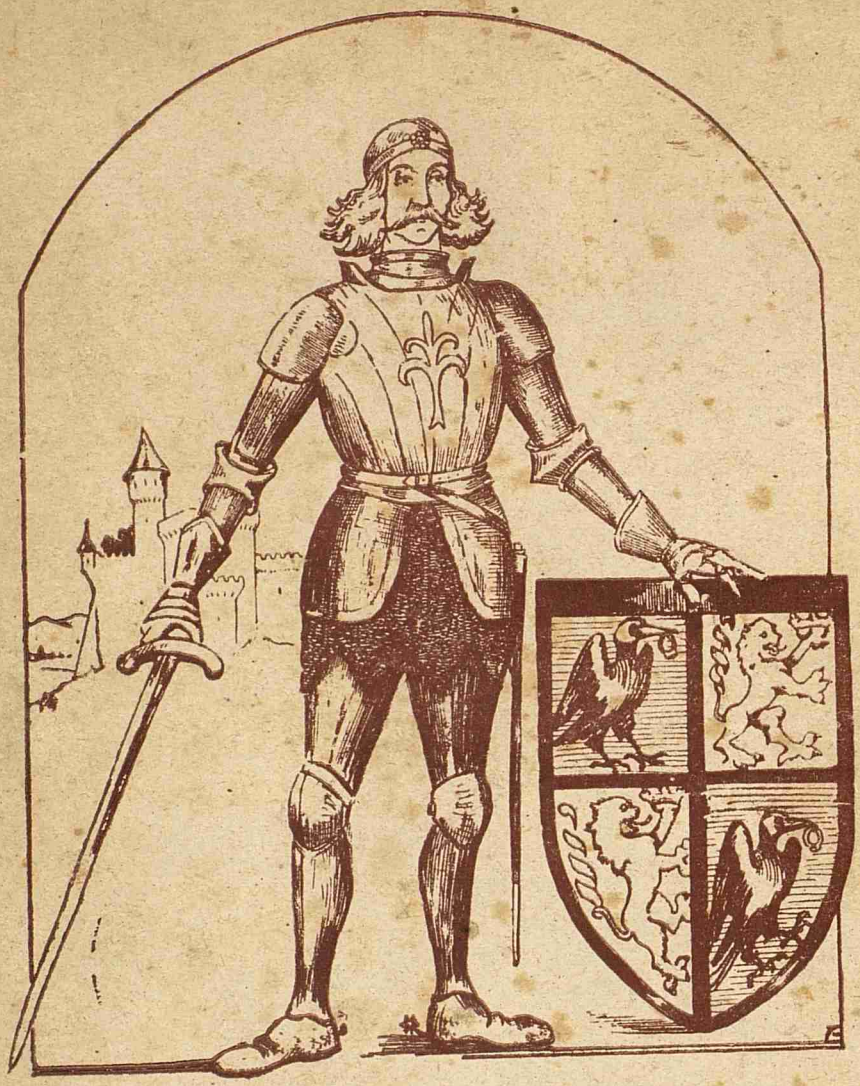

IOAN HUNIADE CORVIN

(DIN ISTORIA ROMÂNILOR ARDELENI.)

DE COLONEL NICOLAU T.

www.dacoromanica.ro

COLONEL NICOLAU T.

IOAN HUNIADE CORVIN

BUCUREȘTI

1 9 2 5

TIPOGRAFIA MARELUI STAT MAJOR

www.dacoromanica.ro

Scurtă privire asupra evoluţiei ideii latinităţei şi a unirei, în cursul vremurilor.

de colonel *Teodor Nicolau*

Veniet ergo tempus, quo posteri visere visedumque tradere minoribus suis gestient qui sudores tuos hauserit campus, que refectiones tuas arbores, que somnum saxa praetexerient, quod denique tectum magnus hospes impleverisut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra vestigia iisdem im locis montrabantur, (Plinius cel tânăr „Panegiricul lui Traian". Capit. XV). [1]

Va veni timpul, când nepoţii noştrii vor fi bucuroşi a vizita şi a se gândi că descendenţii lor vor vizità la rându-le, câmpurile, cari au fost stropite cu sudorile voastre, arbori cari au umbrit repausul vostru, stâncile cari au menajat somnul vostru, casele cari au primit pe un oaspet atât de mare, după cum pe aceleiaşi locuri, vouă vi s'au arătat urmele venerabile ale celor mai faimoşi căpitani.

Plinirea vremii a venit. Ceeace strămoşilor noştri li se părea un vis, azi azi a devenit realitate.

Vechea Dacie, fica cea mai mică a eternei Rome a atins din nou frontierele sale naturale, devenind un stat mare şi puternic.

Memoriei divului Traian, „pater patriae", cum l-a aclamat Senatul, când s'a înapoiat victorios la Roma, după înfrângerea lui Decebal şi cucerirea Daciei, i-au adus urmaşii săi, cu ocazia încoronării primului rege al tuturor Românilor, în cetatea sa Appulum, tributul lor de recunoştinţă şi admiraţie.

Se cuvenea a aduce marelui împărat, omagiul recunoştinţei noastre. de oarece atât originea neamului nostru, cât şi întreaga sa desvoltare, este strâns legată de numele său.

Împăratul Traian, este acela care a cucerit Dacia şi a prefăcut-o în provincie romană.

El a adus, din toate colţurile imperiului roman şi mai ales din Italia, mulţime din popor cu care a colonizat Dacia.

Acesti colonişti, „multis gentes", contopindu-se cu populaţia băştinaşă, i-a împrumutat caracterul său latin şi cu a-

1) Eutropius, VIII.

2) Ex tot orbe Romanus, infinitas coplas hominium transfulerat ab agros et urbes colendas.

www.dacoromanica.ro

amestecul celor două naţiuni, a luat naşrere un popor nou, poporul românesc.

După cucerirea şi colonizarea Daciei, Traian a devenit o figură legendară. Numele său a rămas de-apururea scump poporului românesc, care a dat acest nume la o serie de văi pe unde pusese el piciorul, la stâncile pe care el le tăiase spre a'şi deschide cale legiunilor sale (masa lui Traian din valea Oltului), la valurile ce construise spre a apără Dacia, la drumurile pe unde armatele sale trecuseră (drumul lui Traian din defileul Porţilor de fier), la podul, prin care el leagă cele două maluri ale bătrânului Istru. etc. etc.

Nu numai pământul ţărei noastre este plin de numele lui, dar şi cerul care ne acoperă „Calea laptelui" se numeşte, până azi, calea lui Traian.

De numele lui s'a legat ideia originei noastre latine, idele care a călăuzit paşli poporului nostru, în cursul evoluţiei sale istorice, devenind, în negura vremurilor grele, prin care am trecut, pârghia cea mai pute nică a unităţei noastre politice Ideia că ne tragem din Romani şi ca suntem aduşi pe aceste plaiuri de către Traian, să transformă prin trecerea timpului într'o tradiţie sfântă şi mai pe urmă, când incep persecuţiile naţionale într'un apostolat.

In faţa pretenţiilor de supremaţie naţională, Românii au opus duşmanilor cari îi oprimau, superioriratea originei lor latină asupra raselor slave, finice şi turanice, din ceri aceştia îşi trăgeau origina.

Ideia originei sale latine, a fost farul care a luminat şi călăuzit destinele neamului românesc timp de 18 secole, dându-i forţa morală spre a putea luptà cu toate greutăţile vremurilor şi a'şi păstrà, neatinsă, fiinţa sa etnică.

După ce Aurelian retrage armatele din Dacia (Daciam a Traiano constitutam sublato exercitu reliquit [1]), un mare număr dintre coloniști rămaseră mai departe în vechea Dacie, resemnându-se a trăi sub o naţiune care menajà artele pe care ea nu le cunoştea şi lucrul câmpului, pe care îl desorţuia, păstrându-şi însă, neatinsă fiinţa lor etnică.

Mai târziu. aceşti coloniști trec sub dominaţiunea Hunilor învingători Goţilor şi apoi sub aceia a Gepizilor şi Avarilor, lăsând ca timpul să'i schimbe stăpânii, dar, perpetuând, în mijlocul barbarilor de toate rasele o veche civilizaţie, o limbă fiică a limbei latine şi o fizionomie nobilă şi frumoasă care aminteşte tipul raselor italice [2]).

După distrugerea Imperiului avar, Românii, în unire cu Bulgarii, inflinţând imperiul româno-bulgar, împăraţii Petru şi Samoilă şi mai în urmă Ioniţă, caută să rela legăturile cu Roma.

In anul 1199 împăratul Ioniţă, adresează un-

1) Flavius Vopisc, Aurelia.
2) Amedee Thety, Historie d'Attila.

www.dacoromanica.ro

mătoarea scrisoare papei Inocențiu al III-lea, care, prin trimisul său, Dominic, îl îndemnase să revie sub ascultare bisericei catolice.

„Eu Calo Ioan, împăratul Bulgarilor și al Vlahilor, îți trimit bucurie și sănătate și te înștiințez că am primit prea sfintele scrisori, cari ne-au plăcut mai mult decât aurul și pietrele scumpe.

„Pentru aceea am mulțumit atotputernicului Dumnezeu „că ne-a cercetat pe noi nevrednicii robii săi, și ne-a adus aminte de *sângele și patria din care suntem prăsiți.*

„Iară împărăția noastră, cerem dela *biserica Romei, ca de „la mama noastră*, coroana în cinste ca un fiu iubit, etc. [1])."

Aceasta denotă ca ideia latinității, formă și la acea dată titlul de glorie pentru poporul român. Paralel cu ideia latinității, ia naștere ideia unirei tuturor Românilor.

După înființarea principatelor române, armatele lui Vlaicu Vodă și a lui Mircea cel Batrân, luptă cot la cot la Vidin, pe Câmpul Mierlei și la Nicopole, cu trupele române ardelene, comandate de Nicolae Gara I și al II-lea contra Turcilor, cimentând astfel, pe câmpul de luptă, frația de arme și de sânge.

Ioan Huniade luptă timp de peste 20 de ani contra Turcilor, cu o armată recrutată, în majoritate, din Români bănățeni și ardeleni, sporită cu trupele principilor munteni. Ardelenii, bănățenii și muntenii luptă sub aceleași steaguri, conduși de cel mai mare general al timpului, român atât ca origine, cât și ca sentimente.

Ștefan cel Mare, este primul voevod român, care să gândește la unirea celor 3 țări surori, văzând neputința în care ele se găseau de a luptă fiecare izolat în contra Turcilor. El realizează chiar unirea de fapt a Munteniei cu Moldova, gonind din scaun pe Radu cel Frumos și punând în locul lui pe Laiot Basarab, iar mai în urmă pe Vlad Țepeș.

Este prima dată în istorie, când cele două principate române sunt supuse aceluiaș voevod.

El pune, de asemenea, piciorul în Ardeal, unde primește în stăpânire cetățile Ciceiul și Cetatea de baltă, fiecare cu un întins hinterland de sate românești. Înființează episcopia Vadului preparând astfel, unirea sufletească a Ardelenilor cu Moldovenii

Petru Rareș continuă politica inaugurată de părinții tele sau și folosindu-se de lupta dintre Ferdinand împăratul Germaniei și Ioan Zapolia, intră în repetate rânduri, în Ardeal, cucerind mai multe cetăți.

Muta vama dela Oituz la Prejmer, intenționând de a muta treptat frontiera Moldovei tot mai spre Vest.

Proectul său era ca: „Ardealul, care l'a cucerit cu sabia, și „nu-l mai dea nimănui, nici lui Ferdinand, nici altuia".

Mihai Viteazu, realizează o clipă unirea celor trei surori. Dacă el nu ar fi foat ucis mișelește, de sigur, că timpul ar fi cimentat această unire naturală.

---

1) *Cranica Ramânilar*, Șincai, vol. 1

www.dacoromanica.ro

„Duca Vodă să ţineà şi vorbea în casă lui şi ispiteà să „fie craiu în ţara ungurească, un fecior al său în ţara Moldovei, „domn, alt fecior în ţara muntenească şi ginere-său hatman în „Ucraina[1]).

Când vremurile nu mai sunt prielnice de a realizà cu sabia unirea celor trei ţări surori, minţile cărturarilor duc prin condeiul lor lupta înainte pentru, realizarea acestei idei, cum şi pentru ă păstrà, vie, conştiinţa neamului românesc.

In secolul al XVIII-lea fiii boerilor moldoveni, fiind trimişi spre a'şi face studiile în Polonia, unde străluceà cultura latină studiind istoria Romei, îşi formează convingerea despre origina noastră latină.

Inapoindu-se în ţară şi scriind istoria Moldovei, ei arată că, *românii din ţara ungurească, din Ardeal şi Maramureş, sunt fraţi buni cu moldovenii şi că toţi dela Roma să trag.*

Grigore Ureche, cel mai vechi dintre cronicari, scrie următoarele:

„Limba şi graiul nostru din multe limbi este făcut şi ne „este amestecat graiul nostru cu al vecinilor dimprejur, *măcar ca dela Roma ne tragem.*"

Miron Costin arată că Moldovenii, Muntenii şi Ardeleni sunt toţi un neam,, constituind, deci, una şi aceiaş naţiune:

„Inceputul rilor acestora, şi a neamului moldovenesc, „muntenesc şi ţările ungureşti, au acest nume de Români până „astăzi, dela descălicatul ţărilor dintâiu, dela Traian împăratul „Romanilor.

„Ei tot un neam şi tot odată descălicaţi".

Cronicarii ce urmeaza susţin toţi aceiaşi teză.

Fanarioţii, încearcă a înăbuşi, în principate, orice încercare de manifestare naţională.

Tinerii studenţi ardeleni, trim şi de opis opul Clain, spre a urma cursurile la Roma, adăpându-se direct dela vastele isvoare istorice a bibliotecei Vaticanului, prin serioase argumente ştiinţifice, dovedesc latinitatea neamului şi limbei româneşti

Gheorghe Şincai, arată în scrierile sale, că limba română e curat latină; iar Petru Maior, mai apropiat de adevărul istoriei, că limba română derivă din limba latină rustică.

In cronica sa, care a fost şi este încă cea mai complectă şi documentată istorie a neamului românesc, Gheorghe Şincai insistă asupra neajunsurilor şi desbinărilor dintre fraţi şi le arată necesitatea unirei lor într'un singur stat.

„Pe neamul românesc, mai mult, l-au stricat neînţelegerea „dintre dânşii şi ura din lăuntru, care şi pe strămoşii noştrii ro„mani, singură i-a mâncat, decât neamurile păgâne, Turci şi Tătari „de cari prea uşor s'ar fi apărat Românii, dacă nu s'ar fi des„părţit muntenii şi moldovenii în două domnii, ci ar fi stat toţi „sub un cap, fiind toţi laolaltă".

---

1) *Gronica lui Nicolcea.*

www.dacoromanica.ro

Concomitent cu scriitorii latinişti în Ardeal, Văcăreştii propagă ideia unirei în principate; Iancu Văcărescu cearta, Milcovul pentru despărţirea fraţilor.

Gheorghe Lazăr, reaprinde în Muntenia, flacăr conştiinţei naţionale şi prin Heliade Rădulescu şi ceilalţi discipoli ai săi prepară, sufleteşte, generaţia dela 1848 pentru unire.

Ideile de care era animată această generaţie, rees din cuvântarea introductivă ţinută de Mihail Kogălniceanu, în ziua de 24 Noembrie 1843, la inaugurarea cursului de istoria naţională la Academia Mihăileană, în care între altele, el spunea următoarele:

„Dacă Grecii au căzut sub jugul lui Filip şi în urmă sub „jugul Romanilor, este pentrucă au vrut să fie plateeni, thebani, „athenieni, spartani şi nu Heleni.

„Tot aşa şi *strămoşii noştri, au vrut să fim* ardeleni, mun„teni, moldoveni şi nu Români. Rareori au vrut să se privească „între dânşii, ca o singură şi aceiaşi naţie.

„*In neunirea lor trebue să vedem* isvorul tuturor nenorociri „rilor trecute, a căror urme încă până azi sunt vii pe pământul „nostru.

„Departe de a fi păstrătorul unui sentiment de ură către „celelalte, popoare eu privesc ca patria mea toată acea întindere de loc, „unde să vorbeşte româneşte şi ca istoria naţională, „istoria Moldovei întregi înainte de sfârşirea ei, a Valahiei şi a „fraţilor din Transilvania, cu ca i suntem fraţi şi de cruc şi „de sânge şi de limbă şi de legi".

Ideia unire propagată dela catedră şi prin presă, câştigă mereu partizani, aşa că la 9 Iunie 1859, când Vasile Alexandri compune hora unirei, în care arată în urmatoarele versuri avantajele ei:

Unde-i unul nu-i putere,
La nevoi şi la durere
Amandoi suntem de-o mamă
De o făptură şi de samă.
Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă în lume.

Unirea principatelor era deja realizată.

Mai rămăsese de efectuat unirea cu Ardealul şi realipirea la patria mumă a Bucovinei şi Basarabiei.

Şcolile naţionale din Bucovina, liceele din Blaj şi Braşov şi gimnaziile din Brad şi Năsăud, dir preună cu şcolile normale şi seminarele celor două biseri i ardelene, susţinute de o serie de societăţi culturale, sunt focarele de cultură cari întreţin nestinsă, candela conştiinţei naţionale şi prepară poporul român din Ardeal, pentru marele act al întregirei neamului.

Discursul celebru, rostit de canonicul Augustin Bunea, cu ocazia congresului ţinut la Alba Iulia de societatea Astra, numai cu câţi-va ani înainte de isbucnirea războiului mondial, ne arată sentimente e de cari erau animaţi Românii ardeleni.

www.dacoromanica.ro

„Noi vom sfârşi, cu bine, războiul cel mare ce ne aşteaptă. „Nu trebue să ne îndoim, căci suntem un popor de putere şi de „viaţă. Dacă am fost veacuri întregi zidul de pază al civilizaţiei „din Apus, împotriva cotropitorilor barbari, dacă am putut vedea „regatul mândru românesc, e dovada cea mai vie de puterea şi „trăinicia noastră. Vom stinge pe toţi păcătoşii cu puterea noas„tră. de viaţă. Vom lupta în rânduri, tot mai închegate, prin mii „de furtuni, ce cearcă să ne risipească.

„Să cadă chiar cerul asupra noastră, noi nu ne vom în„spăimânta în lupta ce o purtăm pentru idealul nostru. Vom „lupta până la cel din urmă ostaş, cu îndârjire neînfrântă".

Cuvintele profetice ale acestui apostol al culturei neamului, s'au realizat întocmai.

Din sângele a sute de mii de viteji, vărsat pe câmpurile de luptă din Ardeal, Muntenia, Moldova şi Ungaria, a eşit România Mare şi victorioasă, suferinţele milenare ale poporului român, căpătând, astfel, reparaţiunea lor firească.

Necesitatea studiului istoriei naţionale

Din cele arătate mai sus, rezultă că realizarea idealului nostru naţional, a fost opera mai multor generaţii, de voevozi şi cărturari, cari au lucrat la aducerea lui la îndeplinire cu continuitate şi îndelungă răbdare, nefăcând către scopul de atins un pas cel mult doi, într'un secol. Dealtfel evoluţia normală a lucrurilor, singura care poate duce o operă la bun sfârşit, pentru a da ceve trainic, nu admite salturi, ci numai o desfăşurare lină şi firească.

In această evoluţie, armata a avut un rol preponderent. Pandurii lui Tudor, pun capăt domniei fanariote, drobanţii regelui Carol asigură independenţa ţărei, iar cu sângele a sute de mii de oşteni români, vărsat la Jiu, la Oituz, la Mărăşti, Mărăşeşti, Ciucea, Szolonk etc. sau trasat noile hotare ale României Mari.

Cu aceasta, rolul armatei nu este terminat România trebue să se consolideze puternic în hotarele ei câştigate, cu atât de grele jertfe.

Această consolidare, trebue făcută întâiu pe teren militar. Armata fiind sâ'ghia măririi şi neatârnărei ţărei, trebue să fie cât mai trainic organizată şi cât mai bine înzestrată, spre a fi sub toate raporturile le înălţimea cerinţelor moderne. Numai astfel ea îşi va putea îndeplini rolul de scut apărător al moşiei româneşti.

Pentru a-i da o organizare trainică, trebue să lagăm prezentul cu trecutul.

Paralel cu întărirea armatei, nu trebue pierdut din vedere, că popoarele sunt mari, nu numai prin forţa armelor, ci şi prin sentimentele de cari sunt animate.

Problema unităţei politice, atrage după sine o altă problemă, tot atât de importantă, aceea a unităţei sufleteşti a întregului neam românesc.

www.dacoromanica.ro

Consolidarea noastră trebue făcută nu numai pe terenul militar, ci şi pe cel cultural şi sufletesc. Trebue închegat sufletul întregului neamului românesc într'o singură gândire şi făcut ca toate inimile să bată pentru aceiaşi cauză. Noua generaţie trebue crescută tot în spiritul tradiţiei naţionale.

Înaintaşii noştri, în decursul secolelor, au pregătit, cu sângele lor, înfăptuirea României Mari. Cei ce vin după noi, trebue să le continue opera.

Tradiţia este un factor indispensabil măririi şi progresului unui popor.

Şi dacă tradiţia şi continuitatea are importanţă în diferitele instituţii ale unui popor, la armată tradiţia formează chiar sufletul ei.

Munca generaţiei viitoare, trebue să înceapă de unde a lăsat o cea din 1916.

Această generaţie ne-a dat unitatea noastră politică. Cea viitoare trebue să ne consolideze unitatea sufletească. Generaţia din 1916 ne-a lăsat o armată puternică, bine instruită şi cu o solidă disciplină militară. Generaţia viitoare, trebue să lucreze, pe acelaşi cale, continuând firul tradiţiei.

Armata are dar datoria, să facă educaţia noilor generaţii în spiritul unei sănătoase tradiţii naţionale şi a unei solide discipline militare.

Firul acestei tradiţii, nu'l putem găsi decât la isvoare, dela care s'au adăpat cronicarii şi istoricii noştri în vremurile turburi din trecut, care este studiul istoriei noastre naţionale.

Mihail Kogălniceanu, în prefaţa sa dela Letopiseţele Moldovei şi Valahiei, ne arată că, „în secolele de înjosire naţională „din trecut, limanul de mântuire şi altarul de reazăm pentru „carturarii noştri, a fost studiul istoriei".

„Cetind istoria, vom avea mai multă isptă pentru trecut, „vom preţui mai mult prezentul şi vom spera mai mult de la viitor".

În dorinţa de a contribui, cu cât de mică parte, la unificarea sufletească a românilor ardeleni cu cei din regat, pentru ca prin cunoaşterea mai deaproape să crească stima reciprocă, cum şi în dorinţa de a face cunoscute ofiţerilor armatei noastre, operaţiile militare ce s'au desfăşurat în Ardeal, Banat, Crişana, şi Maramureş am întocmit prezenta lucrare.

Istoria Românilor ardeleni, dela distrugerea imperiului avar, până la suirea pe tronul Ungariei, a regilor din casa de Anjou

După părăsirea Daciei de către împăratul Aurelian, această ţară deveni bulevardul de trecere al nenumăratelor popoare, în drumul lor dela Răsărit spre Apus. Dintre aceste popoare, acele care aură mai un timp mai îndelungat în Dacia, au fost Gepizii ei Avarii. După 2 mari campanii ale lui Carol cel Mare, conduse cu toate forţele imperiului, contra Avarilor, campanii ce încep în anul 798 şi se termină în anul 802, cele 9 ringuri concentrice, cari formau sistemul de fortificaţie al imperiului avar, sunt cucerite, capitala imperiului ocupată, iar imperiul avar desfiinţat.

www.dacoromanica.ro

Românii, cari în perioada invaziilor se adăpostiseră în munţii Ardealului, rămaşi fără stăpâni, scoboară în câmpiile Banatului şi Crişanei, rămase şi ele pustii după împrăştierea hoardelor avare şi înfiinţează mai multe voivodate şi cnezate.

Ei trăesc în linişte şi pace, până în anul 888 după Christos, când apar în Europa, Ungurii chemaţi de împăratul Bizanţului Leon cel înţelept, din ţinuturile Volgei, spre a-l ajuta contra Bulgarilor.

In timpul când Ungurii luptau contra Bulgarilor, Pecenegii, solicitaţi cu daruri de către regele bulgar Simeon, atacă tabăra Ungurilor, aşezată în valea Siretului producându-le mari pagube.

Arpad, ducele Ungurilor caută, atunci, o nouă patrie. Urcă valea Siretului, trece în Galiţia şi prin pasul Koros-Mezo ajunge în Ungaria de azi, stabilindu-şi prima capitală în oraşul Ungvar.

Sosiţi în câmpia Tisei, Ungurii atacă în unire cu împăratul Germaniei, Arnulf, regatul morav a lui Swatopluc, pe care îl ocupă. Se întorc, apoi, contra voevodului slavo-român, Salan, care, de nevoe, le cedează o parte din pământul său.

Atacă apoi, pe Men-Marot voevodul Bihorei, pe care neputându-l învinge cu armele, Arpad căsătoreşte pe fiul său Zoltan cu fata lui Men-Marot, cucerind, prin această legătură, Crişana.

La anul 904, Unguri pătrund în Ardeal, pe poarta Meseşului si bat lângă râul Almaşului pe Gel, voevodul românilor ardeleni din valea Someşului. Gel, înfrânt fuge spre capitala sa, dar e urmărit şi ucis în valea Copuşului. Românii, rămaşi fără domn, aleg de duce pe Tuhutun, comandantul trupelor ungureşti.

Ungurii, atacă apoi pe Glad, voevodul Banatului, care, deşi ajutat de Bulgari, este bătut şi închis în cetatea Keve.

In urma acestor lupte, Banatul, Crişana şi partea de Vest a Ardealului cad în stăpânirea Ungurilor.

Până la anul 950, când armata ungurească este complect înfrântă de împăratul Germaniei Otho cel Mare, Ungurii fac ceia ce făcuseră mai înainte Avarii, cu cari erau de acelaş neam, trăind din invazii şi prăzi în Peninsula Balcanică, Germania, şi chiar în Franţa.

Sub regele Geza, Ungurii devin cultivatori de pământ şi comerc anţi. Sub sfântul Ştefan la 1000 d. Chr. Ungurii se creştinează. Dela venirea Ungurilor şi până la creştinarea lor contactul cu Românii a fost cu totul neînsemnat. Românii, în tot acest timp, trăesc sub voevozii şi cnezii lor în comunitatea lor primitivă şi patriarhală, cu ciobani şi plugari, bucurându-se de cea mai complectă independenţă.

Primul rege, ungur, care caută să supună în mod definitiv Ardealul dominaţiei Ungureşti, este sfântul Ştefan.

La anul 1002 d. Chr. el porneşte o expediţie contra lui Ghiula, ducele Ardealului, din familia Tuhutun, vărul său, pe care îl bate şi îl ia prizonier, numind, în locul, lui, ca guvernator al Ardealului, pe Zoltan.

www.dacoromanica.ro

In anul 1004 Ştefan cel sfânt, întreprinde o expediţie contra lui Kean, ducele Vlachilor, care domnia în centrul şi estul Ardealului, părţi ce nu fuseră încă supuse de unguri.

După un războiu lung şi greu Kean este bătut şi ucis, iar bogăţiile şi comorile lui sporesc tezaurul regilor unguri.

Sub urmaşii sfântului Ştefan, legăturile de dependinţă dintre Ardeal şi regatul ungar, încep din nou să slăbească, astfel că la anul 1036 întâlnim pe Solomon regele Ungariei cerând ajutor regelui Kutesc urmaşul lui Ghiula, contra lui Ladislav fiul lui Bela I, care îi ocupase tronul. Solomon jură lui Kutesc că dacă îi va ajuta, el va reda independenţa Ardealului (juravit quod Transilvaniam proprietari juro ipsi traderet.).

Kutesc îi vine în ajutor, dar e bătut de regele Ladislav. Armata lui Kutesc nu putea fi compusă decât de Români, cari erau locuitorii Ardealului pe acele vremuri. Faptul că Solomon se adresează lui Kutesş, denotă că aceasta avea curtea şi oastea lui proprie, şi că se bucura de oarecare autonomie. Luptând ca ostaşi sub regii unguri din dinastia arpadiană, îi întâlnim, pe Români, pentru întâia oară, în anul 1130.

Cronica ungurească ne spune că regele Ştefan al II-lea, iubea foarte mult pe Români, ca unii ce erau buni oştaşi. Din această cauză s'au supărat Ungurii şi mulţi Români au tăiat 1).

Mai întâlnim pe Români în armata ungurească, sub Bela al IV-lea, în luptele dintre acestea şi Otocar regele Boemiei.

In lupta dela Kressenbrun, pe râul Morava. ce are loc în ziua de 12 Iulie 1260, între trupele lui Bela al IV-lea figurează Ruşi, Tătari, Cumani. Unguri, Slavi, Secui, şi *Valachi*, (Siculorum quique *Balachorum*. 2).

In general, sub regii unguri din familia lui Arpad, adică dela 904—1300, Românii din Ungaria şi Transilvania s'au desvoltat şi au prosperat în condiţiuni destul de prielnice.

Sub aceşti regi viaţa s'a desfăşurat în Ungaria în mod paşnic şi normal. Schimbări mari nu s'au produs în regatul Ungariei, în acest timp. Regii din casa de Arpad nu s'au gândit la cuceriri, iar luptele cu popoarele vecine, ca, Sârbi, Cumani, Bulgari, au fost ceva trecător

Timpul cât au domnit regii din casa de Arpad, este o epocă de liniştită aşezare a poporului maghiar şi de temeinică consolidare a statului ungar. In tot acest timp Românii ardeleni şi cei din părţile de Vest ale Ungariei, fiind locuitorii autohtoni „vatra Ardealului", cum le zice Şincai, s'au desvoltat în pace şi linişte.

Deşi Ardealul, în timpul domniei sft. Ştefan, devine o provincie cucerită, stăpânirea lui, după cum am arătat mai sus, rămâne mai mult o stăpânire pretinsă şi disputată decât o provincie anexată. El continuă a se bucura mai departe de o largă autono-

---

1) *Cronica românilor*, de Sincai, vol. I.
2) *Istoria românilor din Ardeal şi Ungaria*, de Nic. Iorga.

www.dacoromanica.ro

mie, iar locuitorii români, aveau drepturi politice egale cu ale celorialte naţionalităţi.

Românii din Ungaria, sub regii din casa de Anjou.

Cu venirea la tronul Ungariei a dinastiei de Anjou, se produce o schimbare în direcţia politică a regilor Ungariei.

Dinstia de Anjou fusese adusă pe tron de papii dela Roma. Andrei al III-lec, ultimul rege din casa de de Arpad, a murit în condiţiuni suspecte.

Regii din casa de Anjou vin ca unelte ale papei. Ei lucrează din ordinul papei şi în numele lui, papalitatea fiind pe acele timpuri atotputernică în Europa.

Tendinţa papilor era de a impune religia catolică la toate popoarele din Orient. Acele popoare, cari nu-o primiau de bună voe, erau forţate să o primiască.

Lupta a început întâiu contra ortodocşilor din regatul Ungariei, sub regii dinaintea lui Bela al IV ea şi s'a continuat destul de aprigă sub urmaşii acestuia şi mai ales ai lui Andrei al III-lea, sub domnia căruia are loc, la anul 1290, revolta religioasă a Românilor din regiunea Sibiu-Făgăraş-Braşov, revoltă care a determinat trecerea unui mare număr de Români în Muntenia, şi formarea principatului muntenesc.

Experienta făcută cu regii Bulgariei din famil a Asăneştilor când papa dela Roma îl ademeneşte pe Ioniţă a trece la catolicism, prin frumoasa coroană ce-i trimete şi prin recunoaşterea sa ca împărat al imperiului român-bulgar, iar împăratul Bizanţului readuce pe urmaşul său la religia ortodoxă, prin oferirea mânei fiicei sale, l-a convins pe papi că la popoarele din Orientul Europei, religia catolică, chiar dacă se adoptă momentan, ea nu se poate menţine decât prin forţă. De aceia, papa îndeamnă pe regii din casa Anjou ca paralel cu prigonirea ortodoxilor din regatul ungar (cari majoritatea erau Români) să impue cu forţa religia catolică în ţările mărginaşe. Aceasta este una din cauzele expediţiei lui Carol Robert, contra lui Alexandru Basarab şi a lui Ludovic cel Mare contra lui Vladislav Basarab. Paralel cu această politică de lăţirea catolicismului, impusă de papi, regi din casa de Anjou au şi o politică proprie, imperialistă, cu tendinţa de a întinde hotarele regatului şi a forma din Ungaria cel mai mare stat din centrul şi orientul Europei.

Aceste tendinţe de cucerire, duc la încălcare a frontierelor ţărilor vecine, dând naştere la o serie de războaie ofensive, făcute de Carol Robert şi Ludovic cel Mare.

Carol Robert, căutând să întindă frontierele spre Est intră în luptă cu domnul Munteniei, Alexandru Basarab, de care este crunt bătut în anul 1330; şi spre Sud-Vest, unde are o serie de lupte cu Veneţienii.

Ludovic cel Mare. care, în calitate a Sa de moştenitor al mamei sale, (fiica regelui Casmir), ajunge rege al Po-

www.dacoromanica.ro

loniei, şi apoi stăpân al Bosniei, caută, în 2 rânduri, să supuie Muntenia. Tot el este acela, care conduce prima cruciadă contra Turcilor la anul 1365; luptă apoi pentru Dalmaţia în contra Veneţienilor, iar când fratele său Andrei, regele Neapolului, este asasinat, trimite trupe în acest regat spre a şi asigura moştenirea tronului strămoşilor săi.

Pe când regii din casa de Arpad au dus o politică paşnică şi liniştită, Carol Robert şi Ludovic cel Mare, inaugurează o politica imperialistă, o politică de cucerire. Regalitatea angevină, este dar întâiu de toate, o regalitate militară.

Cuceritorul fără astâmpăr, cum îl numeşte domnul Iorga pe Ludovic cel Mare, avea nevoe, pentru scopurile sale de cucerire, în primul rând de ostaşi bravi şi devotaţi. Acest fel de ostaşi nu i poate găsi nici la Maghiari, nici la Poloni, nici la celelalte popoare slave din vastul său regat, ci numai la Români.

Neamul românesc, moştenise de a strămoşi lor, Romanii şi Dacii, cele mai frumoase şi distinse calităţi militare.

Regii din casa de Anjou fiind de origină franceză, recunosc prin afinitatea sângelui, dela primul contact cu Român, că acest popor este singurul care le poate da soldaţi plini de curaj, bravura şi devotament, de care ei aveau nevoe. Dintre fecioriі români, îşi recrutează ei soldaţii cu cari se luptă în Dalmaţia, Galiţia, Bulgaria şi chiar în regatul Neapolului.

Dintre români îşi recrutează Carol Robert oastea cu care luptă contr Veneţienilor şi principilor ds Austria.

Prima oară când se face menţinute, sub domnia regelui Carol Robert, despre participarea la luptă a trupelor ardelene este în anul 1321.

Pe când Carol Robert luptă contra voevodului sârb Miliutin Uros, dela care reuşise să smulgă cetatea Belgradului şi întreg Banatul Macso, magnatul Petho Teter se rasculă contra regelui. Răscoala întinzându-se în întreg judeţul Zenplen, Carol Robert trimite contra lui pe voevodul Ardealului.

In anul 1322, Ludovic, regele Bavariei, certându-se cu principele Friedreik de Austria pentru coroana imperiului german Ludovic încheie alianţă cu Ceh, dela care primeşte un important ajutor militar. Friedrek de Austria, rămânând inferior rivalului său, cere ajutor lui Carol Robert, care îl trimete 4000 de unguri şi 22.000 de români.1)

In anul 1328, principele Friedrik de Austria, încasând veniturile ce-i reveneau, de drept fratelui său Otto, acesta din urmă cere ajutorul regelui Ungariei. Carol Robert, trimite pe cumanii şi Români contra lui Friedrik. cari, devastând, îngrozitor, ambele maluri ale Dunării, îl constrâng să ceară pace.

---

1) *Istoria românilor din Ardeal şi Ungaria,* de N. Iorga, pag. 81.

www.dacoromanica.ro

In anul 1327 în cursul luptelor ce au loc între Ioan, regele Bohemiei şi împăratul germen Carol Robert, aceasta trimite câteva mii de Cumani şi Români pentru a apăra frontiera de vest a Ungariei.

Mihail Basarab, principele Munteniei, nevoind să-i cedeze lui Carol Robert cetatea Severinului, pe care Bela al IV-lea o răpise dela Muntenia şi-o dase ordinului Ioaniţilor, iar Basarab o recucerise în timpul luptelor interne pentru tronul Ungariei, regele Ungariei îşi adună la Timişoara, în anul 1330, o oaste numeroasă compusă din nobili şi un mare număr de Cumani şi Români.

Sub Ludovic cel Mare, trupele române continuă a formă elita armatei ungare.

După terminarea primei campanii din regatul de Neapol contra reginei Iohana, care omorâse printr'o conspiraţie pe soţul său Andrei, fratele regelui Ludovic, aceasta înapoindu-se în Ungaria, lasă ca guvernator al Neapolului pe voevodul Ardealului Ştefan Apor. Trupele ce-i pune la dispoziţie, sunt compuse din Români şi mercenari germani. După plecarea regelui aceştia din urmă neprimind solda pe 3 luni, să revoltă contra voevodului Stefan, voind să-l prindă şi predă adversarului său Ludovic de Taranto, bărbatul reginei Iohana.

Voevodul Stefan, fuge în Manfredonia, la trupele române, care îl rămăseseră credincioase.

In anul 1356, armata cu care Ludovic cel Mare pleacă contra principelui sârb Duşan şi apoi contra Veneţiei este compusă din Maghiari, Cumani Români şi mercenari germani[2]).

In anul 1366, după campania contra Turcilor, garnizoana ce lasă în Vidin, după înfrângerea oştilor turco-bulgare, este compusă tot din Români ardeleni.

„A intrat Ludovic cel Mare, cu multă oaste în crăimea Bul„gariei şi luând cetatea Vidinului, a supus-o prinzând pe Ştraso„mir, comandantul cetăţei. „A pus apoi comandant al Vidinu„lui pe Dionisie, voevodul Ardealului."

Acest voevod nu puteà avea cu el decât ostaşii ardeleni, printre cari Românii formau majoritatea.

Ambii regi, fac un larg apel la elementul românesc, pentru a le dà soldaţi şi comandanţi necesari, deschizându-le, acestora din urmă, frumoase perspective de avansare şi viitor.

Românii răspund la acest apel, comportându-se cu vitejie, în lupte. Cronica acestor timpuri, este plină cu pomenirea strălucitelor fapte de arme ale diferiţilor comandanţi de origină română.

Astfel găsim, încă în anul 1311, următorul hrisov, dat de Carol Robert, lui Ioan fiul lui Jebul[3]):

„Noi, Carol, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, prin „această înştiinţăm pe toţi, care se cuvine, că pentru credinţa şi „vrednicia lui Ioan, fiul lui Jebul din Bistriţa, care ne-a arătat-o „cu toată căldura în multe fapte şi ne-o arată încă, satul care

1) *Thuroczi*, vol. II, pag. 97.
2) *Horvath „Magyarosszagtortenemei"*, vol. 2, pag. 122.
3) *Cronica lui Şincai*, vol. I, pag. 295.

www.dacoromanica.ro

„se chiamă Petendorf şi este între Iad şi între munţi, în comi-„tatul Bistriţei, care sat este crăesc, *i-am dat cinstit şi dăruit*, „numitului Ioan, cu toate veniturile şi folosinţele şi prin dânsul „moştenitorilor lui, şi urmaşilor moştenitorilor lui, cu credinţă şi „deapururea cu pace să-l ţină, aibă şi moştenească. Dat la Buda, „la început Păreşimilor, în anul Domnului 1311".

In anul 1366, Ludovic cel Mare dă un hrisov prin care dărueşte, pentru vitejie în lupte, magistrului Deşeu din Teaga, comitatul Dobâci, o darte din domeniul regesc, Mahal [1]).

Românii Carpat, Stan, Neagoe, Vlaicu, Nicolae şi Vlad, primesc dela Ludovic cel Mare, pentru servicille militare aduse tatălui său, Carol Robert, în luptele contra lui Basarab şi în campania din Dalmaţia [2]), moşiile Recaşu, Sentelei, Vasahaza şi Vitigulmad din Banat.

Prin aceste danii de moşii, ia naştere, în Banat, Crişana, Maramureş şi Ardeal, o noblime românească, care stă alături cu vechii cneji şi voevozi, ca Ivan Voevod din Beiuş (pomenit la 1363), Bogdan voevod din Maramureş, Ursu din Apahida, cnezii Strola şi Zaic din părţile Haţegului, familiile Balc, Drag, Bartolomeu, Birtoc, Baleta, etc., sporesc clasa conducătoare a Românilor din Ungaria, din care vor eşi, mai târziu, mari comandanţi de oaste Nicolae Gara, Ioan Huniade, Iosif Somu, etc., sau mari dregători ai ţărei, ca Nicolae Olal (Românul), arhiepiscopul Strigoniului şi Birtoc guvernatorul Ardealului.

Sub dinastia de Anjou, Românii suferă, din punct de vedere religios, dar pe terenul militar şi economic se ridică şi se îmbogăţesc.

Românii din Ardeal şi Ungaria sub regele Sigismund

Pentru a putea urmări şirul faptelor, este nevoe să arătăm, pe scurt, cum s'au succedat, la tronul Ungariei, diferiţii regi din dinastia de Anjou.

După stingerea dinastiei Arpad în 1300, urmează pe tronul Ungariei, dinastia din Anjou, din Regatul Neapolului.

Carol Robert, primul rege din casa de Anjou, a domnit dela 1300—1342.

Ludovic cel Mare, fiul său a domnit dela anul 1342—1382

Dela 1382—1385 a urmat, pe tron, Maria fica lui Ludovic cel Mare, iar dela 1385—87 Carol cel mic.

Dela 1387—1395 a domnit Maria împreună cu soţul său Sigismund. Dela 1395—1437 Sigismund singur.

Domnia lui Sigismund, este una dintre cele mai luugi şi mai bogată în evenimente de ordin militar şi politic.

Sub acest rege elementul românesc, continuă a fi la curte în mare stimă şi favor.

---

1. *Cronica românilor de Şincai*, vol. 1, pag. 334.
2. *Istoria rămânilor bănăţeni*, de G. Popovici.

www.dacoromanica.ro

Sigismund, ca ginere şi urmaş al lui Ludovic cel Mare, urmează întru totul politica imperialistă a socrului său. De aceea, prima lui grijă este de a-şi face o armată puternică.

Avea nevoe de ostaşi numeroşi şi credincioşi, pentru a stăpâni Ungaria, a'şi afirma privilegiile în Apus şi a înfrânge revolta husistă în Bohemia.

Ca rege al Ungariei, trebuiă să lupte contra lui Carol cel Mic, spre a'şi asigura tronul, iar când Turcii se apropie de malurile Dunărei, simte nevoe de a organiză apărarea Banatului şi a Ardealului.

Urmând întrun totul, tradiţia rămasă dela predecesorii săi, elementul pe care se sprijină în toate aceste acţiuni, este cel românesc.

Sub domnia sa, întâlnim 2 categorii de ostaşi români:

1. Unii sunt însărcinaţi cu paza frontierelor Banatului şi Ardealului şi a trecatoarelor din munţii Carpaţi. Au această însărcinare multe din satele din Banat, Hunedoara, Haţeg, Bistriţa şi Maramureş, dându-le, în schimbul acestui serviciu, privilegiul să se cârmuiască de către voevozi şi cneji-lor, cum şi stăpânirea unor mari întinderi de pământ.

2. A 2-a categorie de Români o formează cei din castea regelui, pe care el îi întrebuinţează atât în treburile Ungariei, cât şi în afară: în Boemia, în Italia, în Germania, peste tot locul unde împaratul Sigismund are nevoe de ei. Elita armatei lui Sigismund era formată din aceşti Români.

In numărul oştenilor de elită ai regelui Sigismund, cari se remarcă în lupte, sunt mulţi boieri munteni şi moldoveni, cari au trecut în Ardeal cu diferiţi pretendenţi la tron şi cari, date fiind împrejurările neprielnice, nu se mai pot întoarce în ţările lor.

Ei sunt primiţi în armata lui Sigtsmund, unde se bucură de o trecere deosebită în comparaţie cu ceilalţi războinici[1]).

Unii dintre aceşti ostaşi munteni, moldoveni sau ardeleni, prin dovezi extraordinare de curaj şi bravură, se ridică la cele mai înalte trepte ale erarhiei militare, devenind totodată şi ai regelui (comites regii), care, drept recompensă pentru serviciile aduse, îi răsplăteşte, dându-le moşii şi diferite titluri militare.

Lista comandanţilor români, cari s'au distins în lupte şi au primit donaţii dela împăratul Sigismund, este destul de mare. Astfel: Dionisie, fiul lui Ciuca din Mihăleni, este întărit în cnezatul de moştenire al familiei sale, pentru bravura cu care a luptat în Bosnia, contra ducelui de Spalato.

Petru din Decse, primeşte, în 1413, dela regele Sigismund, o moşie în părţile Mehadiei, pentru meritele sale militare.

Lui Ivan din Maramureş, îi dă, pentru aceleaşi motive, moşia Gooagiu lângă Mureş.

Stanciu, fiul lui Bob şi Drăgan fiul Manciului, distingându-se în lupta dela Golubaci, fură dăruiţi cu moşii, de către regele Sigismund, etc. etc.

---

1) *Istoria românilor din Ardeal şi Ungaria,* pag. 86, de N. Iorga.

www.dacoromanica.ro

Din lista acestor nenumăraţi viteji, cari fac cinste neamului câţiva comandanţi es în relief în mod deosebit, ducând faima numelui lor departe peste hotarele Ungariei.

Aceşti comandanţi, sunt sufletul apărărei Ungariei, contra turcilor. Seria lor se ţine lanţ. Ea începe sub Ludovic cel Mare cu Nicolae Gara, după care urmează Ioan Huniade, Corvin cu fiii săi, Ladislav Corvin şi Matei Corvin; în fine, Pavel Clinezu, Ioan Corvin, fiul lui Matei Corvin, Iosif Somu, etc.

Aceşti comandanţi, cu oşti formate, în majoritate, din români, opresc timp de un secol şi jumătate, năvalnica pornire cuceritoare a turcilor, producând armatei semilunei, cele mai grele înfrângeri ce ele le-au înregistrat vreo-dată.

Banul Nicolae Gara I.

Familia Gara, după afirmaţiunile d-lui Gheorghe Popovici [1]) este de origină română. Tatăl lui Andrei Gara, distingându-se în luptele contra veneţienilor, Carol Robert îi dărueşte o moşie în judeţul Verőcze, din vestul Ungariei. Fiul său, Andrei Gara, zideşte pe această moşie o cetăţuie, pe care o denumeşte Gara după numele familiei sale. Istoricii unguri susţin că familia Gara, derivă din neamul Doroşna şi şi-a luat numele dela localitatea Gara (azi Gorjan) din judeţul Verőcze.

Insuşi pronumele de Gara, arată clar origina sa. Chiar pentru acest motiv, Gara Ladislau ce a trăit pe timpul lui Ioan Corvin, îşi schimbă pronumele din Gara în acela de Garai, care, în adevăr, se prezintă cu fonetism mai maghiar, cum devenise şi sufletul său după a 4-a generaţie.

Familia Gara joacă un mare rol în secolele al XIV şi al XV în istoria Ungariei, fiind una dintre cele mai distinse familii de magnaţi.

Ea a dat, succesiv, 3 palatini, cea mai mare funcţie politică din Ungaria (echivalentă cu funcţia de cancelar de azi).

Unul dintre cei mai de seamă bărbaţi din membrii acestei familii a fost Nicolae Gara I, palatinul. Acesta a fost fiul lui Andrei Gara şi unul dintre cei mai reputaţi generali ai lui Ludovic cel Mare. Fiind încă tânăr, el se remarcă ca un abil general când în anul 1369 conduce trupele *ungureşti în lupta contra lui Laţcu Vodă, domnul Munteniei.*

Pentru a se puteà înţelege rostul acestei lupte, este nevoe *a redà pe scurt istoricul evenimentelor cari o preced.*

In anul *1358 Marcu Craiovici*, despotul Bulgariei, alindu-se cu parte *din greci* nemulţumiţi, pleacă cu armata împotriva împăratului Bizanţului Ioan Paleologul. Trupele bulgare, în înaintarea lor ajung sub zidurile Constantinopolului. Impăratul, văzând că, cu puţina armată de care dispune nu este în stare să respingă pe bulgari, cere ajutor lui Amurat, sultanul turcilor.

Turcii apar, pentru prima oară, în istorie ca popor de sine

1) Istoria românilor bănăţeni, pag. 171.

www.dacoromanica.ro

stătător la începutul veacului al 14-lea. Locul lor de origină este regiunea dela estul mărei Caspice. Beliducele Osman, îi scoboară în Asia Mică şi ocupă Bytina luând titlul de sultan. Fiul său Urchan, ocupă Brusa, unde aşează prima capitală a imperiului Otoman. Tot el creiază şi corpul ienicerilor, care, după căderea imperiului roman este prima armată permanentă în Europa.

Urmaşului său, Amurat, adresează împăratul Ioan Paleologul cererea de ajutor.

Sultanul Amurat, acceptă ,cu plăcere rugămintea împăratului Bizanţului, dar se izbeşte de dificultatea că nu-şi poate trece armata în Europa, neavând vase.

El intră atunci în tratative cu genovezii, care îi trece întreaga oaste, în număr de 12.000, în peninsula Galipoli, plătind câte un galben de fiecare cap de ostaş.

Cu această armată, el atacă şi bate pe bulgari.

Drept răsplată pentru acest ajutor, sultanul Amurat I cu voia împăratului bizantin a ocupat peninsula Galipoli. Astfel pun turcii piciorul în Europa.

In anul 1360 sultanul Amurat atacă şi ocupă Adrianopolul, unde îşi mută capitala, dela Brusa.

In anii următori ocupă Thracia şi Rumelia orientală până în munţii Balcani, bătând oastea lui Şişman, ţarul Bulgariei şi tăind mulţi dintre bulgari.

Şişman, văzându-şi oastea înfrântă, spre a nu'şi pierde ţara şi tronul, primeşte suveranitatea turcească luând în căsătorie pe fiica lui Amurat 1) şi devenind aliatul turcilor.

Impăratul Paleologul văzându-şi mare parte din ţara sa cucerită şi în imposibilitate de a rezistà acestui popor războinic, roagă pe Papa dela Roma, a face tot posibilul să convingă pe Ludovic cel Mare, regele Ungariei, să ia armele contra turcilor, oferindu-se să treacă cu întreg orientul la catolicism,

Impăratul vine chiar în persoană la Buda, să-l roage pe Ludovic să accelereze trimiterea ajutoarelor. Ludovic cel Mare primeşte să înceapă lupta contra turcilor, cu condiţie ca Papa să-i pună la dispoziţie toate mijloacele, spre a'şi asigurà victoria finală.

In anul 1365 Ludovic cel Mare, se pregăteşte de războiu, iar în anul 1366 pleacă contra turcilor, ajutat fiind şi de Vlaicu, domnul Munteniei.

Armata turco-bulgară, cam de 80.000 oameni, comandată de Şişman este învinsă, iar ungurii pun stăpânire pe malul drept al Dunărei. Ludovic cel Mare, cuprinde între alte cetăţi şi Vidinul, prinzând pe Straşimir comandantul cetăţei 2), pe care îl ia prizonier. Ca stăpânitor al regiunilor cucerite, pune pe Laczkfy Dionisie, guvernatorul Ardealului.

---

1) Cronicele lui Şincai, vol. I, pag. 319.
2) Idem

www.dacoromanica.ro

In anul 1369, Straşimir, fiind eliberat din închisoare de Ludovic cel Mare, Ladislav Basarab, domnul Munteniei, cumnatul său, trece Dunărea cu oaste în ajutorul lui, scoate pe străjerii ungureşti din Vidin şi aşează în cetate iarăşi pe Straşimir, iar pe călugării minoriţi, cari propovăduiau trecerea la catolicism, îi dă în mâna preoţilor şi călugărilor ortodoxi să-i judece 1).

Ludovic cel Mare, neputând suferi ruşinea şi paguba ce-i făcuse Ladislav Basarab, alungând pe unguri din Bulgaria şi redând Vidinul lui Straşimir, a trimis trupe cari au atacat şi reluat din nou Vidinul.

Pentru a pedepsi pe Ladislav Basarab, se hotărăşte a-l atacă din 2 părţi, voevodul Nicolae al Ardealului, cu o parte din oşti din spre munţi, iar regele Ludovic cu restul armatei pornind din Bulgaria.

„Voevodul Nicolae după ce a bătut pe Dregmer, castelanul „de Dâmboviţa, fără băgare de seamă înaintând în interiorul „ţărei, a fost închis în locuri strâmte, lutoase şi neumblate, în„conjurat de mulţimea românilor din păduri şi munţi şi ucis.

„Dinspre Dunăre a venit cu oastea *Nicolae Gara*, banul de „Macău, *bărbat sârguitor şi viteaz.* El a reuşit să treacă Duná„rea împotriva săgetătorilor voevodului Laţcu, *cari aruncau să„geţile ca ploaia.*

„Oastea craiului Ludovic trecând cu şeicile, românii lui Laţcu au fugit, iar oastea ungurească a cuprins Zevrinul.

Atunci a zidit Ludovic cel Mare cetatea Severinului 2).

Aceasta este prima luptă în care es în relief talentele militare ale banului Nicolae Gara. Pe lângă un bun comandant, Nicolae Gara este şi un om politic destoinic şi abil.

In anul 1375 Nicolae Gara este numit palatin, cea mai înaltă demnitate politică a Ungariei.

După moartea lui Ludovic cel Mare, a susţinut pe fiicele sale în lupta pentru menţinerea tronului părintesc.

Din această cauză, când în anul 1383, Decembrie 31, se urcă pe tronul Ungariei Carol cel Mic, acesta demite pe Gara, din calitatea de palatin.

Supărat de această ofensă, Gara, în legătură cu regina văduvă Elisabeta, pune la cale un complot contra regelui Carol cel Mic. In ziua de 7 Februarie 1386, reginele Elisabeta şi Maria invită la dânsele pe regele Carol cel Mic şi în timpul discuţiei, Forgacs Balazs, unul dintre şefii complotului, scoate un pumnal de sub pelerină şi năpustindu-se asupra regelui îi despică cu o lovitură craniul în două.

In urma acestui asasinat, Gara ocupă cetatea Buda, după care este din nou numit palatin al Ungariei.

Cum situaţia era tulbure în ţară, spre a pune pe cele 2

1) Cronica lui Şincai, vol. I.
2) Idem.

www.dacoromanica.ro

regine în deplină siguranță, a plecat cu ele să le ducă în cetatea sa Gara, din județul Valko (Verocze).

Plecând din Diakovar, în ziua de 25 Iulie 1386, banul croaților Horvaty Ianoș, partizanul fostului rege Carol cel Mic, atacă cu forțe superioare trupa lui Gara, ce escorta pe cele două regine, Gara cu servitorii și oamenii săi apără cu înverșunare trăsura regală. Dușmanii săi fiind însă mai numeroși l-au doborât și tăindu-i capul, l'au aruncat plin de sânge în trăsura reginelor.

Odată cu Nicolae Gara a fost ucis și fiul său Paul Gara și Forgacs Balasz, ucigașul regelui Carol cel Mic. Capetele acestor 3 au fost trimise de Paul, episcopul Zagrabului, dușmanul cel mai mare a lui Gara reginei văduve a lui Carol cel Mic, la Neapole. Aici capul lui Gara, a fost purtat mai multe zile pe un asin, apoi expus vederei publicului.

Astfel s'a sfârșit palatinul Nicolae Gara I.

Nicolae Gara al II-lea.

Banul Nicolae Gara, a avut 3 băeți și o fată. Primul băiat Gara Paul a fost ucis odată cu tatăl său, de către oamenii banului Horvaty Ianoș. Al 2-lea băiat Nicolae era și el cu părintele său, când s'a produs atacul lui Horvaty, dar, datorită unor întâmplări norocoase, a scăpat viu din mâna adversarilor, ascunzându-se înaintea furiei lor.

După uciderea lui Nicolae Gara I, regina Maria a fost dusă în captivitate în Dalmația, de către partizanii lui Carol cel Mic. Spre a scăpă din această situație, ea oferă mâna lui Sigismund împăratul Germaniei și odată cu mâna sa și coroana Ungariei.

Impăratul Sigismund primește și caută ca prin forța armelor să scoată pe cele 2 regini din prinsoare.

Nicolae Gara al II-lea trecând cu toți partizanii săi de partea lui Sigismund, acesta îl însărcinează în anul 1387 cu comanda trupelor trimise contra partizanilor lui Carol cel Mic, cari făcuseră o răscoală în stil mare în sudul Ungariei

Grosul răsculaților întărindu-se sub comanda lui Banfy și Mihail Ladislau și a lui Ion Ladislau în Banat. Sunt atacați și bătuți de Gara, ajutat de Petru fiul lui Dan ambii români 1).

După înfrângerea răsculaților din Banat, Gara pleacă în ținutul Szerem, contra capului răscoalei, banul Horvaty Ianoș. In luptele ce dă contra acestuia, Gara ocupă cetățile Ujlak și Possega, capturând pe însuși Horvaty. Gara l-a promis că-l va eliberă, dacă va pune în libertate pe regina Maria, care era deținută într'o cetate din Dalmația.

Intre timp Horvaty evadează din închisoare și fuge la Tvarko, domnul Bosniei, care-l ia apărarea lui și a tovarășilor săi.

---

1) Istoria românilor bănățeni, de Gh. Popovici.

www.dacoromanica.ro

Tvarko şi cu Horvaty năvălesc, în mai multe rânduri, în sudul Ungariei, prădând judeţul Verocze.

In anul 1389, Gara bate şi scoate pe Horvaty şi din Banatul de Macso şi cu aceasta se termină luptele interne.

Numele lui Gara îl întâlnim apoi în toate luptele mari ale lui Sigismund, fiind în calitatea sa de palatin, principalul său sfetnic şi primul dintre generalii săi.

Ca general el se remarcă prin fecunditatea concepţiilor sale şi prin oportunitatea intervenţiei sale, în cele mai grele situaţii ale luptelor la cari au luat parte astfel:

In anul 1389, când are loc prima alianţă a tuturor popoarelor balcanice inclusiv Ungaria contra turcilor, Nicolae Gara este numit comandantul trupelor ungare, trimise de Sigismund în ajutorul lui Lazăr despotul Serbiei. In această calitate el ia parte la lupta de pe câmpul Mierlei, alăturea cu Mircea domnul Munteniei, cu prinţul Albaniei, regele Serbiei, al Bosniei, etc. In anul 1393, Gara şi cu fratele său Jean au reocupat pentru Sigismund cetatea Dobor, cuibul principal al răsculaţilor, dându-i foc. In anul următor reocupă Dalmaţia dela Bosniaci, pentru care faptă a fost numit guvernator al Slovaciei.

In anul 1395, Mircea cel Bătrân fiind gonit de turci din ţară la Braşov, unde încheie un tratat de alianţă cu regele Sigismund, în ziua de 7 Martie 1395, prin care Sigismund se obligă să ajute pe Mircea să-şi recapete tronul, iar Mircea la rândul său să obligă faţă de Sigismund, ca ori de câte ori regele va conduce oştile maghiare peste Ţara Românească contra „turcilor şi el să vină cu toată oastea sa în tabăra lui Sigis„mund, iar dacă oastea maghiară nu va fi sub conducerea lui „Sigismund, atunci Mircea va trimete numai ajutoare, fără a „fi obligat a veni în persoană.

In ambele cazuri Mircea este însă obligat a hrăni oştile ungureşti, cât timp ele sunt pe pământul românesc.

In primăvara anului 1395 concentrează armata la Sibiu, de unde scoboară valea Oltului şi atacă Nicopolul Mic (Turnu Măgurele), ce fusese ocupat de turci şi transformat în cap de pod pe stânga Dunărei, (în legătură cu Nicopolul Mare, puternică cetate turcească pe malul drept).

Garnizoana turcească apără cu îndârjire cetatea, care cade totuşi în mâinile lui Sigismund. Acesta o reface, o aprovizionează şi lasă într'însa o garnizoană din trupele sale.

După această luptă, armata lui Sigismund s'a reîntors în „Ungaria tot pe valea Oltului. Aici arcaşii au pândit armata lui „Sigismund şi în momentul trecerei prin defileul Oltului au în„ceput a trage cu săgeţi înmulate în venin, contra oastei un„gureşti şi contra lui Sigismund care abia a scăpat.

„Trupele ungureşti, *de sub comanda lui Gara Nicolae şi „Pereny Peter,* aflând arcaşii români ascunşi sus pe munţi, „între stânci, i-au aruncat jos pe toţi în abis. Probabil că a-

www.dacoromanica.ro

ceşti arcaşi au fost din partida adversarilor lui Mircea, cari ţineau cu turcii şi aveau pretendentul lor la tron 1).

In anul următor, 1396, Nicolae Gara ia parte la marea cruciadă contra turcilor condusă de însuşi regele Sigismund. La această cruciadă, se asociază toată floarea armatelor apusene, în frunte cu cavalerii francezi sub conducerea contelui de Navres, fiul lui Filip de Burgundia, apoi trupe germane, cehe, poloneze, trupele muntene sub Mircea cel Bătrân, sârbi, bosniaci, etc.

Aceasta a fost cea mai mare cruciadă întreprinsă contra turcilor cu cele mai mari forţe, dela cari aşteptau mari rezultate, dar care din cauza neascultărei sfaturilor date de Mircea cel Bătrân, la care se aliase şi regele Sigismund cu Nicolae Gara *duce la cea mai teribilă înfrângere cunoscută în secolul a 14-lea*

Pentru Muntenia, în special, ea are importantă prin faptul că înfrângerea de la Nicopol decide de soarta ei în ce priveşte independenţa sa, *care în această luptă îşi joacă ultima carte.*

In rândurile ce urmează, voiu căutà să schiţez, după isvoarele ungureşti, lupta dela Nicopole, care este prea puţin cunoscută

Lupta dela Nicopole, din anul 1396.

Sultanul Baiazed Ilderim, zis şi fulgerul pentru iuţeala ce puneà în operaţiile sale militare, începuse în anul 1395 asaltul Constantinopolului. Impăratul Bizanţului face apeluri desperate la Papă spre a-l salvà. Acesta se adresează lui Sigismund împăratul Germaniei şi regele Ungariei, ca cel mai puternic monarch din Europa şi îl roagă să ia conducerea unei cruciade contra turcilor.

Sigismund, văzând că cu toată victoria dela Nicopolul Mic nemulţumirea din ţara Ungurească la proporţii din ce în ce mai mari, ca să abată atenţia ţărei în altă parte, consimte a luà conducerea acestei cruciade.

El îşi concentrează armata în Banat, unde sosesc cruciaţii germani, polonezi, cehi, etc., ridicând efectivul trupelor sale la 80.000 oameni.

Cu această armată, Sigismund înaintează spre sud, cucereşte Orşova, după care trece pe malul drept al Dunărei, ocupă toate cetăţile inclusiv Vidinul, după care întreaga armată cruciată se îndreaptă asupra cetăţei Nicopolului Mare, pe care o învesteşte. Această cetate fusese de curând cucerită de turci, iar zidurile reînoite de către sultanul Baiazid.

Toate atacurile date de cruciaţi sunt respinse, garnizoana turcă apărând cu îndârjire cetatea.

Baiazid, aflând despre împresurarea cetăţei, ridică, asediul Constantinopolului şi cu o mare iuţeală se îndreaptă spre Nicopol. Armata sa era de 140000 oameni, din care 1 | 3 erau ieniceri şi spahii, (armată regulată), restul popor de rând.

---

1) Din diploma dată de Sigismund, în anul 1397, familiilor Marothi şi Ramisai.

www.dacoromanica.ro

Garnizoana turcească aflând despre plecarea lui Baiazid rezistă tuturor atacurilor date de cruciaţi timp de 16 zile, dând timp sultanului să sosească în faţa cetăţei.

Bătălia dela Nicopole.

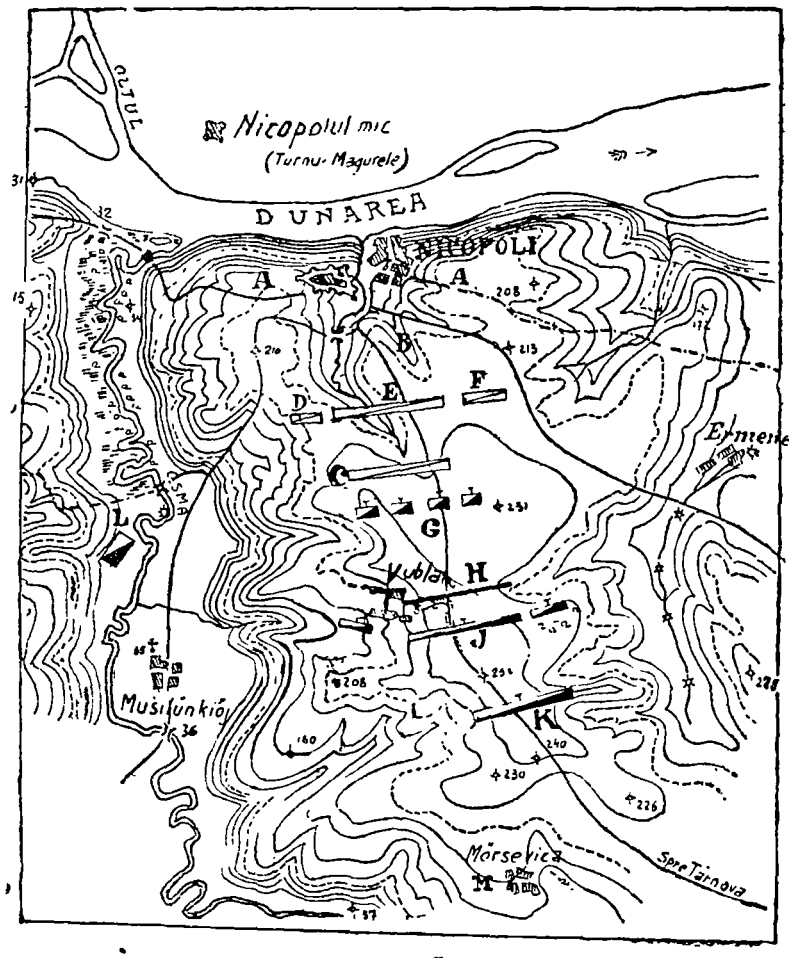

Armata creştină. Armata turcească

A. Tabăra ungară.
B. „ franceză
C. Linia de atac franceză Coloanele lui Sigismund la atac după retragerea armatei franceze.
D. Aripa dreaptă.
E. Grosul trupelor sub comanda lui Sigismund
F. Aripa stângă; Români sub comanda lui Mircea
G. Cavaleria uşoară.
H. J. K. Corpuri de armată: Arcaşi. Cavaleria sub comanda sultanului
L. Sârbi
M. Tabăra turcească.

Văzând sosirea lui Baiazid, cruciaţii ţin un consiliu de răsboiu. In acest consiliu Mircea cel Bătrân, susţinut de Sigis-

www.dacoromanica.ro

mund şi banul Nicolae Gara, cari cunoşteau tactica de luptă a turcilor, propun ca lupta să înceapă de către cavaleria uşoară română şi bosniacă, iar grosul trupelor format, din cei mai valoroşi luptători, să se angajeze mai în urmă. Contele de Navres cere însă, cu insistenţă, ca trupele franceze să fie primele care să aibă onoarea de a începe atacul.

Sigismund cedează. El îşi împarte trupele în 3 părţi:

a). Francezii, englezii şi italienii, sub comanda contelui de Navres şi Cency, formează avangarda.

b). Grosul trupelor, sub comanda regelui Sigismund, este format din trupele ungureşti.

c). Rezerva este formată din germani, cehi, poloni, români, sârbi şi bosniaci, sub comanda lui Nicolae Gara şi a contelui de Nürenberg.

Sigismund ascunde în cursul nopţei mai multe batalioane într'un tufiş ca să-i servească de sprijin la aripa dreaptă, urmând ca în timpul luptei ele să năvălească asupra inamicului, să-l înconjure stânga şi să-l atace în spate.

După luarea dispozitivului de luptă, Sigismund distruge tabăra unde au bivuacat trupele, spre a le luă orice gând de retragere, iar prizonierii turci, sunt toţi trecuţi prin ascuţişul sabiei de către francezi. Sultanul Baiazed aflând această ştire a jurat să se răzbune.

Sultanul, la rândul său, şi-a împărţit trupele în două părţi:

a). Elita armatei compusă din ieniceri şi spahii, cu un efectiv de 40000 oameni, o ascunde în spatele dealurilor cari împrejmuesc câmpia dela Nicopole.

b). Restul trupelor le dispune în ordine de luptă în faţa armatei creştine.

Spionii, ce Baiazid avea chiar dintre creştini în tabăra cruciaţilor, făcându-i cunoscut locul unde Sigismund ascunsese batalioanele în tufiş, ascunde şi el o brigadă în faţa lor cu însărcinarea de a le supraveghea.

Lupta începe în dimineaţa zilei de 28 Septembrie 1396.

Cavaleria franceză atacă, cea dintâi, năpustindu-se cu o furie nebună asupra turcilor, pe care îi respinge rupându-le primele rânduri. 15000 turci cad morţi sau prizonieri.

Turcii încep retragerea înspre dealuri. Francezii îi urmăresc.

Când francezii se credeau învingători, iar pe turci îi socoteau distruşi, apare deodată din dosul dealurilor o pădure de lănci. Erau spahiii, ţinuţi în rezervă în dosul dealurilor, cari primiseră ordin de a contraatacă. Francezii complect surprinşi încep retragerea, care se transformă curând în fugă. Spahiii, cari răsar din toate părţile, îi urmăresc viguros.

La primele strigăte de isbândă ale cavaleriei franceze, eşiră din tufiş şi batalioanele ascunse de Sigismund, dar ele sunt imediat atacate şi înconjurate de brigada ce Baiazed le pusese în faţă.

www.dacoromanica.ro

Sigismund, văzând situaţia critică, trimite o brigadă de la gros în ajutorul cavaleriei franceze. In înaintarea sa această brigadă, întâlneşte cai speriaţi ai cavaleriei franceze, ai căror călăreţi fuseseră ucişi, sau trântiţi la pământ şi trăgând din acest fapt concluzia că oastea franceză a fost masacrată, se retrage spre grosul forţelor. Prin retragerea sa ea produce o mare panică care se transmite atât trupelor dela gros cât şi celor din rezervă.

Sigismund pleacă, atunci, în persoană, cu o trupă de 12.000 oameni în ajutorul cavaleriei franceze. Această trupă e înconjurată, la rândul său, de forţele lui Baiazid.

In acest timp, trupele turceşti, cari fuseseră bătute de francezi, au fost retrase în rezervă şi înlocuite de ieniceri, spahii şi cavaleria de rezervă turcească. Aceste trupe proaspete atacă cu vigoare grosul forţelor lui Sigismund zdrobindu-le complect.

20.000 de cruciaţi au rămas morţi pe câmpul de luptă, iar peste 10.000 prizonieri în mâinile turcilor.

Pentru a se răsbună de uciderea prizonierilor turci de către francezi, în dimineaţa zilei de 29 Septembrie, Baiazid a dat ordin ca toţi prizonierii cari sunt mai mari de 20 ani să fie ucişi.

Văzând înfrângerea oştei cruciate, Mircea cel Bătrân, cu trupele sale şi o parte din trupele germane, cehe şi polone, s'a retras pe malul stâng al Dunărei.

Regele Sigismund abia a putut scăpă cu câţiva curteni ai săi, navigând pe o corabie pe Dunăre, în jos până la Marea Neagră, iar de aci prin Bosfor, Dardanele, Marea Ionică şi Adriatică, a ajuns după o călătorie de o jumătate de an în Dalmaţia.

In tot acest timp a fost însoţit de Nicolae Gara.

In acest timp toată lumea îl credeă mort.

Dacă sfatul lui Mircea ar fi fost ascultat, de sigur că soarta luptei dela Nicopol ar fi fost cu totul alta.

După această cumplită înfrângere, drumul de invazie în Ungaria erà deschis turcilor, cari şi năvălesc în Croaţia şi Slavonia, înaintând până la hotarele Stiriei.

Cu siguranţă că Baiazed şi-ar fi mutat teatrul său de operaţiuni în Ungaria, dacă în timpul cât luptà în Europa, în Asia nu ar fi apărut un alt duşman al turcilor de o mai mare valoare militară ca Sigismund.

Acesta era Timur-Lenk, hanul Mongolilor, care, după ce se reface imperiul lui Dsengiz-Chan, ocupă Persia şi Mesopotamia şi atacă Asia-Mică.

Sultanul Baiazed este forţat a părăsi teatrul de operaţie occidental şi a plecà contra lui Timur Lenk, de care este însă bătut în anul 1402 lângă Angora, iar armata lui înconjurată de cavaleria tătară. Insuşi sultanul Baiazid cade prizonier în mâinile Mongolilor, de unde nu mai scapă până la moarte. Timur Lenk îl închide într'o cuşcă cu gratii de aur şi ori de câte ori îşi încălecà calul puneà piciorul pe această cuşcă. Adânc în-

www.dacoromanica.ro

durerat de această soartă, sultanul Baiazed moare, curând, după căderea sa în captivitate.

Regele Sigismund, la rândul său, după un an de pribegie-soseşte în Ungaria, şi îşi reocupă tronul. Este însă închis de o parte dintre magnaţi şi ţinut prizonier până la anul 1401.

El scapă numai graţie stăruinţelor lui Nicolae Gara, care lăsă magnaţilor garanţie în locul regelui, pe fratele său Ion şi fiul său mai mare, Nicolae.

Când regele Sigismund ese din închisoare drept răsplată a serviciilor aduse numeşte pe Nicolae Gara al II-lea, în funcţia de palatin.

In această calitate Gara joacă un rol important în anul 1410, în potolirea certurilor ivite între cruciaţi şi regele Vladislav al Poloniei. Tot el intervine, în anul 1412, pentru încheerea păcei între regele Sigismund şi regele Vladislav.

Ia parte la luptele contra veneţienilor ce invadaseră în Dalmaţia, reocupând cetăţile pe cari aceştia puseseră stăpânire.

La 1414 este numit delegat al Ungariei la încoronarea Borbelei, a 2-a soţie a împăratului Sigismund, care are loc la Aachen.

Dela încoronare pleacă la Constanţa, unde are loc o întrevedere între împăratul Sigismund, regele Franţei şi Angliei.

Cu începere dela 1417 Gara desvoltă o mare activitate pentru buna guvernare şi administraţie a ţărei.

Pentru servicille aduse ţărei şi coroanei, împăratul-rege Sigismund, l'a dăruit cu moşii foarte întinse.

Astfel în 1397 primeşte insula Cursola, iar în anul 1406 întreg judeţul Lipto.

Prima sa soţie a fost fiica voevodului sârb Lazăr, iar a 2-a Ana Cillei, sora reginei Ungariei.

De la soţia a 2-a avut doi copii, Nicolae şi Ladislau (Vasile), palatinul de mai târziu al Ungariei.

Aceşti copii sunt maghiarizaţi complet schimbându-şi numee de Gara în acela de Garai şi devin împreună cu familia Cillei şi Ujlaki cei mai mari duşmani ai familiei Huniade.

Ca să împace această mare duşmănie, Ioan Huniade se decise a căsători pe fiul său mai mare Ladislau Corvin cu Maria fiica lui Ladislav Gara.

Uciderea acestuia din urmă, în anul 1456, împiedecă realizarea unei apropieri între familia Huniade cu familia Gara.

Ladislav Gara propune în urmă lui Mihail Szilagy ca condiţie a acceptărei urcărei lui Matya pe tronul Ungariei, căsătorit acestuia cu fiica sa Ana, dar şi acest proect rămâne nerealiza, cum vom vedeà ulterior.

Nicolae Gara al II-lea îndeplineşte funcţia de palatin al Ungariei şi comandant al oştilor împăratului-rege Sigismund, până la moartea sa, care fù în anul 1433.

După moareta sa, locul de comandant al armatei ungare,

www.dacoromanica.ro

revine, după cum voiu arătà ulterior, altui general român : lui Ioan Huniade.

Nicolae Gara este primul general, care deschide românilor drumul la comanda supremă a armatelor ungureşti. Calităţile sale militare, rees în mod evident din cele expuse, iar meritele sale sunt relevate şi recunoscute de însişi scriitorii unguri.

Evenimentele petrecute dela Nicolae Gara, până la Ioan Huniade Corvin.

După lupta dela Nicopole, pe frontiera de sud a Ungariei urmează o epocă de linişte, care durează cu mici întreruperi şi lupte dela 1396 până la 1428, timp în care Sigismund, după cum am arătat, este ocupat cu luptele politice şi religioase din apus, iar turcii sunt angajaţi în Asia, în lupta cu tătarii lui Timur-Lenk, apoi în luptele pentru tron, dintre fiii lui Baiazed şi în urmă în lupte pentru cucerirea peninsulei Balcanice.

Numai după ce trupele turceşti au ocupat aproape întreagă peninsula Balcanică, înaintând până la Dunăre, pătrunzând şi în Ardeal şi în Banat, să hotărăşte Sigismund să suspende luptele contra husiţilor în Boemia şi contra veneţienilor şi să desvolte o mai mare activitate militară în orient.

Lupta dela Columbaci.

Turcii, după ce ocupă aproape întreg malul drept al Dunărei, ridică o puternică cetate la Golumbaci, punct strategic important la intrarea Dunărei în defileul Porţilor de fier. Sigismund spre a împiedică trecerea turcilor din acea cetate în Banat, zideşte în faţa ei cetatea Laslovar, iar în primăvara anului 1428 se pregăteşte de războiu contra turcilor.

Totalul efectivului armatei cu care pleacă el contra turcilor este de 30 000 oameni. Comandant al acestei armate este numit Bozpony Ştefan conte de Presburg.

I-au mai venit în ajutor romani, poloni şi ruşi, aceşti din urmă trimeşi de Vito d principele Lituaniei.

La finele lunei Aprilie, trupele lui Sigismund atacă cetatea Golumbaci pe uscat şi pe apă. Flota turcească care îşi avea şi baza de operaţie la gura râului Morava, pleacă în ajutorul celăţei. Ea este însă atacată de flota ungară şi înfrântă, o parte din vase aprinse, iar altă parte scufundate.

Cetatea Golumbaci, asediată pe uscat şi apă, era în preajma căderei, când la finele lunei Maiu, apare în faţa ei sultanul Murad al II-lea, cu o armată de 100.000 oameni.

Sigismund, văzând marea disproporţie între oastea sa şi acea a turcilor, nu a avut curajul a dà lupta cu ei, ci a căutat să încheie un armistiţiu, prin care să-şi asigure libera trecere a trupelor sale pe malul stâng al Dunărei. Pe baza acestui tratat

www.dacoromanica.ro

Sigismund şi-a trecut întreaga oaste pe stânga Dunărei, aşezând-o în cetatea Laslovar.

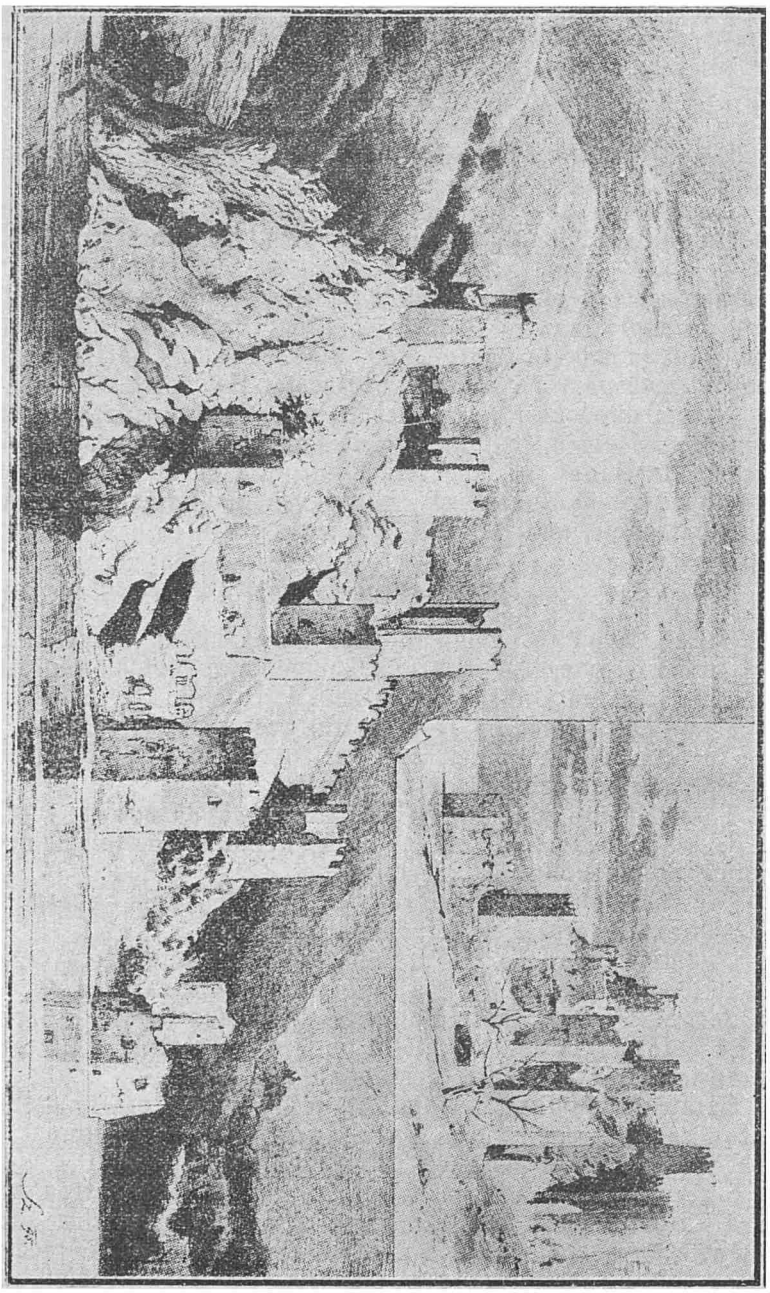

Cetatea Goiumbaci

Când mai rămăsese de trecut numai o mică parte, trupele lui Murad, văzând că le scapă prada din mâini, nu mai voesc să

www.dacoromanica.ro

ţie seamă de condiţiile armistiţiului şi atacă trupele ungureşti cari nu trecuseră încă. Atacul este foarte furios. Sigismund, care se află cu partea din oaste care nu trecuse încă, poate scăpă cu viaţă numai mulţumită lui Rozgory, comandantul armatei ungare, care l-a luat cu el într'o barcă şi lui Zaviss comandantul brigadei polone ce formă ariergarda şi care a luptat cu desperare contra turcilor, timpul necesar ca Sigismund să poată traversă Dunărea şi să între în cetatea Laslovar. Rezistenţa brigadei lui Zaviss a fost susţinută şi de artilerişti italieni din cetatea Laslovar, cari, văzând lupta îndârjită între turci şi această brigadă, au început un foc violent contra cetăţei Golumbaci şi contra tupelor turceşti.

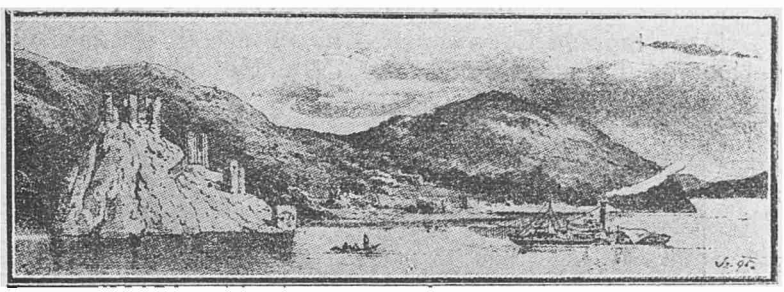

Cetatea Golumbaci.

Numai datorită acestui fapt şi rezistenţei opuse de Zaviss regele Sigismund a putut scăpă cu viaţă.

Pierderile armatei ungureşti au fost de circa 1000 de oameni. Între cei căzuţi era şi Zaviss, despre care turcii la început credeau că este însuşi Sigismund.

Ariergarda lui Sigismund, pe lângă brigada polonă a lui Zaviss, mai cuprindeă şi trupe române.

„In această luptă căzură Roman şi Mihail fii lui Manciu, „chiar sub ochii regelui. Tot acî luptară şi Sandu, Nicolae şi Iacob fiul lui Petru Viteazul din Bisere“ [1]).

Din faptul că cei doi fii ai lui Manciu au căzut chiar sub ochii regelui, rezultă că garda regelui era formată din români.

Lupta dela Golombaci nu are o prea mare importanţă militară, numărul morţilor fiind cu totul redus faţă de alte lupte de mai înainte. Ea are însă foarte mari urmări politice.

După această înfrângere a ostaşilor lui Sigismund, principele Munteniei, Dan, care trimisese o trupă de mai multe mii de oameni în ajutorul lui Sigismund, s'a grăbit să împace pe mânia lui Murad oferindu-i să-i plătească tributul anual, la fel procedează şi principele Brancovici al Serbiei. Ambele aceste ţări, în urma înfrângerei dela Golumbaci, se desfac de alianţa cu Ungaria.

---

1) Hurmuzake, pag. 567—595.

www.dacoromanica.ro

Această luptă, este de asemenea foarte importantă pentru noi românii şi prin importanţa ce regele Sigismund da elementului românesc din Ungaria, din care el îşi recrutează însuşi garda sa.

Regele Sigismund a atribuit eşecul dela Golumbaci şi răului sistem de recrutare al oastei şi în anul 1432 reformează organizarea militară a Ungariei, introducând un nou sistem de recrutare, pe baza căruia tot la 33 de iobagi, trebuiă să se dea câte un călăreţ dotat cu arme şi cal.

Graţie acestui nou sistem, care sporeşte oastea ungurească la 120.000, Sigismund poate să câştige victoria dela Szendrö, din anul 1437, pe care o vom descri-o ulterior.

Ioan Huniade Corvin

Ioan Huniade Corvin, a fost fiu de oştean român. Numele de Huniade, i s'a dat după castelul Hunedoara, care împreună cu moşia ce'l înconjoară au fost dăruite de către regele Sigis-

Ioan Huniade Corvin

mund în anul 1409, tatălui său Voicu, curtean al regelui, pentru serviciile sale militare.

Numele de Corvin, l'a luat Ioan Huniade după emblema familiei, care era Corbul cu crucea în plisc (Corvus) şi pe care l'a împrumutat dela domnii Munteniei, prin căsătoria surorei sale Maria cu fiul lui Dan Vodă, principele acestei ţări.

www.dacoromanica.ro

Ioan Huniade Corvin s'a născut în anul 1387. Tatăl său se numea Voicu şi era fiul lui Şerbu.

Unii dintre istorici, cari s'au ocupat cu biografia lui, ca Griselini, susţin că ar fi fost fiul natural al regelui Sigismund.

Ioan Corvin numit de români Iancu, a avut 2 fraţi, unul cu numele Ion (Ioan) botezat în religia orientală şi altul Voicu [1]) botezat în cea catolică şi o soră numită Marina măritată după cum am arătat mai sus cu fiul lui Dan Vodă Domnul Munteniei.

Armura lui Ioan Huniade

Din această căsătorie s'a născut Ştefan, tatăl lui Nicolae Olah (Românul) vestitul arhiepiscop al Strigonului.

Origina română a familiei Corvineştilor, numai este astăzi de nimeni contestată. Marele istoric Bonfiniu născut la 1427

1) Gh. Popovici, Istoria Românilor Bănăţeni pag. 86.

www.dacoromanica.ro

şi mort la 1502, care a trăit mult timp la curtea regelui Matya şi a fost amic intim al acestuia, scrie despre Ioan Corvin următoarele: „Hic enim *Valacho pâtre, matre vero Groeca natus, industria et virtute supra omnium opinionem, suum genus ilustravit*"

Tatăl lui Ioan Hunlade, nu era dar un om de rând, ci un curtean al regelui Sigismund 1) Prin situaţia sa el fu în măsură a da fiului său educaţie aleasă şi a mărită pe fiica sa cu moştenitorul tronului Munteniei.

Fizicul său este astfel descris de istoricul magyar Thuroczi: bărbat robust, talie mijlocie, capul mare, ochii negrii, sprâncenele castanii, aerul majestos, aspectul marţial.

A fost deasemenea înzestrat cu prea frumoase calităţi militare, cari au făcut din el unul din cele mai de valoare căpetenii ale timpului.

Istoricul Thuroczi descrie astfel aceste calităţi: „Era tunc in regno miles magnanimus, nobili et claro Trarsalpinae genes de germino natus, Ioannes de Hunjad homo belicosus et a lectendum arma dirigendas que res bellicos natus. (Pe vremea aceea domnia în mod foarte demn Ioan Hunlade născut dintr'o nobilă şi strălucită familie din Transilvania, om războinic, versat în întrebuinţarea armelor şi născut cu însuşiri războinice).

In acele timpuri, neexistând înalte academii militare şi şcoli superioare de războiu, unde să-şi poată asuma cunoştinţele mjlitare de care acest ostaş înăscut era atât de setos, el urmează metoda lui Hannibal, adică învăţarea artei războiului prin practicarea ei.

Ucenicia şi-o face la rudele sale în armata muntenească, unde tradiţiile războinice moştenite de la Mircea cel Bătrân, erau încă în floare.

La curtea lui Vlad Dracul el este cunoscut sub numele de Iancu Vitezul 2).

De aci trece să lupte sub ordinele voevodului Ardealului Nicolae de Csak, apoi în solda episcopului de Agram, episcopii pe acele vremuri fiind şi comandanţii trupelor din eparhia lor.

La anul 1435, îl găsim ca ostaş mercenar în Italia, în solda vicontilor de Milan.

El pleacă în Italia ca să înveţe tactica de luptă a trupelor italiene, cari pe acele timpuri treceau de cele mai bine instruite în întrebuinţarea focului, în tactica artileriei şi în special în atacul şi apărarea cetăţilor.

După cele văzute şi învăţate în Italia, a construit el cetatea Timişoara, care a înfruntat o serie de asediuri şi a rămas totuşi în picioare până după 1848, când a rezistat cu succes atacurilor date de trupele lui Koşuth. O parte din zidurile cetăţei se mai păstrează şi azi în bună stare.

Numai după ce se crede deplin stăpân pe meseria sa şi

---

1) Iorga. Istoria Românilor din Ardeal şi Ungaria.
2) Bogdan—Relaţiile Ţărei Româneşti cu Braşovul şi Ţara ungurească.

www.dacoromanica.ro

Ioan Huniade Corvin.

Ioan Huniade Corvin, a fost fiu de oştean român. Numele de Huniade, i s'a dat după castelul dela Huniedoara, care împreună cu moşia ce'l înconjoară au fost dăruite de către regele Sigismund, în anul 1409, tatălui său Voicu, curtean al regelui, pentru serviciile sale militare.

Ioan Huniade Corvin.

Numele de Corvin, l'a luat Ioan Huniade după emblema familiei, care erà Corbul cu crucea în plisc (Corvus) şi pe care l'a împrumutat dela domnii Munteniei, prin căsătoria surorei sale Maria, cu fiul lui Dan Vodă, principele acestei ţări.

Ioan Huniade Corvin s'a născut în anul 1387. Tatăl său se numeà Voicu şi erà fiul lui Şerbu.

Unii dintre istorici, cari s'au ocupat cu biografia lui, ca Griselini, susţin că ar fi fost fiul natural al regelui Sigismund.

Ioan Corvin numit de români Iancu, a avut 2 fraţi, unul cu numele Ion (Ioan) botezat în religia orientală şi altul Voicu[1]) botezat în cea catolică şi o soră numită Marina măritată după cum am arătat mai sus cu fiul lui Dan Vodă domnul Munteniei.

1) Gh. Popovici. Istoria românilor bănăţeni, pag. 186.

www.dacoromanica.ro

Din această căsătorie s'a născut Ştefan, tatăl lui Nicolae Olah (românul) vestitul arhiepiscop al Strigonului.

Origina română a familiei Corvineştilor, nu mai este astăzi de nimeni contestată. Marele istoric Bonfiniu născut la 1427 şi mort la 1502, care a trăit mult timp la curtea regelui Matia şi a fost amic intim al acestuia, scrie despre Ioan Corvin următoarele: „Hic enim *Valacho patre, matre vero Graeca natus, industria et virtute supra omnium opinionem, suum genus illustravit*".

Tatăl lui Ioan Huniade, nu era dar un om de rând, ci un curtean al regelui Sigismund 1). Prin situaţia sa, el fù în măsură a dà fiului său educaţie aleasă şi a mărità pe fiica sa cu moştenitorul tronului Munteniei.

Fizicul său este astfel descris de istoricul maghiar Thuroczi: bărbat robust, talie mijlocie, capul mare, ochii negrii, sprâncenele castanii, aerul majestos, aspectul marţial.

A fost de asemenea înzestrat cu prea frumoase calităţi militare, cari au făcut din el unul din cele mai de valoare căpetenii ale timpului.

Istoricul Thuroczi descrie astfel aceste calităţi: „Erat tunc in regno miles magnanimus, nobili et claro Transalpinae gentes de germino natus, Ioannes de Hunjad homo bellicosus et a flectendum arma dirigendas que res bellicas natus." (Pe vremea aceea domnià în mod foarte demn, Ioan Huniade născut dintr'o nobilă şi strălucită familie din Transilvania, om războinic, versat în întrebuinţarea armelor şi născut cu însuşiri războinice).

In acele timpuri, neexistând înalte academii militare şi şcoli superioare de războiu, unde să-şi poată asumà cunoştinţele militare de care acest ostaş înăscut era atât de setos, el urmează metoda lui Hannibal, adică învăţarea artei războiului prin practicarea ei.

Ucenicia şi-o face la rudele sale în armata muntenească, unde tradiţiile războinice moştenite dela Mircea cel Bătrân, erau în floare.

La curtea lui Vlad Dracul el este cunoscut sub numele de Iancu Viteazul 2),

De acì trece să lupte sub ordinele voevodului Ardealului, Nicolae de Csak, apoi în solda episcopului de Agram, episcopii pe acele vremuri fiind şi comandanţii trupelor din eparhia lor.

La anul 1435, îl găsim ca ostaş mercenar în Italia, în solda viconţilor de Milan.

El pleacă în Italia ca să înveţe tactica de luptă a trupelor italiene, cari pe acele timpuri treceau de cele mai bine instruite în întrebuinţarea focului, în tactica artileriei şi în special în atacul şi apărarea cetăţilor.

---

1) Iorga. Istoria românilor din Ardeal şi Ungaria.

2) I. Bogdan. Relaţiile ţărei româneşti cu Braşovul şi ţara ungurească.

www.dacoromanica.ro

După cele văzute şi învăţate în Italia, a construit el cetatea Timişoara, care a înfruntat o serie de asediuri şi a rămas totuşi în picioare până după 1848, când a rezistat cu succes atacurilor date de trupele lui Koşuth. O parte din zidurile cetăţei se mai păstrează şi azi în bună stare.

Armura lui Ioan Huniade.

Numai după ce se crede deplin stăpân pe meseria sa şi după ce îşi crează şi o bună situaţie materială, el se înapoiază în ţara sa. La întoarcerea din Italia este numit prefect peste un comitat din Banat. In această calitate el împrumută cu bani pe regele Sigismund.

In anul 1436, îl găsim în armata regelui Sigismund luptând contra huşiţilor. Pentru vitejia şi destoinicia în conduce-

www.dacoromanica.ro

rea trupei sale în acest războiu, a fost înaintat comandant de brigadă. La înapoiere este numit şpan al săcuilor.

In 1437 ia parte la lupta dela Szendrö, care este câştigată numai graţie prevederei şi abilităţei sale. Cu începere dela această dată, toată gloria victoriilor repurtate timp de două decenii de armatele ungare, este strâns legată de numele său.

Lupta dela Szendrö.

Sultanul Murad, fiind informat că Brancovici, voevodul Serbiei, continuă a întreţine relaţii de bună prietenie cu Ungaria, se pregăteşte în anul 1436 să-l atace. Brancovici înlătură pentru moment furtuna ce'l ameninţă ţara, dând în căsătorie sultanului Murad pe fiica sa Maria, care îi fusese făgăduită ca logodnică mai dinainte, dar care fiind prea tânără, fusese reţinută la părinţii săi până în acel moment.

Căsătoria s'a celebrat la Adrianopol. Această înrudire, nu a avut darul să îmbunătăţească relaţiile dintre cei doi domnitori.

Ca garanţie a supunerei sale, Brancovici a fost nevoit să trimită pe fiul său cel mai mare, ostatic la curtea sultanului Murad.

Sultanul nu s'a mulţumit însă nici cu această garanţie, ci i-a cerut lui Brancovici să-i predeă şi capitala Serbiei, care pe acel timp era cetatea Szendrö (Semendria).

Brancovici a refuzat să'i satisfacă această cerere şi temându-se de un atac al turcilor asupra capitalei, a pus-o în stare de apărare. Comanda cetăţei Szendrö a încredinţat-o fiului său Grigore. In acelaş timp a solicitat ajutor dela Sigismund regele Ungariei.

Sultanul Murad, crezând că va găsi pe socrul său nepregătit, a invadat prin surprindere în Serbia, în luna Iunie 1437. In faţa acestei invazii voevodul Brancovici s'a refugiat în Ungaria, luând şi toate comorile sale.

Sultanul invadând Serbia, s'a dirijat asupra cetăţei Szendrö, pe care a investit-o, începând asediul ei. Brancovici Grigore a apărat cetatea cu multă vitejie, cerând în acelaş timp ajutor dela unguri, şi în special dela garnizoana cetăţii Belgrad (care depe timpul lui Carol Robert se găsea în stăpânirea statului ungar).

Regele Sigismund solicitat de voevodul Brancovici, concentrează la Belgrad o armată destul de numeroasă sub comanda lui Szent Miklos Pongracz.

Pe la finele lunei Iunie, (când Murad începuse asediul cetăţei Szendrö), această armată este sporită cu câteva mii de mercenarii cehi şi moravi, sub comanda vestitului Giskra Ioan de Brandeis, cum şi câtevà brigade de români ardeleni, sub comanda lui Ioan Huniade.

După sosirea acestor întăriri, Pongracz a primit ordin să meargă în ajutorul cetăţei Szendrö. El s'a pus în marş dela Belgrad spre Szendrö în cel mai mare secret, şi atacând prin

www.dacoromanica.ro

surprindere armata sultanului a bătut-o, câştigând o strălucită victorie. Turcii au avut mari pierderi. Mai mulţi paşi au fost făcuţi prizonieri. Patru dintre ei, au fost trimişi regelui Sigismund care la acea dată se află în Bohemia.

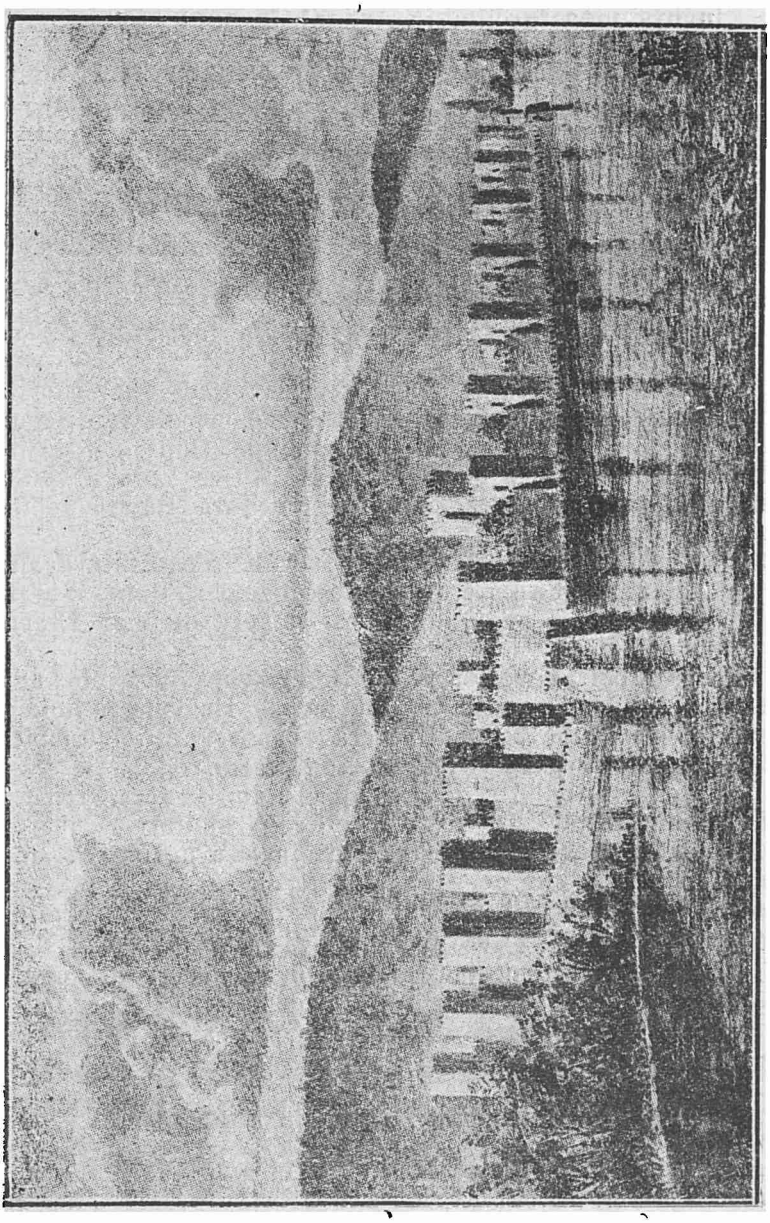

Cetatea Semendria.

Lupta dela Szendrö nu se găseşte descrisă în mod amănunţit de către istoricii acelei epoci. Toţi sunt însă unanim în a

www.dacoromanica.ro

recunoaşte că victoria dela Szendrö se datoreşte, în primul rând, lui Ioan Huniade, viteazul comandant al trupelor ardelene, care, prin dispoziţiunile sale, a făcut ca lupta să se decidă în favoarea armatei ungare.

Incursiunea turcilor în Ardeal, în anul 1438.

In ziua de 9 Decembrie 1437, moare bătrânul rege Sigismund şi îi urmează pe tronul Ungariei, ginerile său Albert de Habsburg, care a domnit dela 1437—1439.

In timpul când regele Albert lipsea din ţară, turcii sub comanda begului Ali, au pătruns prin Porţile de Fier în Ardeal.

Begul Ali mai făcuse o incursie în Transilvania în anul 1432.

De data aceasta după trecerea Porţilor de Fier ardelene, atacă Sebeşul săsesc, ocupă Mediaşul şi apoi se îndreaptă asupra cetăţei Sibiului pe care o asediază.

In faţa pericolului, voevodul Ardealului dă ordin să se sune mobilizarea.

Nobilimea, se adună în număr, foarte restrâns, fiind istovită în urma luptelor pentru potolirea răscoalei iobăgimei din anul trecut.

Cetatea Sibiului s'a apărat însă vitejeşte. După o învestire şi bombardare zadarnică de 8 zile, begul Ali se vede nevoit a părăsi asedlul cetăţei, îndreptându-se spre Ţara Bârsei, pentru a atacă Braşovul.

După ce a dat foc mahalalelor Braşovului, a părăsit Ardealul prin pasul Bran, luând cu el 70.000 de prizonieri. Ronai [1]) arată că în această incursie begul Ali, a fost călăuzit de Vlad Dracul voevodul Munteniei.

Regele Albert temându-se că turcii vor atacă din nou hotarele de sud ale Ungariei, numeşte pe Ioan Huniade, în funcţia de ban al Severinului, ca unul ce eră recunoscut de toată lumea ca cel mai apt pentru acest înalt comandament.

Cetăţile Severinului şi Belgradului, erau la acea vreme 2 puncte de sprijin, pe care se bazau întreaga apărare a Dunărei. Ele închideau cele 2 linii principale de invazie în Ungaria, una pe valea Cernei, şi alta pe valea Dunărei. Comanda uneia din aceste cetăţi, implică şi comandă trupelor însărcinate cu apărarea sectorului de frontieră respectiv.

Huniade, fiind numit ban al Severinului, este deci numit în acelaş timp şi comandant al forţelor destinate să apere frontiera în această parte, forţe compuse în marea lor majoritate din români.

Expediţia turcilor în Serbia, în anul 1439.

Spre a răzbună înfrângerea suferită în anul 1437, sultanul Murad întreprinde o nouă expediţie în Serbia, în anul 1439. In

1) Magyar Hadi Kronika.

www.dacoromanica.ro

fruntea unei armate de 130.000 de oameni, el pătrunde în Serbia şi devastând valea Moravei, se îndreaptă spre Szendrö, începând asediul acestei cetăţi.

Voevodul Brancovici aflând despre apropierea sultanului Murad al II-lea, să refuglază în Ungaria.

Regele Albert temându-se ca turcii să nu invadeze în Ungaria, ordonă mobilizarea generală, chemând nobilimea şi poporul sub arme.

Trupele de acoperire sunt trimise pe cursul inferior al Tisei, iar concentrarea armatei are loc la Szegedin. Oastea maghiară se adună însă cu mare greutate, cu multă întârziere şi în număr foarte restrâns. Cauza, provenea din faptul că magnaţii îi făceau regelui cele mai mari dificultăţi în trimiterea iobagilor la oaste, de teamă să nu le rămână pământurile nelucrate.

Regele Albert de abiă poate adună 24.000 oameni, rău echipaţi şi nedisciplinaţi. In fruntea acestei armate pleacă regele dela Szegedin spre confluenţa Tisei cu Dunărea, cu intenţia de a veni în ajutorul cetăţii Szendrö, pe care turcii o asedieau de mai mult timp. Când regele ajunge la Titel, află că turcii au luat cu asalt cetatea Szendrö în ziua de 27 August.

Brancovici Grigore fiul voevodului sârb şi comandantul cetăţei, o apărase cu vitejie timp de 3 luni, dar neprimind de nicăieri ajutor, cetatea a trebuit să cază, în faţa superiorităţei numărului şi mijloacelor technice ale duşmanului.

In timpul cât a durat asediul cetăţei, turcii au făcut mai multe incursiuni pe teritoriul ungar, cari toate au fost respinse de Ioan Huniade, banul Severinului.

Regele Albert, cu mica sa armată, după ocuparea cetăţei Szendrö nu a avut curajul să atace pe turci. El s'a oprit cu armata sa la Titel, de unde observă mişcările trupelor turceşti.

Sultanul Murad, după ocuparea cetăţei, a scos ochii cumnatului său Brancovici Grigore comandantul cetăţei şi ai fratelui său, trimeţându-i pe amândoi în Asia Mică, iar el s'a îndreptat contra lui Tvartko Ştefan al II-lea, domnitorul Bosniei. După ce a urcat tributul acestei ţări, s'a înapoiat la Adrianopol.

In tabăra ungurească, în acest timp, se înculbase dezinteria, iar din cauza inactivităţei, a foametei şi a bolilor, numărul ostaşilor nu numai că nu a crescut, dar şi cei ce veniseră au dezertat şi s'au împrăştiat.

Regele Albert, rămânând numai cu 6000 de oameni i-a concediat la urmă şi pe aceştia.

Supărat a plecat spre Viena, dar pe drum s'a bolnăvit de dezinterie al cărei microb îl contractase în tabăra dela Titel şi a murit în ziua de 27 Octombrie la Neszmely.

Luptele pentru tronul Ungariei, dela 1439—1441.

După moartea regelui Albert, interesele superioare ale Ungariei cereau ca la conducerea ţărei să vină un rege energic,

www.dacoromanica.ro

care să poată ţine nobilimea în frâu, să facă ordine în ţară şi să o apere contra atacurilor turceşti, a căror vehemenţă creştea din zi în zi.

Deşi nobilimea maghiară se angajase pe cuvânt de onoare să aleagă de rege pe copilul regelui Albert, care se află încă în pântecile mamei sale, totuşi s'a crezut că pentru timpurile grele prin care trecea ţara, această soluţie nu erà destul de satisfăcătoare pentru interesele ei. Pentru aceste motive nobilimea ungară s'a gândit să căsătorească pe regina văduvă Elisabeta cu Vladislav, tânărul şi viteazul rege al Poloniei.

In timpul când deputaţiunea magnaţilor plecase la Cracovia ca să propună regelui Vladislav regenţa Ungariei, regina văduvă Elisabeta a dat naştere unui fiu, căruia i-a dat numele de Ladislav şi care a fost încoronat ca rege al Ungariei în ziua a 23-a după naştere.

Regele nou născut fiind încoronat, iar Vladislav regele Poloniei primind şi el regenţa, nobilimea ungară s'a împărţit în 2 partide. Se începe astfel în Ungaria războiul civil între partizanii celor doi regi.

Şeful partidei care ţinea cu Vladislav erà Ioan Huniade, iar al partidei lui Ladislav era Gara Ladislav.

Printr'o curioasă coincidenţă a vremurilor, doi români îşi dispută întâietatea, în desemnarea viitorului rege al Ungariei.

Dela vorbe se trece la fapte, fiecare partidă îşi adună oşti şi se armează. Pe câmpul de luptă dela Szegszard trupele reginei văduve Elisabeta, comandate de Ladislav Gara, sunt bătute de trupele regelui Vladislav comandate de Huniade.

Drept răsplată pentru această victorie, Huniade este numit voevod al Ardealului.

Cu victoria dela Szegszard războiul civil însă nu se termină. El durează timp de 2 ani şi iea sfârşit numai prin moartea reginei Elisabeta, când întreg poporul maghiar a recunoscut de rege pe Vladislav.

Asediul Belgradului, în anul 1440.

Turcii caută să profite de certurile pentru tron şi atacă cetatea Belgradului, considerată ca poarta Ungariei. Dintre toate cetăţile de pe malul drept al Dunărei, singură această cetate nu fusese încă ocupată de armatele Semilunei.

In primăvara anului 1440, sultanul Murad se prezintă cu o armată numeroasă în faţa Belgradului.

Armata ungară comandată de Talloczy Ianos este bătută şi forţată a se retrage în interiorul cetăţei. Belgradul este înconjurat de jur împrejur, atât pe uscat cât şi pe apă.

Pe uscat, se începe asediul regulat al cetăţei, în timp ce o flotă de 100 corăbii stăpâneà Dunărea, împedicând orice fel de comunicaţie a asediaţilor cu Ungaria.

Bombardarea cetăţei se face cu tunuri grele şi cu maşini,

www.dacoromanica.ro

cari aruncau pietre de un foarte mare volum. Turcii reuşesc să dărâme câteva turnuri, după cari dau un asalt asupra cetăţei. Acest asalt este însă respins. Văzând că prin bombardament nu reuşeşte a pătrunde în cetate, sultanul recurge la lucrări de mină.

Talloczy face o contra-mină pe care după ce o umple cu praf de puşcă îi dă foc. Explozia a fost foarte puternică. Mai multe mii de turci au fost îngropaţi sub dărâmături.

După un asediu de 6 luni, în care timp turcii au avut o pierdere de peste 25.000 oameni, sultanul a ridicat asediul şi s'a retras de sub zidurile Belgradului.

După ce face o incursie în Ungaria, de unde a luat mulţi prizonieri şi o bogată pradă de război, s'a întors la Adrianopol.

Regele Vladislav, temându-se de o reînoire a atacului asupra Belgradului, de a cărei stăpânire erà legată însăşi siguranţa Ungariei, a numit comandant al acestei cetăţi pe Ioan Huniade.

In acelaş timp l'a numit şi comandant al tuturor forţelor dela frontiera de sud a Ungariei, cu îndatorirea de a apărà această frontieră, contra oricărui atac din partea Turciei.

Atacul turcilor contra Belgradului, în anul 1441.

In noua sa calitate de comandant al tuturor trupelor ungare de pe frontiera de sud, Huniade a făcut pe turci, în mai multe rânduri, să simtă greutatea sablei sale.

Paşa Ishak, comandantul cetăţei Szendrö, punându-şi în gând să ocupe cetatea Belgradului, pe care însuşi sultanul n'o putuse cuceri, apare în mai multe rânduri sub zidurile acestei cetăţi, sperând să poată pătrunde prin surprindere în interiorul ei.

Supărat de aceste incursii, Huniade se decide a dà o lecţie paşei.

Intr'un rând, când paşa plecase cu o oaste numeroasă contra Belgradului, Huniade îi ese în întâmpinare cu garnizoana acestei cetăţi, întărită cu o brigadă de români ardeleni sub comanda lui Ujlaki Miklos, vicevoevodul Ardealului.

Avantgardele celor 2 armate s'au întâlnit la Csaszarhalom. Avangarda lui Huniade fiind inferioară în număr a fost respinsă. Acesta, intervenind cu grosul forţelor, opreşte atacul turcilor.

Cu cavaleria sa grea, trece apoi la atac izbind grosul armatei lui Ishak şi făcându-l să deà înapoi.

Paşa Ishak spre a evità dezastrul de care armata sa erà ameninţată, dă ordin de retragere, care se execută în cea mai mare dezordine.

Huniade urmăreşte pe turci până la porţile cetăţei Szendrö, după care se înapoiază la Belgrad aducând cu sine şi o bogată pradă de războiu.

www.dacoromanica.ro

Campania din 1442.

In primăvara anului 1442 sultanul Murad, trimite pe begul Mezid în fruntea unei armate de 80.000 1) oameni, să prade Ardealul.

Begul Mezid trece prin Muntenia şi pătrunde în Transilvania. Voevodul Ardealului, Ujlaki Miklos, cheamă nobilimea Ardealului la arme. Anunţă în acelaş timp şi pe Huniade, care se află în cetatea Belgradului, de iminenţa pericolului.

Huniade, temându-se ca atacul asupra Ardealului să nu fie decât o demonstraţie, spre a atrage grosul forţelor ungureşti în acea parte, în care timp sultanul să atace Belgradul, vine singur în Ardeal.

Cum trupele ardelene se adunau foarte încet în tabăra dela Alba Iulia, el se vede în imposibilitate de a puteà oprì invazia turcilor.

Begul Mezid, înaintează astfel fără nici-o împotrivire până în valea Mureşului. Când el ajunge în apropiere de Alba Iulia, Huniade cu trupele de cari dispuneà se închide în cetate.

Lupta dela Sânt-Imbru, din 18 Martie 1842.

Huniade neputând opune nici un fel de rezistenţă turcilor din lipsă de forţe, aceştia defilează nesupăraţi prin faţa cetăţei Alba Iulia, înaintând pe valea Murăşului în jos.

La înapoiere Huniade a eşit din cetate cu o brigadă, cu intenţia de a'i atacà şi a le răpì o parte dintre prizonieri şi prada ce ei capturase.

In momentul când grosul forţelor treceau peste râuşorul Ampoiu, iar avantgarda şi cu o parte din trupele lor erau răsfirate în împrejurimile localităţei Borband, episcopul Lepes, care comandà o parte din forţele ardelene, nemai putându-se abţine. atacă pe turci. Huniade l-a urmat cu grosul forţelor, în scop de a'l puteà ajutà la nevoe.

La vederea trupelor ardelene, turcii s'au retras până la St. Imbru de Murăş, unde grosul forţelor lui Mezid, au luat formaţia de luptă.

Hunlade, văzând că are în faţa sa forţe superioare, a evitat lupta şi a dat ordin de retragere spre Alba Iulia.

Retragerea s'a făcut cu oarecare dificultate, printre rândurile turcilor, cari reuşiseră să'l înconjoare.

1) Cifra este luată după Ronai — Magyar Hadi Kronika.

www.dacoromanica.ro

La trecerea peste râul Ampoiu are loc o luptă de arier-gardă, în care episcopul Lepes, comandantul trupelor ce formau ariergarda, căzând de pe cal în apă, a fost măcelărit de turci.

Schita terenului
cu lupta dela Mures. Sânt-Imre.

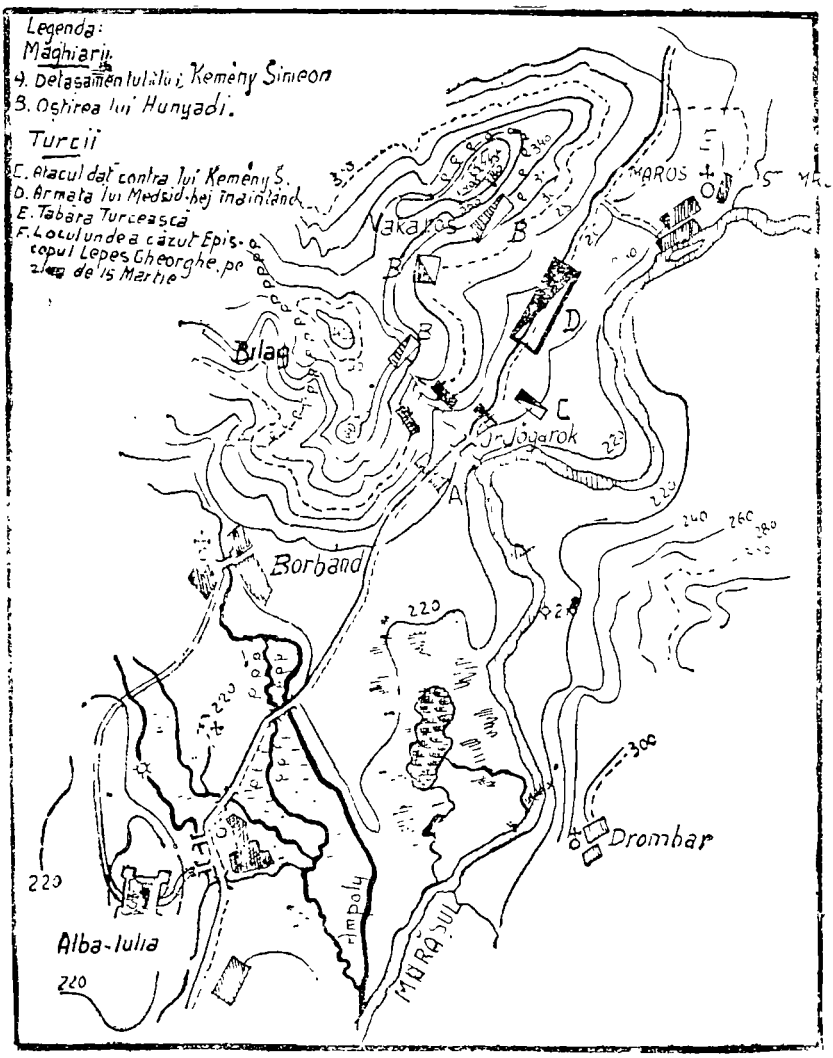

Lupta dela Sânt-Imbru.

După reintrarea lui Huniade în cetatea Alba Iulia, Mezid-bey se îndreaptă, cu armata asupra cetăţei Sibiului, pe care începe să o asedieze.

www.dacoromanica.ro

Lupta dela Sibiu, din 25 Maiu, 1442.

Begul Mezid învestise Sibiul şi bombardà de mai multe săptămâni cetatea, fără să poată obţine vreun rezultat.

In acest timp Huniade depune o deosebită activitate spre a spori numărul trupelor concentrate la Alba Iulia, aşà că pe la începutul lunei Maiu, el dispunea de o oaste destul de însemnată.

Cu această armată el pleacă în ajutorul Sibiului. Begul Mezid aflând de apropierea lui Huniade, cum acesta devenise o personalitate de temut în luptele ce avusese anterior cu turcii, primul său gând este de a'l prinde sau ucide.

Alegându-şi cei mai viteji ostaşi din armata sa, i-a constituit într'o unitate aparte şi explicându-le îmbrăcămintea, casca, armamentul şi calul lui Huniade, le-a dat ordin ca pe dată ce va începe lupta să năvălească asupra trupei unde se află el, promiţând o bogată recompensă aceluia ce i-l va aduce viu sau mort.

Când armata lui Huniade s'a apropiat de Sibiu, spionii ce acesta aveà în tabăra turcească, i-a adus ştire despre intenţiile begului Mezid.

Un ostaş devotat al lui Huniade, numit Kemeny Simon, aflând proectul turcilor de a ucide pe Huniade, s'a oferit ca în lupta ce urmà să înceapă să schimbe cu el armele, hainele şi calul său.

In ziua luptei Huniade i-a dat lui Kemeny 500 de ostaşi ca gardă personală şi l-a aşezat înaintea uneia din aripi, iar Huniade cu brigada de cavalerie grea, s'a aşezat în spatele acelei aripi ca rezervă.

Lupta între cele 2 armate s'a dat într'o localitate din apropierea Sibiului, al cărei nume nu se găseşte menţionat de scriitorii acestei epoci.

Chiar dela începutul luptei, majoritatea trupelor turceşti s'a năpustit asupra aripei care o comandà Kemeny, năzuindu-se care de care să ajungă şi să prindă pe presupusul Huniade.

In timpul când lupta în jurul lui Kemeny ajunsese la punctul critic, Huniade înaintează cu rezerva şi atacă în flanc trupele turceşti, angajate în luptă cu acele ale lui Kemeny.

In acelaş timp sibienii eşind din cetate, atacă pe turci în spate, reuşind să elibereze o mulţime de prizonieri. Aceştia se unesc cu sibienii, atacând împreună pe turci.

Pe Kemeny, însă, nu i-a mai fost posibil lui Huniade să-l scape dela moarte, garda sa fiind prea slabă, atât ca număr cât şi calitativ faţă de avalanşa turcească.

Strigătele de bucurie ale turcilor, carî credeau că au reuşit să omoare pe Ioan Huniade, s'au schimbat în curând în ţipetele de groază, căci adevăratul Huniade i-a atacat în flanc, în timp ce sibienii cu prizonierii eliberaţi de ei, i-a atacat din spate.

www.dacoromanica.ro

Lupta s'a sfârşit cu complecta înfrângere a armatei turceşti. Begul Mezid, dimpreună cu fiul său şi un mare număr de turci au căzut pe câmpul de luptă.

Restul oastei turceşti a fugit în cea mai mare desordine, fiind urmărită de cavaleria uşoară a lui Huniade.

Armata acestuia a avut peste 3000 de morţi, între cari şi eroul Kemeny Simon.

Intreaga pradă de războiu a lui Mezid, a căzut în mâinile lui Huniade.

In semn de mulţumire lui Dumnezeu, Huniade după obiceiul voevozilor români, cu cari de altfel erà şi înrudit, a clădit o mănăstire la Teiuş.

In urma acestei victorii, voevozii Munteniei şi Moldovei, au intrat din nou în legături de alianţă cu Ungaria.

Lupta dela Porţile de Fier, tot în anul 1442.

Infrângerea armatei lui Mezid, a înfuriat pe sultanul Murad care a hotărât să se răsbune.

Alianţa voevozilor Munteniei şi Moldovei cu Huniade, a contribuit de asemenea spre a hotărî pe sultan să trimită o nouă expediţie contra Ungariei.

Comanda trupelor însărcinate cu această expediţie a fost încredinţată belerbegului Rumeliei.

Trupele acestuia sporite cu forţele a 6 begi de sandjacuri din Anatolia, numărau în total 80.000 oameni. Această armată a trecut Dunărea pela Nicopol şi după ce a devastat Muntenia, voià să pătrundă în Ardeal. Voevodul Vlad, Dracul, în faţa invaziei, s'a refugiat cu trupele sale în munţi.

Belerbegul Rumeliei, în loc de a pătrunde în Ardeal, prin pasul Turnu Roşu, care dela Nicopol şi Turnu Măgurele erà drumul cel mai scurt şi mai direct spre inima Transilvaniei, s'a îndreptat prin Banatul Severinean către Orşova şi Caransebeş, cu intenţia de a invadà prin pasul Porţile de Fier.

Această schimbare a liniei de operaţie a făcut-o fiindu-i pe deoparte teamă de a nu fi atacat de armata lui Vlad Dracul, în momentul trecerei prin defileurile munţilor, iar pe de alta spre a surprinde armata ungară, care nu se aşteptà la un atac prin acea direcţie.

Ioan Huniade, fiind informat de către Vlad Dracul despre pregătirile turcilor de a atacà din nou Ardealul, şi-a concentrat armata la Sibiu.

Aflând dela trupele săseşti, cari erau aşezate pentru pază la trecătorile munţilor, că turcii s'au îndreptat spre vest, a luat şi el aceiaşi direcţie, urmând clina nordică a Carpaţilor.

După autorii unguri, armata lui Huniade dimpreună cu a lui Ujlaky Miklos, voevodul Ardealului, aveà un efectiv de 15.000 oameni. Moralul său, în urma victoriei dela Sibiu, erà însă foarte ridicat.

www.dacoromanica.ro

Lupta s'a dat la Porţile de Fier transilvănene.

Din cercetările făcute de locot.-colonel Ronai la faţa locului 1), rezultă că lupta s'a dat în defileul format de râul Bistra, între Ohaba-Bistra şi Voislava, la poalele muntelui Rusca.

Dispozitivul de luptă al lui Ioan Huniade şi modul cum a decurs lupta sunt astfel descrise de Bonfiniu:

Huniade şi-a aşezat infanteria pe înălţimi, iar cavaleria la picioarele lor. Huniade a atacat cel dintâiu, dar acest atac fiind respins, el a simulat o retragere. In timp ce centrul său se retrăgeà, aripele lui au rămas pe loc, astfel ca în timp ce turcii urmăreau, pedestrimea dela cele 2 aripi alui Huniade, scoborând coastele înălţimilor, i-a atacat în flanc.

Armata turcească a fost complect înfrântă.

In această luptă s'a distins, din partea turcilor, Osman Celebi, fiul begului Umur, care a opus o mare rezistenţă atacurilor lui Huniade, căzând ca un viteaz.

Turcii începând retragerea, Huniade i-a urmărit cu cavaleria sa, dealungul râului Cerna, până la Dunăre.

Armata turcească a lăsat pe câmpul de luptă un mare număr de morţi, între cari mai mulţi begi.

5000 prizonieri şi mai multe drapele au căzut în mâinile armatei lui Huniade.

O divizie turcească, care înaintase jefuind, spre Timişoara, la înapoere, nemai putându-se uni cu grosul forţelor turceşti a fost în mare parte măcelărită.

In urma celor două înfrângeri, sultanul Murad a trimis o solie la curtea regelui Vladislav, la Buda, spre a tratà pacea. Regele nu a acceptat, însă, pregătindu-se pentru un nou războiu contra turcilor.

Expediţia lui Ioan Huniade din 1443 în Serbia şi Bulgaria

Cel mai aprig susţinător al războiului contra turcilor era prelatul Cesariui Julian, delegatul Papei. Un alt partizan tot atât de înfocat era George Brancovici despotul Serbiei, care spera ca printr'o campanie victorioasă să-şi poată reocupa ţara şi să se răsbune pe sultanul Murad, care a scos ochii copiilor săi, ducându i prizonieri în Asia Mică.

In urma stăruinţelor acestora, regele Vladislav se decide a întreprinde o campanie contra turcilor.

Fiind chestiune de o expediţie armată în afara hotarelor ţării, unde nobilimea maghiară era scutită prin legi de a lupta, regele Vladislav a fost forţat a recurge la înrolări de mercenari. Cheltuelile cu întreţinerea şi plata acestei armate, au fost suportate în mare parte de Sfântul Scaun şi de Brancovici. Cu adunarea armatei de mercenari, organizarea şi comanda ei, a

1) Ronai, Magyar Hadi Kronika.

www.dacoromanica.ro

fost însărcinat Ioan Huniade. Concentrarea armatei a avut loc în sudul Ungariei pe platoul dela Titel.

In tabăra dela Titel au sosit regele Vladislav, delegatul Papei Cesarini, despotul sârb Brancovici şi mai mulţi magnaţi unguri şi poloni. Nobilii poloni au adus cu ei şi câteva brigăzi de ostaşi aleşi, iar Cesarini a adus şi el câteva mii de cruciaţi (majoritatea cehi).

Grosul armatei ungare, era format din trupele de Români Ardeleni a lui Huniade, la care s'au mai adăugat câteva mii de Munteni. Efectivul total al armatei sale era de 40.000 oameni.

Huniade primind din Belgrad ştirea că trupele sultanului sunt plecate în Caramania spre a potoli răscoala lui Ibrahim, crede momentul oportun spre a începe *expediţiunea* aşa zisă *lungă*.

Armata ungară trece Dunărea la Peterwardein în luna Septembrie 1443 şi de aici peste râul Sava se îndreaptă spre Belgrad.

Ofensiva lui Huniade surprinde complect pe turci, cari aveau grosul trupelor în Caramania.

Turcii la început nu i-au putut opune decât trupele aflate în garnizoanele din Serbia şi Bulgaria orientală. Mai în urmă ienicerii din Adrianopol şi din alte garnizoane mai mari din Turcia Europeană, au fost toţi concentraţi şi trimeşi să apere strâmtorile Balcanilor, până la înapoierea armatei principale turceşti, care după cum am arătat mai sus se afla în Asia şi număra 150.000 oameni.

De la Belgrad Huniade se îndreaptă spre valea Moravei, pe care o urmează până la Kruşevac, pe care îl ocupă şi distruge. Continuă marşul către Est, spre localitatea Djumis aşezată pe Morava bulgară. Sosind aici, a trimes o trupă de 500 călăreţi în direcţia Alexinaţ, spre a recunoaşte drumul din stânga Moravei bulgare, cum şi forţele turceşti aflate în această direcţie.

In înaintarea spre Alexinaţ, această trupă s'a isbit de primele forţe de cavalerie turcească, pe cari le-a bătut. Curând însă, a fost atacată de un detaşament turcesc de 2000 oameni şi forţată a bate în retragere.

In faţa acestei rezistenţe, Huniade a reluat înaintarea cu grosul trupelor sale constrângând pe turci să se retragă spre Est.

Luptele din jurul Nişului.

Sosind şi regele Vladislav s'a aşezat întreaga armată în tabără în împrejurimile Alexinaţului, iar pe Huniade cu o avangardă de 12.000 oameni l-a trimes în direcţia Niş.

Intre trupele cari formau această avangardă se afla şi brigada de Români Ardeleni a lui Ujlaki, voivodul Transilvaniei, care fiind bolnav nu a luat parte la această expediţie.

Ajungând Huniade la Niş a ocupat cetatea, iar oraşul l-a distrus dându-i foc.

www.dacoromanica.ro

In acest timp trupele turceşti din Bulgaria şi Serbia se concentraseră la Pirot, sub comanda paşei de Szendrö (Szemendria), care era de drept comandantul forţelor de pe Dunărea de mijloc.

Ştiri din diferite surse, anunţau că alte trupe turceşti se aflau în marş dela Sofia spre Piret.

Paşa de Szendrö, aflând despre ocuparea Nişului, se pune în marş spre Niş în 3 coroane din cari 2 pe valea Nisâvei şi una pe a Moravei cu intenţia de a ataca trupele lui Huniade.

Acesta nu aşteaptă atacul şi pleacă în întâmpinarea coloanelor turceşti.

In ziua de 1 Noembrie atacă localitatea Malcea unde drumul face un cot în valea Nişavei. Coloana paşii de Szendrö-Ishac, care era cea mai apropiată, este bătută şi respinsă. După aceasta Huniade trece pe malul stâng al Nişavei şi aşteaptă într'o bună poziţie coloana 2-a turcească, pe care o bate de asemenea în ziua de 2 Noembrie.

Se îndreaptă apoi asupra coloanei 3-a care sub comanda paşei Turckan înainta pe drumul Leskovac.

După o scurtă luptă şi această coloană a fost bătută. Lupta aceasta s'a dat la defileul Meleşiste din valea Moravei.

O mai bună apiicare a marilor principii de strategie, nu găsim nici la marii căpitani. Modul cum Huniade se sustrage învăluirei celor 3 coloane turceşti cum previne atacul, cum atacă la rândul său şi bate separate coloanele turceşti îndreptându-se întâiu asupra coloanei cele mai apropiate şi mai periculoase. este un studiu tipic de manevră pe linii interioare.

Lupta dela Belesinacz.

In seara zilei de 3 Noembrie Huniade primeşte ştirea că brigadele turceşti bătute în zilele de 1 şi 2 Noembrie (coloanele 1 şi 2) s'au raliat la o puternică armată turcească care din direcţia Sofiei înaintează spre Niş.

Regele Vladislav într'o diplomă contimporană, fixează efectivul acelei armate la cifra de 30.000 oameni.

Această armată, după comanda belerbergului Rumeliei Casim în înaintarea sa spre Niş, părăseşte valea Nişavei şi printr'o conversiune spre Sud, se interpune între trupele lui Huniade şi al regelui Vladislav.

Huniade aflând de noua ofensivă a turcilor părăseşte regiunea dintre Niş şi Pirot şi se pune în marş spre Vest, pentru a se uni cu armata regelui şi a da lupta cu toate forţele concentrate.

La eşirea din defileuri, voind să se dirijeze spre Niş, el găseşte drumul barat de întreaga armată turcească care ocupase poziţie pe câmpia dela Beleşineaz.

www.dacoromanica.ro

Huniade pentr'un moment rămâne surprins, deoarece nu se aşteptà la o asemenea manevra din partea paşei Casin, dar cu

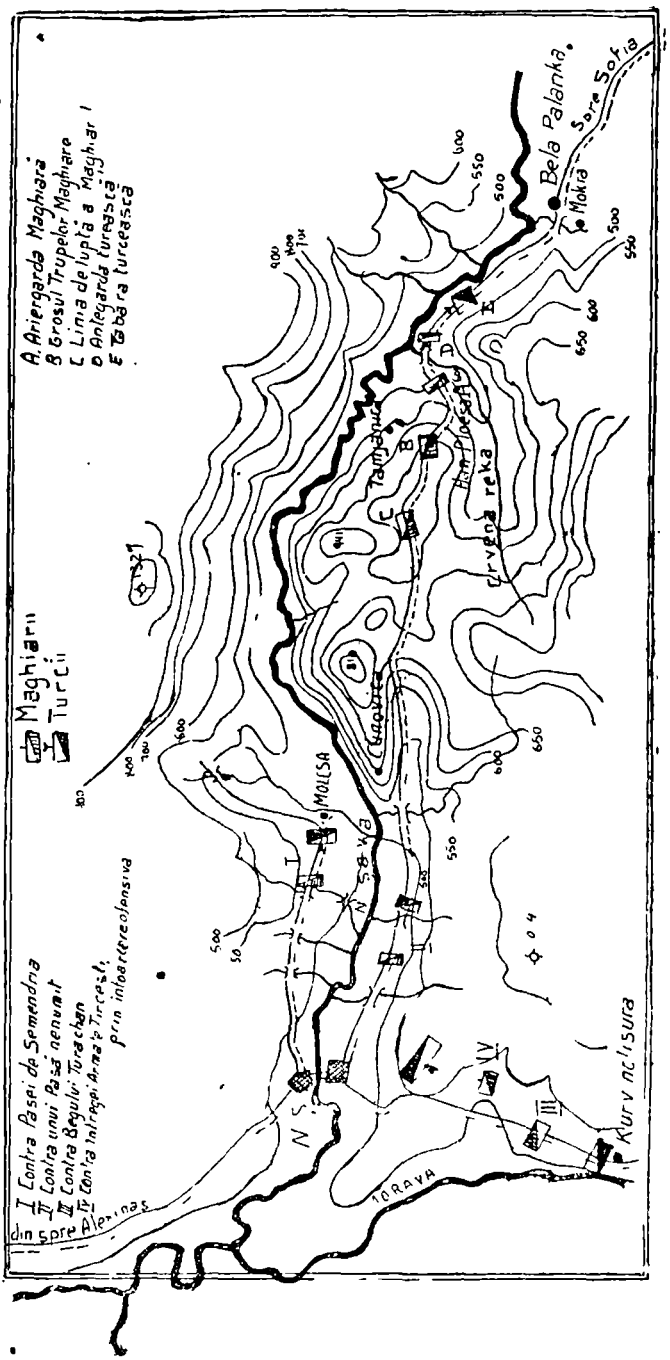

spiritul său hotărât, el se decide a atacà imediat pe turci. Trupele sale fiind mult inferioare ca număr celor turceşti, dar supe-

www.dacoromanica.ro

rioare în ce priveşte calitatea, se hotareşte a dà atacul noaptea, când calitatea avea prioritate asupra numarului.

Aşezându-şi armata în ordine de batae, la sfinţitul soarelui, dă ordinul de atac.

Lupta a durat pâna târziu noaptea şi s'a terminat cu înfrângerea completa a turcilor. Pe câmpul de lupta au ramas peste 2000 de cadavre turceşti, între cari mai mulţi begi.

Dupa această luptă drumul fiindu-i deschis, Huniade s'a unit cu armata regelui, aducând cu el 9 drapele şi 4000 prizonieri.

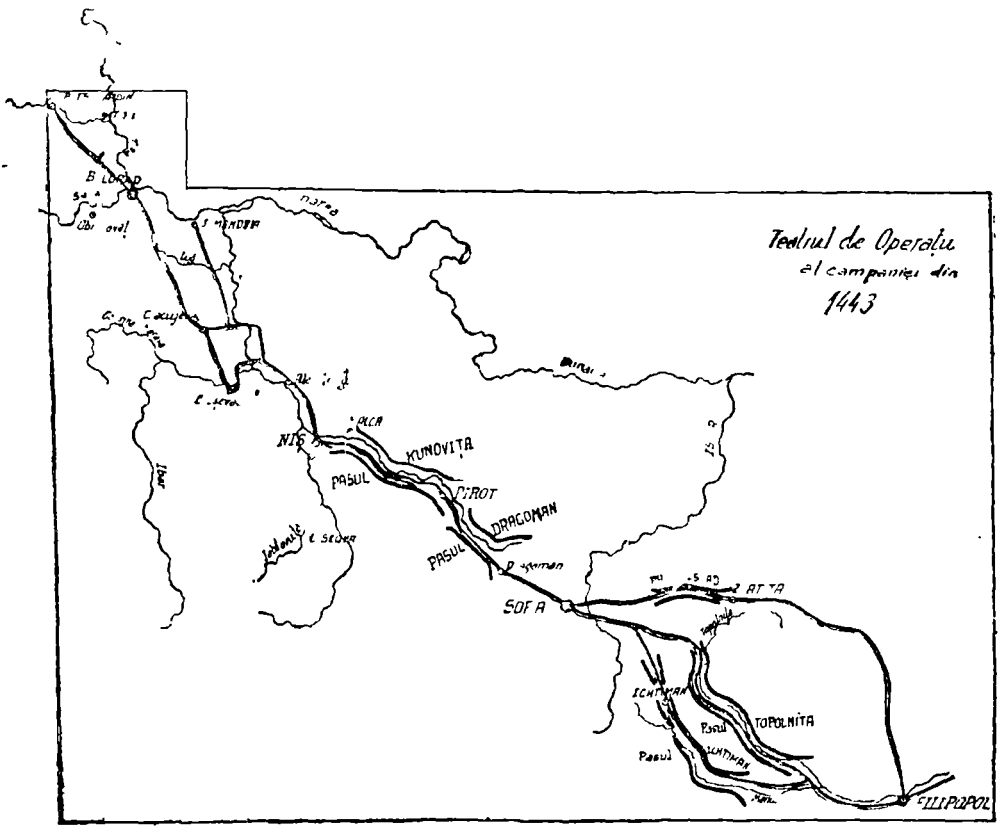

Luptele din jurul Sofiei.

Armata ungara, reunita, a stat câtevà zile la Niş, apoi s'a pus în marş spre Sofia.

Huniade formà avangarde la o zi de marş înainte. Regele comandà grosul armatei. Trecând prin pasul Cunoviţa armata ungara a ajuns la oraşul Pirot, unde a sosit şi Ujlaki voevodul Ardealului, chemat de însuşi Hunide. Aceasta a dus cu el şi câtevà trupe ardelene, în cari Huniade avea cea mai mare încredere.

www.dacoromanica.ro

Armata ungara trecând şi pasul Dragoman, ajunge la Sofia în primele zile ale lunei Decembrie.

Când regele Vladislav intra în acest oraş, primeşte ştirea ca sultanul Murad s'a reîntors din Asia şi a concentrat trupe numeroase la Filipopol, iar pasurile ce duc dela Sofia la Filipopol le-a ocupat şi fortificat.

Aceste pasuri sunt în număr de 3 şi anume:

a). Pasul din valea Topolniţei;

b). Pasul Islad dintre Slatiţia şi Islad;

c). Pasul Ichtiman, aflat între Ichtiman şi Poarta lui Traian

Dintre c le 3 pasuri, prin cel dela Ichtiman trecea cel mai bun drum care uneà Sofia cu Filipopol.

Regele Vladislav dupa o şedere de câtevà zile la Sofia, se hotareşte sa atace acest din urma, spre a'şi deschide drumul spre Filipopol.

Din cauza gerului, a zapezei, a rezistenţei îndarjite a turcilor cum şi a faptului ca aceştia au udat cu apa tot drumul, care înghetând a devenit imposibil de urmat, apararea pasului I Ichtiman nu a putut fi forţata.

Huniade vazând greutaţile întâmpinate în acest demeu, a parasit atacul lui şi s'a hotarât sa atace pe cel dela Slatiţa, numit de turci. pasul Islad.

Armata ungara a atacat în mai multe rânduri fara succes trupele turceşti ce aparau acest pas, stând 3 zile în fata malţimilor cari îi dominau.

Dupa ce nici atacul principal dat în ajunul Craciunului nu a reuşit, regele Vladislav a propus ca armata sa sa se retraga în Ungaria. Huniade, la început, s'a opus oricarei idei de retragere, atât timp cât nu s'a repurtat o victorie decisiva asupra turcilor In urma însa a consimţit şi el la o retragere, dar numai pâna la o poziţie de rezistenţa favorabila, având siguranţa ca turcii vor urmari şi cautà sa atace armata ungara şi astfel va puteà da lupta în condiţii favorabile.

Tot în acelaş timp, sultanul şi cu vizirii sai au ţinut un mare consiliu de razboiu, spre a stabili conduita de urmat.

Sultanul dimpreuna cu paşa Casin preconizau atacul imediat al armatei ungare, paşii Turachan şi Ishak, au fost însa de parere, ca armata turceasca sà reziste pe poziţiile ce ocupa pâna când armata ungara, din cauza frigului şi a dificultaţilor de aprovizionare va fi silita sa se retraga.

Aceşti 2 paşi credeau ca retragerea armatei ungare, nu va întârzià sa se produca şi atunci va fi timpul cel mai potrivit spre a o atacà.

Aceasta din urma propunere a prevalat şi a fost acceptata

Evenimentele ce au urmat le-a dat de altfel dreptate.

După nereuşita atacului din ajunul Craciunului, dat asupra înalţimilor ce dominau pasul Islad, regele Vladislav a dat armatei ungare ordin de retragere.

In drumul dela Sofia spre Niş, Huniade, conform planului stabilit mai dinainte, s'a oprit la eşirea dela est a defileului Cu-

www.dacoromanica.ro

noviţa. Ariergarda armatei ungare, sub comanda lui Brancovici, a ocupat dinapoia pârâului Mocra, în timpul ce grosul forţelor a luat poziţie la poalele muntului Cunoviţa, în punctul unde pârâul Cervenarea se varsa în râul Nişava.

Turcii au sosit în faţa poziţiei ocupate de ariergarda ungara, în ziùa de 5 Ianuarie 1444, In dupa amiaza acelei zile, paşa Casin a trecut imediat la atac.

Ariergarda, comandata de Brancovici, dupa o scurta lupta s'a retras,

Turcii în masse compacte au început sa o urmăreasa, căzând astfel în cursa ce le-a întin-o Huniade.

Când ei în cursul urmarirei treceau în dezordine peste pârâul Cervenarea, trupele lui Huniade aparând din toate direcţiile i-a atacat cu mare vehemenţa.

Turcii surprinşi, au fost complet batuţi.

Trupele lui Huniade i-a urmarit, taindu-i şi masacrându-i pâna la miezul nopţei.

Victoria din partda trupelor ungare a fost desavârşite. Pe lânga mai multe mii de morţi, turcii au pierdut şi mulţi, prizonieri, printre cari paşa Casin belerbegul Rumeliei şi Mahmud Celebei cumnatul sultanului.

Logic ar fi fost să se profite de această victorie, care ridicase mult moralul armatei ungare şi marise încrederea în şefii săi şi sa se urmarească armata turcească pas cu pas, trecând odata cu ea pasurile cari despart câmpia Sofiei de valea Mariţei, atacând Filipopolul şi apoi Adrianopolul, capitala imperiului otoman.

Huniade şi cu Brancovici erau pentru continuarea luptei, regele Vladislav, având însă în vedere timpul greu de iarna, a ordonat întreruperea expediţiei şi reîntoarcerea trupelor în Ungaria.

Brancovici, care îşi dă perfect de bine seamă că aceasta masura însemnà căderea din nou a Serbiei, mai curând sau mai târziu în puterea turcilor, a staruit mult ca armata ungara sa ierneze în Serbia şi la sosirea primăverei sa reînceapa operaţiile. Pentru a acceptà această soluţie, Brancovici a oferit regelui Vladislav 100.000 taleri de aur. Oferta sa nu a fost însa primita.

Lásând pe Huniade Severineanu 1) cu o parte din trupe în cetatea Belgradului, pentru paza frontierei de sud a ţarii, regele Vladislav cu restul armatei a trecut Dunarea, licenţiind-o.

In luna Februarie 1444, a intrat în triumf în Buda fiind primit cu mare pompa. Aduse cu el şi 4000 prizonieri turci, capturaţi în cursul luptelor, cum şi foarte multe drapele.

In urma înfrângerii de la Cunoviţa, sultanul Murad a cerut pace. Regele Vladislav a refuzat însa orice fel de tratative cu delegaţii turci.

Ecoul victoriilor repurtate în Serbia şi Bulgaria asupra turcilor, a strábatut întreaga Europa.

Aproape toţi domnitorii creştini au trimes delegaţi să prezinte regelui Vladislav felicitarile lor, pentru izbânzile repurtate

1. oRna'ţ Magyar Hadi Kronika.

www.dacoromanica.ro

asupra turcilor, îndemnându-l totdeodata a continuà lupta, pâna la completa înfrângere a Semilunei.

Cesarini Julian, delegatul Papei, staruià în special pentru continuarea razboiului, asigurându-l de ajutor banesc din partea Sfântului Scaun şi promiţându-i ca Veneţia şi Burgundia vor atacà cu flotele lor pe turci pe mare.

In urma acestor staruinţe şi îndemnuri s'a hotarât continuarea războiului în primavara anului 1444, în care scop s'a început concentrarea unei armate la Szegedin.

Sultanul Murad aflând de aceste preparative, trimite o noua delegaţie spre a tratà pacea cu regele Vladislav. Turcii cautau sa încheie pacea cu orice preţ, fiind într'o situaţie destul de critica, din cauza revoltelor din Asia şi a rascoalei din Albania de sub conducerea lui Gheorghe Castriota, numit şi Scanderbeg.

Delegaţia turceasca era compusa din 100 membrii iş s'a prezentat în faţa regelui şi a sfatului ţării la Szegedin.

Ea propunea ca condiţii ale încheerei păcei, cedarea şi trecerea Serbiei, Bosniei şi Munteniei sub stapânirea regatului ungar, predarea tuturor cetaţilor ungare cucerite de turci, eliberarea tuturor prizonierilor unguri, cum şi a celor 2 fii ai lui Brancovici.

Sultanul se mai obligà a plati imediat 100.000 taleri de aur, ca despăgubire de razboiu.

In faţa acestor propuneri atât de favorabile şi concrete, comparativ cu promisiunile nesigure ale cardinalului Cesarini Julian, delegatul Papei, regele Vladislav, dupa îndemnul lui Huniade (care gaseà propunerile turceşti foarte avantajoase), încheie pace cu turcii pe timp de 10 ani.

Pacea a fost consfinţità atât de rege cât şi de magnaţi prin semnăturile lor şi prin jurământ pe sfânta evanghelie în faţa altarului. Sultanul, la rândul sau, dupa ce a semnat-o, a jurat pe Coran că va respectà pacea încheiata.

Campania din 1444.

Papei dela Roma, cel mai mare duşman al califatului, a cărui supremaţie religioasa era disputată, nu-i conveneà pacea încheiata cu turcii. Punând interesele catolicismului mai presus de acele ale statului ungar, el cautà sa convingà prin emisarii sai pe regele Vladislav, ca aceasta pace este atât în dezavantajul Ungariei, cât şi al creştinătaţei.

Prin delegatul sau cardinalul Cesarini, Papa arata în vara anului 1444 regelui Vladislav, ca momentul de a atacà din nou pe turci este cu totul favorabil, întrucât flota Veneţiei şi a Burgundiei sunt gata de plecare în apele Helespontului şi o armata cruciatà adunata de papa este în drum spre Balcani, în timp ce grosul forţelor turceşti au trecut în Asia, iar sultanul Murad s'a retras dela cârma ţărei, stabilindu-se în Magnesia şi lăsând conducerea ţarei în grija fiului sau Mahomed al II-lea, în vârsta numai de 12 ani.

www.dacoromanica.ro

Bazându-se pe cuvintele lui Isus Christos adresate apostolilor că „toate câte veţi legà pe pamânt, vor fi legate şi în cer", în calitate de urmaş al sfântului Petru, Papa deslegaga pe rege şi magnaţi de juramântul ce aceştia făcusera pe sfânta evanghelie, ca vor păstrà pacea.

Dupa ce obţine aceasta deslegare, Cesarini insistă pe lângă rege şi reuşeşte a'l convinge să jure din nou tot pe sfânta Evanghelie, ca va continuà războiul contra turcilor. Viteazul rege Vladislav, ajunsese astfel un fel de papuşa în mâna cardinalului Cesarini.

Ideia unui nou războiu cu turcii nu era însa bine privita nici în interiorul ţarei şi nici în afara. Partidul militar, în frunte cu Huniade, socoteau pacea ca foarte avantajoasa pentru Ungaria şi erau în contra calcărei juramântului de catre rege şi pentru respectarea tratatului încheiat. Huniade, care era un om foarte evlavios, a considerat toată viaţa sa înfrângerea ce armata ungara a suferit la Varna, ca o pedeapsa a lui Dumnezeu, pentru nerespectarea şi calcarea juramântului de către regele Vladislav.

Nobilimea maghiara, era nemulţumita de amestecul Papei în afacerile interne ale ţărei. Ea erà contra razboiului şi ca un semn de protestare, s'a abţinut de la orice acţiune în aceasta direcţie.

Polonii la rândul lor cereau ca regele să se întoarca de urgenţa în ţară (Vladislav fiind în acelaş timp rege al Poloniei şi al Ungariei).

Vlad Dracul domnul Munteniei, era contra unui nou războiu cu turcii, neputând prevedea de partea cui va fi victoria şi neştiind ca atare în ce parte sa balanseze spre a'şi puteà pastrà tronul. El sfătueşte pe Vladislav a renunţà la ideia sa.

Gheorghe Brancovici, despotul Serbiei, era pe faţa contra razboiului. Aflând prin oamenii săi numărul cu totul redus al trupelor de cari Vladislav dispunea şi dându-şi seamă că, cu asemenea forţe nu se poate ajunge la nici un rezultat, el paraseşte alianţa cu Ungaria şi nu numai ca nu-i trimite nici un ajutor lui Vladislav, dar spre a se pune bine cu turcii, anunţă pe sultanul Murad de intenţiile regelui Vladislav.

Cu toată această opoziţie surda şi pe faţă, regele Vladislav, sub influenţa atot puternica a lui Cesarini, se decide pentru războiu. El ia màsuri pentru formarea unei armate, numind pe Huniade comandantul ei şi însărcinându-l în acelaş timp cu adunarea şi organizarea ei.

Din cauzele aratate mai sus, efectivul total al luptătorilor ce s'au putut adunà în tabăra regelui a fost de 6000 maghiari şi 4000 poloni. Propaganda făcută de cardinalul Cesarini Julian nu a reuşit să aducà decât 1000 de cruciaţi. Ioan Huniade a adunat din Ardeal, pe cheltuiala sa, 4000 de români, iar Vlad Dracul a mai adus, după cum voiu arătà mai jos, 4000 de munteni.

Efectivul total al armatei ungare a fost de 20.000 oameni dintre cari comandantul cu aproape jumătate dintre luptători erau români.

www.dacoromanica.ro

Papa şi principii din apus au promis mult, dar nu au trimes nimic.

Armata regelui se urcà dar, abià la jumatate din efectivele cu cari se întreprinsese campania din anul trecut [1]).

„Este de mirat, scrie Ronai, cum regele şi mai marii ţarei „s'au lasat convinşi de un prelat dornic de reclama, sa calce tra„tatul de pace şi sa atace imperiul otoman cu o mâna de oameni".

Această expediţiune chiar dela început nu aveà dar, nici o şansa de reuşita.

Concentrarea armatei, a avut loc la Segedin. [2])

Dintre prelaţii unguri nu au luat parte la expediţie decât episcopii Bozniei, de Eger şi Oradia Mare, iar dintre magnaţi: Ioan Huniade, voivodul Ardealului şi Thalloczy banul Croaţiei. După terminarea concentrarei armata regelui Vladislav, s'a îndreptat pe valea Cernei spre Orşova, unde a trecut Dunarea în zilele de 20 şi 21 Septembrie.

Armata fiind urmata de o mare cantitate de materiale, cari erau încărcate în peste 1000 de caruţe, spre a nu'şi îngreunà marşul cu prea multe impedimente, majoritatea acestor materiale dimpreuna cu tunurile grele au fost lasate pe stânga Dunarei. S'au luat numai câtevà tunuri de calibru mai mic.

Aceasta masură dacă a avut o parte buna ce a uşurat marşul, a avut însa şi neajunsul ca a privat armata ungara de concursul preţios al artileriei grele, în lupta dela Varna.

Dela Orşova armata a urmat drumul din dreaptea Dunarei, ajungând la Vidin în ziua de 26 Septembrie. Armata cruciata a ars mahalalele oraşului, fără a încercà asediul cetăţei. Dela Vidin regele Vladislav intenţionà sa se dirijeze spre Sofia, ca de aci prin Filipopol şi Adrianopol sa ajunga pe drumul cel mai scurt la Gallipoli, spre a se uni cu flota papala.

Având însa în vedere ca timpul este înaintat şi temându-se ca la trecerea Balcanilor va întâmpinà mari greutaţi, atât în strabaterea munţilor cât şi în aprovizionarea trupelor, consiliul superior, care s'a întrunit în acest scop, a hotarât schimbarea liniei de operaţii, ca în loc de a trece Balcanii, sa-i înconjoare.

In conformitate cu aceasta hotarâre, armata s'a pus în marş pe drumul Nicopole, Ienibazar, Sumna, Varna, cu intenţia de a înaintà pe ţărmul marei Negre, spre Gallipoli.

Când armata a sosit la Nicopole s'a prezentat şi Vlad Dracul domnul Munteniei [3]) cu 4000 de ostaşi, cari au trecut Dunarea pe la Turnu Magurele.

Când Vlad Dracul a vazut cât este de micà oastea maghiara, a încercat sa opreasca pe rege dela această expediţiune

1) Philippi Callimachi.— De rebus gestis a Vladislav polonarum atque hungarorum rege. Libre III. Sed copiis aliquanto pancioribus, quam anno superiore.

2) Idem.— Ut constitutum fuerat movit Segedino.

3) Callimachi libre III. Ubi ventum est ad Nicopolum, bu'garorum metropolim . . . occurit . . . Vladislaus Dracula Valachiae, quam Munteniam vocart, princeps.

www.dacoromanica.ro

arătându-i că turcii aduc mai mulţi oameni la o vânătoare, decât are el acum la oaste [1]).

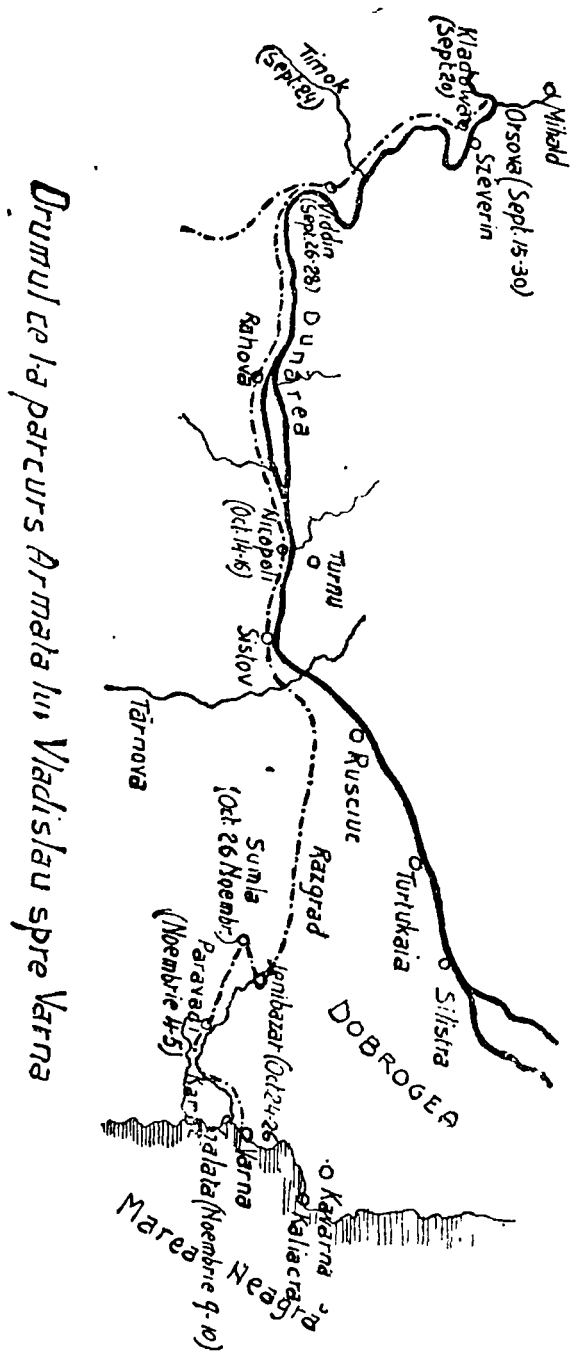

Cardinalul Cezarini anihilează însă acest sfat, prezentându-l pe Vlad Dracul, ca partizanul şi amicul turcilor, în care nu trebue

1) Ibid. Sauanto esset Turci potentia, qui ad venationem prope modum, plures servos producere solitus esset quam illic ad bellum armati convenissent.

www.dacoromanica.ro

sa aiba încredere. Consiliul plin de prudenţă şi înţelepciune, dat de Vlad Dracul, nu este deci urmat de regele Vladislav, dupa cum nu urmase nici Sigismund pe al lui Mircea cel Batrân, în lupta dela Nicopole. Neascultarea consililor lui Dracul a avut urmări funeste, atât pentru regele Vladislav şi Ungaria, cât şi pentru Muntenia şi Vlad Dracul personal. Chiar Ronai recunoaşte înţelepciunea sfatului dat adăogând: „Dar regele nu voià sa ţina seamă de sfaturile ce i le-a dat domnitorul român, ci merge înainte spre pierzare".

Vlad Dracul, vazând de ce oameni este anturat regele Vladislav şi dându-şi seama că şi situaţia din punct de vedere militar nu se prezinta în avantajul armatei ungare, nu a însoţit armata maghiara mai departe, ci s'a reîntors în ţara, lasând comanda trupelor muntene fiului său.

Tot la Nicopole afla regele Vladislav ştirea ca nu mai poate conta nici pe ajutorul lui Gheorghe Castriota, de oarece Brancovici despotul Serbiei, i'a interzis sa treacă cu armata sa peste teritoriul sârbesc.

Lipsită astfel şi de ultimul ajutor în care mai sperà, armata maghiara a reluat marşul spre Şumla.

Avangarda era formată din munteni şi 3000 de calareţi unguri sub comanda lui Huniade 1). Trecând prin Jenibazar, în ziua de 25 Octombrie ajunge la Şumla. Dupa 3 zile de asediu, cetatea este ocupata. In cursul înaintarei, armata ungarà capturează o parte din flota turceasca care era la gura Jantrei şi îi dă foc.

In tot timpul marşului, spre Jenibazar şi Şumla armata ungara a fost harţuita de garnizoana cetaţei Nicopole. Cum această cetate nu fusese nici asediata, nici cel puţin nu se làsase în faţa ei un corp de observaţie, begul Mahmud ,comandantul cetaţei a parasit cetatea şi cu trupele ce avea sub ordine, a urmărit pas cu pas armata ungară, atacându-i în mai multe rànduri ariergarda şi luându-i mai multe sute de prizonieri. O recunoaştere de 500 călăreţi fiind trimisă spre Târnova, a fost atacata de trupele lui Mahmud, pierzând 300 de oameni

Armata ungară a stat în Şumla 5 zile, iar pe ziua de 4 Noembrie a sosit la Provadia, care a fost ocupata, cetatea fiind luată cu asalt.

Pe ziua de 9 Noembrie, armata ungara a ajuns la Varna. Cetaţile Varna, Galata, Macropolis şi Cavarna au fost pe rând ocupate de trupe ungare.

Dupa ocuparea Varnei, armata ungara a tabarât la nord-vest de oraş, întarind tabăra de jur împrejur cu care, dupa metoda husistă.

In acest timp sultanul Murad fiind informat de voevodul sârb Brancovici de calcarea tratatului de pace şi pregatirile ce se faceau, a plecat din Magnesia şi în fruntea unei armate de 40.000 oameni, a trecut Dardanelele, luând direcţia spre Drinopoly.

1) Callimachi Libre III. Huniadino igitur cum auxiliaribus *Valachis* et ribus Hungarorum militibus praemisso.

www.dacoromanica.ro

Amiralul flotei papale mituit, a lăsat liberă trecerea peste Dardanele.

La Adrianapol, sultanul erà aşteptat de marele vizir Chalil, care comandà în persoana trupele turceşti din Europa.

Cele doua armate aveau un efectiv de peste 100.000 oameni. Sultanul nu a ramas decât o zi în Adrianopol, dupa care s'a dirijat spre Provadia pe drumul ce duce prin pasul Nadir-Derbend. La Provadia s'a unit cu trupele lui Mahmud begul de Nicopole şi cu toate aceste forţe s'a îndreptat spre Varna.

Sultanul fusese ţinut la curent de catre begul din Nicopole zi cu zi de mişcarile trupelor inamice, pe când regele Vladislav nu ştià despre armată turcească, decât ca a trecut în Europa.

Amiralul papal, după ce a încasat de la sultan bacşişul pentru a lasà libera trecerea armatei otomane în Europa, a găsit de cuviinţă sa comunice cardinalului Cesarini delegatul papei pe lângă armata ungara, ca turcii au trecut Dardanelele. Aceasta era singura ştire ce o avea regele Vladislav, despre armata turceasca.

Sosirea trupelor turceşti a surprins complet pe regele Vladislav şi Ioan Huniade, ea fiind cu totul neprevăzuta.

Sosind în faţa Varnei, trupele sultanului Murad ocupă înalţimile ce dominau oraşul, tăind toate comunicaţiile ungare pe uscat. Armata ungará se gasea astfel închisà între lacul Devna şi înălţimi şi forţata sa primeasca lupta pe un teren şi în nişte condiţii cu totul desavantajoase.

Sub influenţa prelaţilor catolici, regele Vladislav în loc sà asculte sfaturile unui comandant de talia lui Huniade, care, dela început fusese contra acestei expediţii, urmeaza ale cardinalului Cesarini şi mitropolitului primat Julian.

Cât era de mare, această influenţa rezultà din faptul că chiar în consiliul de războiu, ce s'a ţinut după sosirea în faţa Varnei a armatei sultanului, mitropolitul Julian, în faţa situaţiei cu totul grava în care se aflà armata ungară, în loc să lase pe militari să-şi spună cuvântul, el propune sa se construiască o mare redută în care să intre întreaga armata ungară, [1]) apărându-se pâna la sosirea flotei creştine. Nimeni nu ştià însă unde se aflà această flotă [2]).

In faţa acestei propuneri copilăreşti, Huniade cere ca armata ungară sa angajeze de îndată lupta şi să încerce ruperea frontului turcesc pentru a scăpà din cercul de fier în care armata ungară era strânsă. [3])

Propunerea lui Huniade a fost acceptata şi astfel s'a decis angajarea luptei.

De sigur ca ar fi fost mult mai bine daca sfaturile sale ar fi fost ascultate mai înainte de a ajunge în această situaţie.

---

1) Callimachi-Juliono numiri castra intra currus placebat, dispozitus circum mach nis, etc.

2) Idem. Verisimile videri maritimas copias, quarum nullus iam visus ni c'asse esset.

3) Idem. — In celeritate transigendae rei salutem consistere agends audendoque in genus hostu m terreri non artibus.

www.dacoromanica.ro

Amestecul oamenilor politici în conducerea armatei, chiar daca ei ar fi slujitorii altarului şi inspiraţi de sfântul duh, cum de sigur se pretindeà şi mitropolitul Julian, nu pot duce niciodata la bune rezultate. Atât Franţa cât şi Austria, au avut mari dezi luzii şi ireparabile pierderi depe urma sfetnicilor nechemaţi şi a consiliilor aulice. Ungaria a facut şi ea o grea încercare în expediţia din 1444.

Situatia armatelor maghiare şi turceşti în dimineaţa luptei dela Varna.

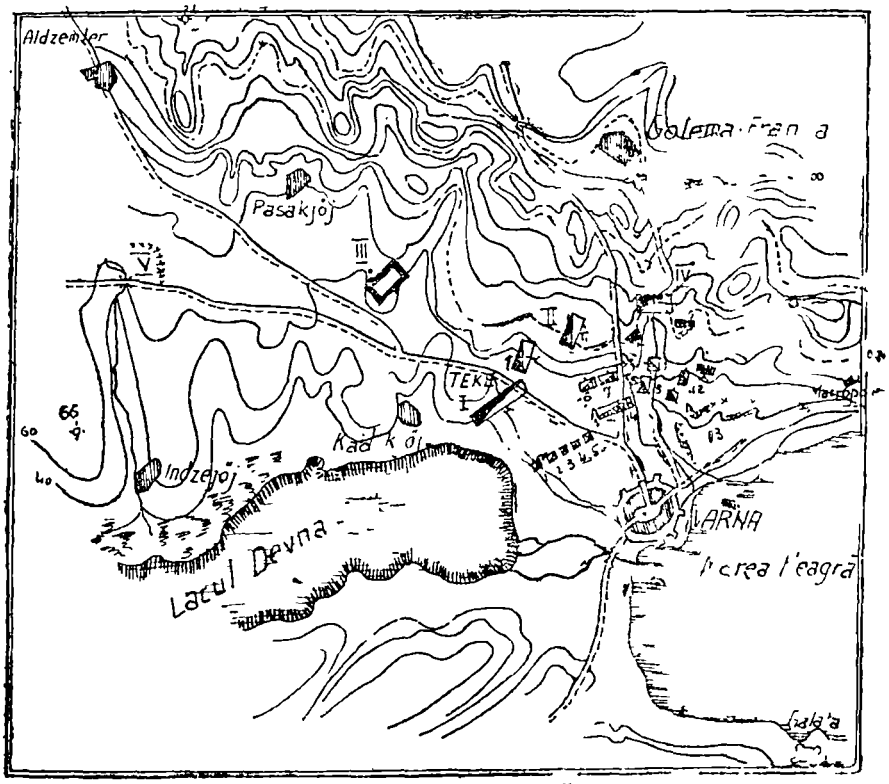

La unguri.

Aripa stângă compusa din 5 batalioane se sprijinea pe lacul **Devna.**

www.dacoromanica.ro

Lupta dela Varna din 10 Noembrie 1444.

Lupta dela Varna, este una din cele mai nenorocite lupte din analele istoriei Ungariei. Ea a avut urmari incalculabile, nu numai asupra Ungariei, ci şi asupra Munteniei, care, în urma campaniei din 1443, scapase de sub suzeranitatea turcească, iar după lupta dela Varna a căzut din nou sub jugul turcesc.

Lupta dela Varna este descrisa de istoricii unguri Thuroczi, Hunfalvy Bonfiniu şi acum în urma de istoricul militar Ronai. Cea mai completa descriere o gasim însa la istoricul polon Callimachus [1]), contimporan cu regele Vladislav. O redam mai jos, dupa acest istoric.

Lupta a avut loc în ziua de 10 Noembrie 1444.

Dispunerea trupelor celor 2 armate era următoarea:

Aripa dreapta, contra careia se aşteaptă principalul efort turcesc, erà compusa din trupele ungare şi cele cruciate ale mitropolitului primat Julian, sub comanda nobililor Thalocily şi Rossgony Centrul dispozitivul erà format din trupe polone şi maghiare sub comanda regelui. Primul corp de rezervă erà sub comanda lui Dominus episcopul de Oradia Mare, al 2-lea corp, sub comanda lui Ion Huniade. Muntenii sub comanda fiului lui Vlad Dracul, erau la inceput împarţiţi peste tot frontul, (îndeplinind rolul cavaleriei de siguranţa).

Dupa Callimachus ei formau rezerva sub comanda lui Huniade [2]).

La turci.

Aripa stânga erà compusa din trupele din Asia comandate de Karadja belerbegul Anatoliei.

Aripa dreapta erà formata din trupele din Europa comandate de Turak-han belerbegul Rumeliei.

Ienicerii sub comanda sultanului Murad, formau centrul dispozitivului de lupta, servind de legătura între trupele europene şi cele asiatice.

Lupta o începe aripa dreapta a armatei lui Vladislav, care prin un puternic asalt, bate şi respinge cavaleria asiatică, dupa care se abate asupra centrului turcesc.

Aripa stânga la rândul ei, ajutată de o parte a trupelor lui Huniade, respinge trupele belerbegului Rumeliei.

Vazând succesul celor 2 aripi, anturajul regelui format din oameni neexperimentaţi în lupte, îndeamna pe Vladislav ca în fruntea gardei sale, sa atace centrul turcesc.

Asaltul dat, este la început încununat de succes. Parte din trupa de garda a lui Vladislav înainteaza până aproape de cortul sultanului.

1) Callimachus. De punga Varnensi.

2) Sibi autem cum *Valachis* millum certium locum designant, et minime turbatio ordinibus quoquunque r s et periculum vocaret accurreret, et nullum destinatum ruendo omn a tveretur. Huniadanum in diversum fortuna uorum abstulerat.

www.dacoromanica.ro

Sultanul Murad era cât pe aci sa fuga, daca nu intervenea belerbegul Karadja, care adunând repede pe ieniceri în jurul lui, opreşte înaintarea gărzei lui Vladislav.

In lupta apriga ce se încinge din nou, belerbegul Karadja cade rănit de o lovitura de sabie.

Nenorocirea face însă, ca regele Vladislav în avântul tinereţei sale sa înainteze prea mult în rândurile inamice. Un ienicer îi taie cu secura vinele dela picioarele dinapoi ale calului. Regele căzând în genunchi, un altul îi taie capul şi'l înfige în vârful unei sulite. La vederea capului regelui o demoralizare subita, cuprinde oastea cruciata.

Garda polona a regelui, face cele mai mari eforturi spre ai' razbuna moartea. Toate aceste eforturi sunt însa zardarnice. Ea cade aproape în întregime pe câmpul de lupta. Alaturea de ea cad şi un numar de malţi magnaţi şi episcopi.

Huniade care erà cu trupele sale spre flancul stâng al armatei ungare, aflând de pericolul în care se găsea regele, se deplasează repede cu toată rezerva spre centru. Din aceasta rezerva faceau parte şi puţini munteni ramaşi din sarja facută [1]). Intervenţia lui este însă tardiva. Când soseşte el, capul regelui erà deja înfipt în sulita turcului.

Huniade încearcă cu brigada sa de ardeleni, sa schime soarta luptei, însă nu reuşeşte, deoarece ienicerii la vederea capului regelui ucis îşi recapată curajul şi atacă cu o înverşunare îndoita.

Când în rândurile armatei maghiare sa afla vestea despre decapitarea regelui Vladislav, se produce o mare panica şi dezordine, care se propagă cu o iuteala fulgeratoare până la elementele cele mai înapoiate. Ungurii, românii, cruciaţii cu toţi fug parasind câmpul de luptă.

Dupa apusul soarelui îl părăseşte şi Ioan Huniade, care fugind peste Dunare în Muntenia [2]), este prins de Vlad Dracul şi pus la închisoare.

Sultanul Murad având cavaleria sa greu încercata în lupta, nu poate urmari imediat ramaşiţele armatei ungare.

In ziua urmatoare el ataca tabara ungureasca şi o jefueşte macelarind pe toţi cei cari îşi cautasera refugiu în ea.

Lupta dela Varna după Ronai.

Istoricul militar ungur Ronai [3]) descriind mai pe larg lupta dela Varna şi complectand descrierea lui Callimachus cu noi

1) Sed cum reliquis efusissime diffugientibus, *paucos* admodum *Valachos*, qui remauserant

2) Huniadanus superatus Danubio, cum pouci citatissimo itinere in Hungariam properavit, etc. Callimachi.

Complectat cu Thuroczi. Capit XLIII. (De captivitate Domini Iohanuis Wayvodac). Nam Dra Kul patium carundem Wayvoda de cuius condictione sperabaut violentias in cum magnus invieit et... hominem verum captrvitis illum aerumna afpcit.

3) Magyar Hadi Kronica.

www.dacoromanica.ro

isvoare, voiu reda şi aceasta descriere, din ea reeşind şi mai clar rolul cavalerii muntene.

In dimineaţa zilei de 10 Noembrie — scrie Ronai — armata maghiara a ocupat poziţiile la Nord-Vest de Varna pe două linii de lupta, astfel ca aripa dreapta se rezemă pe întaritura de care, construită la Nord de Varna, iar aripa stânga se rezema pe lacul Devna.

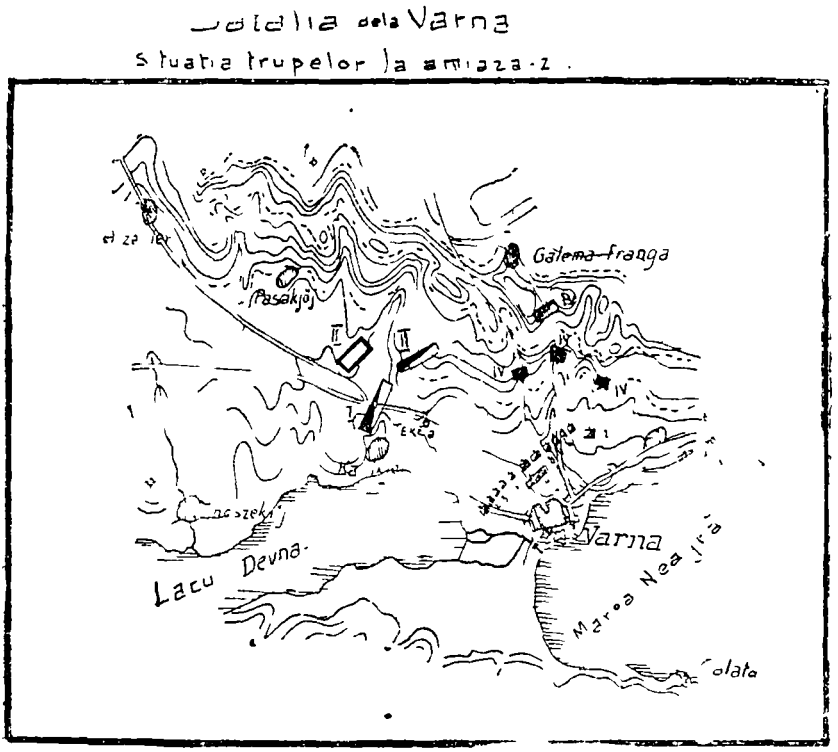

Acest dispozitiv s'a luat, avându-se în vedere dorinţa regelui şi a delegatului papal, cari credeau că în acest mod armata maghiara putea fi în masura sa reziste unui atac din partea

www.dacoromanica.ro

Turcilor, putând ataca şi ea la rândul sau. Dispozitivul armatei magiare, faţa de terenul şi situaţia în care se află, a fost bine ales. Un singur inconvenient a avut totuşi acest dispozitiv, aripa dreapta putea sa fie uşor atacată de pe înălţime. Acest inconvenient, Huniade nu l'a putut înlatura.

Felul cum au fost dispuse trupele maghiare în ansamblul dispozitivului, se poate vedeà în schiţa alaturata ce reprezinta batalia dela Varna.

Tabara întariia a armatei turceşti, se află pe drumul ce duce spre Provadia la Nord Ienidzcekioj. De aici şi-a luat armata turceasca formaţia de lupta pe trei linii, înaintând spre înalţimele ce se întind la Nord de Kadikioj. Linia întâia era formata din cavaleria europeana şi asiatica sub comanda Paşei Daùd şi Begler-Begului Karadja, în linia doua erau ienicerii sub comanda directă a sultanului, ocupând poziţie pe creasta a 2-a a dealurilor, iar în linia treia ereau spahii. Pe înălţimile ocupate de ieniceri se aflau două mameloane, cari se numia unul Murad-Tepè şi altul Sandjac-Tepé. Pe unul din ele era înfipta o lance, având în vârful ei actul păcii dela Seghedin, (mai târziu tot pe acest mamelon a fost înfipt capul regelui Vladislav). Pe cel de al doilea mamelon era înfipt drapelul cel mare al imperiului otoman. Linia a doua a ienicerilor săpase tranşee pe înalţimi, iar în faţa tranşeelor aveau aparări accesorii, formate din stâlpi ascuţiţi la fel ca la lupta dela Nicopole. Cavaleria şi infanteria neregulata (achindsii şi azabii) au fost postaţi la aripa stânga a dispozitivului, pe înalţimile dela Nord de Varna, pentru apararea acestei aripi.

Armata maghiara se afla gata de lupta înca din zorii zilei de 10 Noembrie. La aripa dreapta se pregatise o întaritura de care, în care a fost plasata infanteria şi artileria (care mai avea câteva tunuri). Armata maghiara a stat pasivă timp de trei ore, până când armata turcească şi-a luat formaţia de luptă. Aceasta a fost dorinţa regelui şi a fost prevăzuta în planul de lupta,

Manevrele cavaleriei europene şi asiatice cari s'au executat pe înalţimea ce desparţea cele doua oştiri, au fost bine observate de maghiari, pe când manevra achindsilor şi azabilor, nu s'au observat, din cauza viilor şi tufişelor.

Batâlia s'a început aproximativ la orele 9 dimineaţa. Primii cari au început lupta au fost arabii, cari au aruncat o ploaie de sageţi. A urmat apoi asaltul a 15.000 de achindsi. Asaltul acesta s'a desfaşurat pe panta scoborânda a înălţimilor de la aripa dreapta a dispozitivului armatei maghiare. El a fost îndreptat în contra brigazilor banului croat şi a episcopului de Egher. Aceştia au aşteptat ca turcii sa se apropie cât mai mult de dânşii, nevoind sa-i contraatace calare pe panta urcândă a înalţimilor. Ungurii au contraatacat cu multa vehementa. Turcii au fost respinşi şi urmariţi pâna la picioarele înălţimilor. In timpul acesta a aparut însa paşa Karadja cu cavaleria asiatica şi a atacat în flanc cele doua brigazi maghiare, respingându-le spre poziţiile lor iniţiale. Mitropolitul Julian şi episcopul Oradii Mari Do-

www.dacoromanica.ro

minus grăbindu-se cu brigăzile lor în ajutorul banului croat şi a episcopului de Egher, au fost la rândul lor contraatacaţi şi respinşi. In urma acestor lupte aripa dreaptă a dispozitivului oştirei maghiare, fiind înfrântă în aripa distrusă, a fost respinsă către întăritura de care şi catre mocirlele din apropierea oraşului. Episcopul de Egher şi Oradia Mare au disparut în cursul acestei retrageri, iar banul creat Thalloczy şi cardinalul Julian împreuna cu 200 — 300 de cavalerişti s'au refugiat în întăritura de care.

Acest mic grup, fiind protejat şi de detaşamentele poloneze ale lui Bobriczki Leski şi Tarnov, s'au apărat cu vitejie. Bobriczki şi Tarnov le-au sărit în ajutor din linia 2-a. Turcii bat însă şi aceste doua mici detaşamente şi patrund în întăritura de care. Regele şi Huniade, vazând pericolul iau rezerva din linia 2-a şi aleargă în ajutorul aripei drepte.

Printr'un puternic atac al trupelpr ardelene, Turcii sunt respinşi. Rezultatul acestei intervenţii a fost că Begler-Begul Caradja a căzut în luptă, iar cavaleria asiatică a fost respinsa până la poalele înalţimilor, apoi urmarită de rege, de Huniade şi Talloczi până la locul de comandă al sultanului Dupa aceasta Huniade a oprit urmărirea, ordonând retragerea trupelor maghiare în poziţiile iniţiale.

In retragere Huniade şi regele s'au oprit în întaritura de care, unde a respins din nou trupele asiatice şi parte din Achindsi, cari au revenit la luptă. Dupa ce a respins şi acest atac, Huniade s'a reîntors cu rezerva în poziţiile ce ocupă la început.

Infrângerea aripei stângi a oştirei turceşti de catre Huniade a fost complecta; numarul Turcilor căzuţi pe câmpul de lupta era de 3000.

La lupta contra aschindsilor şi a trupelor lui Karadja au luat o larga parte şi trupele muntene.

Dupa ce Huniade s'ă întors la trupele maghiare, a ramas uimit, ca Românii munteni nici până acum nu s'au reintors din din urmarire. Cauza nereîntoarcerei lor a fost ca, Românii strecurându-se până în dosul dispozitivului de lupta al sultanului, au nemerit în tabara turceasca pe care începand sa o devasteze, n'a mai fost putere care sa'i oprească de la aceasta şi sa'i silească să se retraga pe poziţiile lor.

In acest timp, devenind situaţia periculoasa şi la aripa stânga a oştirei maghiare, Huniade a rugat pe rege, sa rămâna pe poziţie în mijlocul oştirei, până când dansul va restabili situaţia la acea aripa, rugându-l ca sa înjghebeze o noua rezerva din trupele împraştiate, în locul Romanilor, prea îndepartaţi. Locul taberei turceşti, unde au patruns Munteni, se afla pe drumul Şumlei [1]). Dupa aceasta Huniade luând cu sine o parte din garda regală, care se afla la centrul dispozitivului şi care nu fusese încă angajat, s'a dus în ajutorul aripei stangi.

---

1) *Renai Horváth Ienö:* Magyar Hadi Kronika, vol. I. pag. 271: Az á lásba visszatérve, Hunyadi hámulva látta, hogy az üldözésből még most sem tértek vissza. Ennek oka az volt, hogy az oláhok a szultán fe á litása mögött a sumlai úton a török taborra találván, azt fosztogatni kezdék és semmi hatalom sem volt képes öket onnét visszaterelni.

www.dacoromanica.ro

La această aripă, lupta s'a început cu mult mai târziu, căci sultanul aşteptă să vadă rezultatul luptei trupelor asiatice. Când sultanul a văzut că trupele lui Karadja au fost înfrânte, a dat ordin paşei Daud să atace cu trupele dela aripă dreaptă. Rezultatul luptei a ramas mult timp nehotărât. In sfârşit maghiarii au reuşit să respingă pe paşa Daud, până la linia ienicerilor. După ce sultanul trimete însa în ajutorul lui Daud pe spahii, maghiarii sunt siliţi din nou să se retragă. In timpul acela însă soseşte şi Huniade cu rezerva şi atacând pe spahii în flanc, reuşeşte să bată şi să împrăştie şi cavaleria europeană.

După ce oştirea maghiara reuşeşte să bată linia I-a şi spahii (cavaleria de rezervă), mai rămăsesera numai ienicerii neînvinşi. Văzând sultanul ca trupele sale sunt atât de resfirate, s'a descurajat, pregatindu-se sa fuga, suita sa însă l-a reţinut. Sultanul luând actul încheerei pacei dela Seghedin şi agitând cu el printre ieniceri, îi îndeamnă la rezistenţă, căutând ca prin exaltarea sentimentului de rasbunare, să-i întărâte mai mult la luptă.

In timpul acesta regele Vladislav, înconjurat fiind de suita sa poloneză, a fost mereu rugat de această suita, ca să nu lase ca întreaga victorie să-i revie lui Huniade şi maghiarilor, ci să atace pe sultan şi pe ieniceri, caci cu siguranţă şi aceştia vor imită exemplul cavaleriei turceşti, care a fugit în desordine.

Tânărul rege fiind şi el domnic de luptă, n'a avut nevoe de a fi prea mult stimulat. Uitându-şi de sfatul lui Huniade, a pornit la atac contra massei compacte a ienicerilor, numai cu suita şi cu cei 500 cavalerişti puşi la dispoziţia lui de Huniade. Inamicul întâmpină acest mic detaşament cu o ploaie de săgeţi. Dupa ce regele cu detaşamentul său a stabatut padurea de ţepi ascuţite, reuşeşte sa patrundă în mijlocul ienicerilor. Vitejii aceştia, încercaţi de atâtea razboaie, au ramas miraţi de curajul regelui şi a detaşamentului sau. Rândurile lor se refac repede la loc, iar regele Vladislav şi o parte neînsemnată din suita şi detaşamentul sau, ajungând în mijlocul vârtejului, a trebuit sa lupte pe viaţa şi pe moarte cu cei mai de seamă luptători ai oştirei turceşti.

Huniade, reîntorcându-se dela aripa stângă, rămâne mirat de cele ce-a auzit şi adunându-şi în grabă cei mai apropiaţi viteji ai sai, a sărit asupra grosului ienicerilor, ca să reţină pe rege dela luptă dacă va mai fi timp, sau sa-l scoată dela pericol.

A sosit însă târziu. Lupta îndârjită a regelui şi a vitejilor săi tovarăşi, n'a durat mult timp, căci calul regelui fiind scos din luptă, prin tăerea tendoanelor dela picioarele dinapoi, a căzut jos, iar regele sângerând şi vulnerat în mai multe locuri, a cazut depe cal. Capul regelui a fost tăiat de ienicerul *Kodzsa Chizr*, şi prezentat sultanului. Acesta înfigându-l intr'un par, a dat ordin să fie purtat printre turci, ca să-i îmbărbăteze la luptă.

Din îndrăzneţul detaşament al regelui, abiă câţivà călăreţi

www.dacoromanica.ro

s'au reîntors din lupta cu ienicerii, între cari se află şi Ştefan Bathory, care a adus cu sine şi drapelul Sfântului Gheorghe.

Vestea morţii regelui a străbatut ca fulgerul câmpul de luptă, producând o mare panica între maghiari.

După ce trupele maghiare, dela aripa stângă cari urmăreau pe inamic s'au reîntors şi au aflat despre moartea regelui, s'au împrăştiat fugind în toate direcţiile. Nimeni nu se mai gândea la luptă, ci toţi căutau să fuga unde puteau.

Inserându-se, nici Huniade nu mai puteà face altcevà, decât să fuga împreuna cu tovaraşii sai.

O parte a trupelor maghiare cari nu cunoşteau rezultatul luptei, crezând că maghiarii au eşit victorioşi s'au adunat noaptea la întăritura de care.

In dimineaţa urmatoare atacând turcii întăritura, aceste trupe au apărat-o cu multa înverşunare. Aici a cazut cardinalul Cezarini care este cauza acestei înfrângeri a ungurilor. Tot aici a căzut şi Ştefan Bathory împreună cu cea mai mare parte de pedestrime, care a fost complet macelarită în interiorul întăriturei de care.

Ioan Huniade s'a năzuit să se reîntoarcă în Ungaria prin Muntenia, dar în drum a fost prins de Vlad Dracul şi aruncat în temniţă. Vlad nu i-a dat drumul decât dupa ameninţările repetate ale sfatului ţarii ungureşti.

Perderile oştirei maghiare au fost de 10-12000 oameni, a turcilor de 3000 de oameni.

Acesta a fost sfârşitul tragic al expediţiunei din anul 1444, provenită din călcarea jurământului şi nepregătită nici politiceşte şi nici din punct de vedere militar.

Evenimentele petrecute după lupta dela Varna şi până la campania din 1448.

Dupa lupta dela Varna starea lucrurilor din Ungaria era din cele mai triste. Regele Vladislav murise în luptă, iar Huniade era prizonier la Vlad Dracul. Dacă turcii ar fi atacat Ungaria, ar fi lipsit persoana care să poată fi în stare de a organiză rezistenţa. Norocul a fost pentru Ungaria, că sultanul Murad s'a reîntors în singuratatea sa din Magnezia.

Sfatul ţărei ungureşti primind ştiri sigure despre moartea regelui Vladislav, trimite o delegaţiune la împăratul Germaniei Friedrik spre a'l rugà să le predeà pe Ladislav, fiul lui Albert cum şi coroana ungară care se află în mâinile lui, înca dela moartea acestuia. Impăratul Friedrik, refuzând a le satisface cererea, sfatul ţării încredinţează guvernarea Ungariei la 7 căpitani, între cari era şi Huniade, ce fusese eliberat de Vlad Dracul în urma stăruinţelor şi ameninţările dietei ungureşti.

Acestuia i se încredinţează guvernarea Ardealului şi a ţinuturilor până la Tisza. Totdeodată Huniade este însărcinat şi cu paza frontierei de sud a ţărei, contra unui eventual atac din partea turcilor.

www.dacoromanica.ro

Expediția din anul 1445 peste Sava.

Huniade primind această însărcinare adună rămășițele trupelor dela Varna și cu ele organizează o mică armată.

Cum în jurul localității Zsarno, la o depărtare de o mil. de Belgrad se instalase o tabără turcească, de unde turcii devastau și neliniștea necontenit Slavonia, Huniade a trecut în cel mai mare secret râul Sava și apropiindu-se neobservat, a năvălit asupra turcilor cu mare sgomot, măcelărind o mare parte dintre ei. Turcii cari au scapat, au părăsit valea Savei retrăgându-se în interiorul Serbiei.

Expediția din 1445 în Muntenia. Operațiile lui Vlad Dracul contra cetăților turcești de Dunăre.

Tot în anul 1445, Huniade, fiind informat ca sultanul Murad s'a reîntors în Magnezia, iar ienicerii s'au răsculat contra tânărului sultan Mahomed al II-lea, căuta să profite de această situație și proectează o nouă expediție contra turcilor. Valeran de Warwin, comandantul flotei Burgundiei, îi oferă sprijinul vaselor sale propunându-i să pătrunda cu flota sa pe gurile Dunărei și sa opereze de acord cu armata maghiara.

Huniade accepta și cere pentru noua expediție ajutor principilor apuseni și lui Vlad Dracul.

Dintre toți principii cărora le solicitase concursul, singur Vlad Dracul se prezintă la începutul lunei August 1445 la Isaiea cu 6000 oameni. Vlad Dracul aduce cu el și pe pretendentul la tronul turcesc Szandzsi, nepotul sultanului Murad I, care fusese omorât în lupta depe câmpul Mierlei, în 1389.

Sosind la Isaiea și flota lui Valeran de Warwin, Vlad Dracul înaintează cu oastea sa în lungul Dunarei spre cetatea Nicopole, ținându-se în strânsă legatura cu flota italiană și burgundă.

In înaintarea lor, Vlad Dracul și cu Valeran, intenționase să atace Silistra, dar aflând ca în această cetate se afla o numeroasă garnizoana, au continuat drumul spre vest, ocupând cetățile Turtucaia și Giurgiu.

In ziua de 12 Noembrie, armata munteană și cu flota lui Valeran de Warwin ajung sub zidurile Nicopolei. Dorința lui Vlad Dracul era să ocupe Nicopolul mic, (Turnu Măgurele), care dimpreună cu Giurgiu, formau 2 puternice capete de pod prin cari turcii stăpâneau Muntenia încă de pe timpul lui Mircea cel Bătrân. Garnizoanele din aceste 2 cetăți, erau un permanent pericol pentru liniștea și siguranța țarei și mai ales a județelor Vlașca și Teleorman.

El a asediat această cetate timp de 2 zile până la 15 Septembrie, când sosește în fața cetății Ioan Huniade, cu o armată de 10.000 oameni.

Imediat după sosirea lui s'a ținut un consiliu de războiu, la care, în afară de Vlad Dracul și Huniade, au asistat și co-

www.dacoromanica.ro

mandantul flotei italiene, cardinalul Francesco, care comandà 6 escadre şi comandantul flotei burgunde Valeran de Warwin, care comandà 2 escadre.

In acest consiliu s'a discutat modalitatea expediţiei contra turcilor. La propunerea lui Huniade, asediul cetăţei Turnu-Măgurele a fost oprit şi neputându-se trece Dunărea în acest punct de oarece pe malul opus este puternica cetate Nicopole, s'a decis ca armata maghiară întărită cu acea a lui Vlad Dracul, să înainteze pe Dunăre în sus până la gura Jiului şi să treacă Dunărea la Rahova.

Garnizoana turcească din Nicopole văzând înaintarea armatei creştine spre gura Jiului, a înaintat paralel cu ea pe malul drept al Dunărei.

Ajungând în dreptul Rahovei, Huniade a trecut Dunărea, fără a fi supărat întru nimic de trupele turceşti, cari în loc de a-l atacà în momentul trecerei s'au retras în interiorul Bulgariei.

Din această conduită a turcilor, Huniade a dedus că ei intenţionează să-i întindă o cursă. Cum aveà şi trupe foarte puţine, numai 16000 oameni cu cari nu se puteà avanturà la o expediţie în stil mare în interiorul Bulgariei şi cum prin depărtarea sa de valea Oltului, care era linia sa de comunicaţie reaprovizionarea armatei sale deveneà mai dificilă, Huniade da ordin armatei, să se retragă pe malul stâng al Dunărei.

Una din cauzele cari au contribuit la această retragere a fost şi primirea ştirei că sultanul Murad s'a întors iarăşi în Europa şi se duce a potoli rascoala ienicerilor, restabili liniştea şi a reluà conducerea imperiului, se pregăteşte din nou pentru războiu.

Temându-se de a angajà o nouă luptă cu turcii cu forţe atât de slabe, Huniade a amânat expediţia pentru o altă data, când domnitorii creştini îi vor trimete ajutoare mai serioase. In consecinţa el s'a înapoiat în Ungaria, românii la vetrele lor, iar flota aliată a plecat spre Italia.

Prima campanie a lui Huniade contra lui Vlad Dracul.

Vlad Dracul a fost fiul lui Mircea-cel-Bătrân. A moştenit dela părintele său o inteligenţă vie, un spirit politic fin şi o adâncă patrundere a lucrurilor.

Cunoşteà bine atât situaţia din Turcia, unde fusese trimes de părintele său în repetate rânduri, cât şi cea din Ungaria, ca unul ce trăise câtvà timp la curtea împăratului rege Sigismund. El a înţeles că în urma înfrângerei dela Varna, Ungaria este complet istovită şi demoralizată. Fără rege, lipsită de conducere cu nobilime atotputernică, nesupusă şi desbinată, cu un popor sărăcit şi săturat cu totul de războiu, Ungaria nu mai era capabilă, după părerea sa, de mari eforturi.

Singurul care mai ţineà sus steagul ţărei, era Huniade.

In Turcia din contră, Dracul vede un stat tânăr, în plină vigoare, condus cu fermitate de sultanul Murad a căruia autori-

www.dacoromanica.ro

tate în calitatea de calif al tuturor mahomedanilor şef al statului şi comandant efectiv al armatei, eră absolută şi necontestată. Această autoritate se sprijineà la rândul ei pe o armată puternică, armata turcească fiind la acea dată, singura armată permanentă în Europa.

Vlad Dracul, mai constatase, personal, că în luptele ce au avut loc încă de pe timpul lui Sigismund între armatele celor 2 state, armata ungară, afară de rari excepţii nu a înregistrat decât înfrângeri, dintre cari cea dela Nicopole şi cea dela Varna, zdruncinaseră greu faima şi gloria sa.

Victoriile repurtate în anul 1443, Vlad Dracul le atribuia numai geniului militar al lui Huniade. După înfrângerea dela Varna şi faima acestuia suferise în ochii lui Vlad Dracul o eclipsă, iar după campania din 1445, aceasta a înţeles că oricât ar fi geniul lui Huniade de strălucitor, el va fi în imposibilitate de a câştigà succese mai remarcabile cu efectivele derizorii de cari

Pecetea lui Ion Huniade

dispunea armata ungară, faţă de numeroasele trupe permanente şi învechite în războaie ale spahiilor şi ienicerilor.

Bazat pe consideraţiunile de mai sus, după nesuccesul expediţiei din 1445, Vlad Dracul părăseşte alianţa cu Ungaria şi trece din nou de partea turcilor. Lui Huniade care de mult timp urmăreà ideea formărei unei ligi creştine, care să lupte contra turcilor, în cari să intre ambele principate române, nu-i puteà conveni această schimbare în politica domnului muntean.

Pentru a nu dà timp lui Vlad Dracul de a se pregătì pentru rezistenţă, Huniade năvăleşte prin surprindere în Muntenia, în primăvara anului 1446, îl bate şi alungă din ţară, punând în locul lui pe Dan al III-lea (fiul lui Dan al II-lea, care fusese ucis de Vlad Dracul în anul 1430).

Această campanie a lui Huniade contra lui Vlad Dracul este astfel descrisă de istoricii unguri:

„După înfrângerea trupelor maghiare în lupta cu turcii la

www.dacoromanica.ro

Varna, Ioan Huniade cade în captivitate la Vlad Dracul. Este „închis de acesta, fie din ură personală veche, fie că a voit să „facă un serviciu sultanului Murad, ca acesta sa nu'şi răzbune „contra lui din cauza ajutoarelor date ungurilor, fie în fine că „voia să-l aibă ca ostatec, spre a-l schimbă cu fiul sau care a „luptat cu Vladislav la Varna, dar care nu s'a mai întors, fiind „făcut probabil prizonier de turci.

„In scurt timp însă Vlad s'a răsgândit şi atât din cauza „intervenţiei lumei creştine, cât şi din cauză că se temeà ca tru- „pele ungaro-ardelene sa nu pătrundă în Muntenia spre a'şi răz- „bună contra lui pentru închiderea lui Huniade, acesta este eli- „berat fiind însoţit până la graniţa ţarei de însuşi Vlad Dracul, „care la despărţire îi dă şi mai multe daruri scumpe, voind să'l „împace cu orice preţ[1]).

„Reîntorcându-se Huniade în ţară, n'a putut uita ruşinea ce „i-a facut Vlad Dracul[2]). Din această cauza, cum şi din cauză „că Vlad Dracul iarăşi s'a aliat cu turcii, devenind trădator şi „necredincios ungurilor[3]), Huniade pleacà în anul 1445, contra „lui Dracul pe care alungându-l aşează pe tronul lui pe Dan al „III-lea, înrudit cu familia lui Huniade."

Istoricul ungur Thuroczi descrie astfel gonirea lui Vlad Dracul de pe tronul Munteniei :

„Dracul fiind suprins de trupele maghiare, oastea sa a fost „bătută, iar el silit să se refugieze cu copiii săi în Turcia. In „urma acestei lupte, întreaga Muntenie a ajuns în stapânirea lui „Huniade, care pune în scaunul domnesc pe Dan, redându-i „moştenire şi toate moşiile tatălui sau".

După alungarea lui Vlad Dracul şi înlocuirea lui cu ruad sa, Dan al III-lea, Huniade se înapoiază în Ungaria şi e numit guvernator al ţarii. I se dă însărcinarea ca împreună cu parlamentul, să guverneze Ungaria până când Ladislav Posthumul, fiul lui Albert va deveni major.

In calitatea aceasta el adună sfatul ţării pe câmpia dela Rakos în anul 1446, unde discută nevoile Ungariei, luând şi masurile de îndreptare necesare. Intre altele, după cererea sa, parlamentul votează o lege relativa la valoarea şi circulaţia banului, cum şi o dare excepţională pentru plata oastei. Prin această din urmă dare, Huniade voià sa'şi asigure echiparea, hrana şi solda armatei, spre a puteà astfel preîntâmpinà pericolul ce ameninţà armata ungară din partea turcilor.

După votarea acestei legi, Huniade vine în Ardeal, spre a grabì strângerea ajutoarelor votate de dieta ţărei. Acì aflà că în vara anului 1446, Vlad Dracul a plecat cu oaste turcească din Adrianopol în Muntenia şi a alungat pe Dan, reocupând ţara şi tronul. A pătruns apoi în Ardeal, jefuind această provincie.

---

1. Chal Kokondylas.
2. Thuroczi XLIV. Placint tandem post haec domini gubernatori a Drakul Wayvoda Transalpino suae captivitatis exipere tulionem, etc.
3. Bonfiniu.

www.dacoromanica.ro

La aflarea acestei ştiri, Huniade adună în toamna anului 1446, în secret, o armată în câmpia Bârsei, trece prin pasul Bran, scoboară în apa Dâmboviţei şi înaintează asupra Târgovişte.

Trupele româno-turceşti, ale lui Dracul, staţionau pe malul drept al Ialomiţei, neştiind nimic de înaintarea lui Huniade.

Oastea lui Vlad Dracul atacată, prin surprindere, nu a putut opune nici-o rezistenţă şi nici nu s'a putut retrage spre Dunare. Ea a fost înconjurata.

Românii lui Vlad Dracul, văzându-se în această grea situaţie, au trecut de partea lui Dan, care se află în oastea lui Huniade.

Acesta i-a ertat, înrolându-i sub drapelele sale [1]).

„In urma acestei lupte, Muntenia a ajuns, din nou, în puterea „lui Huniade, care aşeaza iaraşi pe Dan în scaunul domnesc" [2]).

Asupra soartei lui Vlad Dracul, ideile sunt împărţite: Bonfiniu scrie: „Dracul şi cu cei 2 fii ai săi, au fost prinşi într'o lo„calitate din apropiere".

Bani dep: timpul lui Ion Huniade

Chala Kondylas arată că „Vlad Dracul a fost prins de oa„menii lui Dan, chiar dela începutul luptei".

Fapt cert este că Dracul a fost prins şi decapitat pe piaţa din Târgovişte.

Uciderea lui este astfel descrisă de Bonfiniu:

„Vlad Dracul şi-a ispaşit pacatele fiind omorât împreună „cu fiul sau cel mai mare, pe piaţa din Târgovişte, în prezenţa „fiului celui mai mic".

Că Vlad Dracul a fost ucis, nu mai încape nici-o îndoială. Cu el a fost ucis şi fiul sau cel mai mare [3]). Ceilalţi doi fii ai sai, au scapat graţie faptului ca fuseră lăsaţi ca ostatici la turci, având turcii obiceiul de a opri unul sau mai mulţi dintre copiii domnilor români ca chezaşi, spre a se asigură că părinţii lor nu

1) Bofiniu.
2) Katona.
3. Thuroczi în capitolul XLIV. „De talione a Drakul Wayvoda cearta" descrie astfel uciderea acestuia, tohanes de Hunyad mota igitur armat de gentis contra eundem, copia non modica; as Alpibus trancenius il us se onge-s t în dominum, universequ , eius principato s g'r per d m'to; eam captivit, et *sim il cumfilis în ordine gen ratorae maiori* doco lari.

www.dacoromanica.ro

vor trece de partea adversarilor Porţii. Cei 2 copii rămaşi lui Vlad Dracul, au fost Vlad Ţepeş şi Radu cel Frumos, cari amândoi s'au urcat, mai târziu, pe tronul Munteniei.

Ronai, descrie astfel a 2-a campanie a lui Huniade contra lui Vlad Dracul:

„După alungarea lui Vlad Dracul depe tronul Munteniei „acesta a fugit la Adrianopol, de unde s'a întors în ţară cu ajutor „turcesc.

„Dan a chemat în ajutor pe Huniade, care, aflându-se în „Ardeal în scurt timp a trecut Carpaţii, bătând armata turceasca „a lui Vlad. Dan urmărindu-l cu trupele de ajutor date de Ioan „Huniade, iar românii munteni trecând de partea sa îl bate din „nou şi prinzându-l îl decapitează, dimpreuna cu fiul său, pe piaţa „din Târgovişte".

După aceasta Huniade luând contact cu Ştefan, voevodul Moldovei, a încheiat şi cu acesta alianţă contra turcilor.

Astfel îşi realizează Huniade planul sau, de-a încheià o alianţă între Ungaria, Muntenia şi Moldova contra turcilor. Intenţia sa era de a'şi formà o armata compusă în majoritate din români, pe calităţile razboinice ale cărora conta atât de mult, fiind puse de el la probe, într'o serie de grele împrejurari.

Campania din 1448.

In toamna anului 1446 şi primăvara anului 1447, Huniade a avut lupte cu Frederik al III-lea împaratul Germaniei, care nu voià să elibereze pe regele Ladislav şi refuzà sà predeà coroana maghiară, care se aflà în mâinile lui, dela moartea regelui Albert.

In toamna anului 1447, turcii amenințând Ungaria cu un nou războiu, Huniade a fost forţat să încheie cu Friederik pace pe 2 ani, fără a puteà tranşà definitiv diferendul cu el.

In primăvara anului 1448 Sultanul Murad al II-lea, concentrează în valea Mariţiei o armată de 100.000 oameni. Proectele şi intenţiile sale erau necunoscute.

Huniade temându-se că sultanul va ataeà Ungaria, îşi concentrează şi el forţele în Banat. Cere în acelaş timp ajutoare dela Papa şi ceilalţi domni creştini.

Spre a'şi atrage simpatiile Românilor, singuri pe cari conta cu toată siguranţa în calitate de guvernator al Uungariei, le dă acestora mai multe privilegii. Intre altele întăreşte vechile libertăţi ale Românilor din Lupan scutind-i de orice dare 1).

Cu toate sforţrăile făcute, Huniade nu poate concentrà în Banat decât o armată de 24.000. Mai contà sigur efectivul armatel principelui Dan al III-lea, domnul Munteniei, care îi promisese a veni în persoană cu 8000 ostaşi, ceeace ridica efectivul total al armatei lui Huniade la 32.000 oameni. Dela Papa şi domnitorii creştini, nu a primit nici un fel de ajutoare,

1. C. Popovici. Istoria Banatului pag. 180.

www.dacoromanica.ro

Desportul sârb George Brâncovici, care şi-a recâştigat ţara numai graţie luptelor glorioase ale lui Huniade din anul 1443, a procedat identic ca în anul 1444. Nu numai că a refuzat să dea vre-un ajutor lui Huniade, dar a şi încunoştiinţat pe sultanul Murad despre mişcările şi proectele Ungurilor.

In timpul cât armata ungară erà în curs de organizare şi concentrare în Banat, sultanul Murad sa pune cu trupele sale în marş spre Albania.

Turcii avuseseră în anul 1447 o serie de lupte cu George Castiota principele Albaniei, cari toate se terminasera în defavorul lor.

Pentru a înfrânge rezistenţa Albanezilor, sultanul Murad, pleaca în anul 1448 cu armata ce concentrase, în contra lui Castriota.

Şi de data aceasta, Turcii nu au avut nici un succes. Castriota retragându-se în cetatea Kroja aşezată pe vârful unor stânci, a rezistat cu îndârjire tuturor atacurilor turceşti.

Huniade înfluenţat de aceste ştiri şi cum avea armata concentrată. să hotăreşte să pornească o noua expeţie contra Turcilor spre a spăla ruşinea înfrângerei dela Varna.

In acest scop să pune marş întreaga sa armată spre Keve (Kubin), localitate situată pe malul stâng al Dunarei.

Oastea sa erà bine înarmată şi prevăzută cu tunuri şi alte instrumente de luptă, cari erau transportate pe 2000 care. Pe fiecare car, ereau 2 infanterişti, 1 cuirasier şi 1 artilerist.

După ce trece Dunarea la Keve, Huniade care conta mult pe ajutorul lui Castriota cu care stabilise şi o înţelege, ajungând la Niş, în loc de a luà drumul pe valea Nişavei spre Soifa-Filipopol-Adrianopol ca în anul 1443, urcă valea Moravei spre a să uni cu acesta.

In drumul dela Keve la Niş, s'a unit cu el şi armata munteană a lui Dan al III-lea, condusa de principe în persoană. Armata munteană să concentrase în ţinuţul Severinului, pe unde a trecut Dunărea, înaintând spre valea Moravei.

Dela Niş armata lui Huniade a urmat direcţia spre Sud-Vest şi înaintând pe un drum de munte a ajuns la localitatea Procoplie. De aci urcând valea Topliţei a ajuus la localitatea Kursumlje şi apoi urmând pe malul pârâului Bainsca prin pasul Prepolaţ, localităţile Urdar şi Sirok a ajuns în valea râului Lab.

Inaintând pe această vale pe ziua de 15 Octombrie, armata lui Huniade ajunge la marginea Câmpiei Mierlei. Poporul sârb numeşte şi azi pasul Prepolaţ, pe unde a trecut Huniade: *Jancova-Klisura.*

Sultanul Murad, fiind informat de socrul său, principele sârb Gheorghe Brâncovici, de concentrarea armatei lui Huniade în Banat, lasă o mică armată în faţa lui Castriota la Kroja, iar el cu grosul forţelor să dirijează spre platoul dela Solia, crezând că şi de data aceasta, armata ungară va urma aceiaşi linie de operaţie ca în 1443.

www.dacoromanica.ro

Când Huniade soseşte la Keve, iar Dan cu Muntenii în ţinutul Severinului, armata lui Murad compusă din trupe europene

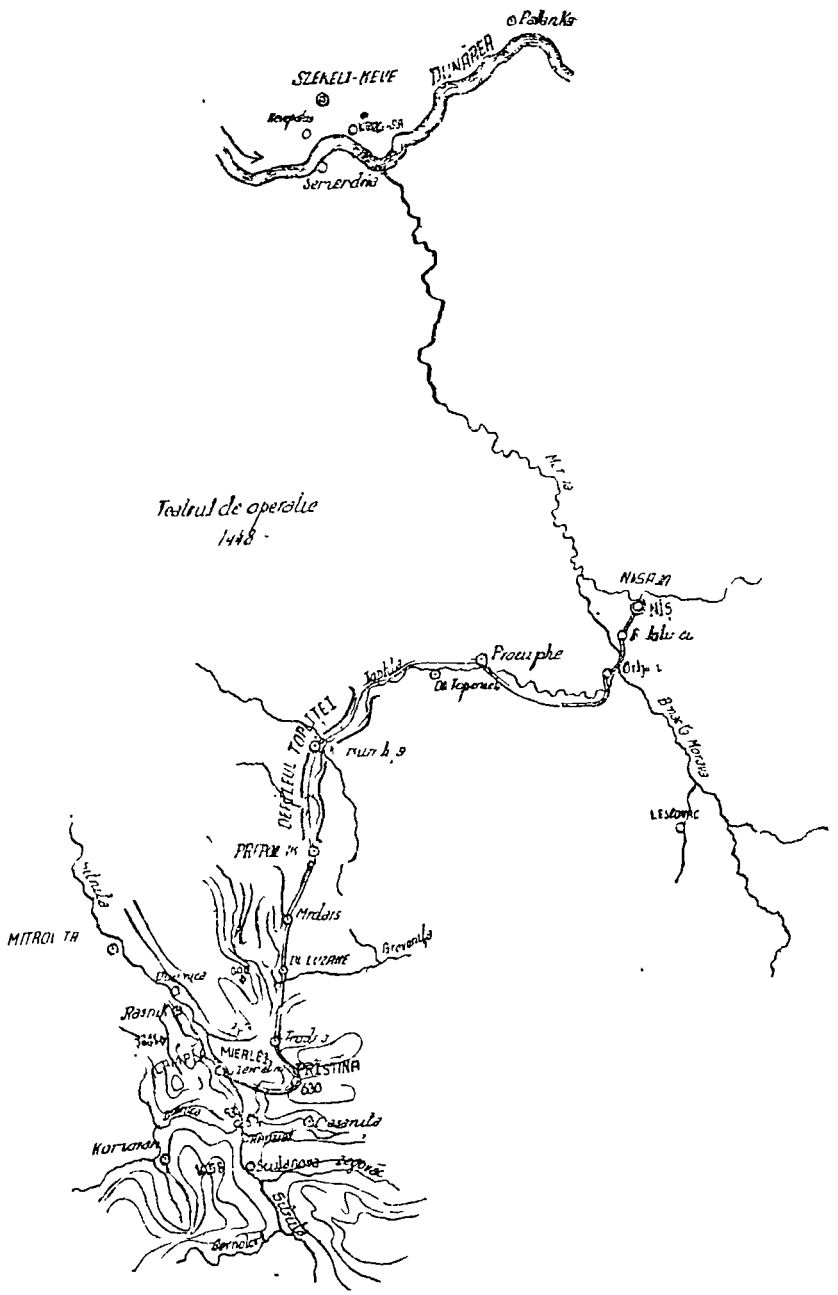

Teatru de operaţii 1448.

vsiatice şi ieniceri, era complect adunată la Sofia. Efectivul ei atingea aproape 150.000 de oameni.

www.dacoromanica.ro

Sultanul stătea cu armata concentrata la Sofia, aşteptându-se ca Huniade să înainteze pe direcţia Niş-Pirot-Sofia; când însă este înştiinţat că dela Niş, Huniade s'a dirijat spre Valea Topliţei, s'a pus în marş cu întreaga-i armată spre Niş şi de aci pe urmele armatei ungare de care nu'l despărţea decât 2—3 zile de marş. In timp ce sultanul Murad era pus în curent de emisarii lui Brancovici, zi cu zi de mişcările armatei lui Huniade, acesta nu avea nici un fel de ştire despre armata turcească; ce forţe are, unde a fost concentrată, care-i este axul de mişcare, etc. Numai astfel să explică faptul; că Turcii au ajuns iaraşi în spate armatei maghiare ca şi în expediţia din 1444, fără ca Huniade să fi fost avut cunoştinţă despre aceasta mişcare.

Dacă Huniade ar fi fost informat la timp despre înaintarea turcilor, ar fi putut ocupa o poziţie defensivă în pasul Prepolaţ, unde ar fi putut impiedecà înaintarea turcilor timp suficient, pentru ca să-i poată veni Castriota în ajutor, sporindu-şi astfel simţitor efectivul armatei şi dând lupta cu forţele întrunite.

Lipsa de ştiri la timp, a pus pe Huniade în delicata situaţi de a angaja lupta fara voia sa şi în condiţii defavorabile şi ca timp şi ca teren.

Despre trupele lui Castriota, Huniade nu aveà nici o ştire, dar aşteptà sosirea lor dela Sud.

Mai înainte de a'şi continuà drumul pentru a se uni cu Castriota, armata ungară ajungând pe câmpul Mierlei şi fiind obosita din cauza drumului ce parcursese, Huniade intenţionà să-i dea un repaos mai lung. Acest repaos voia sa'l deà lângă localitatea Sitniţa.

In timpnl când toata atenţia Ungurilor era îndreptata spre Sud, de unde era aşteptatà armata albaneză, îşi face apariţia în ziua de 17 Octombrie pe partea de Nord a râului Lab, avangarda armatei turceşti. Această ştire este o surpriza neplacutá pentru Huniade, pe care îl pune într'o grea dilema, neştiind ce să facă dacà trebue sa continue marşul spre Sud-Vest sau să accepte lupta.

Cum el nu ştia cu siguranţă unde se afla Castriota cu armata sa, Huniade neputând înaintà în necunoscut, sa decide a luptà singur cu armata turceasca.

Spre a'şi asigurà avantajul terenului, Huniade a parăsit poziţia de lânga Sitnyţa unde armata sa era în repaos, urcându-se pe plateul Plemetina, fàcând astfel o micà retragere în direcţia Sud-Est.

Avangarda turcească observând intenţia lui Huniade, a atacat cavaleria uşoară ungară, care se urcase cea dintâiu pe platou. Lupta a avut loc chiar pe locul unde este mormântul sultanului Amurad, omorât în anul 1389 şi a durat aproape toată ziua. Ea s'a terminat cu respingerea Turcilor, aşa că platoul a rămas în mâinele Ungurilor.

După respingerea avangardei turceşti, Huniade a ordonat ca şi carele sa se urce pe platou, constituind din ele o întăritură în partea sudică a platoului.

www.dacoromanica.ro

Spre seară şi-a făcut apariţia întreaga armată turcească în partea inferioară a văei Lab pe clina de sud a muntelui Gredeci Planina.

Turcii şi-au aşezat tabăra pe malul stâng al râului Lab, faţă în faţă cu tabăra armatei ungare, de care numai pârâul Bruyţa îi despărţea, pârâu ce nu prezentà însa nici o piedică pentru desfaşurarea operaţiilor.

Bătălia de pe Câmpul Mierlei din 18—19 Octombrie 1448.

Lupta de pe câmpuf Mierlei. între armata turceasca şi acea a lui Huniade, începe în ziua de 18. Octomhrie 1448. Armata turcească avea de partea sa a mare superioritate numerică, cea ungureasca un moral foarte ridicat. Descrierea luptei să găseşte tratata de mai mulţi autori unguri şi turci.

O voiu redà după istoricul critic Szalay unul dintre cei mai de valoare istorici unguri şi după istoricul militar Ronai.

Szalay descrie astfel această lupta :

Câmpul Mierlei este tăiat în două de cursul râului Sitnyiţa Pe malul stâng al râului se află tabăra armatei ungare, pe ce drept tabara armatei turceşti.

In ziua de 18 Octombrie 1448, cele 2 armate se aflau faţa ie faţa în aşteptarea ordinului de atac.

Dispozitivul trupelor era urmatorul:

a) *La unguri*:

Aripa stângă era compusà din trupe ungureşti sub comanda lui Ioan Szekely, aripa dreaptă din trupele române ale lui Dan voevodul Munteniei, la centru era Huniade, cu ardeleni şi artileria cehă.

b) *La Turci:*

Armata turca era dispusă ca la lupta dela Varna, la dreapta erau trupele europene sub belerbegul Rumeliei Turakhan, la stânga trupele asiatice sub belerbegul Anatoliei Scuras, la centru sultanul Murad cu ienicerii şi artileria.

Lupta începe la ora 12 în ziua de 18 Octombrie 1448.

Trupele lui Huniade dau un atac contra trupelor turceşti de Europa, dar acestea sprijinite de ieniceri rezista. Seara la orele 6 ambele oşti se retrag în poziţia iniţială. Huniade încearca atunci o luptà de noapte, în credinţa că va surprinde pe Turci forţându-i la retragere.

In mijlocul nopţei, după un puternic foc de artilerie, el îşi aruncă trupele asupra centrului dispozitivului turcesc.

Atacul produce oarecare zăpăceală în rândurile duşmanului, ienicerii însă îşi reiau formaţia de luptă şi rezistă.

Huniade este forţat a'şi retrage trupele în tabăra sa.

In dimineaţa de 19 Octombrie, să reînoeşte lupta. De data aceasta se desfăşoară mai violent la aripa dreapta maghiară.

Brigadele asiatice reuşesc a înconjura aceasfă aripă ata-

www.dacoromanica.ro

când trupele ungare în flanc şi spate, aşa că lupta este pierdută. Unii dintre scriitorii unguri, susţin că în acest moment critic Dan domnul Munteniei temându-şi tronul şi fiind asigurat de marele vizir Chalil că sultanul îl va ertà pentru infidelitatea sa, trece cu toată oastea sa de partea Turcilor.

Prin acest aport de forţe, armata turcească ese învingătoare. Au rămas pe câmpul de luptă, după cronicariii maghiari 34.000 Turci şi 15.000 Unguri.

Principele Dan obţine graţie dela sultanul Murad, obligându-se a da un contingent anual de 7000 ostaşi (din cari 3000 de arcaşi) plus plata tributului,

Descrierea făcuta de Ronai după mai mulţi scriitorii unguri fiind mai complectă, iar acţiunea armatei muntene pusă în adevarata sa lumină, o voiu reproduce de asemenea:

Pe ziua de 18 Octombrie, într'o zi de vineri, Ioan Huniade a dispus oştirea maghiară pentru luptă, Dispozitivul constă din 3 grupuri mari, având fiecare grup două linii de luptă. In aripa stânga. care se rezema pe Sitnyiţa, erau dispuşi Românii munteni sub comanda voevodului Dan. Centrul dispozitivului sub comanda lui Huniade ocupà platoul Plemetina, întinzându-se spre stânga până în apropiere de mormântul lui Murad. In prima linie a grupului de la centru era cavaleria ardelenească şi croată sub comanda lui Szekely Ianoş, a voevodului Bebek Imre şi a Banului croat Thalloczy Francisc. In linia doua era aşezata trupa banderială Regală sub comanda directă a lui Huniade. Aripa dreaptă se compunea din trupele banderiale ale magnaţilor şi să întindea dela mormântul lui Murat I, până sus pe coasta muntelni Bruyicza. Comanda o avea Losonczy Benedek. Efectivul total al armatei maghiare cuprìudeà aproximativ 38 batalioane. Cavaleria grea era aşezată la fiecare grup în linia a 2-a de luptă. Intaritura de care, era situata la 1000—2000 paşi distanţă în spatele dispozitivului.

Turcii erau dispuşi tot în trei grupuri mari, având fiecare grup 2 linii de lupta. In linia I-a erau arabii şi akindsii iar în linia 2-a erau spahii.

Conform tradiţiei, la aripa dreaptă era dispus corpul de armată din Rumelia, sub comanda Belger-Begului Turakhan. La mijloc erau dispuşi ienicerii, a caror poziţii erau bine întărite având în faţa pari ascuţiţi şi parapete, pe cari erau aşezate tunurile. In spatele aeestui grup era Sultanul cu suita sa. La aripa stângă, erà corpul de armată asiatic sub comanda Paşei Scuras, Beglerbegul de Anatolia.

Tabăra turcească, care se afla pe malul opus al râului Lab, la poalele muntelui Gredeci-Planinia, a fost întarita cu mai multe mii de infanterişti; afară de aceasta înaintea taberei Sultanul Murad a mai aşezat multă infanterie şi cavalerie, formând astfel tabăra o a 3-a linie de luptă.

Această a 3-a linie era sub comanda Begului Sinan. Măsurile acestea — în ce priveşte tabăra — au fost luate de Sulta-

www.dacoromanica.ro

nul Murad, în urma experienţelor dobândite cu ocazia luptei dela Varna, când cavaleria munteană a pătruns în tabăra turceasca şi a devastat-o.

Lupta dela Campul-Mierlei
1448 Octomvrie 18-19

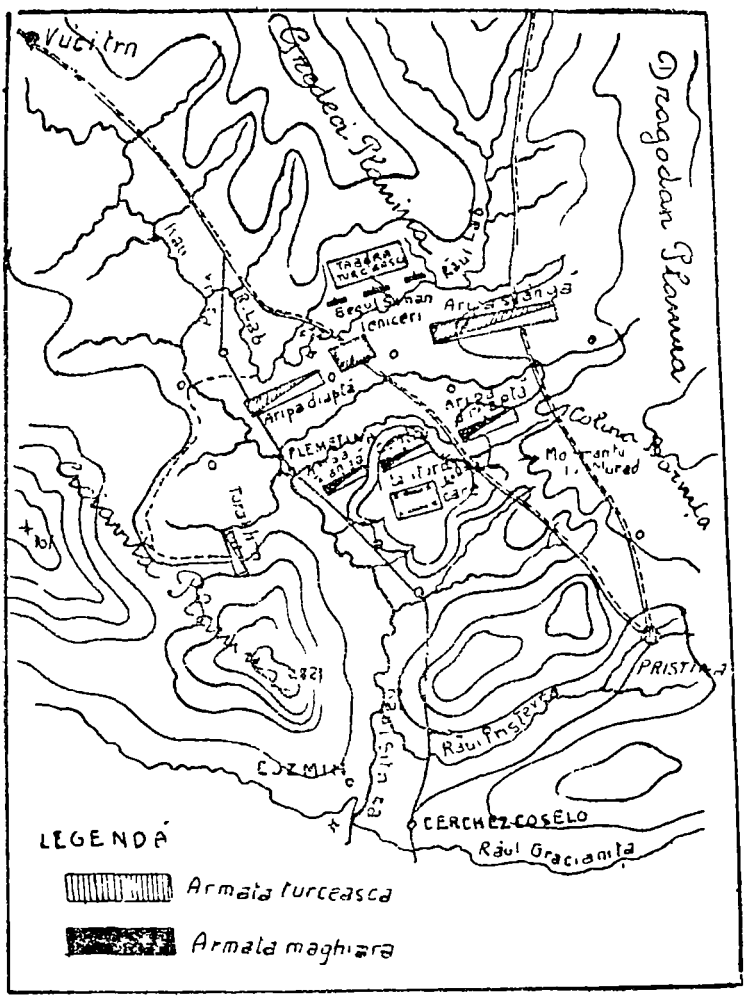

Scara

Dispozitivele de luptă a celor 2 parţi, se observă în schiţa alăturată.

www.dacoromanica.ro

Atacut s'a început de armata ungară între orele 8—9. Cavaleria uşoară maghiară dela aripa dreaptă şarjează pe Azabi, cari o primesc cu o ploaie de săgeţi. Azabii au fost bătuţi şi împrăştiaţi. Venindu-le însă în ajutor Akindsii, aceştia au respins cavaleria maghiară. Cavaleria bine instruita a lui Huniade, nu se împrăştie ci se retrage în ordine lânga cavaleria grea (panţerată), care pornind la atac bate şi împraştie pe askindsi. Urmărirea fiind încredinţată cavaleriei uşoare, cavaleria grea s'a retras şi şi-a reocupat poziţiile. Cavaleria uşoară maghiară este însă respinsă de spahii, aşa că cavaleria grea trebueşte să intre din nou în luptă, de data aceasta cu spahii.

La fel s'a desfăşurat lupta între cavaleria celor 2 armate şi la aripa stângă. La centru fiind însă linişte, Huniade a lua trupe din această parte, ca să întărească aripile. Sultanul Murad observând acest fapt, ordonă ca Azabii să atace golul produs în dispozitivului maghiar, în urma deplasarii de trupe menţionate mai sus.

Azabii reuşesc să străpungă centrul dispozitivului maghiar şi ajung la întăritura de care. Sunt primiţi insa de focul tunurilor şi oamenilor se se aflau în întăritura şi contraatacaţi de infanteria maghiară ce aleârgă în ajutor. Turcii sunt batuţi şi siliţi sa şă retragă, rostogolindu-se fiecare instinctiv la vale, spre a scăpe să nu fie atinşi de gloanţele trupelor din redută.

In timpul acesta lupta la aripi sa dadea cu prea puţini sorţi de izbândă, pentru ambi beligeranţi. Numarul mare al Turcilor, copleşeà însa mica oştire maghiara, care în unele locur începe sa slăbească. Dar Huniade statea în garda şi când observà pericolul undeva, imediat apareà cu cavaleria grea şi restabileà echilibrul, astfel că în seara zilei de 18 Octombrie lupta s'a terminat, ieşind oştirea maghiara învingătoare, prin faptul că-şi pastrase poziţia.

Ambele aripi ale oştirei turceşti au fos respinse de maghiari, fiind Turcii urmăriţi pâna dincolo de pârâul Bruyiţa, ba chiar şi dincolo de raul Lab. Seara oştirea maghiară s'a retras în poziţiile sale iniţiale de lânga întaritura de care.

In ziua I-a a luptei, maghiarii au avut o pierdere de 2000 oameni, iar Turcii au avut 15.000—20.000aoameni (după autorii unguri).

Cu toate acestea, puterea Turcilor n'a fost înfrânta, lupta trebuià deci continuată şi a 2-a zi. In seâra zilei de 18 Octombrie, Huniade a ţinut Consiliu de războiu, în care la propunerea lui Daud Cielebi, sau Csalopia David, cum îi ziceau ungureşte, s'a hotărât ca tabăra turcească şi ienicerii să fie atacaţi chiar în cursul acelei nopţi prin surprindere. Daud Cielebi era fiul lui Sendsji cel orb, iar Sendsji era fiul lui Murad I. Ideea a fost accepsată şi de Huniade, care a şi dispus să ia parte la atac, carele, pe care erau montate tunurile, puşcaşii, arcaşii, precum şi o parte a cavaleriei uşoare. In momentul când trupele creştine au sosit în faţa poziţiilor turceşti, tunurile au început sa tragă,

www.dacoromanica.ro

apoi după un scurt foc de infanterie, trupele au pornit la asalt contra ienicerilor. Aceştia însă fiind vigilenţi, la primul foc de tun au pus mâna pe armă şi nu numai că au răspuns prin un foc viu, dar au respins şi asaltul. Lupta a durat aproape până în zori de zi. Vazând oştirea creştină, că este periclitata şi ameninţată de a fi înconjurată de Turci, s'a retras repede în întăritura de care.

Planul prin care se urmărea distrugerea ienicerilor, cari formau adevărata forţă a armatei turceşti, n'a reuşit.

In dimineaţa zilei de 19 Octombrie, lupta s'a început din nou la aripa dreaptă a dispozitivului maghiar, între cavaleria lui Losonczy şi cavaleria asiatică. In scurt timp lupta s'a întins pe întregul front. Pentru aceasta zi Huniade a adus o singură modificare dispozitivului sau şi anume pentru întărirea aripei stângi, a pus la dispoziţa Românilor munteni caveria grea, iar ca comandant al acestei aripi a numit pe Szekely Ianoş. Sultanul Murad, în schimb a luat o parte din cavaleria din Rumelia dela aripa dreapta, pe care, împreună cu cavalerii thesalieni, punându-o sub comanda Paşei Turachan, a trecut-o peste Sitnyiţa, cu ordin ca să se ascunda şi mascheze bine şi în momentul oportun sa atace în flanc trupele maghiare.

Planul lui Huniade pentru ziua de 19 Octombrie, a fost ca să respingă cele doua aripi ale dispozitivului armatei turceşti, după care cu cavaleria sa înconjoare pe ieniceri, în timpul ce el însuşi îi va atacà din faţa cu tunurile, infanteria şi cavaleria ce'i mai ramasese.

Lupta a decurs la început după planul conceput de Huniade. Ambele aripi ale oştirei turceşti au fost respinse. Losonczy a facut încercuirea, iar Huniade — dupa cum insuşi autorii turci marturisesc, — a atacat pe ieniceri, rupând liniile lor de lupta.

In timpul când se petreceau aceste lucruri la centru, aripa stângă a dispozitivului oştirei maghiare, a ajuns în mare pericol din cauza atacului din flanc al Paşei Turakhan. Acest atac neaşteptat a mai fost însoţit şi de asaltul din faţa a trupelor din Rumelia. Rezultatul acestui dublu atac, a fost ca atât trupele Românilor munteni, cât şi trupele de cavalerie grea ale lui Szekely Ianos, care pierzându-si mâna dreapta a cazut în lupta, au fost cuprinse de panica, respinse în dezordine, iar mai în urmă complect încercuite. Lupta s'a sfârşit cu înfrângerea aripei stângi şi cu distrugerea aproape complecta a Românilor[1]).

Aserţiunea unora dintre scriitorii unguri ca Românii cu ocaziunea acestei lupte s'ar fi predat ca nişte trădători, după îndemnul Marelui vizir Paşa Chalil, care comanda aripa dreaptă a oştirei turceşti este tendenţioasa. Adevarul este că, atacaţi simultan de front şi flanc, Românii munteni au căzut până la unul[2]).

---

1) *Ronai*, Magyar Hadi Kronika ; Enem várt támadás, . . a szárny vere gével éseaz oláKok majdtelljes megsemmisitésével végzödött.

2) Ronai. Maghyar Hadi Kroniha.

www.dacoromanica.ro

Dealtfel Dan al III-lea, fiind nepot de sora a lui Huniade şi pus de el pe tron dupa uciderea lui Dracul, nu-l puteà tradà. Ba ce este mai mult, românii cari au cazut în mâinile turcilor, din ordinul sultanului au fost toţi macelariţi. Iata o dovada de tributul de sânge a neamului românesc pentru independenţa statului ungar, pe care maghiarii în totdeauna l-au contestat, marturisit chiar de un militar al lor.

Atacul dat de Huniade asupra centrului turcesc, n'a avut nici un rezultat. Dupa ce trupele sale au stabatut printre ieniceri, ajungând în faţa liniei a 3-a, au fost atacate de trupele begului Sinan. Cei ce au strabatut şi printre trupele acestuia s'au izbit de trupele cari paziau tabara turceasca. In urma unui şir de lupte, date pe diferite puncte a frontului, trupele lui Huniade au fost complet înfrânte. Nu mai era altcevà de făcut, decât fiecare sa fuga, unde poate.

Infrângerea aripei stângi şi a mijlocului oştirei maghiare, a dus victoria de partea sultanului Murad. Oştirea lui Huniade este astfel batuta pentru a 2-a oara de turci.

O parte a maghiarilor a fugit şi s'a adăpostit în întaritura de care, pe care sultanul Murad din cauza întunerecului ce se facuse, n'a mai atacat-o. Insuşi Huniade s'a refugiat în aceasta întaritura, unde a stat pâna înspre ziua. Vazând ca a luptà mai departe este o imposibilitate, înca înainte de a se face ziua, el s'a strecurat printre turci şi a dispărut cu mai mulţi magnaţi.

Fuga lui Huniade a fost înlesnita de Szilagy Mihaly — cumnatul sau — care în' timpul fugei a angajat o mică harţuială cu turcii, a caror atenţie a fost abatuta asupra acestei harţueli, aşà ca nu au putut observà evadarea lui Huniade din întăritura.

Pierderile armatei maghiare au fost mai mari ca la Varna: 17.000 de eroi maghiari şi români acopereau câmpul de lupta. Dintre magnaţii unguri, au pierit Szekely Ianos banul Slavoniei, Thalloczy Ferencz banul Croaţiei, Losonnczy Benedek, Bebek Iaszlo voevodul Ardealului, episcopul de Corona, legatul papal şi o mare mulţime de magnaţi. Au cazut în captivitate: Szilagy Mihaly, voevodul Dan, Korothnay Ianos, Sakadathy Tamas şi alţii. Aceştia mai târziu au scapat cu toţi din captivitate. Şi pe sultanul Murad, l-a costat scump aceasta victorie, càci a avut o pierdere de 35—40.000 oameni.

Acei cari din armata lui Huniade au reuşit să fugă, au fost pândiţi de sârbi şi majoritatea au fost omoràţi, sau în cel mai uşor caz au fost jefuiţi.

Huniade a fost şi el prins şi închis la Szendrö [1] de despotul Serbiei, Brancovici şi nu a fost eliberat decât abia în Decembrie, în baza unor condiţii foarte grele. Principele Branco-

---

1) Thurocri Capit. XLVII Ad castram Zenderev ipsem deduit. Postquam antem Georgie Depotum dominu gubernatore sui castri intra postas esse innotirt; etc.

www.dacoromanica.ro

vici a voit să-l predeà sultanului Murat, dar acesta în cavalerismul sau a refuzat sa-l primeasca.

„Naţiunea maghiara n'a încetat sa-şi arate marea admira-„ţiune pentru viteazul luptator Huniade, cu toate ca a fost ba-„tut de turci şi de data aceasta. Ba ce e mai mult, naţiunea „maghiara prin sfatul ţarei, i-a făcut o primire triumfala în oraşul „Szeghedin.

„După atâtea mari peripeţii este de mirat, cum a putut „scăpà (Huniade) cu viaţa, căci numai numele său era suficient „ca să ţie la distanţă turcii". [1])

După înapoierea din captivitate, prima grije a lui Huniade, în calitate de guvernator al Ungariei, a fost reorganizarea armatei. In lupta de pe câmpul Mierlei, el s'a convins ca sitemul de recrutare banderial (ca fiecare nobil să vie cu iobagii sai la lupta), nu a corespuns aşteptarilor. In consecinţa a hotarât înfiinţarea unei armate mercenare. Aceasta armată, formeaza mai târziu sâmburele armatei permanente, a lui Matei Corvin.

Cele 2 expediţii contra lui Giskra.

Giskra, era un general ceh cu oarecare renume, care luptase în mai multe razboaie sub regele Sigismund şi chiar alaturea de Huniade în lupta dela Szendrö.

Când dupa moartea regelui Vladişlav, administraţia teritoriului ţarei ungu e i a fost împarţit între 7 capitani, unul dintre aceşti capitani a fost Giskra. Acestuia i s'a încredinţat guvernarea Slovaciei.

Mai târziu Huniade fiind ales guvernator general al Ungariei, activitatea acestor căpitani a încetat.

Giskra nu a voit însă sa renunţe la titlul său de guvernator al Slovaciei (nordul Ungariei actualmente în Ceho-Slovacia), pe care o jefuià, impreuna cu mercenarii sai cehi, dupa bunul sau plac.

Din această cauză Huniade întreprinde contra lui 2 expediţii, una în anul 1449 şi alta în anul 1451.

In prima exediţie dupa cucerirea cetaţei Szepsi, şi distrugerea mai multor cuiburi cehe din ţinuturile Szepszeg şi Körmöcz se încheie pacea dela Mezö-Kövesd.

In anul 1451 Giskra aţâţat de Ollay Ulrik, Garai Ladislau şi Ujlaky, duşmani neîmpăcaţi a lui Huniade, să revolta din nou, nemai voind să respecte pacea încheiată în 1449.

Giskra aducând în ţara mai mulţi husişti, ocupă şi transformă în cetate o mânâstire de lângă Losonoz, de unde continuà să jefuiască împrejurimile.

Huniade pleacă cu o armată de 16.000 oameni contra lui Giskra şi asediază mânastirea Losoncz. Giskra alergând în aju-

1. Ronai op. citat.

www.dacoromanica.ro

torul cetăţei, Huniade cu o parte a armatei a continuat asediul, iar cu alta, s'a îndreptat contra lui. De îndata însa ce a început lupta, magnaţii cari împreuna cu contingentele lor formau armata lui Huniade, l-au părasit cu ostaşi cu tot, intenţionând sa'l dea pe mâna lui Giskra. Huniade numai cu câţivà credincioşi, a fost silit sa se retraga. In retragere, Hedervary Lorencz episcopul de Eger, a fost făcut prizonier de trupele lui Giskra.

Această conspiraţie a magnaţilor, contra lui Huniade ne dă o idee despre starea lucrurilor din acel timp în Ungaria, unde nobilimea era atât puternica şi nu'i conveneà de loc un guvern central cu oarecare autoritate.

Dupa retragerea lui Huniade, Giskra a încercat să ocupe cetatea Eger. Huniade aducând însă în graba sub cetate trupele ce'i ramaseseră credincioase (trupe formate majoritate din români), cari fusesera lăsate pe câmpia Ungariei, a pornit din nou contra lui Giskra, care a ridicat asediul Egerului refugiindu-se în cetaţile sale.

Huniade a ocupat apoi cătăţile Rosznyo, Szepsi, şi Zolyon, dupa care să închee din nou pace cu Giskra; cetăţile ocupate rămânând în stăpânirea trupelor ungare.

Expediţia contra Serbiei.

In anul 1450, Huniade s'a decis să pedepsească pe principele Brancovici, pentru conduita sa faţa de Ungaria, în anii 1444 şi 1448, cum şi pentru faptul că l-a făcut prizonier, după lupta depe câmpia Mierlei.

In acest scop, a supus mai întâiu sfatului ţărei o lege prin care se confiscau toate proprietăţile, ce Brancovici aveà în Ungaria, în localitaţile Muncas, Satu-Mare, Baia-Mare, Debreţin, Tokay, Tür, etc. După aceasta, Huniade a trecut cu armata în Serbia, începând a o devastà. Brancovici cere ajutor sultanului, dar sultanul în loc de ajutor, trimite pe begul Feriz spre a refăce cetatea Krusevăc, ceeace înseamnă preludiu unui nou razboiu contra Serbiei.

Din cauza aceasta, lui Brancovici fiindu-i teamă de complicaţii mai mari, a cerut pace lui Huniade, ceeace parlamentul ungar a acordat.

Cu această ocazie, a fost eliberat din închisoarea dela Szendrö şi Ladislau Corvin, fiul lui Ioan Huniade.

Aceasta umilire a lui Brancovici, l-a facut şi mai mare duşman al familiei Huniade.

In anul 1451, a intervenit o apropiere, momentană, între Brancovici şi Huniade. Spre a apropià pe cei 2 adversari s'a convenit ca Elisabeta nepoata lui Brancovici şi fiica lui Cillei Ulrich, să fie logodita cu Matea fiul mai mic al lui Ioan Huniade.

In urma acestei înţelegeri, Brancovici cu asentimentul şi de-

www.dacoromanica.ro

legaţia sfatului ţărei ungureşti, mijloceşte o pace pe 3 ani cu Mahomed al II-lea, urmaşul sultanului Murad.

Huniade din cauza mulţilor duşmani ce şi-a creeat, mare parte dintre magnaţi fiind geloşi pe bogaţia casei sale şi pe renumele ce'şi câştigase pe câmpul de lupta, simte nevoia de a încheeà pace şi o alianţa cu împaratul Frideric al Germaniei pentru a'şi asigurà puterea.

Pacea sa închee în ziua de 20 Octombrie 1451.

Prin aceasta pace, Huniade consimte ca cetaţile şi oraşele ocupate de Frideric, să ramână şi mai departe în posesiunea sa, în schimb Frideric recunoaşte şi mai departe pe Huniade de guvernator al Ungariei.

Regele Ladislau, urmà să fie reţinut şi crescut de împăratul Frideric, pâna la vârsta de 18 ani.

Această alianţă, care asigură puterea lui Huniade pe timp de mai mulţi ani, a nemulţumit şi mai mult pe duşmanii sai, Cilley Ulrik, Garay Ladislau, Ujlaky şi Giskra Ianos, etc., care sperau să ajungă la putere prin concursul regelui minor Ladislau.

Cu ajutorul parlamentului ungar, al cărui concurs a fost câştigat şi cu ajutorul magnaţilor austriaci, cehi şi moravi, Cilley a reuşit sa scoata în ziua de 4 Septembrie 1452, pe regele Ladislau de sub protectoratul lui Frideric.

Dupà ce Ladislau a fost eliberat, a ajuns sub influenţa directa a lui Cilley, acesta a cautat toate modalitaţile şi ocaziile sa intrigheze, atace şi persecute pe Huniade. Fiind un bărbat cinstit şi de caracter, pentru a desfide aceste învinuiri, Huniade a preferat sa demisioneze din funcţia de guvernator al Ungariei, decât sa suporte noua situaţie.

In luna Ianuarie 1453, Huniade depune demisia în mâinele regelui. Ladislau o accepta, numindu-l generalisim al armatei şi conte de Bistriţa [1]).

Scârbit de nesfârşitele intrigi ale aristocraţiei ungare, ţesute contra persoanei sale, care era urât şi din cauză că era bun român, Huniade dupa ce a demisionat din funcţia de guvernator al Ungariei, s'a retras la Timişoara în mijlocul familiei sale.

Rivalii şi duşmanii săi, nu'l lasa însă nici aici în pace, ci caută prin toate mijloacele a'i creeà neajunsuri.

Şirul acestor intrigi şi atacuri contra persoanel lui Huniade, ar fi continuat de sigur, dacă împrejurări grave pentru creştinătate şi în special pentru Ungaria, nu le-ar fi întrerupt momentan.

---

[1]) Ioannes Corvinus qui et sponte sua sumnio illo Magistrato, quem octo annis magna cum laude gesserat se coram universo conventu *abdicant*. Rex antem prudentuim quorundam consilio usus, illi *et Bistriceusem* contulit comitatum. (Razani Index XXVIII).

www.dacoromanica.ro

Campania din 1454.

Sultanul Mahomed al II-lea, suindu-se petronul Turciei, ia hotarârea de a ocupà Constantinopolul, care nu putuse fi cucerit de Baiazd Fulgerul.

Ceace i-a facut pe turci, sa se decida la un pas atât de îndrazneţ, au fost victoriile câştigate de Murad al II-lea la Varna şi pe câmpul Mierlei, cum şi faptul ca legăturile şi alianţele dintre domnitorii europeni, au încetat a mai fi atât de strânse şi de temut ca mai înainte.

Mahomed al II-lea, profita de pacea de 3 ani, care nu fusese ceruta de turci, ci oferită de maghiari, spre a-şi face preparativele în vederea cucerirei Constantinopolului.

Cu o armată de 250.000 oameni şi o puternica artilerie de asediu, turnată anume pentru acest scop, sultanul Mahomed al II-lea a înconjurat Constntinopolul pe uscat, iar cu flota sa, a investit oraşul din spre mare.

Trupele de uscat, au pătruns în oraş prin breşele facute de artileria de asediu, în timp ce flota a patruns în Cornul de Aur.

Cel din urma împărat Constantin al IX-lea Paleologul, a murit în fruntea trupelor sale, moarte de erou, pentru apararea capitalei sale. Constantinopolul a fost cucerit de turci pe ziua de 29 Mai 1453. Dela această dată el a devenit capitala imperiului otoman.

Inca din timpul asediului Constantinopolului, sultanul Mahomed al II-lea a primit în audienţa o delegaţie a lui Huniade, care îl anunţa că a demisionat din funcţia de guvernator al Ungariei. Sultanul găsì momentul favorabil, spre a dà Ungariei o ovitura la fel cu acea dată împeriului bizantin.

Intrigile ţesute de magnaţii unguri în cap cu Cilley, contra celui mai mare erou al creştinătaţei, „Unicus Christi fortisimus Athleta Ioannes Voyvoda Huniad", cum îl numea Papa Callist al III-lea, serveau de minune proectele lui Mahomed al II-lea.

Indata dupa caderea Constantinopolului, sultanul Mahomed al II-lea face noui pregatiri de războiu.

Aceste pregătiri nu erau facute pentr'un moment contra Ungariei, ci contra Serbiei, care era pavaza celei dintâi.

Principele Brancovici simţind pericolul, ofera sultanului plata unui tribut anual şi se declara gata a-i se supune cu întreaga Serbie, dar în zadar caci sultanul Mahomed ca şi părintele sau Murad, se pretindea în baza legaturilor de rudenie avute de predecesorii sai cu voevozii Serbiei, ca urmaşi mai direct al al tronului sârbesc decât însuşi Brancovici. In consecinţă îi cere acestuia sa-i predeà întreaga Serbie.

Tocmai acum vede Brancovici greşeala sa, de a un se fi aliat cu Huniade în campaniile din 1444 şi 1448.

Daca trupele sale ar fi sporit împreuna cu ale lui Castriota, oastea ungara în cele 2 campanii de mai sus, victoria ar fi fost de sigur, de partea armatelor creştine.

www.dacoromanica.ro

In toate aceste lupte el a fost încă de partea Turcilor adevarații dușmani ai Serbiei.

In fața iminenței pericolului, Brancovici cere ajutorul lui Ioan Huniade, pe care'l trădase de atâtea ori.

Care era în acest timp situația în Apus și Ungaria?

Când se află știrea ocupărei Constantinopolului un fior de groază coprinde întreaga Europa.

Papa Nicolae al 5-lea, convoacă la Lodi pe toți suveranii Europei, invitându-i să i-a măsuri pentru a apăra creștinătatea de invazia turcească.

Rivalitatea, discordiile și desbinările dintre domnitorii creștini erau însă atât de mari, încât nu se poate întreprinde nimic.

In această grea situație papa vede în Huniade, unica scăpare.

El însărcinează pe Episcopul de Gran, Cardinalul Dionisie, să caute să aplaneze cu orice preț certurile dintre Huniade și anturajul regelui Ludovic.

Tot în acel timp să lățise vestea în Ungaria, că sultanul Mahomed al II-lea nu se mulțumește numai cu ocuparea Constantinopolului, ci că urmărește și ocuparea Ungariei. Veștile acestea, cari să confirmau prin pregătirile ce sultanul Mahomed al II-lea făcea contra Serbiei, nu au rămas fără efect.

Magnații unguri, adunați în anul 1454 în Sfatul țărei, pun în discuție modalitatea apărărei Ungariei contra Turcilor. Ei aleg pe Huniade comandant al armatei, încredințându-i tot lui adunarea și organizarea armatei destinate a lupta contra Turcilor. Iau în acelaș timp dispoziținni pentru a face față la cheltuelile de razboiu.

In urma acestei alegeri, a solicitărilor insistente pentru ajutor a lui Brancovici și a stăruințelor depuse de Cardinalul Dicnisie, se ajunge la o împăcare, de altfel pur formală, între curtea regelui Vladislav și Huniade. Acesta acceptă a scoate din nou sabia, pentru apărarea ungariei și a creștinătății.

Pentru a ajuta pe Brancovici, el să hotărăște a face o demonstrație în Bulgaria.

In luna August 1454, trece Dunărea, pătrunde prin surprindere în Bulgaria și înaintează până la Târnova, dând foc orașului, după care să înapoiază în Ungaria cu o bogată pradă de războiu.

Sultanul Mahomed al II-lea informat de invazia lui Huniade în Bulgaria, pleacă cu armata contra lui. Când sosește la Sofia, afla că Huniade s'a înapoiat în Ungaria. Lasa o parte a armatei la Sofia, iar cu cealaltă pătrunde în Serbia. O parte din trupe sub comanda sa atacă cetatea Szendrö, un alt corp de oaste turcească atacă cetatea Ostrovița, iar Begul Firuz a cutreerat și devastat întreaga Serbie.

Cetatea Ostrovița a fost cucerită după un scurt asediu, iar Begul Firuz a adunat și dus în captivitate peste 50.000 prizonieri. Cetatea Szendrö n'a putut fi însă cucerită. Deabia zidurile ex-

www.dacoromanica.ro

terioare erau distruse, când sultanul primeşte ştirea că Huniade a patruns în Serbia şi vine în ajutorul cetaţei. Mahomed al II-lea nevoind să primeasca lupta cu Huniade, ridica asediul cetaţei şi se înapoiaza la Filipopol. Motivele pentru cari Sultanul nu a voit sa angajeze lupta cu Huniade, era pedeoparte ca Mahomed al II-lea cunoştea calităţile şi capacitatea de comandant a acestuia, înca din lupta de pe câmpul Mierlei, la care luase şi el parte alàturea de parintele sau sultanul Murad al II-lea, iar pe dealta împraştierea armatei sale în tot cuprinsul Serbiei. Mohamed al II-lea a crezut prudent sa evite o lupta, în care el risca sa nu aibá o superioritate zdrobitoare asupra adversarului său. Lasa în schimb pe Begul Firuz în cetatea Kruşavacz cu o armata de 32.000 oameni. Kruşävacz fusese tranformat în cetate chiar de către acest beg[1]) şi avea misiunea de a bara drumul din Valea Moravei.

Huniade trece Dunărea la Szeadrö (Semendria). Aflând de plecarea sultanului, el înaintează spre Kruşevacz. Sosind în jurul acestei cetăţi, profita de o ceaţa deasă, spre a ataca prin surprindere trupele turceşti de sub comanda begului Firuz, pe cari le bate cumplit. Mai multe mii de Turci, împreună cu însuşi begul Firuz au cazut prizonieri[2]).

Huniade a înaintat apoi până la Pirot, pe care l-a distrus. Aflând că sultanul Mahomed II-lea a concentrat forţe numeroase în câmpia Sofiei cu cari are intenţiunea a pleca în contra sa, Huniade s'a retras pe valea Timocului, catre Vidin. Dupa ce a distrus oraşul Vidin s'a îndreptat pe valea Dunarei spre Belgrad, unde a intrat în triumf, fiind primit cu mari onoruri.

Sultanul Mahomed al II-lea s'a înapoiat şi el la rândul său la Constantinopol, pentru a continua preparativele în vederea mare expediţii, ce proiectase contra Ungariei.

Campania din 1456.

Huniade dupa expediţia glorioasa din 1454 în Bulgaria şi şi Serbia, se aşteptà la o campanie de represalii din partea sultanului Mahomed al II-lea. In asest scop a luat contact cu puterile apusene şi în special cu împaratul Frideric al Germaniei, cautând sa-şi asigure sprijinul acestuia pentru un mare razboiu contra turcilor. Rezultatul acestor intervenţii a fost ca i s'au promisi ca ajutoare 10.000 cavalerişti şi 30.000 infanterişti.

Cum însa sultanul nu a atacat, în cursul anului 1456, chestiunea trimiterei acestor ajutoare a ramas în suspensie.

---

[1]) Caesar Turcorum Anivates sui Friaztseg denominati hominis bellicosi subdentu Rascianas în partes d'recit avilli ut castrum Crusovacz adhtus fluvii Murae situatum antiqua per ruina occupatum reparet etc. Thurocsi.

[2]) Ubict praefatus Frisbeg Wayvoda multis sibae cermisae gentis cum potioribus captivitatis calamitate afecti, et domino gubernator magno cum guadio et solmitate presentatifuere.

www.dacoromanica.ro

Intre timp Cilley unchiul şi sfătuitorul regelui Ludovic, văzand că pericolul turcesc a trecut, a crezut nimerit „că din momentul ce maurul şi-a facut datoria el poate sa plece“ şi în consecinţa spre a scapà de Huniade, în luna Maiu 1455, i s'a întins o cursă, care aveà de scop de a'i răpi acestuia libertatea şi poate chiar şi viaţa.

Huniade scapă din acest complot, numai graţie oamenilor sai de încredere, cari îl pun la curent cu ceeace se proectase contra sa. Ofensa adusa marelui viteaz a fost regretată de întreaga ţară. Huniade ca să evite noui diferende neplăcute, şi-a dat demisia din demnitatea de comandant al armatei ungare. In urma acestui fapt puţin a lipsit ca să nu isbucnească în Ungaria un războiu civil. Huniade în urma victoriilor ce câştigase, fiind foarte iubit şi respectat de întreaga ţară. Dacă un asemenea razboiu nu a izbucnit, aceasta se datoreşte numai pericolului turcesc, care ameninţà din nou Ungaria.

In adevar, în luna Iunie 1455, sultanul Mahomed al II-lea pătrunde în Serbia, ocupând oraşul Novobrod cu bogatele sale mine de aur şi argint, oraşul Kruşevacz şi alte oraşe sârbeşti.

In faţa pericolului, despotul sârb Brancovici s'a prezentat din nou în faţa parlamentului ungar, cerând ajutoare.

Huniade, aflând că ţara este în pericol, în iubirea sa de patrie, uità toate neajunsurile ce i s'au facut şi se decide, ca pe propriile sale cheltueli, sa formeze o armata de 10.000 ostaşi. Brancovici ofera şi el alţi 10.000 oameni. Huniade presupuneà că la aceste trupe, se vor mai adaogà ajutoarele promise de germani şi italieni, precum şi trupele magnaţilor. Cu aceste trupe el sperà ca armata sa, să atinga cifra de 100.000 oameni, efectiv ce el credeà necesar, spre a puteà întreprinde în contra turcilor o expediţie în stil mare.

Dorinţa arzatoare a lui Huniade, erà de a'şi organizà o armată de 100.000 oameni, cu cari sa se poatà măsura cu turcii dela egal la egal şi a'şi răzbunà astfel înfrângerile dela Varna şi de pe câmpul Mierlei.

Pentru a'şi puteà realizà aceastà dorinţa, uità toate nemulţumirile, iartă toate intrigile ce ţesusera contra sa şi se împaca atât cu Gara cât şi cu Cilley cei mai mari duşmani ai săi, numai spre a le obţine cocursul.

Nici de data aceasta Huniade, nu şi-a putut realizà însa visul sau. Negocierile cu domnitorii creştini au trenat atât de mult, încât Brancovici nemai putând aşteptà rezultatul lor, a fost forţat a se împacà cu sultanul care a evacuat Serbia.

Aceasta împacare s'a facut însa în detrimentul Ungariei Serbia cazând complet în orbita politicei turceşti, astfel ca Ungaria ramâne în aceasta parte complet descoperită.

In primăvara anului 1456, sultanul Mahomed al II-lea care se pregateà de războiu de 3 ani, sa hotareşte sa'şi pună în aplicare proectul său, de a cuceri Ungaria. După ocuparea acestei ţari, el intenţionà a înainta asupra Romei, pentru a zdrobi

www.dacoromanica.ro

autoritatea papei, care fusese instigatorul tuturor cruciatelor contra turcilor, înlocuind şi pe biserica Sf. Petru, ca şi pe acea a Sfintei Sofii, crucea prin semiluna.

Cu această ocazie a pronunţat sultanul, Mahomed al II-lea celebrele cuvinte „precum este numai un Dumnezeu în cer, aşà trebue să fie numai un domn pe pământ".

El jură pe steagul profetului că va supune întreg apusul şi „pe pristolul dela Roma, va dà calului ovaz" cum zice nemuritorul Eminescu care pe lângă un mare poet, erà şi un adânc cunoscator al istoriei.

El face acest jurământ, bazat pe un popor plin de energie şi vigoare, pe fanatismul întregului orient, pe o oaste puternica singura armata permanentă în Europa, compusa din soldaţi îmbătrâniţi şi albiţi în războaie, susţinuţi de o artilerie de câmp şi de asediu cum nu se mai văzuse până atunci; cum şi pe un lung şir de victorii câştigate de turci, contra armatelor creştine, dintre cari două de dată recentă, cea dela Varna şi cea de pe câmpul Mierlei.

In fruntea unei armate de 200.000 oameni, cu 300 de tunuri din cari 22 aveau o lungime mai mare ca 27 picioare şi a unei flote de 200 de vase, Mahomed al II-lea pleacă pe la finele primăverei anului 1456, contra Ungariei. Urmând văile Maiţei şi a Moravei, el ajunge în luna Iulie în faţa cetaţei Belgradului, cheia apărarei Ungariei.

La aflarea ştirei despre vastele pregătiri ale turcilor şi mai înainte ca sultanul Mahomed al II-lea să fi plecat cu armata contra Belgradului, parlamentul maghiar după propunerea cardinalului Carvajal, a decis ca îndata ce se va terminà secerişul sa se faca pregatiri pentru o noua expediţiune contra turcilor.

Abea s'a luat această hotarâre şi se primeşte ştirea alarmantă, că armata şi flota turceasca înainteaza pe uscat şi pe Dunare asupra Belgradului.

Sfatul ţarei. a decretat imediat mobilizarea armatei, numind pe Huniade comandantul ei. Trimete în acelaş timp la Papa şi la principii străini delegaţi, spre a le cere ajutoare.

Cilley, temându-se că în cazul unei lupte victorioase, Huniade sa nu ajunga din nou în graţia regelui, îndeamnă pe magnaţi a nu se prezentà în tabăra lui Huniade. In loc sa ajute prin toate mijloacele la mobilizarea şi organizarea armatei, el împreuna cu regele Ladislau au plecat la Viena, dezertând ambii dela datorie.

Auzind aceasta şi magnaţii cari veniseia cu trupele lor în tabara lui Huniade, i-au imitat, reîntorcându-se la moşiile lor.

Acesta era spiritul de sacrificiu şi de patriotism al regelui, a lui Cilley şi a celorlalţi magnaţi maghiari, cari puneau interesele personale mai presus de interesele superioare ale ţarei.

Trebuia să fie un român de talia lui Huniade, care cu sufletul sau nobil şi generos, sa aiba înţelepciunea şi taria, sa se ridice deasupra patimilor şi a intrigilor şi în faţa iminenţei

www.dacoromanica.ro

pericolului ce amenință Ungaria, să facă abstracție de personalitatea sa și sa se devoteze cu toata ființa averea și chiar familia cauzei țarei sale.

Fara a ține seama de tradarea regelui, a primului sau sfetnic Cilley și a magnaților, Huniade ia singur toate masurile de apărare impuse de situație.

Formeaza mai întâi un corp de acoperire, compus în majoritate din trupe românești din Ardeal și Banat.

Comanda acestui corp o încredințează lui Mihail. Szilagy cumnatul său, iar ca ajutor de comandant, a numit pe fiul sau Ladislau Corvin, pe Orsag Mihaly și spaniolul Ioan Bastida. Astfel pe când regele și Cilley fugeau la Viena, Huniade trimite pe fiul și cumnatul sau, acolo unde pericolul era mai mare.

Acestui corp îi da însarcinarea să apere cu orice preț cetatea Belgradului, care bară direct drumul spre Szegedin și Buda-Pesta. Aprovizioneaza apoi aceasta cetate cu subsistențe, muniții, tunuri și armament, aducând personal în ziua de 14 Maiu 1456, un corp de întarire, de 7.000 oameni,

Apararea Belgradului odata asigurata, ia masuri spre a concentrà la Szegedin o armata cât mai puternica, cu care sa poata merge iu ajutorul acestei cetați și sa împiedice invazia turcilor în Unaria.

Pentru a puteà lupta și pe apà contra turcilor, Huniade concentreaza la Petervaradin, 200 de vase de rasboiu de diferite tipuri.

După ce ia aceste prime măsuri, chiama pe magnați la oaste, trimete pe cardinalul Carvajal la Viena pentru a contrabalansà intrigele lui Cilley și cere ajutoare Papei și domnitorilor creștini.

Care este rezultatul acestor intervenții?

Regele Ladislav, lipsit de experiența și autoritate necesara și rau sfatuit de Cilley, nu face nimic, magnații continua a petrece preferind a face intrigi decât a-și expune viața, iar prinții Europei desbinați și certați între ei, nu se mișca și nu-i trimet lui Huniade nici un fel de ajutor.

Singur Papa face cevà, dar și el prea puțin. El lanseaza un apel pentru o cruciata contra turcilor și însarcineaza pe calugarul franciscan Ioan Capistran, cu adunarea ostașilor cruciați. Acest calugar, fiind pe lânga un fanatic religios, un bun cunoscător al sufletelor masselor și un mare orator, prin cuvântari înflacarate ce ține în Germania, Italia și Ungaria, reușește sa adune un numar destul de mare de cruciați în jurul lui.

Paralel cu activitatea neobosita a lui Ioan Capistran, Huniade ia masuri spre a adunà, armà și echipà o armatà pe propria sa cheltuiala, visteria țarei fiind goala.

Cu trupele cruciate adunate de Capistran și cu cele mercenare platite de el, Huniade reușește a adunà o armata de 50.000 oameni.

La începutul lunei Iulie, sultanul Mahomed al II-lea ajunje

www.dacoromanica.ro

în faţa Belgradului cu armata sa şi o flota de 200 de corăbii dintre cari unele de mare tonagiu.

El îşi aşeaza tabăra la sud de oraş, între Dunăre şi Sava, iar flota a postat-o pe Dunăre în apropierea cetaţei Zimony, investind complet cetatea atât pe uscat cât şi pe apă[1]). Majoritatea artileriei grele o aşează în curtea mânastirei Maria Magdelena (22 de tunuri cari aveau calibru de 5 — 10 cm. şi lungime de 24 cm.).

Depozitele de muniţiuni ale artileriei, le aşcază în spatele armatei, pe drumul ce duce la Mocril (în spatele bisericei Maria Magdalena),

Pe ziua de 5 Iulie, începe asediul cetăţei Belgrad.

Trupele destinate a asedià cetatea şi în special artileria şi pionierii, cunoşteau bine practica războiului de asediu, de oarce luaseră parte la asediu Constantinopolului.

Intreaga artilerie de asediu începe un violent bombarcament, trăgând necontenit ziua şi noaptea atât contra oraşului cât şi a zidurilor cetăţei. In acelaşi timp, din apropierea mânastirei Maria Magdalena, iurcii aruncau greutăţi şi blocuri mari de piatră cu 7 baliste.

Detunaturile artileriei de asediu erau atât de formidabile, că se auzeau dela Segedin[2]), unde se află Huniade şi cu Capistran, organizând armata de ajutor. Avâud practica razboiului de cetăţi, chiar dela începutul asediului, trupele turceşri obţin serioase rezultate.

Mihail Szilagy şi cu Ladislau Corvin la rândul lor apărau cetatea cu mare bravură şi mult eroism. După un asediu de 10 zile, zidurile cetăţei s'au stricat în aşà măsură, încât ei s'au văzut nevoiţi să ceara grabnic ajutor lui Huniade.

In acest timp, adunarea armatei lui Huniade mergea foarte încet. Trupele banderiale ale înaltului cler nu au raspuns la mobilizare iar dintre magnaţi, nu a venit decât banul de Macio.

Cruciaţii, deşi au ramas în număr destul de mare, valoarea lor militară lasă însă de dorit. Trupele cruciate erau un fel de adunătură; compusă din preoţi, călugări, studenţi, ţarani, etc. înarmuţi cu săbii, lanci, coase, furci de fier, topoare, buzdugane şi chiar ciomege.

Aceste trupe erau în acelaş timp foarte slab echipate, neinstruite şi neobişnuite cu disciplina militară.

Huniade a căutat să le organizeze, armeze şi echipeze şi sa le deà o instrucţie cât de sumară.

I-a lipsit însă timpul. La cererea de ajutor a lui Szilagy, faţa de mijloacele superioare de asediu de cari dispunea Maho-

---

1. Cum videlicet prepatus Cesar Turconium horendo et mult flici bellico cum apparatu au milibus Turcorum.... caitrum Namdoralleuse praedictum teribili obsidione circumpapre; ardosus est. (Thuvosi L. V.)

2. Tonebat ergo die natedue crebrues excussae machinae, ac terihiles iblarum usopre ad civitatem Zegedieuscm aupiebatur.

www.dacoromanica.ro

med al II-lea, el înţelege că nu poate conta pe o rezistenţa de lungă durata, a cetaţii Belgradului. In faţa iminentei pericolului el s'a decis a plecà în ajutorul cetaţei cu armata, în stare de neorganizare şi nepregatire în care se gaseà.

Lupta navală dela Zalan-Kemeny

Armata lui Huniade, urmata de cruciaţii lui Capistran, soseşte pe ziua de 14 Iulie în apropiere de Zimony.

Armata înaintà pe malul drept al Dunàrei, iar flota o însoţeà, vâslind la înalţimea sa.

Mahomed al II-lea, aflând de înaintarea lui Huniade, ordonă flotei turceşti de a atacà flota ungará. Când cele 2 flote s'au apropiat una de alta, Huniade dà ordin artileriei de pe uscat, sa puna în baterie şi sa deschida focul asupra vaselor turceşti.

In acelaş timp flota maghiara, mânata de cursul apei şi de vâslaj s'a isbit cu putere de linia vaselor turceşti, dintre cari o parte erau legate între ele cu lanţuri, reuşind să spargă aceasta linie.

S'a încins atunci o lupta pe apa între cele 2 flote, care a durat 5 ore. După acest timp flota ungara care erà ajutata de curentul apei şi de artileria armatei de uscat, a mai primit un ajutor neaşteptat dela Mihail Szilagy comandantul cetaţei Belgradului. Acesta a trimis 40 de corabii, sa atace din spate flota turceasca angajata în lupta cu cea ungara. Flota turceasca atacata din faţa, de flota ungara, din flangul stâng de artileria de uscat şi din spate de corabiile trimise de Szilagy a fost învinsa; 3 corabii mari turceşti dimpreuna cu 500 de marinari au fost scufundate, iar 4 corabii mari au fost capturate. Celelalte vase au reuşit sa fugă, parte din ele fiind greu avariate.

Aceste din urma vase sosind la Belgrad, au fost arse de turci în apropierea taberei lor, de teama sa nu ajunga în mâinele armatei lui Huniade.

Asediul Belgradului

Victoria dela Zalan-Kemeni a ridicat mult moralul garnizoanei Belgradului. Puţin dupa aceasta, Huniade şi Capistran au intrat în cetate. Huniade a luat cu el in cetate armata sa şi o parte din trupele cruciate cari erau mai bine înarmate. Restul cruciaţilor a fost lasat pe malul stâng al Savei, la varsarea acestui râu în Dunare, unde ei şi-au aşezat tabara, întarind-o.

Mahomed al II-lea, supărat de înfrângerea armatei sale, continua cu o îndoita înverşunare asediul Belgradului. Bombardamentul cetaţei, se cantinua cu o vehemenţa crescânda. Zi cu zi turcii îşi împingeau artileria ac asndiu tot mai aproape de oraş, construind paralele succesive, care le uşurà reînoirea cât mai des a asalturilor. In ziua de 20 Iulie, beglerbegul Rumeliei

www.dacoromanica.ro

Karadza Taji Paşa, care fusese însărcinat cu conducerea lucrarilor de asediu, fiind faramiţit de un obuz aruncat de artileria diu cetate, sultanul suparat de acest fapt, a dat ordin ca pe ziua de 21 Iulie, sa se deà un asalt general asupra cetaţei. Asaltul a fost pregatit printr'un bombardament continu şi foarte violent care a durat 34 de ore.

In dupa amiaza zilei de 21 Iulie, coloanele turceşti au fost aruncate la asalt.

Huniade la rândul sau, a scos trupele sale, iar calugarul Ion Capistran cu cruciaţii sai pe câmpia din faţa cetaţei, contraatacând coloanele turceşti. Contra atacurile acestora nu au avut însa nici un succes.

In urma nesuccesului contratacurilor, turcii au rauşit sa patrunda de 2 ori în oraş. In ambele rânduri au fost respinşi de trupele lui Huniade. La al treilea atac condus de însaşi sultanul Mahomed, care spre a-şi îmbărbatà trupele, se pune în persoana în capul ienicerilor. Turcii rauşesc sa pătrundă în oraş. Trupele lui Huniade şi cele cruciate au fost respinse parte în bastioanele oraşului, parte în cetate. Insuşi Huniade şi Capistran neputând conteni furia atacurilor s'au refugiat în cetate. Lupta se continua de data aceasta, chiar pe zidurile cetaţei. Turcii încearca sa escaladeze aceste ziduri, cu ajutorul scarilor şi să patrunda în cetate prin crenelele facute de artileria lor de asediu. Asaltul se da cu o voilenţa extrema. La poarta cetaţei, care corespundeà sectorului din oraş ce fusese ocupt de turci, lupta devine în special foarte crâncenà. Pericolul pentru trupele ungureşti şi pentru aparatorii cetaţei fiind mare, Ion Huniade şi calugarul Capistran vin în persoana în turnul care apara aceasta poarta, spre a încurajà şi îmbarbătà trupele lor. Violenţa luptei era extremà în acest punct. Nu se luptau aici numai 2 armate, ci să dădeà o lupta pe viaţa şi pe moarte între 2 lumi, 2 rase şi 2 credinţe cu totul deosebite.

Capistran cu crucea în mânà încurajà pe cruciaţi. Cuvântul „Isus", se repetà din mii de piepturi şi se puteà desprinde clar din sgomotul luptei. Turcii răspundeau la rândul lor aclamând pe „Alah".

Pentru armata creştina lupta deveneà din ce în ce mai disperată. Un turc din acei care trecuseră peste şanţul cetaţei reuşeşte să se urce pe turnul înalt care păzeà poarta cetăţei pe care fâlfâià steagul unguresc, încercând sa l smulgă şi sà puna în locul lui unul turcesc.

Toata armata creştină şi însuşi Huniade erau foarte îngrijoraţi de curagioasa faptă a turcului, care dacă rauşeà să înfigă drapelul turcesc în vârful turnului, s'ar fi produs o mare depresiune morală în sufletul armatei creştine. Turcii încep să acfame pe acest erou, dar în acelaş moment din mijlocul armatei ungare, apare un alt viteaz numit Dugonici Titus, care se repede la turc cautând să-l oprească de a înfige steagul turcesc pe turn. Intre cei 2 eroi, să încinge o luptă corp la corp, în care

www.dacoromanica.ro

luptă Donici, văzând că turcul e mai puternic fiziceşte, îl ia în braţe şi împreuna cu el şi cu drapelul turcesc ce acesta ţineà în mână se prăbuşesc în adâncime. Acesta este punctul culminant al luptei, este ceia ce numim noi momentul psihologic.

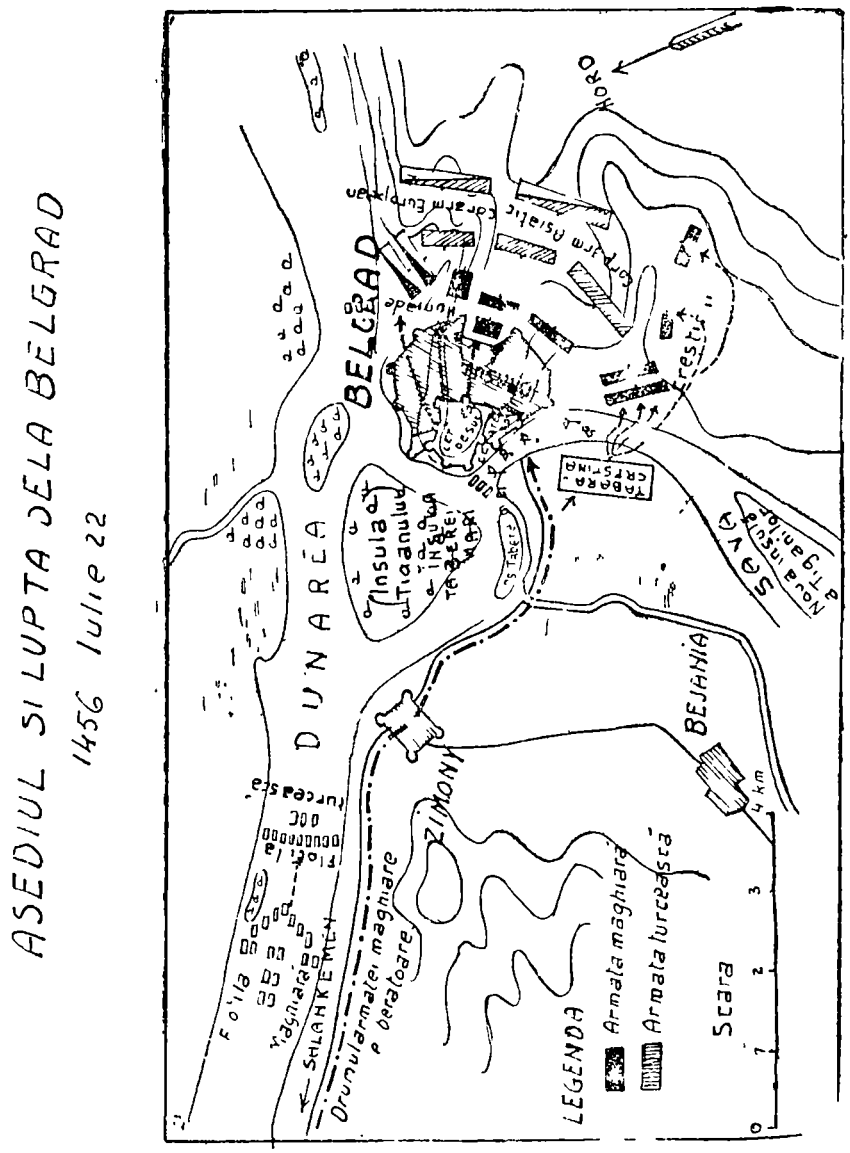

In faţa acestui act de eroism, întreaga armată cruciată rămâne extaziată. Numele lui „Isus“ rasună din gurile tuturor. Călugărul Capistran care alaturea de un bun orator erà şi un mare psiholog, cu crucea în mâna să repede în mijlocul oasteì tur-

www.dacoromanica.ro

ceşti, îmbărbătând pe cruciaţi. Gestul sau electrizeaza massele, producând un entuziasm de nesous. Intr'un elan unanim, cruciaţii se napustesc asupra turcilor cari ajunseseră pâna la şanţurile cetaţei. Huniade la rândul sau cauta sa susţie efortul cruciaţilor, dând ordin arcaşilor sa traga asupra turcilor aflaţi în şanţurile cetaţei, cu sageţi având vârfurile înfaşurate cu fitiluri înmuiate în pacura, pe cari sa le aprinda mai înainte de a le arunca. Aceste fitiluri aprinzând hainele turcilor, au produs o mare învalmaşeala în rândurile lor, de care fapt profitând cruciaţii, susţinuţi de trupele regulate, au trecut la contraatac, reuşind sa alunge pe turci, de sub zidurile cetaţei şi chiar din oraş.

Lupta dela Belgrad, din 22 Iulie 1456

In timpul nopţei, de 21 | 22 Iulie, Huniade a luat măsuri ca breşele facute în ziduri sa se astupe, iar parapetele să se ocupe cu trupe, spre a fi în măsura sa faca faţă unui nou atac la care se aştepta în ziua de 22 Iulie din partea turcilor.

In acelaşi timp, a interzis trupelor sale şi celor cruciate, sa iasa din cetate spre a urmări pe turci.

In dupa amiaza zilei de 22 Iulie, o parte din trupele cruciate, vazând ca turcii nu mai ataca, au eşit din cetate prin bresle facute în ziduri de artileria turceasca şi adunându-se în numar ca la 3000 pe o colină din faţa cetaţei, au început sa traga cu sageţi în contra turcilor. Cavaleria turcească trimisa contra lor, a fost respinsa.

In urma acestor hărţueli, cruciaţii în număr tot mai mare au început a părăsi cetatea, sporind numărul celor ce ocupau colina.

Eşirea acestor fiind observată de cruciaţi depe ţarmul stâng al Savei, parte dintre aceştia trec cu barcile râul, aşa că la un moment dat, să găseau mai multe mii de cruciaii, pe ţârmul drept al Savei.

Văzându-se în număr, cruciaţii angajează lupta cu turcii. Inaintând ei reuşesc să respingă un corp de armata asiatic, care părăseşte poziţiile ce ocupă.

Sultanul Mahomed, văzând că cruciaţii să depărtează de cetate, trimite contra lor un corp de 6000 călăreţi, cu ordin să le taie retragerea.

Huniade şi Capistran, cari tocmai târziu au fost puşi în curent cu situaţia, vroiau să oprească atacul, dar văzând că aceasta ar fi o imposibilitate, dă ordin ca toate trupele să iasă din cetate şi să ia formaţia de luptă.

In acest moment, pronunţându-se manevra cavaleriei turceşti cu tendinţa de a taiă retragerea cruciaţilor, Huniade dă ordin cavaleriei sale sa contraatace cavaleria turcească. Lupta să mută acum afara din cetate. Cruciaţii continuă atacul susţinuţi de armata regulată a lui Huniude. Lupta să angajează pe toată linia.

www.dacoromanica.ro

Intr'un elan de neînfrânt, cruciaţii patrund în poziţile turceşti punând mâna pe o parte din artileria turceaseă.

Huniade dă ordin ca aceasta artilerie să fie pusă în baterie contra turcilor. Focul acestei artilerii a demoralizat într'atât armata turceasca, încât ea a început retragarea pe toata linia. Toate eforturile facute de Mahomed al II-lea, spre a readuce trupele la lupta sunt zadarnice.

Hasan Paşa comandantul ienicerilor, fiind ameninţat cu moartea de catre sultan pentru fuga ruşinoasa a acestora, să arunca în vârtejul luptei spre a'i îmbărbată, şi cade ucis de cruciaţi.

Sultanul desperat aleargă dela un cap la altul al câmpului de luptă şi îmbarbătând pe ieniceri la lupta reuşeşte să adune câtevà unitaţi, cu cari împreună şi cu 6000 de spahii încearcă a apară artileria şi a restabili lupta. Nici aceste trupe nu sunt însa în stare să oprească avântul cruciaţilor, susţinuţi de armata regulata.

Insuşi sultanul este ranit în lupta şi de abia poate scăpà cu fuga.

După această înfrângere, armata turcească fuge în debandada în toate parţile.

Huniade temându-se de vre-o cursa nu a urmarit, ci luând cu el tunurile turceşti capturate s'a întors în cetate.

Precauţiunea lui s'a dovedit că a fost exagerată.

Sultanul nu s'a putut opri şi reorganiza oştirea decât abia la Sofia. De aci el a plecat la Constantinopol.

Intreaga tabără turceasca cu toate bogăţille ei, cu 300 de tunuri, un mare număr de cai şi căruţe şi un bogat material de razboi, au ramas în mâinile cruciaţilor,

Pierderile Turcilor au fost de 24.000 morţi şi răniţi. Intre morţi erau Karadza Belerbegul Rumeliei şi Vizirul Hasan, comandantul ienicerilor,

Această sfrălucită victorie, una din cele mai mari ale timpului, unde pentru prima oară este înirânt Mahomed al II-lea. cuceritorul Constantinopolului, este datorită activităţei neobosite a lui Huniade, energiei şi perseverenţei lui Mihail Szîlagy şi a lui Ladislau Corvin, cum şi fanatismului şi eroismului lui Capestran.

Lupta dela Belgrad, este propriu zis o victorie a familiei Huniade şi a trupelor române.

Regele Ladislav nu numai că nu apare pe câmpul de luptă, spre a-şi conduce şi îmbărbăta oastea, dar cel puţin nu a venit nici la Szegedin, unde să concentrase armata. El să teme a rămâne chiar şi la Buda şi însoţit de intrigantul magnat magyar Cillei, duşmanul de moarte al familiei Corvinilor şi a tot ce era românesc, pleacă la Viena, spre a-şi pune în siguranţă persoana sa.

Noblimea şi înalţi demnitari ai ţărei nu i-au trimes deasemenea nici un fel de ajutoare.

Victoria le aparţine dar în întregime, lui Capistran şi Huniade.

www.dacoromanica.ro

Dacă nu erau aceşti doi eroi, Mahomed al II lea, nu s'ar fi oprit pana la Buda.

Această victorie a lui Ion Huniade formează apogeul gloriei sale militare. El devine nu numai salvatorul Ungariei ci şi al întregei creştinătăţi.

Batalia dela Belgrad fu cea mai mare dar şi ultima lui biruinţă.

Bucuria acestui mare triumf, dura foarte puţin.

Moartea lui Ioan Huniade.

Câteva zile dupa eliberarea Belgradului, o febră lentă îl smulse din mijlocul triumfului.

Adânc mâhnit de totala lipsa de concurs, atât din partea regelui Ludovic Posthumul, care când află de plecarea lui Mahomed al II-lea asupra Belgradului, în loc de a decretă mobilizarea generala şi a convocă dieta ţarei, cerând votarea creditelor necesare, fuge noaptea pe furiş la Viena 1), lăsând ţara fară conducere şi complect dezorientata; cât şi din partea înaltei aristocraţii, care, imitand gestul regelui şi a lui Cillei, nu răspunde la apelul lui Huniade de a alergà cu contingentele lor în tabara dela Seghedin.

Obosit de grijile adunarii, echiparii şi instruirii trupelor cruciate şi slelt de forţe din cauza marilor sforţari ce i s'au cerut în timpul asediului, s'a îmbolnavit de holera, boala ce fusese adusă de trup le asiatice ale lui Mahomed al II-lea.

Febra, care este preludiul acestei boale, începând a luà un caracter neliniştitor, Capistran dispuse sa fie transportat din cetatea Belgradului, care erà in ruina şi plina de cadavre, la Semlin, pe malul stâng al Dunarei, und erà un aer mai curat.

Nici îngrijirile medicilor, nici schimbarea de atmosferă, nu au putut produce in sa vre-o ameliorare în mersul boalei, care se agrava din ceas în ceas.

Ca isran, bravul şi credinciosul sau tovaraş de lupta, care-l urmase dela Belgrad la Semlin şi care stateà încontinuu la capul său, incurajandu-l şi ajutându-l spre a suportà durerile boalei, vazand ca nu mai sunt speranţe de salvare, dete ordin sa vina un preot spre a'l împartaşì.

Mai inainte de a procedà la sfânta împartaşanie, Capistran crezù de cuvinţa a aminti lui Huniade că ora fatală se apropie şi i recomanda sa-şi puna în ordine afacerile sale lumeşti.

---

1) Hi rumores quum ad regem Ladislaum delati sunt iuvenis princeps istime expavit et Comes Elricus Almanico, qui ducebatur bellicae virtutis animo, quique suis regem consiliis dirigebat, non minus turbatus est... unius noctis sub tenebris, Budiensis de castre exeunto, in Viennensem civitatem via immorata se contulerunt. (Codex diplomaticus de Feyer Tomul XIII).

www.dacoromanica.ro

La această recomandaţiune Huniade îi răspunde: 1).

„Este leneş şi imprudent omul care amână îndeplinirea „datoriilor sale lumeşti până în ultimele momente ale vieţei, „atunci când cel mai forte om, în prezenţa morţei care înspăi- „mântă, nu mai poate răspunde de el însuşi.

„O, nu, sfinte părinte, eu nu am fost neprevăzător sub acest „raport. Pentru a face, ceeace ţine să mă sfătuiască solicitudi- „nea voastră, eu nu am aşteptat bătălia ultimă, epoca despăr- „ţirei sufletului de corp, ci cu mult înainte de a se apropia ziua „fatală, mi-am făcut deja testamentul şi dacă nu mă înşel cred „că am stabilit, destul de bine, în măsura facultăţilor mele, ceeace „datorez copiilor mei, amicilor şi lui Dumnezeu".

Ranzani 2) completează astfel această parte din discursul lui Huniade, citat după Bonfiniu:

„Totdeauna, de când sunt şi cât am trăit, eu, care luptând „pentru credinţa creştină, mi-am expus de atâtea ori viaţa, m'am „gândit că sunt păcătos şi m'am aşteptat că trebue să mor.

„Pentru aceste motive, am căutat, ca niciodată, să nu amân „măcar cu o lună confesiunea păcatelor mele, ci ca bun creştin, „în mod prudent, mi-am pus totul în ordine, atât în ce priveşte „partea referitoare la mântuirea sufletului meu, a soartei copiilor „ce urmează să-i părăsesc, a afacerilor familiei mele, cât şi în „ceeace priveşte interesele generale ale statului ungar, pe care „numeroşi ani am avut onoarea de a'l administră.

„Convins că nu trebue să las copiilor grija de a se gândi „la mântuirea sufletului meu, eu mi-am asigurat dinainte rugă- „ciunile şi parastasurlle, ridicând celui atot puternic, mai multe „biserici 3).

„Pentru a face voiajul ce voiu întreprinde în curând, am „drept călăuză şi chezăşie o credinţă solidă şi constantă şi o imensă „speranţă.

„In serviciul adevăratei religii, am executat atâtea operaţii, „am primit atâtea răni şi atât de deseori mi s'au dat probe de „bunăvoinţa divină, încât îmi este interzis a desperă, sau a ma „teme.

„Am conştiinţa că eu care în această lume am traversat „atâtea furtune şi pericole, sus, în ceruri, voi găsi repaosul şi „fericirea 4).

---

1) Ne me velim usque adeo in cautum et imprudentem Capistrane putes, ut quae probes suadcs, haec ad mortis agonem et tempus emigrationis ipse distulerim; multo ante haec cuncta constitui. iam diu quae ad emigrandum facerent comparavi, testamentum diu condidi...

Curam salutemque animi mei, nequaquam liberis delegandam esse censui pro facultate *nonnulla templa fundavi.* (Bonfiniu, Decades III, Liber VIII, pag. 385)

2) Ranzani, Ind. XXVII.

3) Thuroczi. Decades III. Liber VIII.

4) In hac misera vita mortalium, tot insidiis petitum. tot periculibus et tempestatibus agitatem felicem demum quietam iuventurum. (Thuroczi op. citat).

www.dacoromanica.ro

„Un singur lucru mă dezolează şi mă frământă, că greutăţile „timpurilor prin care am trecut, m'au împiedecat de a face, pen- „tru gloria lui Dumnezeu, totdeauna atât de binevoitor faţă de „mine, atât cât aşi fi dorit.

„Dar Isus Christos Mântuitorul, care, prin nemărginita sa „clemenţă, m'a ajutat şi niciodată nu m'a părăsit în mijlocul pe- „ricolelor, îmi va ertă micimea serviciilor mele şi se va declară „satisfacut. 1) Toată viaţa mea am luptat sub comanda şi aus- „piciile sale.

„Dela începutul carierei mele, înrolat ca voluntar soldat „fără soldă (quamquam stipendia gratuita facerem), fiind încă în „viaţă am primit dela el mai mult decât cereau neînsemnatele „mele merite.

„Acum, Divinul general nu va părăsi pe fidelul său ve- „teran 2)".

După ce a pronunţat, cu o voce calmă, această mărturisire de credinţa, Ioan Huniade să întoarse către Capistran şi îi zice dulce:

„Scumpul meu frate în Christos. După ce ai adus servicii „nemuritoare creştinătăţei, faţă de mine te-ai achitat de man- „datul tău, de preot. Eu am primit pioasele tale avertismente. La „rândul tău când te vei înapoià în patria ta, sper că vei puteà „spune concetaţenilor tăi, că Ioan Huniade şi-a dat creştineşte „ultima sa suflare 3)".

In acest timp o mulţime de magnaţi şi nobili se grăbiseră să vină la Semlin, spre a'l felicità pentru marea sa victorie.

Intrând în camera lui de suferinţe, nu mai conteneau sa admire pe acest om extraordinar, pe care mulţi dintre ei l-au gelozit şi trădat şi care cu toată persecuţia, ingratitudinea şi ura lor, a fost atât de înalt la suflet, încât a consimţit benevol a se sacrificà pentru mântuirea patriei şi salvarea creştinătaţei.

Pe când toţi nobilii magnaţi tremurau de emoţie înaintea acestui muribund, care a fost coloana de granit a statului ungar şi care în curând nu va fi decât un pumn de cenuşe, Hunidie facù semn la cei 2 copii ai săi, doi tineri frumoşi, demni de a ocupà locul său rămas gol, (cari aflând de boala părintelui lor, alergaseră la căpătâiul sau) să se apropie.

Unul dintre ei era Ladislau Huniade, care, deşi tânăr, înca intrase în viaţa politică, având titlul de Conte de Poszony, încă dela 1453 şi care ca ajutor al părintelui său arătase, în mai multe ocazii, abilitate în politică, iar ca militar dase probe de un vădit curaj, luptând la dreapta părintelui său sub zidurile Belgradului.

Celălalt, încă copil, mai puţin viguros ca fratele său, însă de

---

1) Verum in hac Jesus Christi Servatoris exuberans clementia pietasque succurrit, quippe qui sine animi ver sura, a me sibi satisfieri patietur. Totam vitam sub ejus ductu auspiciisqu militavi (Thuroczi, op. citat).

2) Fidelissimi vererani fidem dux ille non deserat.

3) Ranzani.

www.dacoromanica.ro

o inteligență vie și cu un ochiu ager, era Matya, viitorul rege al Ungariei.

Acestora el nu le cerù, nici să'l răzbune de insultele ce le-a primit, nici nu le excită ambiția juvenilă, aratându-le cu degetul tronul și splendorile sale, ci din contră le recomandă supunere și credință regelui, cât timp aceasta va fi primul apărător al legei și supremul ei executor.

El îi îndemna și angajă a se devotà cu trupul și sufletul pentru gloria țărei și menținerea constituției și libertăților căștigate, apoi continuă, în urmatorii termeni, redați după Thuroczi [1]):

„Voi, scumpii mei copii, asemenea și voi scumpii mei a-„mici, iată a sosit momentul, când voiu scăpà de mizeriile a-„cestei vieți, pe cari le suferim cu toții deopotrivă.

„Pe acest pământ totul este schimbator, totul este deșer-„tăciune. Aici pe pământ am luptat destul și chiar prea mult. A „sosit timpul să ma duc la șefii mei, spre a primì plata servicii-„lor ce am facut în armata. Oboselilor mele, libertatea divină „le va decernà o remunerațiune, care va fi eternă.

„Cel Atotputernic și prea generos general, sub drapelul că-„ruia mi-am îndeplinit munca sfânta de soldat, va aveà milă de „ostenelile veteranului sau, care dejà de mult timp s'a epuizat „și îi va acordà concediu, platindu-i recompensele meritate pen-„tru eforturile ce a facut. Pentru aceste motive suportați cu re-„semnare moartea mea.

„Fiii mei mult iubiți, daca în aceasta grava circumstanță „aveți vre un dar de oferit tatalui vostru, care, în curând, vă va „părasi, să știți ca darul care îi este cel mai placut, dulci copii, „este sa urmați drumul pe care au mers pașii parintelui vostru,

---

1) Vos autem filli, amicisque Charissimi, hujusce me vitae miseriis exauctorari, aequo an mo (quaeso) patiamini, fluxa hic et caduca sunt omnia: nihil est, quod quicquam praeter umbram habeat boni. Militavimus hic satis superque: militiae premia apud superos exigemus, et ea quidem commoda a divina liberalitate consequemur, quae sunt perpetuo duratura. Si recte sapitis et stolida mortalium claritas vos non fallit, incerturbatque, fortunae meae fidendum esse potius, quam miserandum reputabit s.

Dux ille praepotens gratiss musque, sub cujus auspiciis sacra stipendia feci, veterani sui labores m seratus. militiae vocat onem indulgent! et quae diu proposuit nunc emetrio magna praem a tr buet: proinde hunc necessitatis abitum patientissime tolerate. Si quid abituro muneris in hac pompa et emissione Corvino tribnendum esse censetis, quod sit gratissimum futurum, vestigia, dulces filli, paterna sectamini, cum paterna virtute gloriaque certate: experiam ai, si superare liceat, quod mihi per mortem interceptum est, Turcarum bellum cntinuare, confiateque. Id firmum, constans et gloriosum existimate, quod honestatem foveat et pietatem, atque DEO gratissimum reputetis. Et quod mihi assequi non licuit, deleti Turcarum nomin s gloriam comparaete. Ne indignum quidem et indecorum est, studiorum militiaeque paternae juxta atque legatarum fortunarum haereditatem accipere. Idque in primis precor, ne degenerando per negligentiam et ignaviam, paternum nomen dehonestare videamini. Te id in primis facere jubeo. Mathia dulcissime, qui natu quo minor es, eo melius bona indoles de te sperare cogit. Proinde valete omnes Corvini memores: tu quoque Capistrano vale; pro salute nostra pias perces effunde, suppilciaque et quando sub eondem Imperatore meruimus, ad accipienda mecum stipendia properato.

www.dacoromanica.ro

„cu glorie şi virtute, căştigate în luptă şi să încercaţi, dacă este „posibil, să mă depăşiţi.

„Cautaţi *să urmaţi războiul contra turcilor,* operă care mi-a „fost întreruptă de moartea mea şi chiar să'l terminaţi.

„Să aveţi în vedere, cu tărie şi în mod constant, că nimic „nu e mai placut, mai glorios şi mai merituos, în faţa lui Dum- „nezeu, decât onestitatea şi pietatea.

„Rămâneţi credincioşi, cultului şi religiei lui Isus Christos. „Şi dacă nu mi-a fost dată mie gloria de a şterge, după faţa pă- „mântului, numele turcilor, căutaţi să căştigaţi voi această glorie. „Nu este nici nedemn, nici ne la locul lui, de a primì voi moş- „tenirea zelului meu şi acţiunilor mele militare. In primul rând, „vă rog, luaţi aminte ca nu prin neglijenţă sau lene să degene- „raţi, desonorând numele tatalui vostru.

„Ţie primul meu nascut, îţi ordon aceasta, (fiul său era şi „militar).

„Tu, prea dulcele meu Matya, care eşti cel mai tânăr, în- „drăsnesc a sperà dela tine, cele mai bune apucături şi însuşiri.

„Şi, acum, scumpii mei copii, adio! Aduceţi-vă aminte de mine!"

Ambii copii îngenunchiară şi sărutară mâna tatălui lor, care îi îmbrăţişă şi binecuvântă.

Se adresă apoi către Capistran:

„Adio şi ţie Capistrane! Pentru mântuirea sufletului meu „înalţă rugăciuni ferbinţi şi pentru că sub acelaş Impărat am „servit şi unul şi altul, pregateşte-te să primeşti, la un loc cu mine, „plata serviciilor făcute".

După ce vorbì copiilor în calitate de părinte de familie şi lui Capistran în calitate de prieten intim şi camarad de luptă, vorbì ca patriot magnaţilor unguri care'l înconjurau.

Luă testamentul său, pe care îl făcuse mai înainte de a începe asediul Belgradului şi puse să le citească partea lui politică.

Prin acest testament, el nu le reproşă cu nici o frază, sau aluzie, trecutul, de care erà în drept să se plângă din cauza atâtor nedreptăţi şi afronturi ce suferise, ci le dà numai sfaturi pentru viitor. După ce se termină cetitul adause:

„Ca mine, le recomandă el, cu insistenţă, ca mine apăraţi, „mai întâiu, religia creştină, apoi interesele publice ale regatului „ungar. Apăraţi ţara contra furiei turceşti şi contra atacurilor ori- „cărui alt inamic [1]).

„Ceeace nu am putut face eu, faceţi voi.

---

1) Ranzani. Epitome Rerum Hungaricarum.

www.dacoromanica.ro

„Distrugeţi, pentru totdeauna, puterea osmanilor şi goniţi-i „din Europa. Pentru a puteà face aceasta este nevoe ca duhul „discordiei să fie alungat departe din sufletele voastre.

„Dacă voi nu luaţi aminte aceste cuvinte, dacă nu vă uniţi, „dacă nu vă strângeţi rândurile şi nu vă puneţi în gardă, voi „mergeţi spre ruina voastră şi odată cu voi va cădeà şi statul „ungar".

Zicând aceste cuvinte, profetice, vocea muribundului era mişcată. Asistenţii, plângând, îi sărutau fruntea. Unii din ei, în acest moment solemn, se gândeau la pierderea ireparabilă ce încearcă patria lor, alţii îşi reproşau în cutele inimei lor, de a nu fi ajutat şi susţinut pe acest mare om, aşà cum ar fi trebuit.

Aşà sunt patimile omeneşti, nu se potolesc decât în faţa morţei.

Acum, cu toţii. înţelegeau profeticele lui avertismente.

Ultimele lui cuvinte fură:

„Şi toţi cari vă veţi aduce aminte de Huniade, Adio!"

Când el termină de vorbit, chemă pe nume pe fiecare dintre asistenţi, le facù semn să se apropie de patul său, unul după altul, le întinse mâna dreaptă şi îi îmbrăţişă, ertă pe unii, mulţumì la alţii, apoi îi concediă pe toţi, spre a nu se mai ocupà decât de mântuirea sufletului său [1]).

Când rămase numai cu Capistran, acesta reamintindu-i, că fiind în curând chemat de divinul creator, îi propuse să vie preotul să-l spovedească şi împărtăşască cu sfînta cuminecătură. Huniade refuză adaugând: „Nu este demn şi nici permis, ca Dom„nul să vină la servul său; ci mă voiu duce eu în templul „Domnului" [2]).

Capistran insistând, el refuză în mod absolut.

Cum el erà prea slăbit de boală, pentru a puteà merge pe jos, fu transportat la biserica Sfintei Fecioare, pe o brancardă [3]). Aici, în mijlocul fidelilor săi veterani şi camarazi, din ultima campanie, care îngenunchiaţi se rugau plângând, el primi sfânta împartăşanie din mâinile lui Capistran. După aceasta simţind că i se apropie moartea, cerù să fie dus în capelă, unde fu culcat pe spate. După ce se aprinseră lumânări în jurul lui, 4 călugări minoriţi intonară „De profundis", iar Capistran recită rugăciu-

1) Ranzani, op. citat.

2) Dominum ad servum quod indignum erat venire, minime pateretur. sed ipsum in aedem ad Dominum introducerent. (Bonfiniu..

3) Teleki. Hunyadiac Kora Magyarorszagon. Vol. II, pag. 144.

www.dacoromanica.ro

nea celor ce sunt în agonie. Huniade închise ochii, şi după câteva minute el nu mai erà printre cei vii [1]).

Astfel scrie Chassin, [2]) se termină una din scenele cele mai teribile, ce a fost dată istoricilor să descrie, moartea unui om, care nu are frică de moarte, pentru că el credeà în viaţa viitoare şi pentru că conştiinţa lui limpede şi imaculată, îi puneà înainte problema necunoscutului, nu ca o frică, ci ca o speranţă.

El caracterizează astfel ultimele momente ale acestui viteaz:

„Huniadi est avant tout le heros du devoir. A l'heure sup-„rême il rest aussi grand, que dans la bataille, aussi fort que „dans l'action. Pour lui la mort est une amie; ce n'est point „l'aneantissement; au contraire c'est le repos merité, c'est la vie „triomphante, après la vie militante, c'est la palme et la couronne"

Thuroczi, contiporan cu Huniade, descrie astfel moartea acestui erou [3]).

„După marea victorie repurtată asupra lui Mahomed al II-lea, la Belgrad, contele de Bistriţa (acesta erà ultimul titlu al lui Huniade, după ce încetase în 1452 de a mai îndeplini funcţia de guvernator al Ungariei), sleit de puteri atât din cauza muncei şi oboselilor ce i s'au cerut, încă din primii ani ai tinereţii, într'un număr aşa de mare de războae şi de lupte, cum şi din purtarea aproape continuă, a grelei cuirase pe corpul său şi mai ales obosit de grijile conducerei răsboaelor în cari a avut personal comanda, iar nu slăbit din cauza anilor, s'a îmbolnăvit la Belgrad şi în puţine zile şi-a dat sufletul în mâinile Salvatorului, în oraşul Semlin, în braţele lui Capistran, sluga Domnului".

„Ioan Huniade a murit în anul 1456, în ziua de 9 August. Corpul său, după propria-i dorinţă, lăsată prin testament, a fost înmormântat în Transilvania, în biserica zidită de el, în Alba-Iulia, cu banii căştigaţi din prada luată de la turci în lupta dela Sibiu [4]). I s'a ridicat aici şi un prea frumos monument mortuar, care există şi astăzi şi pe care îl reproducem în prezenta fotografie, dimpreună cu epitaful".

---

1) Placatisque ex templo numinibus animam efflavit (Bonfiniu).

2) Jean de Hunyad, par Charles Louis Chassin, pag. 450.

3) Post haec Domus Comes Bistricensis, qui tot tantosque suae iuventutis primaevo a tempore celorum exegerat labores, nondum senectutes demolatus aetate, sed continu armorum gestamine, curamque directione fatigatns et viribus exhauctus, i bidem (Belgradi) aegrotavit paucisque diebus ipsa aegritudine laborans in oppidum Zemlin delatus in recommendantiori praefati Fr. Ioannis de Capistrano, viri Dei, suo salvatori sum restituit spiritum. (Thuroczi, L. VI.)

4) Corpus sicuti legarat in Transylvaniam delatum et in aede, quam in Alba Iulia fundarat, magnifico funere septultrum. (Bonfiniu, op. citat).

www.dacoromanica.ro

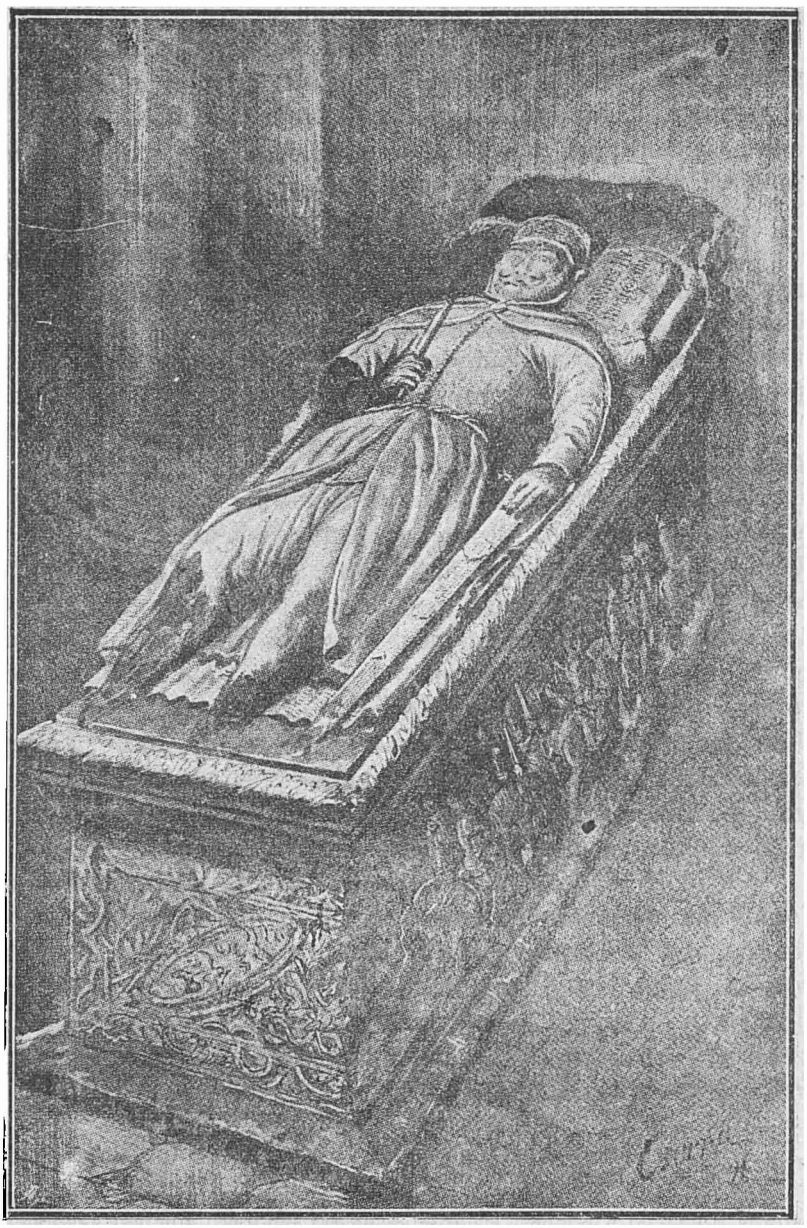

Mormântul lui IOAN HUNIADE.

Salve aureola coeli,
Cecidisti corona regni,
Extincta est lucerna orbis,
Heu! coruptum est speculum
in quod inspicere sperabamus
Tu devicto inimico, regno cum Deo
Et triomfus cum angellis
O bone Iohanes!

www.dacoromanica.ro

Acest epitaf, scris de Capistran, conţine, în traducere, următoarele:

Salut stea din cer,
A murit coroana regatului,
S'a stins lumina lumei.
Vai! s'a spart oglinda
In care vedeam reflectându-se,
In totdeauna, victoria, tu domneşte cu Isus
Şi triumfa cu îngeri,
O bune Ioane!

A fost îngropat la Alba Iulia, după propria sa dorinţa, deşi în calitate de fost guvernator al Ungariei, trebuia sa fie înmormântat la Alba Regală, unde era cavoul regilor Ungariei.

Huniade a ţinut însa mult, ca corpul să odihnească cât mai aproape de românii sai, în fruntea carora s'a distins în razboiul contra Husiţilor, apoi în luptele dela Semendria şi Sibiu, şi din cari şi-a constituit, în totdeauna, garda sa, care alaturea cu românii munteni, formà trupa de elità şi rezerva sa în toate luptele ce a avut cu păgânii.

El a iubit pe românii ardeleni, cu toata ardoarea sufletului său, iar la randul sau „Voda Iancu", cum îl numeau, a fost iubit de ei cu frenezie şi în mod sincer.

Pentru aceste motive, ultima sa dorinţa a fost să fie îngropat în mijlocul vitejilor sai, în cetatea Apulum, care reprezentà trecutul glorios al ne mului românesc şi care printr'o intuiţie tainică şi divina, presimţià el că va deveni odata capitala lui Mihaiu Viteazul şi locul de încoronare al regilor României Mari. Ţineà, de sigur, să fie prezent cel ouţin cu huma sa, la marile bucurii ale neamului, la realizarea idealului, la care a contribuit şi el în bună parte.

Lânga el fù îngropat, numai dupa un an, fiul său cel mai mare Ladislau Corvin, căruia duşmanii familiei Huniade îi taiară capul, iar în anul 1503, nepotul sau Ioan Corvin, fiul natural al regelui Matya, mort în împrejurari misterioase în momentul când faima numelui sau, începuse a deveni antipatică reginei Beatrice, soţia 2 a a lui Matya şi în urmă a regelui Vladislav

Tot în aceasta cetate, au fost închişi şi apoi tăiaţi şi zdrobiţi cu roata, în 1785, eroii naţionali, Horia şi Cloşca, şi tot aici a fost palmuit cu 64 ani mai târziu Avram Iancu, regele munţilor, de către directorul închisoarei, pentru că a cutezat a eşi din curtea cetăţei, din celula în care fusese închis de duşmanii neamului, geloşi de gloria şi aureola lui.

Iata pentru cari motive, Apulum, cum a numit-o Traian când a zidit-o, Alba Iulia cum o numim noi, sau Bălgradul cum o numesc românii ardeleni, a devenit un loc sfânt, un loc de pelerinaj, Meca a neamului românesc. Toate acestea, unite cu faptul că Alba Iulia a fost şi capitala lui Mihaiu Viteazul, au şi determinat alegerea sa ca loc de încoronare a regilor României Mari.

www.dacoromanica.ro

Cât de mult a ţinut Huniade să fie înmormântat între românii săi, reese şi mai clar din următorul pasaj a lui Thuroczi: „Cujus tandem corpus *ubere suorum in fletu* ad Albam Transilvanensem delatum", (Corpul lui a fost îngropat *în sânul a lor săi* cu *multă jale* la Alba Iulia).

In sânul a lor săi „*ubere suorum*", cari l-au cunoscut, secundat, apreciat şi idolatrizat, aşà cum ştie să ţie românul la aceia pe cari îi stimează şi iubeşte, a ţinut el cu orice preţ, sa doarmă somnul de veci.

Vestea morţei sale a produs o profundă impresie în întreaga Europa. Toată creştinătatea deplânse pe acela, care, luptând cu semiluna în numele crucei, fusese de atâtea ori abandonat de către ea, şi care totuşi bun şi iertător, îşi uzează sănătatea în serviciul ei.

Papa Calist al 3-lea, aflând de moartea sa, celebră la Roma un serviciu solemn în onoarea lui Huniade şi în mijlocul unei mari adunări de cardinali, episcopi şi preoţi, aduse elogii memoriei defunctului, decernându-i titlul de „aparător al religiei creştine".

Aeneas Sylviu Picolemini, secretarul împăratului Frideric al III-lea, mare scriitor al timpului şi în urmă papă sub denumirea de Piu al II-lea, scrie, următoarele cuvinte, aflând vestea morţii lui: „Deplâng moartea acestui general al armatei creştine, a vo„ivodului Huniade", cum îl numiau ai săi.

„Prin moartea lui speranţele noastre au murit deasemenea".

Chalcocondylas Lacanicus, vestitul scriitor bizantin, a scris următoarele: „S'a stins Ion Huniade, prea bun şi vestit bărbat, „care nascut dintr'o modestă familie, a ajuns la cel mai înalt „post. [1])

Dugloss, marele cronicar al Poloniei, a scris cele ce urmează: [2])

„A murit Ioan de Huniade, guvernatorul regatului Unga„riei, bărbat de stat şi mai ales general vestit în conducerea „războaielor, care, pentru credinţa creştină, a purtat războaie ce„lebre şi de mare importanţă contra turcilor, a cărei moarte o „deplânge nu numai regatul Ungariei, ci întreaga lume catolică „şi a cărei pierdere este ireparabilă, de oarece nu mai exista „nimeni între principi şi baroni, cari să poata conduce, cu în„drăzneală, războiul contra turcilor".

Acesta este tributul de recunoştinţă exprimat de papa în numele lumei catolice, cum şi de cei mai aleşi scriitori ai Germaniei, Poloniei şi Orientului, ilustrului luptator al cauzei creştine.

Insuşi Mahomed al II-lea, implacabilul sau inamic, destul

---

[1]) Iohanes defunctus est, quum extinsset vir optimus, qui ex humili loco ad maximum conscendit potentia

[2]) Iohhannes de Huniad, regni Hungarie Gubernator, morte adsumptus est, vir in armis et administratione bellorum eorum praecipue, quae contra Turcos pro catholicis gerebat celebris et magni pretii, cujus mors non solum regno Hungariae set et universo catholico orbi pro illa tempestate damnosa fuit, quem nemo inter Principes et Barones Hungariae extaret, qui animosius bellum contra Turcos gereret. (Hist. Polon. Liber XIII).

www.dacoromanica.ro

de nobil însă şi de mare spre a aprecià înalta valoare a rivalului său, regretă în public, moartea primului general al Europei.

Aflând ştirea morţei lui Huniade dela un curier trimes de George Brancovici prinţul Serbiei, fù coprins de o vie emoţie, lăsă capul în jos şi după mai mult de o oră de tacere exclamă: „Il plâng! Da, îl plâng! Dela începutul acestui secol nici un „prinţ nu a avut un astfel de supus". El însărcina pe prinţul Serbiei să transmită familiei Huniade condoleanţele sale [1]).

Mai mult ca pentru oricare alţii, moartea lui Huniade a fost o pierdere ireparabilă pentru Ungaria.

Prin moartea sa, poporul ungar a pierdut pe protectorul său, mica nobleţe pe şeful ei. Atot puternicia magnaţilor nu va mai aveà, de acì înainte, niciun frâu şi niciun obstacol. Cel care ţineà cumpăna şi păstrà echilibrul între cele 3 clase sociale, nu va mai puteà excercità influenţa sa moderatoare. De abià Huniade închise ochii şi sfaturile date magnaţilor, pe patul său de moarte, fură uitate. Intrigile şi rivalităţile între conducătorii Ungariei reîncepură cu mai multă furie, interesele şi intrigile meschine de partid şi familie trecură înaintea intereselor generale ale ţărei, asuprirea poporului reîncepe, paralel cu desconsiderarea micei burghezii şi din greşală în greşală, din trădare în tradare, Ungaria, greu lovită de Turci, ajunse, după cum voiu arătà la locul său, sa dispară ca stat şi să fie împarţită între Turci şi Habsburgi.

Pentru aceste motive poporul care vedeà şi cunoşteà bine situaţia ţarei şi care aveà în sufletul sàu presimţirea vremurilor grele ce erau să urmeze, a simţit o adânca durere pentru moartea sa.

Bonfiniu, care a descris cel mai pe larg aceasta epocă a Ungariei, deplânge astfel perderea acestui ilustru general şi bărbat de stat: [2]).

„O, prea fericit bărbat, care, după ce ai trait cea mai vir„tuoasă viaţa, ţi-a fost dat sa mori în culmea gloriei. Cât timp „ai trăit, ai pazit statul ungar şi creştinătatea de orice pericol. „Pentru care fapt moartea ta, nu pe nedrept, a fost mult deplânsă „de întreaga Ungarie, fară deosebire de sex sau vârstă".

„Ai fost cei mai puternic luptator, cel mai neînvins comandant de oşti, care ai sporit gloria ţarei, armonizând cu dragoste şi bunatate, gloria ta cu interesele statului, ai adus Ungurilor beneficii neperitoare".

---

[1]) Ipse etiam Caesar Mahumetes, quamis per eumdem de Comtem, propre suam ante mortem de sub castro Nandoralbensi praeducto fugatus sit, quum tamen per Georgium Rasciae despotum, eidem Caesari pro consolatione mors ipsius D. Comtis nunciata est, Caesarem eumdem, de fixo capite, longam per horam subticusse, seque quamvis ei inimicus esset sublatione elusden condolere et seculorum ab initio hominem sub principe nunquam talem fuisse. (Thuroczi).

2) O felicem virum, cui cum singulare virtute vidzre, ac suma gloria mori datum est. Dum vixit, ab omni pericolo Panoniam Cristhianamque Republicam liberavit. Quare promulgata morte, non immerito per universam Ungariam, abi omni aetate utroque sexsu est diu publice deploratns.

www.dacoromanica.ro

Evoluţia carierei militare şi politice a lui Ion Huniade.

Datoria celui ce se ocupa de istorie, este să comenteze şi explice diferitele fapte şi evenimente, nu numai să le enumere şi descrie.

Dealtfel, faptele grămadite pentru ele singure, rămân sterile şi inerte, daca nu facem sa reiasă din ele, suflarea ideilor cari le da viaţa.

Ramân deasemenea infructuoase pentru cetitori, dacă nu se trag învaţamintele ce decurg din ele.

Pentru aceste motive, se impune o analiza a operei lui Huniade, care a fost un vestit general şi un mare barbat de stat.

Voiu incepe aceasta analiza cu cariera sa de militar şi bărbat de stat.

O carieră atât de stralucită, urmată de o activitate atât de prodigioasa, cu rezultate atât de frumoase şi rodnice nu numai pentru Ungaria, dar şi pentru întreaga creştinatate, terminată printr'o moarte de erou şi martir se întâlneşte foarte rar în analele istoriei.

Trebue să ne urcam tocmai în epoca veche, spre a găsi în Anibal un demn emul al sau.

Pentru aceste motive, voiu căuta să schiţez această carieră, atât în timp, cât şi în erarhia succesivă a diferitelor grade şi funcţii ce a ocupat, spre a vedeà căror fapte se poate ea atribui şi cum se explica, că un simplu soldat mercenar a putut ajunge la cea mai înalta treaptă a demnităţilor, fiind numit comandant suprem al armatei, guvernator al ţarei şi locţiitor al regelui.

Prima oara, când se aminteşte numele lui Ion Huniade în istorie, este în anul 1409, când tatal său primeşte dela regele Sigismund, drept rasplata a serviciilor sale militare moşia Huniedoara.

Actul de danie sună astfel:

„Noi Sigismund din graţia lui Dumnezeu rege al Ungariei, „Dalmaţiei Croaţiei, vicariu general al Sacrului Imperiu Roman, „guvernator al Bohemiei etc.

„Dam pentru ştiinţă şi memorie cele ce urmează:

„Având în vedere credinţa, statornicele şi alesele merite ale „servului nostru Voicu fiul lui Serb, soldat la curtea noastră „aduse şi executate de bună voia sa, la timpurile şi locurile „oportune în serviciul nostru; am crezut necesar ca pentru cre„dinţa şi ascultarea sa şi pentru ca pururea să-i fie plăcut a fi „în serviciul nostru sa-i daruim ca semn al favoarei noastre re„gale şi ca remuneraţiune, posesiunea noastră regală numită Hu„niedoara din Comitatul Alba din părţile noastre ale Transil„vaniei. . . etc.

www.dacoromanica.ro

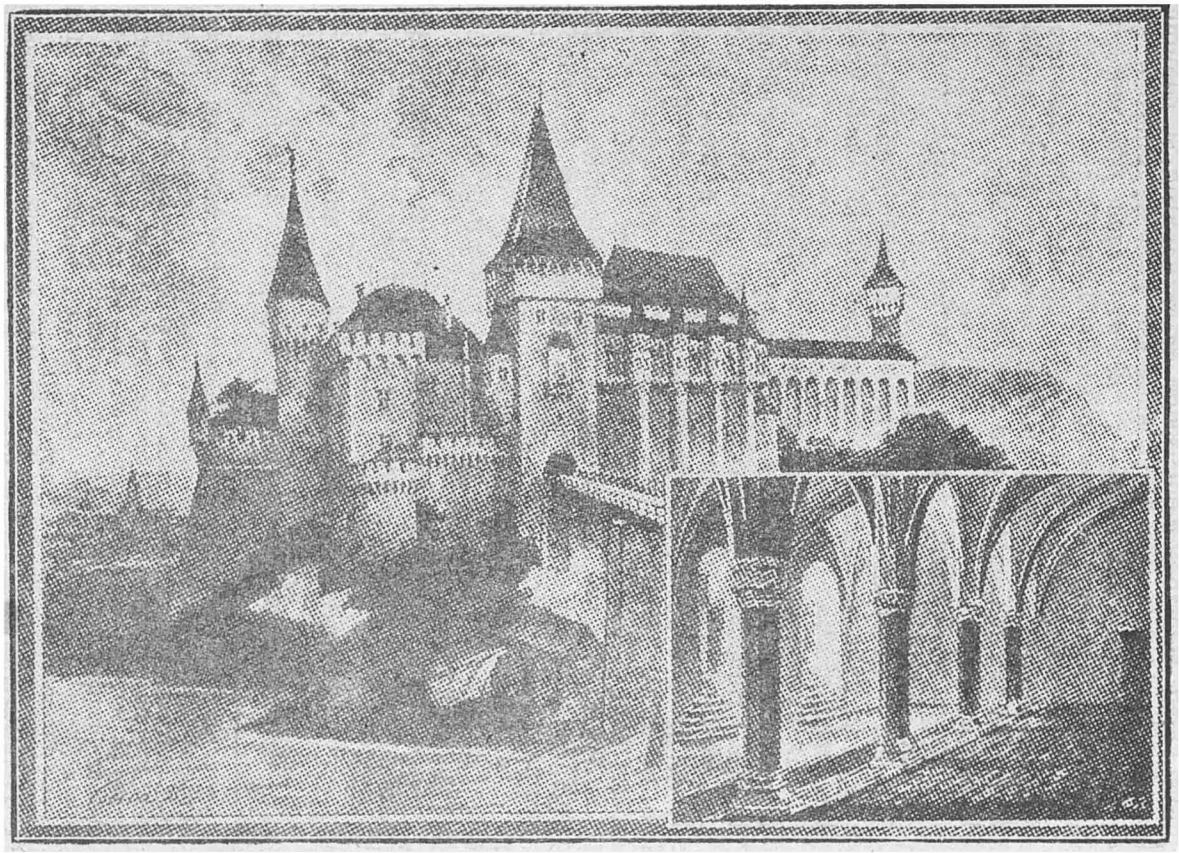

Castelul Hun'edoara.

www.dacoromanica.ro

„Numitului Voyc împreună cu *Ioan fiul său*, cum şi urma-„şilor lor, o dăruim şi o confirmăm cu drept perpetuu şi irevocabil [1]).

Acesta este cel mai vechiu act în care se pomeneşte de obârşia familiei lui Huniade. Tot în acest act se aminteşte de însuşi Ioan Huniade, când spune că o dărueşte şi confirma această moşie soldatului Voyc fiului său Ioan şi urmaşilor lor.

„Memorato Voyk militi. . . . *nec non Joanni filio suis,* ip-„sorumque heredibus, donavimus et contulimus".

Pe această moşie care a primit'o ca dar dela Sigismund, scrie Bonfiniu [2]) a ridicat Huniade un castel pe munte complectând până într'atâta natura prin arta ca să nu aibă a se teme de nici un atac.

De la acest castel, urmând exemplul cavalerilor timpului şi'a luat el numele de Huniade.

Tot în acest an 1409 în vârstă de 23 ani începe Huniade cariera sa militară, intrând în serviciul lui Nicolae Chaki voivodul Ardealului [3]).

Dacă în anul 1409 Huniade aveà 23 ani, rezultă că el s'a născut la anul 1386. Această dată a naşterei mai este confirmată de însuşi Huniade în scrisoarea din S ptembrie anul 1448, adresată Papei Eugeniu al IV-lea, în care spune că a trecut de 60 de ani [4]). Având mai mult de 60 de ani în anul 1488 înseamnă că erà născut înainte de anul 1388. Dacă se iau în consideraţie aceste date, reiese că anul său de naştere este 1386

Pentru a puteà urmări cariera militară şi politică a lui Ioan Huniade avem dar 2 puncte de plecare, istoriceşte dovedite şi anume:

1. Huniade s'a născut în anul 1386;
2. Huniade şi-a început cariera militară în anul 1409, la vârsta de 23 ani.

Pe aceste date, vom urmări de aci înainte evoluţia carierei sale militare şi politice, paralel cu a etăţei sale.

Anii 1410 1430. Etate 24—44 ani.

Cariera militara a lui Huniade dela 1410—1430 nu se poate

---

1. Quod Nos consideratis fidelitatibus et fidelium servitorum preclaris meritis, Woyk, filij Serbe, aulae nostrae milites, per ipsum nostae Maiestati locis et temporibus opportunis exhibitis et impensis volontes sibi, pro huiusmodi fidelibus obsequis regali occurrere cum favore. ut deniceps ferventius in nostris servitius expediendis animetur, dulcedine regali remunerationis prae gustatu quandam possesionem nostram regalem Hunyadvar vocatam in comitatu Albensi, postum nostrarum Transilvanarium habitam etc. etc. (după Codex diplomaticus de Feyer Volumul XIII).

2. In agro Huniadico quem a Sigismundo quandam donno acceperat, in edito monte castellum erexit... item arte act natura usque adeo munitum, ut nullum hostilem impetum reformidet. (Decades III Liber IV).

3. Anno 1409 aetatis suae 23 cum patre suo in clientelam Nicolai Chaki, tum Transylvaniae voyvodae admissus (Codex Diplomaticus).

4. Iam supra sexaginta numeramus annos.

www.dacoromanica.ro

urmă exact an cu an. Se cunosc însă până la un punct persoanele în serviciul cărora el a fost în acest timp.

Bonfiniu arată că a început serviciul sub Francisc Chanadino care îl iubeà ca pe fiul său [1]).

Prima soldă a luat-o dela comandantul ungur Hal. [2]). Rezultă dar că, după ce a învăţat cariera armelor (timp în care nu primeà soldă), sub voivodul Ardealului Chaki, a trecut în solda lui Chanadino, apoi a prefectului Hal.

Chalcocondylas arată că la începutul carierei sale a fost în serviciul principilor Tribaliani sau Bulgari. Cùm scriitorì Bizantini amestecă foarte adeseori pe Bulgari cu Românii, de când ei au format împreuna Imperiul Româno-Bulgar şi cum Regatul Bulgar încetase să existe în 1390, rezultă că Huniade a trecut dela comandantul Hal în serviciul Principilor Munteniei. Aci a fost cunoscut sub denumirea de Iancu Viteazu.

In timpul cât a stat în Muntenia s'a înrudit cu familia domnitoare a Daneştilor, màritând pe sora sa Marina cu Arghezi Mansila dela Argeş, rudă de aproape cu Dăneştii.

Dacă se caută timpul când au domnit Daneştii în Muntenia, rezultă că domnia lor durează dela anul 1419 până la anul 1432 când s'a suit pe tron Vlad Dracul.

Probabil că în acest timp Huniade a fost în serviciul Principilor Munteniei.

Prin uciderea lui Dan al II-a şi urcarea lui Vlad Dracul pe tronul Munteniei, Huniade ca înrudit cu Dăneştii, nu a mai putut rămâne în Muntenia şi s'a înapoiat în Ungaria.

1431. Etate 45 ani.

Dela anul 1431 până la anul 1432, Huniade a fost în solda episcopului de Zagreb Dimitrie Szeki. Chassin confirmă aceasta, iar Bonfiniu arată ca trupa mercenară al cărei comandant erà Huniade, se compuneà din 12 călăreţi [3]).

1432—1434. Etate 46—48 ani.

Pentru a se perfecţionà în technica armamentului, fortificaţiei şi în răsboiul de asediu, se duce în anul 1432 în Italia unde ştiinţa militară erà cea mai înaintată pe acele timpuri. Dela 1432—1424, adică dela vârsta de 46—48 ani, serveşte sub Filip ducele Milanului [4]).

---

1. Francisso Chanadino servire coepit, qui usque adeo carus fuit, ut pro filio haberetur.

2. Prima hunc stipendia sub Ungaro Haiae praefate fecisse memorant.

3. Servita principio cum duodecimo equis Demetrio Episcopo Zagrabiensi.

4 In Italia duos annos sub duce Medeolanensi stipendia meruit. (Bonfiniu. Decades III. Libre IX.)

www.dacoromanica.ro

Sosind în Italia, Huniade erà deja format ca comandant de trupe. Aci primeşte funcţii militare importante dându-i-se astfel ocazia de a-şi pune în relief calitaţile sale de luptător şi bun comandant. Prin mai multe ordine de zi şi'a arătat vrednicia sa demnă de laudă şi isbânzile sale glorioase [1]).

Sigismund aflând de faima numelui sau îl cheamă în Ungaria, dându-i în armata sa, un rang corespunzător celui ce'l avusese în Italia.

Dupa înapoierea sa din Italia, având şi avere şi glorie se căsători cu Elisabeta Szilagy, fiică de magnat ungur.

Din această căsătorie avù 2 copii: pe Ladislau şi Mathia [2]).

Auzind Sigismund de faima numelui său şi văzând şi calităţile lui militare alese, l-a crezut pe Huniade demn de a ocupà funcţii imperiale [3]) şi l a numit printre ofiţerii superiori ai armatei regale.

I-a dat succesiv diferite funcţii, în cari el a aratat cea mai desăvârşita credinţă şi cel mai complect devotament, fie prin însarcinările ce a primit în expediţiile afara din imperiu.

Pentru a corespunde unei atât de mare onoare şi încredere foarte adeseori el şi'a expus viaţa în diferitele războaie şi lupte, facându se atât de mult iubit de soldaţii săi în cât a fost socotit de toţi ca cel mai înţelept şi demn de iubirea şi favoarea regala, pentru care fapt a şi fost numit nobil cu drepturi ereditare [4])

1434-1437 etate 48-51 ani

Huniade serveşte în armata imperială a lui Sigismund, luând parte atât la campania din Bonemia contra Husiţilor cum şi la alte campanii. In campania din Bohemia a dat probe pe lânga un curaj deosebit şi de ul se însuşiri şi calitaţi de comandant Pentru aceste fapte este înaintat comandant de brigadă.

1437-1439 etate 51-53

In anul 1437 este trimis în fruntea unei brigade de romàni ardeleni la frontiera turceasca. Se distinge din nou la apararea Belgradului, unde câştiga primii lauri ai victoriei contra turcilor [5]).

1 Per singulos ordines mira laudis et gloriae successu iam erectus.

2. Hunc Elisabetham quae Ladislaum Mathiamque genuit, uxorem duxit

3 Cum Sigismundum Germanicum revisum audiret, repente se ultus est, ut regiam frequentaret et Corvinum virtutem iam maturam, in lucem ederet. (Bonfiniu).

4. Pro cuius etiam honoris amplitudine, saepius capitis periculum bello et armis edijit, adeoque se ei in omnibus redidit acceptum, ut singulari quodam regio amore dignus habitus et totus ac per eum prima hereditate in hoc Regno nostro donatus fuerit etc.. (extras din diploma regelui Ladislau Posthumu, prin care laudă inalte faţte de arme ale lui Huniade, publicată în Codex Diplomaticus).

5. Primasque messuit de Turcis victoriae palmas (Historiae Turc Schulz pag. 199).

www.dacoromanica.ro

Tot în acest an ia parte la lupta dela Semendria capitala regatului sârb, care fusese împresurată şi asediată de Turci.

Brigadei lui Huniade, care lacea parte din armata de ajutor ungară, i se datoreşte câştigarea victoriei.

In anul 1438 regele Albert îl întrebuinţează în diferite expediţii, fie în Boemia contra rebelilor, fie contra Turci or.

„Staturile sale prudente şi activitatea sa în adevar neobo-„sită într'atâta au fost de importante şi continui, încât a fost nu-„mit de către regele Albert ban al Severinului, care funcţie este „în adevăr titlu de baron [1])

1440. Etate 54 ani.

Huniade, după moartea regelui Albert, ia parte la luptele politice ce se dau pentru succesiunea la tronul Ungariei.

Dându-şi bine seama că timpurile grele prin care treceà Ungaria cer pe tronul ei un rege, care să conducă afacerile cu o mână ferma, el este de părere a se oferi coroana, lui Vladislav, fratele regelui Poloniei, bărbat integru şi curagios. O parte dintre magnaţi fiind contra acestui proect, se formeaza 2 partide, cari se armează şi luptă contra celuilalt. Huniade fiind ales şef al partizanilor regelui Vladislav, atacă trupele lui Gara, şeful partidei adverse, le bate şi împrăştie. Prin această victorie asigură lui Vladislav tronul Ungariei şi devine dintr'o lovitură primul sfetnic al regelui şi cel mai de seamă bărbat politic al Ungariei.

Din acest moment, paralel cu cariera militară, Huniade începe cariera sa de om politic şi bărbat de stat.

Ca primă recompensă a acestui mare serviciu, regele Vladislav îi dăruşte moşiile Solymos, Beregzow, Nyavalis şi Burjiu din comitatul Huniedoarei. [2])

Pe lângă aceste moşii îl încarcă şi cu alte daruri, cu multe laude şi îl ridică la înalta demnitate de *voivod al Ardealului* [3]).

1441. Etate 55 ani.

Pe lângă funcţia de voivod al Transilvaniei mai este numit în acest an şi comite de Timişoara, căpitan al cetăţei Belgradului şi prefect al Slavoniei şi a ţinuturilor din jurul Savei [4]).

---

1) Nun prudentis consiliary nun vero stemissimi militis agens officium adeo fecit continuus et vitalis ut ab codem geitore nostro primum de Milite ad numerum Baronum Regni, Banus videlicet Zevrniensis qui clarus Barone titulus est (Diploma regelui Ladislau Posthumul).

2) Vlad.slavus Hungarie Poloniae Rex possesiones Solymis, Beregzov, Nyavalis et Burjiu in Comitatu Hunyad pro utroque Ioanne filiis Voyk de Hunyad, Banis Zewriensibus donat (Codex Diplomaticus).

3) Denide et laudes et numera quibus Huniadunnm ffecit, diganitatem etiam adiecit declarato, utroque Transilniae duce. Philippi Callimachi. De rebus gestis Polonorum atque Hungarouam rege. Liber II).

4) Dominus Ioannes de Hunyad voivodatus Transilvani Banatus Severiensis honores Clares ceret et in Comitem Temesiensim creatus, exigen eque rerum necesitate castri Namdovalbensis in praedicto capitaneus factus extisset. ac partes regni Hungarie inferiores usque al flumen Titiao, totaque Slavonia et cunctus ager Savae flumina medius (Codex diplomaticus).

www.dacoromanica.ro

Deruta armatei ungureşti din 1439, moartea regelui Albert şi repetatele atacuri contra Turcilor, impuneau a concentrà întreaga aparare a frontierei dinspre Turcia în mâinile unui singur om Pentru aceste motive regele Vladislav numeşte pe Huniade comandant suprem al tuturor forţelor dela frontiera turceasca şi guvernator cu puteri administrative depline a Ardealului, Banatului, Slavoniei şi capitan al Belgradului.

In acest înalt comandament el ia măsurile impuse, de situaţie pentru apararea frontierei, respingând pe sultanul Amurat, care înaintase pâna la Drava [1]) şi bàtând pe Paşa Isak, comandantul cetaţei Semendria. Acesta din urmă, prădând mereu regiunile vecine frontierei Dunarei, Huniade îl atacă prin surprindere, îl înfrânge şi îi impune o atitudine defensivă.

1442. Etate 56 ani.

Turcii fiind înfrânţi la Semendria în anul 1442, invadează prin surprindere în anul 1442 sub Mesid beg, Ardealul. Huniade aleargă în ajutor, alunga trupele turceşti din această provincie şi bate pe begul Mezid la Sibiu.

O altă armata sub Sabah-Edin este zdrobita de Huniade la Porţile de Fier.

Aceste 2 victorii fac cunoscut numele lui Huniade în întreaga Europa şi ridică mult prestigiul statului ungar.

1443. Etatea 57 ani.

Este anul de apogeu al gloriei militare a lui Huniade.

Intr'o campanie ofensivă care dureaza 6 luni (de la mijlocul lunei August pâna la jumătatea lui Februarie), Huniade trece Dunărea, înaintează prin Serbia în inima Bulgariei, bate în 6 mari lupte pe Turci, înfrângându-i complect şi forţând pe sultanul Amurat să încheie pace. [2])

Huniade da în această campanie o grea lovitură imperiului turcesc, ucizând o mare mulţime de ostaşi şi captivând mulţi prizonieri [3]).

1444. Etate 58 ani.

Regele Vladislav începe campania din acest an contra voinţei şi sfaturilor era Huniade. In lupta dela Varna, care a fost cea mai mare calamitate pentru statul ungar, în urma aţâtărilor şi intrigilor pornite din gelozia nobilimei ungare şi polone contra

---

1) Solus Corvinus Reipublicae charitate percatus, tot malis accuit, profligavit Turces, regnumque pacavit. (Bonifiu Decades III Liber IV).

2) Duravit enim continue campus propre par six meuses a medio Augusti usqne ad medio Februari... inquo sex pugnae habitate sunt notabilis praeter alias particulares (Duca).

3) Barbaros multos necarunt, et multos vivos ceperunt (Chalcocondylas in Stritter Tom III pag. 819).

www.dacoromanica.ro

lui Huniade, Regele Vladislav neascultând sfatul lui Huniade şi atăcând cu forţe inferioare pe ieniceri, a fost ucis de aceştia.

Corvin cu Valachii, dupa ce a perdut tabăra şi impedimentele şi după ce armata sa a fost ucisă şi împrăştiata, cu ramăşiţele armatei ungare şi cavaleria valachilor, a fugit drept la Dunăre [1]). La trecerea prin Muntenia este făcut prizonier de Vlad Dracul, dar liberat în curând.

1445. Etate 59 ani.

Huniade scăpând din captivitate şi înapoindu-se în Ungaria este numit căpitan general (comandant suprem) al tuturor forţelor regatului ungar [2]). Numirea sa în funcţie de comandant suprem al tuturor forţelor era impusa pe de o parte de situaţia critică a regatului ungar, pe de alta de marea încredere ce Huniade inspirà tuturor.

1446. Etate 60 ani.

Ioan de Huniade este ales guvernator general al Ungariei cu însarcinarea de a guvernà şi administrà ţara până la majoratul regelui Ladislav Posthumul fiul lui Albert [3]).

Este cea mai înaltă funcţie la care putea sperà să ajunga cineva în regatul Ungariei. De fapt Huniade era adevaratul rege şi domnitor al ţărei. Este punctul culminant al carierei sale politice.

1447. Etate 61 ani.

Se definesc puterile guvernatorului de catre parlamentul ungar, stabilindu-se că acesta are tot atâtea puteri şi autoritate ca şi regele, cu singura deosebire că nu poate face donaţiuni perpetue [4]). Ca să'şi exercite aceasta putere, în anul 1447 Huniade bate moneda noua.

Decretul dat în acest scop sună astfel:

„Ioan de Huniade guvernatorul regatului ungar spre a împiedică ruina monedei ungare, a crezut neçesar a stabilì pentru „intreg regatul ungar un singur fel de moneda care sa aibă un „curs nici mai mare nici mai mic ca 200 de fiorini. O alta mo„nedă de cât aceasta nu va avea dreptul de a circulà în regat [5])

---

1) Corvinus cum Valachis amissis castris et impedimentis, ac caeso fugatoque exercita recta cum reliquo Ungarorum et Valachorum equitatu ad, Danubium cucurrit. (Bonfiliu Decades III).

2) Ioannes de Hunyad voyvoda Transylvanus Siculorumque nec non comitatem Szolnok et Temesienses Comes Supremusque capitaneus armorum et dux militiae exercitus regis Hungariae (Codex diplomaticus).

3) Iohannes de Hunyad pro illystrissimo infante Ladislao nato condam Alberti regis electo. regni Hungariae Gubernator Generalis et voyvoda Transylvanus (Codex diplomaticus).

4) Gubernator exigendus habebit tantam autoritatem, quam haberit regia Majestas. demoto, quod donationes perpetueles possessionem facere non possit. (Codex diplomaticus).

5) Ioannes de Hunyad, regni Hungariae Gubernator, nondum credimus a recsrde vestxo excisum fere... ut per totum hoc regnum Hungariae *una nunc moneta* instituatur etc. (Codex diplomaticus).

www.dacoromanica.ro

1448. Etate 62 ani.

In acest an Huniade îşi încearcă din nou soarta armelor contra Turcilor. El se aliază cu Scanderberg domnitorul Albaniei şi înaintează pe valea Moravei sârbe spre câmpul Mierlei cu gândul ca să se unească cu acesta. Prin trădarea lui Brancovici despotul Serbiei, Sultanul Amurat cunoaşte la timp direcţia sa de înaintare şi prin o urmărire repede, îl ataca mai înainte de a fi putut face joncţiunea cu trupele albaneze. Trupele turceşti fiind îndoit superioare în număr, armata lui Huniade este complect înfrântă.

Huniade scapă cu mare greutate din luptă şi după ce rătăceşte 3 zile prin munţi, este atacat de 2 tâlhari, ucide pe unul iar celalt fuge, dar la trecerea Dunărei este făcut prizonier de George Brancovici domnul Serbiei. Acesta îl oferă Sultanului, dar Amurat în nobleţa sa îl refuză. Huniade este eliberat numai în urma repetatelor stăruinţe ale dietei ungare, trebuind să lase ca ostatic pe fiul său mai mare Ladislau [1]).

Insuşi Ladislau Posthumul în diploma citată arată că de data aceasta norocul i-a fost vitreg. [2])

1449. Etate 63 ani.

Guvernatorul Ion de Huniade ducându-se şi interesându-se peste tot şi de toate, duce întreaga povară a domniei pe umerii săi, guvernând moştenirea rămasa în cele mai bune condiţii şi apărând ţara de incursiile inamice [3]).

1450. Etate 64 ani.

Face expediţia din Serbia pentru a pedepsi pe Gheorghe Brancovici pentrucă l-a trădat faţă de Turci şi l-a luat prizonier.

1451. Etate 65 ani.

Conduce expediţia contra lui Giskra şi a Huşistilor, cari năvăliseră în Nordul Ungariei.

1452. Etate 66 ani.

Finele carierei politice a lui Huniade.

Duşmanii săi coalizându-se, forţează pe Impăratul Friderich să le predea pe regele Ladislau Posthumul. Huniade scârbit de

---

1) Detineri enim illum iusit, nec cum Hungarie Dominis proillius liberatione sollicite laborantibus restituit, donec idem Don Gubernator filium suum Ladislaum, natu maiorem erga manus illius sua in persona pro obside locavit (Thuroczi P. IV. Capit. XLVII).

2) Fortuna suae parte novercata fuerit.

3) Dominis Iohannes de Hunyad Gubernator omnes regnires undecunque emergentes, tanquam impositum suis humeris onus, peroptima discretione gubernabat renumque hostili turbatur ab incursii. (Thuroczi).

www.dacoromanica.ro

şirul nesfârşit de intrigi şi calomnii, preda frânele guvernului în mâinile regelui minor.

„Astfel Dl. Guberniator a predat în anul 1452 de bună voe „sarcina guvernărei regelui Ladislau, după ce a dirijat opt ani „ţara cu o prea fericită conducere. Regele Ladislau i-a dăruit ca „posesiune perpetuă comitatul Bistriţei" [1]).

Tot cu această ocazie regele Ladislau îi acordă lui Huniade şi favoarea de a purtă stema cu insignele şi armura familiei sale, care constă din „Corbul de un negru curat, având ca podoabă un inel de culoare aurie" ţinut în ciocul deschis, pe care comitele purtase până atunci. La insignele familiei Corvin s'a mai adăugat în urmă o altă insignă strălucitoare, leul de culoarea rubinului, ţinând în unghii coroana, aşezat pe un scut alb. I-a mai dăruit în plus şi alte onoruri şi demnităţi [2]).

Dacă se ia această stemă a casei Huniade şi se compară cu vechea stemă a Munteniei, rezultă lămurit că Huniade a împrumutat-o dela principii acestei ţări, cu cari se înrudise prin căsătoria sorei sale Marina cu Mansila dela Argeş din familia Dăneştilor.

Era primul titlu de nobleţe câştigat de Huniade prin înrudirea cu casa domnitoare a Munteniei. Atât la stemă cât şi la titlu, Huniade a ţinut foarte mult toată viaţa sa, de oarece pe lângă o veche nobleţe de sânge a Basarabilor, ea mai indică şi origina românească a familiei sale.

1453. Etate 67 ani.

Huniade stimat şi respectat de toţi funcţionarii statului, iubit şi regretat de popor şi mica aristocraţie, s'a retras la proprietăţile sale din Banat, stabilindu-se în Timişoara, unde duce o viaţa de liniştită recreaţie, după atât de intense eforturi.

Calomnia însă, această patimă josnică, fu arma cu care duşmanii săi neîmpăcaţi, Garai, Ciley şi partida lor, îl urmăriră şi în locul său de retragere. In ura şi invidia lor merg până a pune la cale un atentat contra persoanei lui Huniade. Aceste intrigi şi calomnii nu fac însă decât să scoată şi mai mult în relief strălucirea sa immaculată.

1454. Etate 68 ani.

In urma căderei Constantinopolului în mâinile sultanului Mahomed al II-lea, un fior de groază cuprinde întreaga Europa.

---

1) Urbi et Domnus Gubernator onus sui officii, quod iam octo per annos felicter gestamine direxerat sponte exuit et MCCCCLII regi Ladislao restituit. Ladislao regi tradit possessionibus ac perpetuo Bistricensi comitatu donatus. (Codex Diplomaticus).

2) Armorul quoque insigniis, puta corvo, gestamine annuli de colore flavelo in clypeo decipto, quae ipsus Dominus Comes usque ad tunc gestaverit, alia clara insignia rubeum scilicet leonem coronam unguibus rapere volentem, albo in scuto et maioris excelentiae et dignitatis pro honore eiusdem Dominus Comitem Bistricensem insignis eisdem adonavit (Codex diplomaticus).

www.dacoromanica.ro

Patimile, ura şi intrigile magnaţilor, duşmani ai lui Huniade, se potolesc în faţa iminenţei pericolului ce ameninţă ţara.

In urma intervenţiei cardinalului Dionisie se da lui Huniade odata cu comanda armatei ungare şi însărcinarea de a apară Serbia contra urgiei lui Mahomet.

Huniade execută faimoasa campanie din Serbia în care Firus beg cu o mare parte a armatei turceşti cade prizonier la Kruşevacz [1]).

1455. Etate 69 ani.

Mahomed al II-lea invadeaza Serbia. Brancovici cere ajutorul Ungariei. Pe când Ungurii ţineau sfat Mahomed ocupa Serbia. Brancovici neajutat la timp, cere pace Turcilor, aşa ca intervenţia armata a lui Huniade nu mai are raţiunea de a se produce.

1456. Etate 70 ani.

Cariera militară a lui Huniade, se închee cu victoria dela Belgrad, care este cea mai glorioasă luptă a sa şi care este urmata prompt de moartea marelui erou.

Această victorie este redata în urmatoarele scurte cuvinte cari ne dau o idee clară atât despre facilitatea limbei latine de a concretiza în câteva cuvinte o întreagă acţiune, cât şi despre preciziunea stilului acelor timpuri.

Anno 1456, relata de Turcis victoria, Belgrado periclitanti seccurit, Turcas navali praelio profligat, castris exuit, Belgradum obsidione liberat ac pie obit. (In anul 1456 a smuls victoria dela Turci, cetatea Belgradului care era periclitata a ajutat-o escadra turcească a înfrânt-o într'o luptă năvală, din tabăra lor i a alungat. Belgradul de asediu l-a eliberat şi cu credinţa în D-zeu a murit).

Iată descrisă într'o singură frază întreaga campanie din 1456 şi moartea pioasă a marelui erou. Citind aceste rânduri să vede imediat influenţa marilor istorici Thucydide şi Tacit asupra scriitorilor din epoca renaşterii, printre cari se enumeră Thurocz, Bonfiniu, Callimachi, Aeneas Syilviu Picolonim, etc., cari au tratat în scrierile lor viaţa lui Huniade. Este începutul epocii renaşterei în ţarile din centrul Europei. In aceşti scriitori se gasesc foarte preţioase date, atât în ce priveşte istoria militară, cât şi istoria noastră naţională.

Iată deci nevoia ca învăţământul clasic să se predea în liceele militare. Iată şi necesitatea ca studiul istoriei lui Tucidide, Xenophon, Polybiu şi Tacit, să se predea în şcoala superioara

---

1) Ad castrum Kruşevacz, praefatus Friez beg-beg, voyvoda multis silvae comissae gentis cum potioribus captivitatis calamitate affecti, et Domino Gubernatori magnâ cum gaudio et solenitate prezentati fuere (Thuroczi).

www.dacoromanica.ro

de războiu, unde să formează viitorii conducatori ai armatei. In aceşti iluştri scriitori militari, ofiţerii elevi vor găsi pe lângă preţioase învaţaminte strategice şi tactice şi exemple măreţe de patriotism, devotament, curaj şi abnegaţiune către ţara şi tron, ce formează şi înnobilează caracterele, cari sub influenţa mediului, cu greu pot scapa spiritului materialist al timpului.

Operile autorilor vechi, sunt aur în foc lamurit, cum zice sfânta evanghelie despre cuvintele Domnului, ele trecând prin purgatorul vremei, care dă la fund neghina şi nu lasa sa încolţeasca de cât grâul curat şi ideile morale şi sănatoase.

Dupa aceasta digresiune revenind la subiect, constatam din studiul comparativ al carierei militare şi politice a lui Huniade cu acela al vieţei sale, ca aceasta cariera se poate asemană cu un râu, care isvorând din vârful muntelui, curge liniştit, sporindu-şi mereu volumul apelor, printr'o serie de afluenţi, pâna când ajunge cel mai mare fluviu al ţarei şi care-şi păstreaza totuşi limpeziciunea şi puritatea apelor sale, până la varsarea în mare.

Tot astfel şi Huniade, începându-şi cariera de la simplu soldat, urcă treptat şi pe încetul toate treptele ierarhiei militare, până când devine comandant de armată, apoi comandant suprem al tuturor armatelor şi în fine guvernator general al ţărei, cea mai înaltă funcţie la care este permis în vremurile normale a râvni un muritor, care nu este născut din sânge regal.

Inălţarea sa este lina şi înceata, fruct a unei munci intense şi a unei vaste experienţe câştigata treptat în diferitele grade şi funcţii.

Il vedem comandant de brigadă de abea la vârsta de 51 ani, pe când noi cei de azi, pigmei faţă de personalitatea lui, consultam mereu anuarul facând cuvenitele eliminări la unii şi amânări la alţii şi combinăm budgetul spre a ne creà locuri şi a ajunge generali la o vârsta mult mai fragedă.

La vârsta de 51 ani, prin capacitate dovedită pe câmpul de luptă, este numit comandant de divizie, acesta fiind gradul cu care ar corespunde funcţia de ban al Severinului.

Comandant de armată este numit la vârsta de 55 ani, comandant suprem al armatei la 59 ani, iar guvernator la 60 ani. Este o înnaintare care mulţi din cei de azi ar socoti-o ca întârziată în timp.

Este o situaţie câştigata pe calea normala şi în timpuri normale, fara înalţi protectori, fară puternici amici politici, numai prin muncă şi capacitatea meritelor sale.

Dacă comparam aceasta cariera cu a altor mari barbaţi de stat ai lumei, vedem că este o mare diferenţa între modul de a ajunge în vârful piramidei a unui Cronwell sau Napoleon, cari trăesc în epoci de revoluţie, unde capacităţile şi curajul au un mediu favorabil de a se manifestà, a eşi în relief, a'şi cuceri printr'o lovitură rangul suprem în stat, şi acela a unui Huniade, care trăeşte într'o epocà normala, are de luptat cu obsta-

www.dacoromanica.ro

cole succesive, cu dușmani și intrigi, cu un mediu puțin favorabil selecției valorilor și cu factorul principal, timpul.

Ceeace primii câștigă dintr'un salt, Huniade trebue sa parcurgă în etape succesive.

De aceea și caracterul și mentalitatea celor dintâi este deosebită de a acestuia.

Primii sunt mai cutezători, mai aventurieri, mai hotarâți, mai furioși, având în spiritul lor ceva din caracterul fulgerător al revoluțiilor din cari au eșit.

Huniade din contră este bărbatul calm, înțelept, măsurat și cu multa răbdare, demn reprezentant al timpurilor normale.

Pentru aceste motive, cei dintâi fac mari greșeli politice, datorite exuberației pasiunilor pe cari nu și le pot stăpâni și înfrâna, ca uciderea regelui Carol de către Cronwell și tendința de subjugare a Europei de către Napoleon, pe când Huniade este blând și iertător, deplin stăpân pe sentimentele sale pe cari știe a le înfrână; el nu are nici pasiuni, nici vanități personale ci o singură pasiune, *patriotismul*, care face din el un erou și un înalt sentiment religios, care îl transforma într'un martir.

El care a deținut puterea supremă timp de opt ani, ar fi putut oricând să se proclame rege, având de partea sa atât simpatia cât și încrederea poporului. A fost însă un om înțelept și cumpătat și a știut sa pastreze în toate o judecată limpede și o dreaptă măsura.

Acestea sunt înaltele calități, cari l-au facut pe Huniade nemuritor. („Ioannes Huniades de mortes transit ad vitam". [1])

Urmașii săi recunoscându-i aceste calitați, au pus în mormânt lângă el un sceptru; indicând prin aceasta că fără a avea titlul de rege, Huniade a avut cât a trăit puterea regală.

Sceptrul a fost gasit în anul 1599 de catre ostașii lui Mihaiu Viteazul, cand dupa ocuparea Transilvaniei, el a intrat triumfator în Alba Iulia. Unul dintre ostașii lui Mihaiu, luă sceptrul și'l predete în mâinile lui Petre Orsi, capitanul orașului Strigoniu, care'l aruncă în Dunăre spunând următoarele cuvinte:

„în mâna ilustrului tău stăpân Ioan Huniade tu ai salvat „Dunărea și pamântul Ungariei de sub jugul necredincioșilor. „Aici nimeni nu mai este demn de a te purtă. Fluviul apărat de „tine în calamitățile trecutului, să te protege contra sacrilegiilor „viitorului. [2])"

Găsirea sceptrului de către ostașii lui Mihaiu Viteazul, era un semn ceresc că domnia Ardealului se cuvenea neamului românesc, iar aruncarea lui din nou de către Petre Orsi în valurile bătrânului Danubiu, erà o tainică profeție ca această domnie se va realizà mai târziu.

După ce sceptrul a cutreerat, dus de valurile Istrului, multiplele câmpuri de luptă ale lui Huniade din lungul Dunărei, când

1) Aennes Syilvii Picolomini.
1) Charles Louise Chassin — Jean de Huniade.

www.dacoromanica.ro

a sosit plinirea vremei, s'a oprit la țărmul românesc, fiind destinat și hotărît de providență ca el să fie purtat în cinste de viteazul nostru suveran și urmașii săi.

Tactica de luptă a lui Ioan Huniade.

Din studiul carierei militare și politice a lui Ioan Huniade, rezultă că el a fost întâiu și mai presus de toate, soldat.

Născut pentru a fi militar, a îmbrățișat cu drag cariera armelor, către care avea o aplicație naturală moștenită prin atavism dela vechii legionari romani, al căror demn urmaș era și direct dela părintele său Voicu, soldat la curtea regelui Sigismund, „căruia pururea i-a plăcut să fie în serviciul nostru“ cum suna diploma imperială din 1409

Moștenind cele mai alese calități și însușiri răsboinice, el un simplu soldat mercenar, urcă cu pași înceți dar siguri toate treptele crarhiei militare, până când ajunge comandant suprem al armatei ungare și cel mai valoros căpitan din acea epocă.

Huniade trebue dar studiat, iar activitatea sa analizată în primul rând din punctul de vedere a omului de răsboiu, acesta fiind caracterul predominant al personalității sale. Pentru aceasta este nevoe să studiem mai întâiu mediul în care a trăit, deoarece nimic nu scăpă influenței mediului și știința de la care s'a adapat, căci cea mai puternică inteligență fără aportul științei nu poate fi capabilă de acțiuni mari.

Primele sale cunoștințe militare, instrucția technică propriu zisă, o căștigă în oastea Voivodului Ardealului, Nicolae Csaky și o complectează sub ordinele lui Francisc Chanadin și a prefectului Hal. La curtea voivodului Csaki cunoaște el valoarea Românilor Ardeleni, din sânul carora eșise și de care rămâne legat sufletește până la moartea sa. Tot dintre Românii Ardeleni recrutează el brigada de cuirasieri, cu care se distinge în Bohemia și la Semendria și care formează apoi trupa de elită destinata a-i apără persoana sa și a formă ultima rezervă cu care adeseori schimbă soarta luptei.

Tot cu această ocazie el cunoaște și sufletul celor 4 națiuni cari locuiau în Ardeal: Românii, Ungurii, Săcuii și Sașii și are prilej să le studieze calitățile și defectele lor, pentru a ști cum să'i întrebuințeze în luptele de mai târziu. Dacă privim crochiul luptei dela Varna și cetim descrierea celei de pe câmpul mierlei, vedem, după dispunerea lor, modul cum el a clasificat vițiul de răsbunare a acestor națiuni.

In solda principilor Munteniei, el își dă seama de puterea tradiției și a disciplinei într'o armată.

Voivodul Mircea dispunea pe acele timpuri de cea mai bună armată din Europa Orientală, care luptase necontenit contra lui Bayazed, Soliman și Mahomed, câștigând în repetate rânduri laurii victoriei. El organizase o armată, bine instruită, disciplinata și creiase o tradiție.

www.dacoromanica.ro

Insuşi Turcii recunoşteau că Mircea era între principii creştini cel mai viteaz şi mai ager [1]).

Tot aici el cunoaşte marile calităţi ale cavaleriei române, care era cea mai vestită dintre cavaleriile uşoare de pe acele timpuri, cum o numeşte Bonfiniu „expeditissimo Valachorum equitatu".

Dealtfel toţi marii noştrii voivozi au lăsat după ei o tradiţie şi elevi demni de profesorii lor. Acest lucru îl întâlnim la Ştefan cel Mare, în urma căruia rămân vestiţi capitani Hatmanul Arbore, Tăut Logofatul, Luca Stroici şi alţi, deasemenea şi la Mihaiu Viteazu, dupa uciderea caruia rămân valoroşi căpitani Mârzea, Getea şi Racea cari după ce se remarcă în Ardeal, trec în oastea moldovenească, unde sunt atraşi de vocea sângelui şi unde se disting de asemenea în mai multe lupte.

O asemenea tradiţie a lasat dupa sine de sigur şi marele Voevod Mircea. Aceasta se poate cunoaşte după tactica de lupta şi după calitatea trupelor lui Vlad Dracul în bătălia dela Varna şi a lui Dan al III-lea în lupta de pe Câmpul Mierlei. In ambele aceste lupte Românii munteni formează elita trupelor lui Huniade.

In solda episcopului de Zagreb Dimitrie Szeki, Huniade a învăţat arta de a administrà; perfecţiunea administraţiei bisericei catolice care este o copie fidelă a administraţiei române, nu a fost şi nu este atinsa de nici un stat din Europa.

Dela biserica catolică a împrumutat şi Austria faimosul său mecanism administrativ, singurul care a putut ţine în mâna casei de Habsburg, conglomeratul de popoare care formà monarchia dualista.

Adevărata ştiinţă a rasboiului a învăţat o Huniade în Italia, unde renaşterea literaturei mergeà mânà în mânà cu acea a ştiinţei militare, cunoscut fiind că evoluţia artei militare a mers în totdeauna paralel cu acea a civilizaţiei.

Huniade fiind un om inteligent şi-a dat bine seamà ca după cum adevărata apă de Vichy sau Carlsbad nu se poate gustà decât la isvor, tot asemenea adevărata ştiinţă a războiului nu se poate învăţà bine decât la sursa ei.

Acesta este motivul pentru care el deşi servise sub atâţia căpitani iluştri, ţine totuşi sa mearga şi în Italia, spre a luptà sub ordinele vestiţilor condotieri Carmaguola, Sforza, Gattanelata şi Piccinino, timpul cât Huniade a stat în Italia fiind acela în care el şi-a apropiat marile principii ale războiului. Pentru a puteà înţelege mai întâiu doctrina care a format baza cunoştinţelor sale, este nevoe a face o deschiere mai pe larg a organizărei armatelor europene şi a tacticei de luptă de pe acele timpuri, apoi a tacticei italiene în special, spre a ne puteà da seama de influenţa ce aceasta a avut-o asupra principiilor de luptă a marelui căpitan.

---

1) Istoria Românilor de Onciu. Curs predat la facultatea de litere în anul 1920 921.

www.dacoromanica.ro

Organizarea şi tactica de luptă în Evul Mediu.

Din splendoarea la care ajunsese arta militară sub Greci şi Romani, după caderea Imperiului Roman de Apus, arta militara decade şi ea, precipitându-se în cursu Evului Mediu cu încetul în abizul întunericului.

Prin invazia barbarilor, societatea din centrul şi apusul Europei cade în starea primitivă şi odata cu ea decade şi arta rasboiului.

Din suprapunerea popoarelor cuceritoarea, socotite cu miile, peste popoarele supuse socotite, cu sutele de mii, naşte *feudalitatea*.

Ideia de stat care facuse puterea imperiului şi a armatei romane, este înlocuită prin un individualism atotputernic, reprezentat prin diferiţi conţi, grofi, baroni, marchizi, cari formau o aristocraţie de arme; fiecare senior fiind complet suveran pe fieful şi castelul său, care devine un fel de mică capitala şi în acelaş timp o fortăreaţă neexpugnabila. Se revine astfel la epoca dela începutul civilizaţiei antice, din epoca Iliadei, când individul luptă contra naţiunei. Diferiţi indivizi cari compun o naţiune nu sunt legaţi între ei decât prin o limba comună şi aceasta în curs de formaţiune.

In locul republicei şi imperiului roman, care oferisera exemplul cel mai desăvârşit a unui stat organizat până în cele mai mici amănunte, unde fiecare cetăţean era un factor ce nu avea însemnătate decât prin rolul ce indeplinea în funcţionarea maşinariei din care el făceà parte, în evul mediu aceasta puternica organizaţie de stat dispare şi avem sus o serie de familii aristocratice, urmaşi ai şefilor de triburi cuceritoare, cari formeaza stat în stat, ducând o luptă continuă între ele, jos poporul cucerit şi aservit; iar între aceste 2 clase nici un fel de legătura morală.

Dupa cucerirea provinciilor romane, din şefii diferitelor triburi barbare ia naştere acea puternică aristocraţie de arme, care pentru a puteà domnà mai în siguranţă, construeşte pe vârfuri de stânci acele vestite castele asemanatoare cu cuiburile de vulturi şi cari luptau călare acoperiţi cu fier.

Tipul luptătorului din evul mediu este cavalerul cuirasat şi panterat care luptă corp la corp numai cu un alt cavaler, pe cât se poate de acelaş grad. El atacă în galop pe adresarul său, pe care căută să'l răstoarne depe cal cu lancea, după care bate cu bastoanele pe rudele adversarului său, cari să află şi ele călare, căutând a susţine şi ajută pe stăpânul lor în luptă. In această luptă curajul şi vigoarea fizică sunt calităţile cari triumfă. Este epoca luptei călare, nu însă epoca cavaleriei, ci aceea a cavalerilor.

Feudalitatea este dar consecinţa invaziei barbare, după ce sub presiunea acestora, se rup frontierile septetrionale ale imperiului roman. Ea apare în toată splendoarea ei către anul 800 după Christos, pe timpul lui Carol cel Mare.

www.dacoromanica.ro

Şefii bandelor şi triburilor barbare, după cucerirea diferitelor provincii romane, deveniseră *segniori* sau feudatori, mai întâiu pe un timp limitat apoi pe viaţă. Subalternii se grupară în jurul lor cu grade şi funcţii mai mici şi ca consecinţă şi cu proprietăţi şi feude mai mici.

Atunci luă naştere acea mândră aristocraţie şi superbă oligarhie cu rangurile de duce, marchiz, conte, baron, care ciselându-se prin cultură şi moderându se prin religie, tăcu mai puţin aspre condiţiile celor învinşi şi introduse în societate acele frumoase şi nobile principii ale cavalerismului, graţie cărora în unele ţări această aristocraţie s'a putut menţine până în ziua de azi ca patură conducatoare în stat.

Fiecare din aceste grade, dorind să fie cât mai în siguranţa, îşi alege ca domiciliu o stâncă bună pe o poziţie puternică, îşi confecţionează o armătură care să-l facă invulnerabil şi'şi creşte şi dresează un cal bun şi puternic, care să'l poată duce în lupta.

Gustul de a luptă călare derivă din bogăţie şi orgoliu, segniorul neputând merge pe jos, cum şi prin greutatea cuirasei şi armelor ce trebuiă să poarte.

Pe timpul lui Carol cel Mare, armatele diferiţilor regi şi principi erau compuse: jumătate din ostaşi călări, jumătate din pedestraşi. Mai existau şi maşini de războiu pe care le întâlnim la atacurile liniilor de apărare avare. Fortificaţia permanentă era de asemenea în floare.

Rolul diferitelor arme în luptă erà următorul:

1. *Cavaleria* (un rând liber formà arma principala şi erà compusă din cavaleri catafracţi (acoperiţi cu fier).

Aceşti cavaleri erau de doua feluri:

Cavaleri banderiali compuşi din segniori de diferite grade ce aveau dreptul şi obligaţiunea de a conduce la razboi o trupă armată sub propriul lor stindard care se chemà *bandieră.*

Tineri nobili, cari făceau noviciatul pe lângă un cavaler, rudă sau amic, mai întâi ca *pagiu*, apoi ca *scudier.*

Fiecare cavaler aveà ca ajutor un scudier (purtator al scutului), care avea misiuneà de a'l ajutà sa se îmbrace şi desbrace şi să încalece şi descalece.

Scudierul era tot viţă de nobil şi cel mai mare în grad după cavaler. El mergeà călare şi purtà insignele banderiale.

Cavalerul purtà peste un vestmânt de piele strâns pe corp, armătura de fier sau oţel, scutul cel mic, lance lungă, spadă pe şold, pumnal la centură şi buzdugan la arcada şeii. Calul de asemenea erà acoperit cu armură de fier.

Scudierul era armat la fel însă nu purtà nici-o insigna. Purtà scutul cel mare de unde şi-a luat şi denumirea.

Ca mod de luptă, cavalerul începeà lupta cu lancea, atacând pe adversarul său din galop. Când se apropià mai mult de acesta faceà uz de spadă, voltijând în jurul adversarului, pentru a'l lovi fie în cap, fie în gât, fie în coaste, căutând un punct unde să fie mai puţin acoperit cu zale.

www.dacoromanica.ro

Pentru a rupe armura inamicului făcea uz de buzdugan. Când adversarul cadeà de pe cal, se continuà lupta pe jos, dacă aceasta mai era posibil cu greutatea atât de mare a armăturei.

Scudierul ajută în lupta pe segniorul său păzeà prizonierii şi angajà lupta cu acei adversari, cari erau tot nobili, dar nu aveau încă gradul de cavaleri.

Toţi ceilalţi luptători stăteau mai înapoi luând şi ei parte la luptă, dar într'o măsură mai redusă.

Factorul principal în lupta era dar cavalerul, care trebueà să facă exerciţii constante de agilitate şi forţa.

In rezumat, lupta cavalerilor constà din o serie de acţiuni izolate a diferiţilor cavaleri, cari năvaleau unul contra altuia, fiecare luptând pe cont propriu.

Din această cauză nu mai întâlnim războaie lungi şi metodice ca în antichitate şi nu mai găsim nici concepţii strategice şi tactice, acordul masselor ne mai fiind necesar; armatele erau compuse din diferitele banderii ale segniorilor, cari luptau după capriciul şi bunul lor plac şi cari azi se uneau şi mâine se împrăştiau.

Nu există acea disciplină a masselor, care formeaza forţa armatelor moderne, nu există o unire pentru interesele comune şi nici fraternitatea de arme între segniori. Nu există decât or goliul de clasă. Autoritatea regală era desconsiderată, iar legile nesocotite. Tot occidentul, era un fel de anarhie feudală.

O singură legatură şi aceasta nu de ordin naţional îi uneau pe toţi segniori: era sentimentul religios, sentimentul creştin, care pe acele timpuri era atotputernic în toată Europa.

Numai graţie acestui sentiment, Papa dela Roma, care era un fel de autocrat cu forţe, mare autoritate şi mult temut de către toţi împăraţii, regii şi principii apusului şi care ştià să se impună celor ce nu'l ascultau (cum a făcut cu acel Impărat al Germaniei pe care l-a ţinut trei zile pe frig şi nemâncat la poarta castelului din Canossa, până să'l ierte), a putut el porni întreg Apusul Europei, contra Sarasinilor, dând naştere acelor nesfârşite serii de cruciade, cari se continuară timp de peste 2 secole.

Cruciaţii, venind în contact cu Imperiul bizantin şi arab şi cu cultura greacă şi arabă, sunt principala cauză a renaşterei.

Când împăraţi, regi şi floarea nobilimei Apusului iau contact cu Bizantinii, observă la aceştia o organizaţie de stat superioară lor, cum şi o armată cu altă tactica decât cea feudală.

De asemenea în luptele cu Sarasinii ei au constatat că curajul şi forţa fizică nu pot reuşi în faţa unei armate cu o organizare, disciplină, instrucţie şi conducere superioară, cum erà armata arabă.

Ei caută dar să aducă modificări şi în organizarea statelor şi în organizarea şi tactica de luptă a armatelor.

Cruciadele aducând renaşterea în cultura şi literatură, fac ca şi arta militară să evolueze. Se nasc noui concepţii asupra

www.dacoromanica.ro

organizarei unei armate, asupra tacticei pe câmpul de luptă şi asupra conducerei strategice.

Consecinţa experienţei câştigate în luptele cu Sarasinii este că se pune ordine în modul de luptă al cavaleriei. Dovedindu-se justeţea principiului că numai prin unire se poate obţine forţa şi că lupta cavalerilor izolaţi este greu de condus şi de dirijat, către finele secolului al XII-lea se formează primele sub-unităţi de cavalerie, cari în Italia sunt *Lancia* compusă dintr'un cavaler şi 5—6 însoţitori şi *Bandiera* compusă din mai multe lănci.

In Franţa cavalerii se grupează în companii numite companii de geandarmi (gens d'armes).

Se face o nouă organizare a cavaleriei grupându-se în:

Cavaleria grea numită şi *catafracţi* deoarece călăreţii din care era compusă erau cu totul îmbrăcaţi în fier şi

Cavaleria uşoară, a căreia cavaleri nu aveau decât o uşoară cuirasă.

Cavaleria grea era formată numai din cavaleri, cari se aşezau în linia de luptă în primul rând şi scudieri, cari se aşezau în rândul al 2-lea, în spatele cavalerilor.

Restul oamenilor din suita cavalerilor, spre a-şi dà şi ei aportul în lupta, fură reuniţi în escadroane aparte, formând cavaleria uşoara.

Aceasta este origina *Reiterilor*, cari cu timpul deveniră atât de faimoşi.

Cavaleria grea aveà ca arme principale lancea şi spada, cavaleria uşoara erà armată cu arcuri.

In principiu cavalerii luptau călare afară de războiul de asediu când cavalerii luptau pe jos fără lance şi servindu-se de arme mai uşoare.

Cu timpul intra în uz şi lupta pe jos a cavaleriei, astfel la Crecy şi Poitiers, cavaleria engleză descălecă şi respinse cu lancile întinse asaltul călareţilor francezi.

La Agincourt, Francezii trimisera o parte a cavaleriei lor la asalt descălecată. De asemenea în lupta de la Nicopole am vazut că parte a cavaleriei franceze după respingerea cavaleriei turceşti a descălecat.

Cei mai distinşi cavaleri au fost aceia ai ordinelor religioase, cari luară naştere în Palestina, de unde se împrăştiara în întreaga Europă cu scopul de a luptà contra necredincioşilor. Astfel luara fiinţă cavalerii de la Rhodos, cavalerii dela Malta, Templierii, ordinul Ioaniţilor.

2. *Infanteria.* Pentru a combate numeroasele forţe ale Sarasinilor, numărul cavalerilor nu mai este suficient; acest număr fiind destul de redus în statele apusene, unde poporul formà massa. Pentru acest motiv împăraţii şi regii Apusului fură nevoiţi a recurge la popor şi astfel luă naştere infanteria.

In afară de aceasta, în lungul drum, din Sudul Franţei şi Nordul Germaniei până la Ierusalim, multora dintre cavaleri le

www.dacoromanica.ro

pierira caii şi fură deci forţaţi a merge şl luptà pe jos. Nevoia fu dar aceea care impuse reîntroducerea infanteriei. Ea devine astfel o arma de lupta mai puţin dispreţuită şi pe care începe să se conteze.

Odata cu sporirea infanteriei, prin raţiune şi necesitate se introduse disciplina masselor, făcându-se primii paşi către armatele regulate.

Cand poporul, mulţimea, trebuì să steà sub arme o mai lungă durată de timp, se simţl nevoia unor principii şi regule de organizare, instrucţie şi luptă. Astfel renăscù, reapărù arta *răsboiului.*

In timpul evului mediu aceasta armă căzuse în cea mai completă disuetudine.

Infanteriei rau armate dar plină de bravură a barbarilor, îi urma infanteria feudala, care era un fel de turmă compusà din ţărani cruzi şi sângeroşi şi din burghezi panfişti şi puţin dispuşi să lupte, cari şi unii şi alţii erau constrânşi să plece la razboiu contra voinţei lor, din care cauză cazurile de dezertare, fugă şi chiar trădare erau foarte frecvente.

Atât unii cât şi alţii erau puţin disciplinaţi şi tot atât de puţin instruiţi. Ei erau armaţi în diferite moduri: unii cu lănci, alţii cu halebarde, alţii cu arcuri şi în fine unii chiar cu maciuci.

Erau formaţi în bande şi nu aveau o anumite ordine de batae.

Cavalerii îi dispreţuiau considerându i buni numai pentru fugă.

Aceşti infanterişti erau întrebuinţaţi numai în servicii umile sau fară importanţă, ca: paza bagajelor, apărarea cetăţilor, a face prăzi, a adunà alimente şi furaje. Mai în urmà fu întrebuinţaţi pentru a acoperì flancurile cavaleriei şi uneori a formà unităţi, înapoia carora cavaleria obosita de luptă şi sleita de puteri sa se poatà reface şi repauzà.

Anglia fu cea dintâiu ţară care formă din aceşti infanterişti bande de arcaşi, cari ajunsera în curând în mare favoare.

Ei trageau cu efacacitate săgeţi contra armăturei cavalelerilor până la 200 metri.

Acei cari erau mai instruiţi şi mai îndemânateci aruncau 10—12 săgeţi pe minut, iuţeală ce se apropie de aceia a armei cu repetiţie actuale. Ei purtau o armură uşoara, iar în timpurile ploioase şi umede acopereau corzile ca să nu se ude.

Elveţienii, împinşi de un puternic îndemn de patriotism, spre a puteà fi în măsură să lupte contra vecinilor, cari erau călări, scoasera cei dîntâiu infanteria pe câmpul de exerciţii spre a o instruì şi face exerciţii.

Ei întroduserà cei dintâiu tactica greacă cu formaţii adânci în ordine strânsă şi arme lungi.

Evoluţia armei infanteriei îşi reaià astfel firul evoluţiei dela cap, mergând pe aceiaş calè ce urmase în antichitate.

Se formară 2 specii de infanterie:

www.dacoromanica.ro

Infanteria grea, înarmata cu lance, halebardă, spadă şi scut şi

Infanteria uşoară armată cu arcuri, balestre sau fronele.

Prima formă unităţi de luptă, cea uşoară acţionă pe flancuri.

Când cavalerii luptau pe jos se grupau în companii. Aceasta eră evoluţia infanteriei până la epoca lui Huniade.

3. *Maşini de războiu. Artileria.*

Cu căderea vechei arte militare romane, maşinile de rasboiu disparură din armatele occidentale. Se mai păstrară de catre Bizantini tipurile uzitate de către Romani pentru atacul şi apărarea cetăţilor.

Maşinile de cari se serveau Bizantinii erau:

Traboccul, un fel de balestă mare, *manganul* care se mână cu *onagra*, *bricola* un fel de *catapultă*, etc..

Orientalii mai făceau uz de *focurile greceşti*, cari erau o compoziţie de sulf, silitra, cărbune şi var, cari aruncate asupra vaselor inamice le aprindeau, iar cazând în apă ardeau cu mai multă putere, aprizând tot ce întâlneau în cale.

In secolul al XIV-lea, Bertold Schwartz gasi mijlocul de a rafină salitrul, inventând astfel *praful de puşcă*.

Aplicaţiunea cu pulberea fu făcută întâia oară cu artileria grea, construită din *tunuri de lemn* legate cu cercuri de fier sau cu *tunuri săpate în piatră*, după care se turnară *tunuri de fier* şi apoi de bronz. Mai în urmă *tunurile* se pusera *pe afete*.

Considerându-le ca maşini destinate să spargă zidurile şi să ia locul vechilor maşini romane, se fabricară la inceput *tnnuri grele* (până la 1000 de livre), Mai în urmă se fabricară şi *tunuri uşoare* care aruncau gloanţe de plumb.

Totodată se formară specialişti, maeştri tunari, maşinişti şi artificieri. Tunurile din această epocă prezentau însă neajunsurile unei încărcări încete, şi unei grele luări a liniei de miră, deoarece nu se aveà o idee justă de traiectorie, de unde rezultà un efect nesigur.

Ele mai prezentau în plus pericolul spargerei ţevei.

După forma şi efectele lor li se deteră diferite nume acestor tunuri, luate mai mult după denumirile antice ca: *bombarde, coluòrine, serpantine, scorpioni, tunuri,* etc..

Tunurile fură adoptate în răsboiul de asediu, cu începere dela mijlocul secolului XV-lea. In urmă se căută a le uşură spre a le puteà întrebuinţà şi în răsboiul de câmp.

Englezii făcură pentru prima oară uz de ele în lupta dela Crecy în 1346.

Celelalte popoare nu le întrebuinţară decât la începutul secolului al XV-lea.

Deşi Englezii le întrebuinţară cei dintâiu, Italienii fură acei cari le perfecţionară. Ei au început studiul focurilor de artilerie înainte în anul 1830. Artileria de asediu fu întrebuinţată prima oară în Italia în 1351 contra cetăţei Cividale în Frul, apoi în

www.dacoromanica.ro

1362 în apararea castelului Pietra Bona, contra Pisanilor, iar în 1344 tura întrebuinţate de Veneţieni contra lui Leopold de Austria.

Dupa 1360 se începe fabricarea tunurilor de câmp In 1364 Perugienii fabricara 500 de tunuri scurte.

In 1397 Gran Valeasi Visconti, avea în armata sa 34 de tunuri scurte.

Artileria de câmp fu însa definitiv introdusă în armată şi organizată dupa 1420

Dupa aceasta data începu în Italia, Franţa şi Germania construcţia de tunuri mari şi mici de diferite forme şi structuri.

Se începura exerciţii de tragere la Nüremberg, Basilica, Lipsca, Lucia şi Veneţia.

Francezii studiara modalitatea de a face mai uşoara şi mai manevriera artileria de câmp. Se perfecţionară afetele.

Lumea militara începu a avea încredere în aceste noui instrumente de razboiu.

Tunurile de câmp erau pe 4 şi doua roate trase de cai.

Odată cu perfecţionarea tunurilor apar şi primele archebuze purtate pe spatele soldaţilor. Acestea nu erau înca introduse pe timpul lui Huniade.

Fortificaţia şi geniul.

Fortificaţia permanenta este singura parte din ştiinţa militara, care a facut oarecari progrese in cursul evului mediu.

In aceasta epocă, s'au construit acele faimoase castele ridicate pe varfurile stâncilor, despre cari am vorbit anterior, cari fac şi acum admiraţia inginerilor şi arhitecţilor.

Un asemenea castel este cel dela Bran, zidit de Ludovic cel Mare dupa a ul 1369. Trupele sale, comandate de Laczfy voivodul Ardealului, fiind complet înfrânate de pârcălabul Dragomir pe valea Dâmboviţei, spre a împiedica invazia armatei lui Laicu în Ardeal, Ludovic cel Mare a ridicat acest castel pe care l a dat în paza mercenarilor scoţieni.

Aceste castele feudale, aşezate pe vârful stâncilor în poziţii accidentate şi grele de atacat, erau construite din ziduri groase de piatra, având din distanţă în distanţă mai multe turnuri puternice, dominate toate de un turn mai înalt şi mai gros, aşezat la poarta castelului.

Zidurile erau prevazute cu crenele şi precedate de şanţuri adânci.

Aceste castele serveau de locuinţe seniorilor. Ele se mai construiau şi la trecerile mai importante peste munţi, care formau frontiera între state (cetăţuia lui Negru Voda dela Podul Dâmboviţei şi cea dela Râşnov).

Fortificarea cetaţilor ia naştere mult mai târziu, odată cu ridicarea burgheziei.

Cetaţile comerciale germane fiind nevoite a se apără con-

www.dacoromanica.ro

tra baronilor prădători, iar cele din Italia septentrională contra jafurilor trupelor imperiale, începură a se înconjura cu ziduri şi şanţuri.

Casele aparţinând familiilor fruntaşe ale oraşului formau un grup aparte în mijlocul piaţetei. Aceste case aveau zidurile înalte şi solide, iar zidul exterior erà garnisit cu tunuri. De jur împrejurul acestui grup de case erau strazi largi.

Ele formau astfel un puternic reduit în centrul oraşului.

Atât castelele feudale, cât şi cetăţile s'au bucurat de o mare siguranţa până în timpul primelor cruciate, nefiind încă cunoscuta arta de a le atacà şi cucerì.

De abia în timpul luptelor cu Sarasinii, — date pentru cucerirea locurilor sfinte, — cruciaţli fiind nevoiţi a atacà mai multe cetăţi, cari împiedicau înaintarea lor asupra Ierusalismului, ia naştere ştiinţa atacului cetăţilor. Profesorii cruciaţilor sunt inginerii bizantini. Constantinopolul fiind aşezat într'o puternică poziţie naturală, a putut rezistà tuturor atacurilor: Hunilor, Avarilor Bulgarilor şi Sarsasinilor, numai graţie aplicărei vechei metoade romane de apărare a cetaţilor. Paralel şi prin analogie cu ştiinţa apararei cetaţilor, ei au cultivat şi pe acea de a le atacà. Cetăţile Iafa, Damieta, Alexandria, etc., au fost cucerite numai graţie inginerilor bizantini. Dela aceştia învaţărà inginerii pisani şi genovezi, arta de a fortifica cetăţile, cum şi ştiinţa de a le apară şi atacà

Doritori de a perfecţionà ceeace învăţaseră, ei încep a studià pe scriitorii militari greci şi romani, căutând a gasi în volumele prafuite ale acestora, secretele vechei ştiinţe militare.

Cercetările inginerilor militari şi a ofiţerilor, merg paralel cu acele ale literaţilor, filosofilor, moraliştilor şi istoricilor şi astfel din respectul instinctiv ce le inspira trecutul şi din dorinţa de a descoperi tainele ştiinţei vechei lumi, *începe epoca renaşterei*

Inginerii italieni, puseră baza unei noui şcoale de fortificare apărarea şi atacul cetăţilor. Apogeul acestei şcoli concide cu epoca lui Ioan Huniade.

Graţie acestei şcoli, fortificarea cetăţilor luă un mare avânt în Italia septentrionala, unde aproape toate oraşele bogate se înconjurara cu ziduri.

Aproape simultaneu cu nouile sisteme de fortificarea cetăţilor apar şi gurile de foc.

Efectele acestora s'au văzut la asediul Constantinopolului. Pentru a puteà sparge puternicul zid al Bizantului, Mahomed al II lea pune să toarne câteva tunuri de mare calibru. Cel mai mare din aceste tunuri era tras de 50 perechi de boi. Cu obuzele aruncate de acest tun s'au făcut breşe în zidurile Constantinopolului, prin cari au pătruns trupele turceşti în cetate.

Efectele şi ravagiile acestor tunuri, le-am descris la asediul Belgradului, unde Mahomed al II-lea a transportat întregul său parc de asediu.

www.dacoromanica.ro

Cetatea Belgradului a putut rezistà nu prin tăria zidurilor, ci prin curajul şi tenacitatea aparatorilor ei.

Puternicile efecte ale tunurilor de asediu au impus modificări radicale în traseul şi profilul fortificaţiei permanente.

Turnurile se fac mai largi şi mai groase, iar înalţimea lor se micşorează. Zidurile pentru a deveni mai rezistente fura micşorate şi învelite cu un parapet de pamant, iar şanţurile se largira şi adâncira.

Tot atunci începù construcţia marilor bastioane şi reduitelor interioare.

Astfel ia naştere sistemul de fortificaţie bastionat, care fiind posterior epocei lui Ioan Huniade, ese din cadrul studiului de faţa.

Arta militară pe timpul lui Huniade.

In urma celor văzute şi învăţate de cavalerii cruciaţi de la bizantini şi arabi, pe baza experienţei câştigate în timpul cruciatelor (cand popoarele Apusului sub influenţa Papei se coalizează şi lupta împreună contra Sarasinilor, punând în linie, forţe mult mai numeroase decât se vazuseră pâna atunci) şi sub influenţa studiului marilor capitani din antichitate, arta militară reînvie şi începe sa'şi recapete încetul cu încetul, vechea ei stralucire

Cavaleria fiind formata numai din nobili şi cum numarul acestora era mic, sore a putea lupta contra puternicelor armate ale Sarasinilor, împăraţii şi regii Apusului fură nevoiţi a face apel la popor.

Când armatele se adunară, ţăranii şi oraşenii neavând cai, constituira infanteria iar nobilii cavaleria.

Astfel din necesitatea sporirei numărului luptătorilor şi din cauza costului prea mare al întreţinerii unei cavalerii numeroase, *renaşte infanteria.*

Prima infanterie organizata este aceea a Elveţienilor, care ia fiinţa din dorinţa acestora de a şi păstra libertatea, în faţa tendinţelor de opresiune ale casei de Habsburg.

Luptele încoronate de succes ale infanteriei elveţiene, atrag atenţia celorlalte state.

Din spiritul de imitaţie, apare miliţia naţionala în Franţa şi apoi încetul pe încetul se întroduse sistemul de recrutare *banderial* în aproape toate statele din Europa centrală şi occidentală.

După acest sistem fiecare 20 de case trebuiau să dea un soldat, pe care îl echipau şi armau pe cheituiala lor. Este prima etapă catre serviciul militar obligator.

Aşfel după aproape 1000 de ani dela căderea Romei, reapare poporul în luptă şi odată cu el reapare şi prima tactica defensivă, acea a Grecilor, cari caută a opune furiei cailor şi cavalerilor izolaţi, formaţiuni de o mare densitate şi adâncime.

Primele formaţiuni sunt în formă de con sau cap de porc, pentru ca cetele de călăreţi isbindu-se de o mică suprafaţa, for-

www.dacoromanica.ro

mată dintr'un punct sau vârf, să nu poată avea puterea de a lovi şi sa fie nevoită a aluneca în lungul celor 2 laturi ale conului.

Tot atunci se fac primele combinaţii tactice cu armele de mână şi cele de aruncat.

Cele dintâi se pun la centru, celelalte pe aripi.

Ca o consecinţa a acestor combinaţii, se dă o nouă organizare infanteriei, care se împarte în:

a) *Infanteria grea*, armată cu lănci, haleberde, spade şi scuturi

b) *Infanteria uşoară*, armată cu arcuri, balestre, sau fronde.

Infanteria grea forma unităţi ce lupta, iar cea uşoară acţiona pe aripi. Tot atunci se înfiinţeaza primele unităţi de artilerie.

Cavaleria la rândul ei cauta a'şi menţine rolul preponderent ce'l avea în luptă. Cum în acest timp apar pe scena armele de foc îşi îngroaşe armura pentru a putea neutraliza focul.

Pentru moment infanteria având formaţiuni greoaie şi puţin manevriere, cavaleria îşi menţine înca situaţia de regina a bătăliei.

Organizarea armatelor din Europa centrală şi occidentală, ca o consecinţă a renaşterei infanteriei şi înfiinţarei artileriei, suferă serioase modificari.

In epoca lui Huniade armatele europene se compuneau din 3 feluri de trupe şi anume:

a) *Miliţia coroanei*, compusă din trupele satelor şi oraşelor ce formau patrimoniul monarhului;

b) *Miliţia feudală* şi acea a *vasalilor*;

c) *Miliţia mercenară*.

Aceaste trupe se grupau în unitaţi neegale, atât sub raportul forţei cât şi al calităţei.

Fiecare unitate se arma cum putea.

Când plecau la războiu soldaţii îşi luau hrana cu ei pentru primele zile. Dupa aceasta ei se hraneu de catre comandanţii de unităţi prin trăsurile de subsistenţa. In ţara inamică, traiau din prăzi şi jafuri.

Trupele de mercenari erau plătite din visteria regelui sau a statelor. Ele erau atrase însă spre cariera armelor mai mult de şansa eventualelor prăzi de razboi, decât de plata soldei

Ordinea de luptă. Nervul armatei era cavaleria, care lupta complet separată de infanterie. Ea se dispunea de regulă la centru, iar infanteria pe aripi şi înapoi. Arcaşii şi balestrierii se dispuneau înaintea frontului. Ei începeau lupta cu arma uşoară, după care se retrăgeau pe flancuri. Ordinea de batae era la început pe o singură linie, împarţită în centru şi aripi. Mai târziu necesitatea eşalonarei trupelor în adâncime, impuse dispunerea trupelor pe două şi chiar trei linii. Linia II-a şi III-a era formata din cavaleria cea mai aleasă.

Câmpurile de luptă se alegeau pe locuri şese şi proprii pentru lupta călare. Rare ori se recurgea la alegerea poziţiilor

www.dacoromanica.ro

tactice avantagioase, pentru a compensa prin ele inferioritatea numerica a trupelor. Nu se profita de surplusul de forţe de care dispunea unul dintre beligeranţi, pentru a ataca pe adversar în flanc sau spate. Victoria rămânea a aceluia care ţinea în rezervă până în ultimul moment, un număr superior de trupe proaspete.

Tactica de luptă italiană. Aventurieri şi condotieri.

Am aratat atât la biografia lui Huniade cât şi la deshierea carierei sale militare, ca acesta şi-a complectat şi desăvârşit ştiinţa răsboiului în Italia, cât timp a stat în solda Ducelui de Milano.

Această şedere în Italia având mare influenţă asupra concepţiilor sale strategice şi tactice, în luptele ce a purtat ulterior, am crezut necesar a arata mai amănunţit, care era doctrina şcoalei italiene de pe acele timpuri şi modul cum ea s'a format.

Câteva ramaşiţe din vechea arta militară romană s'au mai păstrat în Italia, Gallia şi Spania dar mai ales în Italia de Nord, chiar după căderea Romei.

Teoderih cel Mare Regele Ostrogoţilor, care traeşte în secolul al 6-lea, învaţa arta militară la curtea împăraţilor Bizanţului. Urmaşii săi lupta cu Belizarie cel mai vestit general al lui Justinian şi apoi cu Narses, de la cari învaţa tactica de lupta bizantină.

Când Narses care era eunuc în urma intrigilor duşmanilor sai este rechemat din Italia de către Impăratul Justin, împărateasa Sofia mai adaoga la injusteţea soţului sau şi insulta de a'i trimite o furcă şi un fus, lăsând să se înţeleaga prin aceasta, să vie sa ia direcţia lucrarilor femeilor sale de la curte şi sa lase războiul bărbaţilor. Aceasta grosiera injurie îi cauza lui Narses o mare durere. El raspunse astfel mesagerului împaratesei: „Du-te şi spune stăpânei tale, ca eu îi prepar un fus, pe care Romanii nu'l vor putea deşira cât vor trai". [1])

Consecvent cu acest raspuns Narses trimite regelui Longobarzilor (cari pe acel timp ocupau partea din Ungaria actuală dincolo de Dunare, adică vechea Panonie), câteva fructe şi vin din Italia, adaugând aceste cuvinte: „Tu poţi veni".

Alboin Regele Longobarzilor asculta sfatul şi îl urmă, ocupând Italia de Nord unde **poporul său** se afla şi astăzi.

Narses rămase între Longobarzi pe care îi învăţa tactica de lupta romana.

Aceasta ştiinţă se pastră în armata regilor Longobarzi până la desfiinţarea regatului lor de către Carol cel Mare, apoi, în oraşele din Nordul Italiei, cari aproape toate aveau armată proprie.

Aventurii şi condotierii, îi deteră în secolele al 14-a şi 15-lea un mare avânt.

Iata 2 nume de luptatori puţin cunoscute de noi

---

1) Talem se edem telam orditurum, qualem ipsa dum viveret deponere non posset. (Paul Diacre).

www.dacoromanica.ro

Cine erau unii şi cine alţii?

Aventurierii erau soldaţi mercenari, cari învăţau instrucţia militară, pentru a'şi forma din ea o meserie. Ei făceau brigandagiu în timp dè pace şi îşi ofereau serviciile celor ce i plateau mai bine, în timp de războiu.

Se recrutau de către oraşele bogate din Italia septentrională, dintre Germani, Unguri, Croaţi şi Albanezi, pentru a aveà trupe cu cari să poată luptà, fie între ele, fie contra trupelor imperiale.

Războaiele pe acele timpuri fiind aproape continue, iar aventurierii câştigând averi frumoase, atât din solda ce li se plateà, cât mai ales din prazile ce faceau, foarte mulţi indivizi atraşi de dorinţa câştigului îmbrăţişara cariera de aventurieri.

Se formară astfel o serie de mici unităţi de aventurieri, cari intrau în solda principiilor, seniorilor, şi a diferitelor oraşe.

Aceste unităţi fie că erau formate de Italieni, fie ca erau formate din straini se numeau „*Companie de ventura*" de unde au luat denumirea de aventurieri.

La început aventurierii se recrutau din popor Mai târziu ei se recruteaza şi dintre cavaleri, cari sau în timpul cruciatelor din cauza marilor cheltueli ce au avut, sau mai în urma, şi-au pierdut moşiile şi ne mai ramânandu-le altà avere decât spada şi numele, căutau în cariera de aventurier, refacerea situaţiei lor materiale.

Condottierii erau unitaţi de mercenari cari îşi alegeau singure şeful, căruia îi recunoşteau cea mai deplina autoritate. Comandanţii cari organizau şi conduceau aceste unitaţi se numeau *condottieri*, dupa titlul contractului ce în helau cu diferiţi seniori sau oraşe care purta numele de „*Condotta*". Acest contract conţineà în el diferitele articole, prin care se aranjà plata soldei, chestiunea armamentului, echipamentului, hranei etc.

Capitanul condotierilor conveneà cu seniorul sau capul statului sau să-i platească o anumita suma de bani pentru fiecare cavaler sau lance, cum şi pentru fiecare infanterist pentru un timp dat.

Statul plateà suma cuvenită căpitanului, iar acesta trebuia să aibă grija hranei, echipamentului şi soldei oamenilor sai.

Capitanul la rândul sau pentru a aveà un profit cât mai mare, recurgeà la prădarea şi jefuirea teritoriului inamic, pentru a hrani şi plati oamenii din prazile luate.

Pentru a'şi putea reface situaţia materiala zdruncinată, se angajau căpitani de condottieri, cavaleri din cele mai mari familii.

Cei mai celebri comandanţi de condottieri au fost în Italia, deoarece oraşele italiene fiind bogate, ca unele ce aveau în mâna lor întreg comerţul din Mediterana, îi plăteau bine. Solda bună, atrage elemente bune.

Unii dintre aceşti căpitani, au devenit comandanţi foarte vestiţi şi căutaţi.

Cel mai celebru dintre căpitani de condottieri a fost *Albe-*

www.dacoromanica.ro

rico de Balbiano, care pentru activitatea ce a desfăşurat în organizarea şi instruirea trupelor sale şi pentru victoriile ce a câştigat a fost numit *„restauratorul miliţiei în Italia“* şi învingatorul barbarilor[1])

Alberico de Balbiano da o nouă organizare condottierilor echipându-i şi armându-i uniform, instruindu-i şi disciplinându i, formând astfel din ei o miliţie cu caracter stabil, animată de un puternic spirit militar.

Aceste trupe bine organizate, disciplinate şi instruite, sunt capabile a participa la expediţii lungi şi departate, ceeace nu se putea obţine cu miliţiile feudale şi comunale. Ştiinţa rasboiului lua dar o noua înfaţişare.

Pentru a nu fi lipsiţi de trupe în momentul când aveau nevoe de ele, unii principi luară în solda lor încă din timp de pace pe cei mai vestiţi capitani de condottieri, cărora le da o solda mai mica decât cea de rasboiu, care se numea *soldo di aspeto* (solda de aşteptare). Este primul pas catre creierea armatei permanente.

Dintre companiile de aventurieri străini, cari au fost angajate de cat e diferite state din Italia, s'au remarcat în special acea a lui Almovari (spaniol) Cerruglio (german) a cavalerilor de Colomba (compusa din Germani şi Francezi), a cavalerilor de San Giorgio, la compania bianca a englezului Giovanni Aguto etc., etc.

Tactica italiană în secolele 14 şi 15

Istoria războaelor italiene din secolele 14-lea şi 15-lea, este istoria războaielor de condottieri.

Primul organizator şi instructor al acestor trupe, dupa cum am aratat anterior, a fost Alberico de Balbiano.

El fù acela care învaţă pe condottierii sai şcoala stratagemelor, a atacurilor brusate surprinderilor şi ambuscadelor.

Işi începu cariera militara în compania San Giorgio în anul 1378, dupa care intră în solda Ducelui de Milano, apoi a Veneţiei, a Florenţei, a Papei şi a Neapolului. In ultimii sai ani, trecu sub bandiera Franţei, apoi sub acea a Spaniei şi în fine sub acea a imperiului german. Muri la anul 1409.

Fu cel mai însemnat dintre toţi capitanii de condottieri, formând o şcoala şi creind o doctrină

Discipolii săi fură Jacopo dal Verme, Facino Cane, ferocele Ottohno Terso, care ajunse senior de Parma, Agnolo della Pergola, Erasmo Gattamelata de Narni, Bartolaneo Colleani şi Giacomo sau Musio Attendolo de Castignola (Romagna) numit şi Sforza.

Aceşti doi din urmă, mari rivali, fură profesori celebri de

---

1) Alberico de Balbiano, che fu perico acclamato vincitore dei barbari e restauratore della milizia in Italia.
(Storia militare de Carlo Corsi, maggior generale).

www.dacoromanica.ro

artă militară, dând naştere la 2 şcoli noui: *şcoala Braceschi* promptă în atac şi plină de cutezanţă şi impetuozitate în lupta, şi *şcoala Sforzeschi*, prudentă, întreprinzătoare şi perseverenta.

După moartea celor 2 mari profesori, şeful scolii Braceschi rămase Nicolae Picinino di Perugia iar a celeilalte Francesco Sforza fiul lui Attendolo Acesta din urma ajunse la cea mai mare bogaţie devenind în cele din urma duce de Milano.

Aceştia sunt cei 2 celebri profesori la şcoala arora se formează Ioan Huniade şi ale caror principii le-a aplicat în luptele ce a purtat contra Turcilor.

Voiu arata pe scurt luptele la cari probabil Huniade a luat parte, cât timp a fost în Italia.

La venirea lui Huniade în Italia, unde se angajează cu o unitate formata din români ardeleni în solda lui Filippo Maria de Visconti ducele Milanului, acesta se afla în luptă cu Veneţienii

Comanda armatelor milaneze, este încredinţata la începutul războiului Contelui Francesco Bussone de Caramagnola, un foarte valoros condottier, recrutat din banda lui Francesco Cane, elevul lui Alberico Barbiano.

Având în vedere succesele obţinute asupra Veneţienilor, Visconti numeşte pe Carmagnola guvernator al Genuei dar mai în urmă, acesta cade în disgraţia ducelui, care îl rechemă. Suparat Carmagnola trece în solda Veneţiei.

Republica Veneţiei avea în solda sa în afară de Carmagnola şi pe vestitul condottier Gianfrancesco Gonsaga senior de Mantua iar Visconti ducele Milanului avea la rândul sau floarea condottierilor de pe atunci timpuri, ca Pergola, Picinino, Torello şi tânărul Francesco Sforza

In lupta ce are loc în anul 1427 la Macladeo, Carmagnola comandantul trupelor Veneţiene cunoscând modul de luptă a şcolei braceschă, care prevala în armata milaneza, aţaţă pe adversari să-l atace.

Când se pronunţa atacul Carmagnola se retrage pas cu pas, atrăgând pe inamic împraştiat şi în dezordine, pe un teren acoperit cu tufişuri înapoia căruia aşezase cei mai aleşi luptatori. Aceştia la un semnal sar afara din ambuscada, surprind trupele milaneze, le atacă şi înfrâng. 1)

Furia preconizată de şcoala braccesca a fost funestră trupelor lui Visconti, dupa cum a fost şi românilor impacienţa lui Sempronius, în lupta dela Trebia, care i-a servit ca exemplu lui Carmagnola

Victoria dela Maclodeo ridică la cel mai înalt grad renumele acestui condottier.

---

1) A somiglianza di Annibale alla Trebbia, i Carmagnola conoscendo il modo di combattere dei bracceschi, che prevalevano nell'esercito milanese, invito il nemico ad assalirlo e retrocede do lo trasse spossato e disordinato sopra un terreno sparzo di cespugli dietro ai quali aveva appostato scelti guerrieri che balzarono ad un trato fuori di quegli agguati. (Istoria militare de Carlo Corsi).

www.dacoromanica.ro

Lupta sa continuă în anii următori.

In anul 1430 Nicolae Piccinino ramas credincios lui Visconti, bate pe ducele de Urbino şi pe Florentini pe Serchio, în 1431 bate pe Carmagnola, iar în 1432 bate la Castrocaro pe Veneţieni şi Florentini comandaţi de Francesco Sforza. In 1434 bate la Imola pe vestiţii condottieri Gattamelata şi Niccola da Tolentino.

In aceasta lupta, intreaga armata inamica cade prizoniera.

In 1437 Francesco Gonsagasenior de Mantua, care avea comanda generală a trupelor Veneţiene contra lui Filip ducele de Milan, trece de partea acestuia Gattamelata locotenentul său, luând comanda trupelor ramase credincioase republicei, ese subit din Mantua şi înainteaza spre Brescia. Piccinino îl urmareşte şi în acelaş timp Gonzaga ataca regiunea Veronei cu 4000 de calareţi.. Gattamelata neavând forţe suficiente pentru a duce campanie contra lui Piccinino să înapoiază pe Mincio spre a se pune în siguranţa pe teritoriul Veneţiei.

Piccinino plecând contra lui Gonzaga, acesta încearca din nou sa fr aca Mincio la Peschiera, dar nereuşind nu se descurajeaza ci se îndreapta prin Val Sabia, în ţinuturile dela Nordul lacului de Garda unde bate pe Trentini cari încercau a i se opune dupa care scoboara din nou în regiunea Veronei, se arunca asupra trupelor lui Gonzaga pe care le bate şi împraştie, pradând teritoriul inamic.

Fiind din nou atacat de Piccinino, se apara contra acestuia în munţii dintre Verona si Vicenza pe cari silit a i abandona, se retrage spre Padua, fara ca abilul sau adversar sa poata reuşi a'l atrage într'o luptă decisiva. Astfel salvează republica Veneţiana, dându i acestuia timpul necesar sa formeze o nouă armată.

In acest timp Sforza luptase cu o alta armată a lui Visconti contra Papei şi a Florenţei, care încheiasera alianţa cu Veneţia împotriva Milanului. El bate trupele aliate şi cucereşte mai multe ţinuturi papale, pe cari le opreşte însa pentru el.

Mai târziu Visconti se împacă cu Sforza, caruia îi da pe fiica sa în casătorie. Prin aceasta căsătorie dupa moartea lui Visconti, Sforza din condottier ajunge duce al Milanului.

In acest timp Piccinino continuă rasboiul contra Venecţienilor, ocupă Casalmaggiore şi cea mai mare parte din regiunea bergama, asediaza Brescia şi învinge pe Gattamelata chemat de Veneţieni în ajutorul acelei cetati.

In anul 1439 Liga contra Milanului angajază capitan general al forţelor sale pe Sforza (care i că nu devenise ginerile lui Visconti).

Acesta, adunându-şi armata pleacă din Ferara spre Adige. Piccinino având trupe interioare în număr, lasă o parte a armatei să continue asediul Brescici, iar cu cealalta ia poziţie aproape de Caldiero, pentru a împedeca pe Sforza să treacă Adigele.

Sforza prin diferite demonstraţii reuşeşte însă a'l trece.

Piccinino se retrage şi caută să apere valea lui Mincio.

www.dacoromanica.ro

Pentru a se asigura dinspre lacul de Garda, el distruge vasele veneţiene, pe care Gattamelata le transportase pe uscat, cu foarte mari oboseli.

Sforza lasă impedimentele la Verona şi se dirijează spre partea septemtrionala a lacului de Garda, cu intenţia de a scoborî prin Brescia în spatele lui Piccinino.

Când ajunge aproape de Riva, îşi vede drumul închis de cetăţuia de la Tienne, pe care o ase haza. Piccinino fiind avizat, ca un adevarat elev al şcoalei bracesce se îmbarca cu o mica trupa, traverseaza lacul, debarca la Riva şi ataca pe Sforza. Acesta având însa forţe mult superioare, iar Piccinino fiind atacat în spate în acelaş timo prin surprindere şi de un detaşament de brescani, mica lui armata este înfrânta, iar el singur abia se poate salva dând ordin sa'l lege într'un sac şi sa'l duca la Riva[1]).

Aici se reîmbarcă, aduna în graba trupele sale la Peschiera, surprinde Verona şi o cucereşte.

Sforza înştiinţat sa întoarce înapoi, retrece munţi acoperiţi cu zăpada, reapare în faţa Veronei şi goneşte pe Piccinino, care abia avusese timpul de a se instala.

Faptele de arme mai sus menţionate se petrec cu trei şi jumătate secole în cursul celebrei campanii purtate de Bonaparte pe aceleaş locuri şi cu o arta de acelaş gen.

Acestea sunt o parte din luptele la cari au participat Huniade în timpul cât a fost în solda lui Filipp Maria Visconti ducele Milanului.

Aici a învaţat arta de a dirija acţiunea trupelor din punct de vedere strategic şi a le manevra pe câmpul tactic, având ca profesori pe însuşi capii celor 2 şcoli, pe celebrii condottieri Piccinino şi Sforza.

Tactica de luptă a lui Ioan Huniade.

Campania din 1441. Dupa ce am văzut modul în care s'a format şi isvoarele dela cari s'a adapat, să examinam cari au fost procedeele tactice întrebuinţate de Ioan Huniade în diferitele lupte.

Prima lupta, condusa de însuşi Huniade, în calitate de comandant al cetaţei Belgradului, este aceea de la Csaszrahalom, dată contra paşei dela Semendria, Isak.

Secretul victoriei şi ideea tactica de care s'a călauzit Huniade în aceasta lupta le gasim redate în următorul text din Codex Diplomaticus:

„Insuşi voivodul Ioan, *cunoscând* pe inamic şi *intenţiile sale,*

---

1) Avvisatone il Piccinino, da vero bracesco s'imbarca con poche genti sul lago, sbarca a Riva ed assale.

Ma la Sforza lo sovverchia di numero e un drappello di brescani gli piomba improvviso alle spalle. Il suo piccolo esercito e votto, egli steso a steno s salva facendosi chiudere in un sacco e portare a Riva.

(Carlo Cesi).

www.dacoromanica.ro

„nu a neglijat nimic spre a-i *face față* Și-a adunat dar în grabă „garnizoana cetații și cu trupele dispuse în linie de bataie a eșit „din cetate spre a da lupta cu *inamicul în câmp deschis.*“ [1])

„Dadu un atac *cu mare impetuozitate, în care mai multe mii* „de Turci au cazut sub picioarele cailor. Spre a impresiona pe „inamic a început lupta cu mare sgomot. Din ambele părți au „căzut numeroși morți.

„Pașa Isak vazându se fortat sà aleagă între a învinge „pe Unguri sau a muri pe câmpul de lupta, pe data a întors „spatele și în goana nebună a calului s'a îndreptat catre ceta- „tea Semendria, deodata cu toți ai sai, cu cari se întrecea în fugă.[2])

Aceasta victorie o datorește *Huniade*;

1. *Cunoașterea tacticei de luptă a inamicului și a intențiilor sale.* Dupa metoda întrebuințata de Han bal ale caruia rasboaie am vazut ca erau mult ar alizate în acele timpuri și a caruia tactica era imitata, (lupta dela Macledo data de Carmagnola), Huniade cauta să studieze modul de a lupta al Turcilor și caracterul diferiților și begi, ce comandau trupele dela frontiera Dunarei. In acelaș imp printr'un serviciu bine organizat de spionaciu cau a să le afle forțele, planurile și intențiile. Ga.im chiar menționat fantul că Huniade (care învațase la curtea principilor Murteniei limba tur e is a) se travestește în comerciant, și intra în cetatea Semendriei, urde prin bani și diferite mijloace află exact data, când pașa Isak urma sa înceie un nou ataca asupra cetații B lgradului

Pus la curent cu proectele acestuia se înapoiaza la Belgrad, își aduna trupele și p eacă în întâmpinarea pașei pe care îl surprinde în plin marș.

2. *Impetuozității atacului* (cum impetu congressus).

El cunoș eà ț e Turci încetinei din firea lor, iavași-iavași, dupa cum îi arata chiar cuvântul de origină turcească ramas în limba noastra și cauta ca prin un atac bruscat sa'i deconcerteze, iar prin un sgomot mare (calmor exoritur ingers) sà'i zapaciasca rapindu-le astel libertatea de acțiune și împiedicându-i de a se pune în gardă.

Acțiunea este încoronată cu deplin succes însuși pașa Isak da semnalul fuge .

Tactica lui Huniade întrebuințata în aceasta ocazie este

---

1. Ipse Dominus Ioannem vayvoda *hostilem s iens cerat'um* ea que ad tantum hostem tractandum pertinebat componere non neglexit. Congregato enim promptimo armatorum praesidio ac ex i le aciebus ordinatis hostis se hostis in campo ostendit.

2. Fit igitur magno *cum impetu congressus*, utrinsque hostis et multis milles primitus sternutur ab equis; calmor exercitur ingens moribundi m instat certamen; numeri parte ab utraque cadunt interfecti. Isak ergo vaivoda, Ungaros aut vincere aut mori praeoptase videns, mox terga vertit et in veloci cursu castrum Zendrew simul cum suis, cui sperant fugam iniit vehementem. (Codex Diplomaticus).

www.dacoromanica.ro

identică cu aceea a lui Piccinino, şeful şcoalei bracescă, promptă, plina de îndrazneală şi impetuositate.

Chiar dela prima lupta la care Huniade participă în calitate de general comandant, se vede marea influenţa a şcoalei italiene asupra ideilor sale şi modului de conducere a trupelor pe câmpul tactic.

Campania din 1442. După cum am aratat anterior campania din 1442 coprinde 2 parţi:

a) Invazia begului Mezeth;

b) Invazia lui Sabach din numit şi Basseus.

In prima parte a campaniei din 1442, din cauza modului cum s'au desfăşurat evenimentele Huniade este forţat a schimba tactica de lupta ce urmase în campania din 1441. Cauza acestei schimbări este impusa de situaţia strategica Explicaţia ne o dă astfel scriitorul cel mai complect al acestor lupte, Bonfini .

„Când Ioan Huniade afla ca Mezeth beg general sever şi învă-„ţat în conducerea războiului a trecut prin surprindere Car-„paţii şi a invadat în Transilvania (care aparţinea coroanei ungare), devastând totul cu foc şi fier;[1]) el care nu nai cu puţine zile mai înainte venise în aceasta provincie, auzind de „invazia Turcilor, neputând opri forţele numeroase şi puter-„nice ale inamicului şi nici să'şi concentreze la timp armata pus „într'o situaţie atât de turbure, s'a refugiat în cetatea Alba Iulia, „unde se aflau trupele lui George Lepes.[2])

Atitudinea lui Huniade este impusa de împrejurari. Neputând ataca pe Turci, de oarece nu avea forţe suficiente şi ca atare nu putea hazarda o luptă în câmp deschis, se închide în puternica cetate Alba Iulia şi profita de poziţia centrală a acestei cetăţi şi de adapostul ce ea oferea, spre a'şi aduna în cea mai mare graba trupele răspândite din toate părţile Ardealului (magna celeritate congregavit). Când concentrarea este complect terminata, începe urmarirea inamicului.

In tot acest timp serviciul sau de informaţii şi organizaţia sa d spionaj, funcţiona în mod intens. In special serviciul de spionagiu i a adus foarte mari servicii cari sunt astfel descrise de Bonfiniu.

„Spionul trimis de Ioan Huniade, pe lânga Voivodul Tur-„cilor numit Meseth beg, stetea în mijlocul acestora şi asculta „tot ce diferiţii comandanţi discutau între ei asupra conducerei rasboiului [3]).

---

1. Tam duce Mezeth beg vocato, homine austero, resque bellicas dirigere docto per terram Transalpinam clandestina quadem eruptione alpibus transtis, regni Hungariae Transilvanas irruit in terras. . . ignis et ferri vim adhibendo omnia vastabat. . .

2 oannes Corvinus, qui pauc's ante diebus in Provinciam venerat, auditam Turcarum eruption Cum gravissimum validissimumque hostem, nec in libere, nec in tanta trepidatione cito cogere posset. . . ad A bam tandem Juliam confugit, ubi Georguim Lepes Episcopum etc. etc (Bonfiniu pag. 338).

3 tabat ad tunc speculator dominis Ioannis vayvoda Turcorum dicto Mezeth beg, adstantum in medio, ac omnia; quae inter ipsos de comittendo bello collata sunt, *audiebat*. (Bonfiniu pag. 338).

www.dacoromanica.ro

Se grabeşte a se înapoia apoi la Huniade caruia îi spune în secret.

„Mezeth beg te-a descris pe tine şi toate armele tale cum „şi propria-ţi persoană şi armura-ţi de aparare (cuirasa) şi coloarea „calului şi chiar în prezenţa mea a ales cele mai bune trupe p cari „dupa ce le-a adunat a promis o bogata recompensa aceluia care „va captura sau a nevoe se va grabi chiar sa te u ida" [1]).

Rezultatul aflarei la timp a acestei ştiri, dupa c m am arătat la locul sau, este ca Huniade schimbă calul hainele şi armura cu Kemeny, inducând astfel în eroare pe Turci. Când se angajase lupta, în timp ce elita trupelor turceşti ata à cu impetuozitate aripa unde se află Kemeny, Huniade combina un atac de flanc, cu o eşire a garnizoanei cetaţei Sibiu în spatele Turcilor. Aceştia sunt complect înfrânţi.

Victoria dela Sibiu se datoreşte dar în primul rând bunei organizări şi funcţionari a serviciului de spionaj din partea lui Huniade, apoi manevrei combinate a trupelor de rezerva cu ale garnizoanei Sibiu.

In aceasta luptă ca şi în cea dela Semendria din anul trecut gasim la Huniade pe lângă valoarea concepţiei şi perfecţiunea execuţiei.

A doua parte a campaniei din 1442. Este mult mai instructiva atât din punct de vedere strategic cât şi tactic.

„Sultanul Murad suparat de înfrângerea begului Mezeth „pregateşte o puternica armata compusă din cea mai aleasa in„fanterie acea a ienicerilor, din o numeroasa cavalerie, din „trupele ce avea în Europa, şi o parte din cele din Asia. Această „armată se ridica la 80.000 de oameni, iar comandant a numit „pe Basseu cel mai vestit general turcesc numit şi Sabachedin [2]).

Aducându-se la cunoştinţa lui Corvin nouile pregatiri ale Turcilor, a esta îşi adună la rândul sau toate trupele mai alese din Ardeal, circa trei legiuni *punându-şi însă toată speranţa în cavalcria cataphractă* [3]).

Planul de campanie a lui Sabachedin era ca mai înainte de a înainta în Transilvania sa se răzbune pe voevodul Mun-

---

1) Tu et omnia tuorum armorum, quibit proprïac personae, ubisque pro defensione, equique tui color Mezeth beg voivodae praecito et me praesente, roquist s imi milites in armis ceateris prestant ores delecti sunt, comm sum que est il is, et quam primum te circumvenient, et quam max me tua fest nent, ad interemtionem etc. etc. (Bonfiniu).

2) Amurathem ferunt... expeditionem ergo maximam .. parat, delectissimum e mil tibus peditatum. quem lanisasrorum appelan ci m numera e juitum mu titudine... et egiones quas in Europae provinciis hal ebat,... adji uintur his auxilia quae sociae Asihe... Ortogonta millium huuc exercitum fu sse... Cum Bhsseo quondam Turcarum clarissimo cui Sch abadin nomen erat.. (Bonfiniu).

3) Turcas nova milivi, Cărvino nnnciatur, i5se quoque in provinc'a de delectum habet, tnes circiter legirnes cogit, *in cataphracto spemsomnem ponit equitatu.*

www.dacoromanica.ro

teniei, care s'a desfacut de legăturile cu Poarta şi nu mai după aceea să invadeze în Ardeal.

Huniade care nadajduia să fie secondat de *Românii de peste Carpaţi, ordonă ca peste tot locul ei să se retragă şi nicăeri să nu se opue furiei păgâne,* daca nu au trupe suficiente la îndemâna. In caz de întâlnire *cu inamicul să-l atace cu toată puterea, fără a se teme de numărul sau pe puterrea lui.* cei cari sunt la şes să se teama mai mult *şi să se grăbească să fugă în tabăra sa* [1]).

Iata modul cum înţelege el sa se comporte armata munteană în faţa unui inamic superior, care a trecut Dunarea. Acest sistem a fost inaugurat de Mircea cel Batrân în 1394, când se retrage prin Curtea de Argeş la Campul Lung şi de a cea la Braşov şi a fost apoi urmat de toţi voevozii până la Mihai Viteazul.

Localitatea pe unde Sabachedin (dela Sachacho Aledin nume italian) a trecut Dunarea ni'l indica Thuroczi.

Ea este Kisnycapol (K s în limba maghiara înseamna mic [2]), Nicopolul Mic care era capul de pod pe stânga Dunarei a cetaţei Nicopol şi corespunde cu Turnul Magurele.

„Dupa trecerea Dunarei Basseu îşi muta tabara în Vala„chia Transalpina.

„Trupele lui se raspândesc peste tot în lung şi lat devas„tând şi cu foc şi fier satele şi conacele; răpesc averile şi vi„tele; barbaţilor ori unde îi întâlnesc le tae capul; femeile, copii „şi batrâni deopotriva îi ucid, neavând nici o milă de sex sau „etate.

„*Valachii în faţa acestei situaţii se refugiară în munţi înalţ* „iar o parte scapa cu fuga în ţinutri mai depărtate unde se „adapostesc în câteva cetaţi puternic întărite. Au cazut în mâi„nile inamicului numai aceia cari au neglijat a se feri [3]).

Istoricul grec Laonicus Chalcocondylas descrie un episod din aceasta campanie care nu'l mai găsim la alţi istorici. El arată că sultanul Amurath suparat de înfrângerea lui Meseth Beg, a pregatit o noua expediţie pe care a încredinţat-o eunucului Sabachedin, barbat foarte cunoscator în arta războiului.

---

1) Ioannes cântra Valachorum utromque provinciam bene sperare jubet, *mandat ut in tutiora se loca recipiant, profano furori n que ob tent si vires non n p etant; se hos'i forti animo o'ursurum esse recipit, neque robur neque numerum* reformidaturum. Si que *plus aequo tinent,* ad sua cas tro confugere, praecipit

2) Bassa.. cum gente setus castrum Kisnycapol Danubium naturum officio traiiciens... (Thuroczi).

3) Turci. Basseo in Transalpinam Valachiam qnae proprius occurebat, castra movent. Mox fines ingressi; geminis exercitibus sic longe lateque der cuncto excursant, ut armis et incendiis pagos et castella parum numita vastarent; res ac pecora rapuint, homines quoscunque ofendunt, plane trucidant, mulieres ac pueros, senesque pariter obtruncant; nulla in sexum aetatemque comiseratio habita. Valachi ad haec in montes alii se recipere, pars remotius fugam rapere, in munitissima nonnulli oppida concurrere; in manus hi tantum hositium incidere, qui se negligentius asservarunt.

www.dacoromanica.ro

Acesta a trecut Dunărea cu armata şi 4000 de ieniceri a început să prade ţara, oprind cu el numai puţine trupe.

„Iancu Huniade care urmarea prin munţi mişcările lui Sa„bachedin pe dată ce a înţeles ca tabara inamica este aproape „deşarta, a crezut ca ar putea îndeplini o fapta strălucită dacă „ar ataca prin surprindere Scoborând cu ai săi din munţi *cu „multă impetuositate a atacat tabăra lui Sabachedin, goală de „luptători.*

„Acesta neputând eşi din tabără ca sa dea lupta având „foarte puţine trupe, se decide a o apara. Nu a putut o însă „ţine, deoarece Huniade cu trupele sale a pătruns cu violenţa „în ea. A înclinat dar din toata inima la fuga[1])

In urma acestei înfrângeri Basseu aflând că Vlad Dracul care trecuse imediat după lupta dela Sibiu de partea lui Huniade, s'a retras în munţi, s'a temut să mai înainteze pe valea Oltului, care dela Turnul Magurele era drumul cel mai scurt spre centrul Ardealului. S'a îndreptat dar prin Craiova spre Severin de unde urcând Valea Cernei, cauta să invadeze Transilvania prin Porţile de Fier.

Huniade nepierzându-şi curajul, alearga cu 15.000 de oameni, înaintea trupelor turceşti cu hotărârea sa moară mai bine decât sa cedeze[2]), Pleacă din câmpia Sibiului şi prin Sebes Piscki se îndreaptă spre Haţeg.

Sabachedin aflând prin spionii săi de sosirea armatei lui Huniade, cum cunoştea abilitatea acestuia, cauta a acţiona cu prudenţă[3]).

Mai înainte de a ataca pe Voevod, cauta să vadă daca nu cumva, conform doctrinei turceşti l-ar putea înconjura. Trimete în acest scop sa se cerceteze prin ce locuri ar putea înainta cavaleria turceasca.

Când ajunge la 5000 de paşi, ia măsurile necesare în vederea luptei, cu intenţia de a învalui pe inamic.

Dispunerea tactică a trupelor de cele 2 părţi este următoarea:

Sabachedin Basseus a aşezat cavaleria susţinuta de trupe de infanterie la ceie 2 aripi, iar la centru ieniceri. Dipune o parte din trupe în rezervă, iar înaintea fiecarei aripi aşeaza soldaţi uşor armaţi (vexillationes) cari sa înceapă lupta şi să concure la înconjurarea inamicului.

---

1) *Iancus* ut conferit castra hostium poene esse deserta praeclarum facinus putabat, si accedens in opinatus castra opprimeret.

Descendus itaque cum suis ex monte impetu invadit Sabatinis exire castris, ut praeli potestatem faceret non poterat. Proinde ad castra defendenda convertitur, quae tamen rotinere requivit, qum violenter Iancus cum Panonibus irumperet. At fugam atque inclinat animo toto... etc.

(Laonicus Chalcocondylas).

2) Cum superatis Alpibus Transylvanis finibus appropinquasent nequqmquam animo censternatus, cum quindecim milibus tantam hominum Turcis occurvit, et ea quidem mente ut mori quam cedere malit.

3) Cautuis agendum censuit.

www.dacoromanica.ro

Huniade aşează la fiecare aripă câte 2 careuri de catafracţi calari, având în spate hippobaliste, înaintea catafracţilor aşeaza trupe de vexiliari, iar pe aripi cavalerie uşoara, care în caz de încercare a întoarcerei frontului din partea Turcilor să l prelungeasca. La centru a aşezat de asemenea 2 careuri de catafracţi călări iar între ele cohorte de luptatori greu armaţi, susţinute de arcaşi. Fiecare aripa a înconjurat o de jur împrejur cu un semicerc de care, ce le-a complectat cu tot felul de întărituri [1])

Când inamicul s'a apropiat la o distantă de 2 stadii a dat semnalul de lupta.

După ce am văzu dispozitivul de lupta să vedem cari sunt *concepţiile tactice* a celor 2 adversari în conducerea luptei.

„Huniade vazând mulţimea inamimului îşi dispune linia de „luptă în formaţia în unghiu (cap de parc) spre a putea mai u„şor împarţi trupele inamice şi a li se împotrivi apoi în formaţia „în foarfece [2]). Lupta începe din ambele parţi să lupte cu atâta „sgomot şi cu aşa turbare, încât nu s'a auzit vre-odata ceva ma „oribil.

„Valurile manevrierei cavalerii turceşti cu sabiile încovoi„ate (falcatis ensibus) navalesc asupra creştinilor.

„Sunt apucaţi însa între foarfecile careurilor catafracţilor „pe cari nu le pot sfarâma". La centrul liniei se începe o crâncenă lupta între cohortele ienicerilor şi solida cavalerie catafracta a lui Huniade.

Careul catafracţilor, ce era dispus la centrul liniei, este încânjurat de mai multe unitaţi din trupele uşcare (vexillari) turceşti, în timp ce veteranii ieniceri atacă cu cea mai mare impetuozitate. taind glesnele cailor cu sabiile lor încovoiate.

Dintre ieniceri fura aşa de mulţi ucişi în lupta contra catafracţilor încât sângele curgea în valuri [3]).

Rezultatul luptei este defavorabil ienicerilor, a căror linie este taiată în doua.

In timp ce la centru lupta este defavorabila Turcilor, Huniade arunca carele de lupta (hipobalistele) asupra dreptei turceşti.

Taierea liniei inamice în două, înfrângerea ienicerilor de către cavaleria catafracta şi zdrobirea dreptei turceşti, decide lupta în favoarea lui Huniade

Basseus, dimpreună cu o parte a cehorteler de ieniceri, cari reuşiseră a se aduna, o iau la fugă. Tabăra turcească a fost cucerita, iar cei ce au mai rămas în viaţa, au scapat cu fuga odata cu comandantul [4]).

1) Utrumque etiam cornu longo carrorum ambitu circumvallasse, quos omni munitionis genere plane complaverat.

2) Corvinus prospecta hostium multitudine, primam aciem in *cuneum redigit*, quo facilius hostes dividat; contra illd *forfices obtendunt*, (Bonfiniu pag. 347).

3) ut cruoris rivos ageret.

4) Basseus, desperantis rebus, una cum quibusdam praetorianis cehortibus quibus se stipaverat se in fugam convertit. Turca castris exutus, quicunque superstnt fupae pernicitate, cum Duce tunc evasit (Bonfiniu).

www.dacoromanica.ro

Compania din 1443. Partea 2-a a companiei din 1442, poate servi ca model de studiu, atât din punct de vedere strategic, cât şi tactic pentru operaţiile defensive în munţi.

Campania din 1443, prezintă în schimb preţioase învăţăminte din punct de vedere al operaţiilor ofensive.

Aproape toate marile principii ale rasboiului ofensiv, ca: surprinderea strategica, marşuri repezi obţinute prin eşalonarea staţionarii trupelor în adâncime, reunirea de forţe superioare pe un punct slab al inamicului, manevra pe linii interioare etc.; le gasim aplicate de catre Huniade în această campanie.

Deşi armatele turceşti suferisera două grave înfrângeri în campania din 1442, totuşi aceste victorii ale lui Huniade nu au putut forţă pe turci sa se declare învinşi şi sa ceară pace.

Huniade, care cunoşteă marile principii ale rasboiului şi aveă experienţă lui, ştiă prea bine că o victorie completa nu se poate obţine decât adoptând ofensiva strategica, înaintând în interiorul Turciei, spre a atacă armata inamică şi a o sdrobi.

Stimulând atât pe magnaţii unguri, cât şi pe nobilii poloni, Vladislav fiind regele ambelor ţări, şi aliindu-se şi cu depostul Serbiei, George Brancovici, el reuşeşte să adune cea mai numeroasa, armata ce a comandat vre-odata.

Armata odata adunată el caută sa utilizeze toţi factorii ce i-ar puteă veni în favorul său, astfel:

Incepe campania în timpul când grosul trupelor sultanului se gaseau în Caramania, sperând să bata trupele din Europa mai înainte ca cele din Asia sa le poata veni în ajutor.

Face razboiul iarna, când majoritatea trupelor din Asia nu puteau luptă, fiind provenite din regiunile calde, când camilele nu puteau fi utilizate neputând merge pe ghiaţa şi nici nu puteau fi potcovite şi când Turcii nu puteau dispune de furaj suficient pentru numeroasa lor cavalerie.

Cum trupele din Europa erau raspândite în tot lungul Dunarei, în Macedonia şi în Bulgaria, căuta sa le bata în parte, mai înainte de a se puteă reuni. Pe cele de pe Dunare căută să le surprinda. Ia apoi ca prim obiectiv teritorial oraşul Niş, nodul principal de comunicaţie, spre care converg drumurile din Valea Timocului, Mariţei şi Vardarului.

Pentru a puteă cuceri acest oraş, mai înainte ca trupele lui Casim belebergul Rumeliei, cari se aflau în regiunea Sofia-Filipopol, sa se poată reuni cu ale paşei Turachan, cari erau în Macedonia, era nevoe ca înaintarea sa să se facă cu cea mai mare iuţeală.

El obţine aceasta, aplicând în cursul marşului principiu *staţionărei trupelor în adâncime.*

Aceasta rezultă din descrierea marşului, exprimată în următorii termeni de catre Bonfiniu:

„Regele Vladislav pleacă din Buda, trecù Dunărea la Cubin „şi se îndrepta spre Sofia, care este la o distanţă de 10 zile de „Dunăre.

„Depotul Serbiei, îşi uneşte pe Dunare trupele sale cu ale

www.dacoromanica.ro

„regelui. După aceasta, cele 3 armate se pun în marş. Corvin şi „Despostul precedându-l cu cele 2 armate ale lor, iar regele însuşi „urmându-i la o zi de marş [1]).

Găsim apoi aplicat *principiul avangardei strategtce*, care cuprinde aproape o treime din totalul forţelor.

„Huniade cu o avangardă compusă din 12.000 oameni, îna„intează repede spre Niş, pe care îl ocupă, împedecând prin „aceasta reunirea trupelor ce veneau din Macedonia cu cele din Bulgaria [2]).

Misiunea acestei avangarde, este de-a pune stăpânire pe punctele strategice importante şi ale ţine până la sosirea grosului, care din diferite cauze nu o poate urmà imediat.

Foarte bine concepută şi tot aşa de bine executată este *manevra pe linii interioare*, cu această avangarda, dupa ocuparea Nişului.

Paşa Isak, care comanda trupele concentrate la Pirot, văzând situaţia gravă ce rezulta din interpunerea lui Huniade între trupele sale şi ale paşei Turachan, ce veneau din Macedonia, combină cu acesta, un atac concentric asupra Nişului

Huniade simţind pericoluf şi ne având forţe suficiente spre a se puteà măsurà cu cei 2 adversari deodată, cauta mai întâiu a'i împedecà să se unească şi apoi a'i bate în parte.

După cum era combinat marşul, celor 2 coloane turceşti, ele urmau să sosească aproape în acelaş timp în faţa Nişului. Trebueà dar neapărat să producă o întârziere în timp şi spaţiu uneia dintre ele.

In acest scop să îndreaptă asupra inamicului, care era cel mai apropiat şi mai periculos, asupra paşei Isak. Cum trupele paşei Isak înaintau pe 2 coloane, una pe dreapta alta pe stângă Nişavei şi cum cele 2 coloane nu erau la aceiaşi înălţime, ataca în cursul nopţei de 31 Octombrie spre 1 Noembrie, la Malcea, coloana cea mai înaintată condusă de însuşi paşa, o bate şi o aruncă în defileul Cunoviţa. Trece apoi pe stânga Nişavei şi ocupă o poziţie avantagioasă, de care lovindu-se în cursul zilei de 1 Noembrie cealaltă coloana turcească şi aceasta este la rândul său înfrântă. Dupăce învinge trupele paşei Isak, se îndreaptă asupra coloanei Paşei Turachan, pe care o bate de asemenea.

Dlugoss, care se ocupă mai pe larg de campaniile din 1443 şi 1444, de oarece ele au fost conduse de Vladislav, (care după cum am arătat anterior, era în acelaş timp şi rege al Poloniei) şi pentrucà la ambele campanii au participat un număr însemnat de nobili şi trupe poloneze, descrie astfel atacul coloanei comandată de Paşa Isak:

„Regele Vladislav, fiind înştiinţat de către serviciul de ex„plorare despre prezenţa armatei turceşti într'un anumit loc, şi

---

1. Despotes ad Danubium sua cum Regis castra conjunxit Dic l nt alii, Regem cum ternis iter castris feciose. Corvinum et *Despocem cum doubus expercitibus praecessisse, ipsun unius die titinere successisse.* (Bonfiniu pap. 380)

2. Idem Bonfiniu.

www.dacoromanica.ro

„întrucât armata regelui cu toată bărbăţia acestuia nu putea cu „uşurinţă ajunge acolo din cauza naturei locurilor, a trimis că- „teva mii de luptători sub conducerea lui Ioan de Huniade, spre „*a'i ataca în timpul nopţei.*

„1200 de călăreţi uşor armaţi (explorationibus) au urmat „drumul ce duce direct la armata turcească, inaintând tot pe „ascuns. Intre timp trupele comandate de Huniade, mergând „continuu pe alt drum, i a atacat fără veste în m mentul când „nici unul dintre turci nu bănuia un asemenea atac.

„Turcii ingroziţi, atraşi mai mult de gândul retragerei decât „de dorinţa victoriei, au luat-o la fugă [1])

Din cele arătate de Dlugoss rezulta că coloana paşei Isak a fost atacată în timpul nopţei. Numai astfel se explică cum coloana din stânga Nişavei, care era numai la câţiva kilometri, nu i-a putut veni în ajutor.

Proectul lui Huniaee a fost să dea lupta noaptea, pentru ca cele 2 coloane să nu să poată ajuta reciproc.

Atacul s'a dat cu puţine forţe de front şi cu grosul de flanc. De sigur că s'a atacat flancul stâng al coloanei ce urma drumul de pe malul drept al Nişavei (drum ce este la oarecare depărtare de râu) cu intenţia de a se interpune dela început între cele 2 coloane.

Aceste manevre pe linii interioare, seamănă foarte mult cu acelea executate de Bonaparte în 1796 în Italia şi cu ale Generalului Bem în 1848 în Ardeal.

O singură scădere de concepţie li s'ar putea reproşa şi anume, după ce Huniade a bătut coloanele din valea Nişavei şi s'a îndreptat asupra paşei Turachan, nu a lăsat un detaşament în faţa lor, ca să le supravegheze mişcările şi să le oprească în cazul când ele ar relua înaintarea, sau cel puţin să le întârzie, luptând în retragere. spre a procura astfel timpul necesar lui Huniade pentru a înfrânge coloana din valea Moravei.

Din această cauză, în timp ce acesta lupta cu trupele lui Turachan, cele 2 coloane ale paşei Isak, întărite cu noui forţe aduse de paşa Casim belerbegul Rumeliei, debuşează din valea Nişavei şi ajung în câmpia dela Belesinacz închizându l în defileul Moravei.

E just că Huniade nu era comandantul care să se piardă în faţa pericolului şi că el ia prompt hotărârea de a ataca pe turci şi a'şi deschide drumul. E just de asemenea că lupta este încoronată cu succes, graţie energiei şi capacităţei sale, cum şi

1) Quo cognito illico aliquot pugnatorum millia nocte ad dimicandum cum illis, praeficiens Ioannem de Huniad in Capitaneum transmittit. Ducentibus autem exploratoribus recto itinere pervenitur ad Turcorum exercitum taliter latitantem et continuo exercitus Regius turcos nihilominus quam invasionem hostilem suspicatos ex improviso invadit pugnam conserit et trepidantos turcos magis de fuga quam triumpho solicitatos prosternit...
(Dlugoss. Historiae Poloniae Vol. I pag. 776).

www.dacoromanica.ro

calităţei trupelor ce avea sub ordine, dar nu e mai puţin just însă că trupele sale au trecut printr'o criza destul de gravă care ar fi putut-o evita, daca s'ar fi lăsat un detaşament care să supravegheze pe paşa Isak şi să-i închidă eşirea din defileul Nişavei.

O altă manevră nu mai puţin demnă de admirat, este retragerea strategică a armatei ungare din platcul Sofiei către Niş, urmată de lupta dela Cunoviţa.

Nu există în toată istoria campaniilor, o manevră mai asemănătoare cu aceea a lui Napoleon, din a 2-a parte a campaniei din 1805, şi nu există de asemenea o mai mare apropiere de concepţie şi execuţie ca între lupta dela Austrelitz şi acea dela Cunoviţa,

Se poate numai cu drept cuvânt genială ideea lui Huniade ca din moment ce nu a putut reuşi să scoată pe Turci din puternicele poziţii dela Zlatiţa, Topolniţa şi Ichtiman, să caută să-i manevreze de aşa manieră, încât să isbutească să-i scoată din aceste poziţii şi să-i atragă pe un teren cunoscut, studiat şi preparat mai dinainte unde toate avantajele să fie de partea sa.

Câtă asemănare între concepţia lui Napoleon din ziua de 28 Noembrie 1805, când lăsă cu bună ştiinţă brigada sa de cavalerie să iie surprinsă în Vichau de către Bagration, spre a mări încrederea Ruşilăr şi a'i atrage astfel să angajeze lupta şi între acea a lui Huniade din Ianuarie 1444, câne ordonă arier-gardei comandată de Despotul Brancovici să primească lupta înapoia pârâului Mocra şi după o scurtă rezistenţă să bată în retragere, lăsând inamicului impresia că a fost victorios, intrigându-l să se avânte în urmărire şi atrăgându-l pe poziţia de luptă mai dinainte studiată.

Victoria dela Cunoviţa este tot atât de desăvârşită ca şi cea dela Austrelitz.

Armata turcească este complectamente înfrântă, iar sultanul pentru prima oară dela apariţia Turcilor în Europa este nevoit să se declare învins şi sa ceară pace,

Campania din 1444. Campania din 1444, este executată contra intenţiilor şi voinţei lui Huniade, care cunoaştea discordiile dintre magnaţi, slăbiciunea armatei ungare, puţinul preţ ce se putea pune pe promisiunile de ajutor ale diferitelor state vecine şi îşi da bine seama că după două campanii succesive, poporul era sătul de războiu.

Petrus de Reva arată clar aceasta în următorii termeni:

„Huniade prezentându-se înaintea regelui, îi arată cu mul„tă insistenţă, că în situaţia în care se află ţara cea mai bună „linie de conduită era de a sta cu trupele în defensivă strate„gică. Părerea sa era de a nu se ino: ofensiva contra inamicu„lui[1]). Trebue a ne menţine situaţia favorabilă pe care ne-a da-

1) Huniade cum diligenter, monet, ut eo loci cum suis multibus consisteret, nec eos contra hostem progredi pateretur.

www.dacoromanica.ro

„t o norocul şi a pastra intactă armata, spre a o avea ca gagiu „(receptaculum) al siguranţei Statului.

„Dacă atacam pe inamic şi trupele din Asia cu cari se „află şi Sultanul reuşesc a se înapoia în Europa, atunci ne aş-teapta o soartă amară[1]).

Tot Petrus de Reva, arată că pe regele Vladislav l-au impins la războiu contra Turcilor, acei cari invidiau faima virtuţilor lui Huniade[2]).

Campania din 1444, care a avut atât de grave consecinţe pentru Ungaria, nu a fost dar opera lui Huniade. Din contra el s'a opus cu insistenţă reînceperei războiului.

Principiile tactice aplicate de Huniade în această campanie, să evidenţiază în 3 ocazii deosebite şi anume:

a) La trecerea Dunărei;

b) In consiliul de răsboiu, ce s'a ţinut înaintea luptei de la Varna;

c) In cursul acestei lupte.

La trecerea Dunărei, el lasă la Orşova toate impedimentele, cari i-ar putea îngreuna marşul. cum şi toală artileria grea.

Prin această măsură arată *preferinţa ce avea pentru o armată cât mai manevrieră,* mai mobilă şi cu o mai mare libertate şi independenţă în mişcări.

La Varna în consiliul de războiu ce s'a ţinut la aflarea ştirei de sosirea Turcilor, cardinalul Julian susţinea că cea mabună soluţie era să nu se încerce nici o operaţie în câmp deschis, până la sosirea flotei amice, care după credinţa sa era aproape (deşi nu se avea nici o ştire despre ea), ci să se întărească tabăra cu cară şi să dispună maşinile şi aruncătoarele de săgeţi în jurul ei, ca prin vuetul lor ascuţit să înspăimânte şi oprească atacul, în caz când s'ar încerca escaladarea taberei[3]).

Părerea lui Huniade este redată în următorii termeni de Callimachus:

„Salvarea, stă in a profita de timp şi a acţiona cu iuţeală. „Operând cu îndrăzneală să înspăimânţă inamicul, nu întărindu-te[4]).

Bonfiniu, la rândul său arată că Huniade la propunerile lui Julian a răspuns astfel: „A te închide în tabără, a te încon-„jura cu valuri, şanţuri şi cară, este o soluţie ce nu poate duce „la alt rezultat decât a băga consternarea şi frica în inima lup-„tătorilor şi a'i face extrem de septici. Dacă ne-am apucat să „facem acest războiu, să ştiţi că *inamicul care a trecut Balcanii, „nu se alungă şi nici înfrânge, decât prin virtute, cutezanţă şi*

---

1) Dum fortuna benigna est aggressurm.

2) Pulcherimo virtutis Huniadanae spectacolo ad invidiam rapti animi eorum...

3) Julianus muniri castra intra curus p'acebat, dispositis circum machinis, tormentisque, quorum acer fragor tererret, aut impetus arceret hostem, se munitionibus insultare voluisset. (Philippi Calimachi Liber V.)

4) In celeritate transigendae rei salutem consistere, agendo, audendoque, in genus hostium terreri, non artibus.

www.dacoromanica.ro

„*iuțeală*. Dacă vă închideți în tabără și nu duceți trupele la „luptă, în scurt timp ele vor peri de cea mai groaznica foamete. „Mai înainte de a câștiga victoria, nu este permis a merge nici „înainte nici înapoi. Să avem dar curaj și cu maximum de sfor„țări să ne angajem în luptă cu inamicul[1]).

Conduita lui Huniade în lupta dela Varna, este acea a adevăratului comandant, oprindu-și la dispoziția sa directă, manevriera cavalerie muntenească[2]) cum și toată rezerva generală, el nu-și alege nici un loc definit, ci stă gata să alerge acolo unde s'ar simți nevoe de a da ajutor

In cursul luptei îl vedem peste tot, unde pericolul este mai iminent.

Când cavaleria asiatică reușește să respingă aripa dreaptă a trupelor ungare, Huniade cu rezerva sare în ajutor, iar când pașa Turachan bate stânga ungară, alergând cu cavaleria muntеană restabilește lupta.

Activitatea lui Huniade în această luptă este astfel descrisă de către Calimachus: „Huniade urmărea modul cum să desfășoară soarta luptei, fiind prezent ori unde era o ameninți„tare și sărind în ajutor peste tot unde se simțea nevoia de a acționa.[3])

Deși această luptă a fost angajată în condiții foarte grele, după cum am arătat anterior, după modul cum ea a decurs la început, erau speranțe să fie câștigată. A fost pierdută numai din cauza nobilimei poloneze și a magnaților unguri, cari temându-se ca gloria victoriei să nu revină în întregime lui Huniade, îndeamnă pe tânărul rege Vladislav să atace centrul turcesc, care era format din trupele de elită ale inicerilor.

Cauza înfrângerei o descrie astfel Bonfiniu:

„Regele nostru cu o parte a cavaleriei, înaintând prea mult „a ajuns la cohortele pretoriene numite ieniceri, cari sunt cei mai „aleși luptători dintre infanteriști, destinați în special pentru paza „persoanei Sultanului. Aici schimbându se soarta lucrurilor a avut „loc un mare masacru, în care regele rămânând descoperit a „fost ucis în lupte[4]).

Acest gest necumpănit al regelui, care îl costă viața, este cauza înfrângerei armatei creștine.

Bonfiniu arata aceasta în următorii termeni: Mutata „Christiancrum fortuna, cum toto jam die dimicatum esset, „lassitudine correpti, misere trucidantur. (In această zi s'a schimbat soarta

---

1. Sine victoria neque regredi, neque quaquam progredi liceret, forti tandem, ac extremis viribus cum hoste confligendum (Bonfiniu pag. 362).

2. Corvinus denique cum *expeditissimo Valahorum equitatu* nulum sibi locum definit, sed in comune omnium subsidium disponit, ut ubicumque socios laborare senserit, presto adsit.

3. Huniadanum in diversum fortuna suroum abstulerat. Namque undique intentes et laborantibus, ubique propre accurens. (Philippi Calimahi).

4. Rex noster cum nonullis equitibus ultra progressus ad praetorianas cohortes pervenit quos Ianisaros appellant.. ibi nutantibus utrinque rebus et patrata magna caede, Regem comperit etc. etc.

www.dacoromanica.ro

chreştinilor, armata ungară a fost cu totul zdrobită, parte fiind făcuta prizonieră, iar parte ucisă într'un mod nenorocit.

Campania din 1448 deşi pierdută de către Huniade este totuşi una din cele mai bogate din punct de vedere al învăţămintelor strategice şi tactice.

Huniade începe campania, contând pe ajutorul principilor Munteniei, Albaniei şi Serbiei. Cu ajutoarele acestora el speră să aibă forţe cât mai apropiate de cele turceşti.

Zona de adunare şi linia de operaţie sunt în funcţie de aceste alianţe.

Se adună în Banat, după care ia linia de operaţie pe valea Cernei, spre a se uni mai întâi cu principele Munteniei, ce nu putea să'şi lase ţara descoperită şi să vină cu armata în câmpia Tisei sau a Moravei. După unirea cu armata muntenească, trece Dunarea în primele zile ale lunei Septembrie la Severin [1]). spre a face joncţiune şi cu armata sârba şi a ataca astfel pe Turci cu forţele unite.

Trupele cu cari pleacă el din Banat sunt în număr de 22.000 oameni [2]). Dan Voivodul Munteniei aduce cu el 8000 de soldaţi. Cu trupele luţ Brancovici. sperà ca armata sa să depăşească efectivul de 40.000 oameni, iar cu ale lui Skanderbeg, credea să atingă 50—00.000 de soldaţi, cifră destul de importanta spre a putea lupta în bune condiţii cu Turcii.

Când a pus piciorul pe malul drept al Dunărei, Despotul Brancovici, care'l rugase continuu pe Huniade sa facă această expediţie, dar care prin tratative clendestine cu Turcii îşi asigurase acum domnia Serbiei, îl trădează, trimiţându-i răspuns că nesperând nimic bun din acest războiu, nu s'a îngrijit nici de bani, nici de oameni.

In faţa acestei schimbări, Corvin îşi dă seama ca nu mai poate înainta spre Bulgaria prin Serbia, (aceasta fiind o regiune duşmana) şi că trebue să schimbe linia de operaţie.

„Înţelegând că are de dus un greu războiu, luă o hotărâre „eroică Trimise în graba scrisori prea vestitului Skanderbeg „principele Albaniei (cu care puţin mai înainte încheiase o ali„anţă contra Turcilor) ca să se grabească sa-i vina în ajutor, „deoarece el deja s'a apropiat de inamic" [3]).

Odată cu trimiterea curierului, Huniade să îndreaptă cu întreaga sa armată prin Valea Topliţei către câmpul Mierlei cu intenţia de a se uni cu Skanderbeg.

„Pe dată ce Corvin ş'a pus în mişcare, Despotul Branco-

---

2. Primum autem circa mensem supra castrum Zewerini Danubium transit (Thuroczi P. IV. Capit XLVIII).

3. Cum duobus et viginti millibus nominum ex Ungara castra movit (Bonfinius pag. 368).

1. Corvinus autem gravissimo bello intentus, iter provirili sua prosperare, creberrimis Sandarobechum Albanensium Principem literis vexare (quo cum adversus Turcam paulo ante foedus percussevat) ut approperaret, quando jam ipse hostius appropinquabat.

www.dacoromanica.ro

„covici împins de perfidia sa amăgitoare, a trimis soli sa înştiin-„ţeze pe sultanul Murat de sosirea armatelor ungare.

„Ii comunica de asemenea ca, Corvin a trecut cu forţe „nu prea numeroase, aşa că nu este cazul a se teme de el[1]) Il „sfătueşte de a nu se opune mişcării inamiculu. ci a'i da voe „sa înainteze, spre a'i putea cadea în spate şi a'i închide drumul".

Procedând astfel, Huniade nu va mai avea pe unde să se mai înapoeze.

In afară de aceste informaţii şi sfaturi, Brancovici ţinea zilnic la curent pe sultan de mişcările lui Huniade şi de itinerarul ce el urma:

„Sultanul Murat a ascultat sfatul despotului, nu a îm-„piedecat pe Corvin sa-i invadeze teritoriul, ci din contra i a „permis să înainteze, iar el l'a urmat la 2—3 zile de marş pe „acelaş drum, pe care apoi i'l a închis spre a nu se mai putea „întoarce, cu piciorul înapoi[2]).

S'a hotărât să'l atace pe Huniade numai dupa ce va ajunge în câmpia Mierlei, spre a putea pune toate trupele sale în linie.

Măreţul proect a lui Huniade de a se reuni cu Skanderbeg, este astfel dejucat prin spionajul şi trădarea lui Brancovici.

Apariţia armatei turceşti în spatele lui Huniade, înseamnă pierderea liniei de comunicaţii şi cu ea a libertaţei de acţiune.

Acesta se găsea astfel într'o situaţie identică cu a Generalui Mellas în 1800, sau cu a Generalului Mak în 1805

In faţa unei situaţii asemanătoare generalul, Mak în 1805 depune armele. Să vedem ce face Huniade?

Cu acel spirit de deciziune şi promptitudine, care formeaza caracteristica marilor comandanţi, el ia imediat dispoziţiuni de lupta.

Prima lui măsură este de a'şi *asigara avantajul terenului.* Cum el sa oprise pentru a staţiona în valea Sitnitza în ulina câmpie, da ordin ca armata sa execute o mişcare de retragere în direcţia Sud-Est şi să pună stăpânire pe platoul Plementina, care domina câpia Mierlei.

Comandamentul turc la rândul său, dându şi seama de importanţa tactică a acestui platou, dă ordin avangardei să împiedice pe Huniede de al ocupa.

Din dorinţa simultanee a celor 2 beligeranţi de a ocupa platoul Plemetina, ia naştere lupta din ziua de 17 Octombrie, dintre cavaleria uşoară a lui Huniade şi avangarda turcească. Lupta se termină prin înfrângerea Tnrcilor

In dimineaţa zilei de 18 Octombrie cele 2 armate iau dispoziţii în vederea luptei.

---

1. Item edocuit Corvinum cum modicis illa copiis trajecisse, nil nissi timere oportere.

2. Praeterea hosti haud quamquam ocurrendum, sed permitendu ultra progredi, mot a tergo iter obstruendum; quod si fecerevit, illum nunquam inde rediturum asseverabat.

www.dacoromanica.ro

Trupele ungare se dispun pe 2 linii. Huniade cu garda regală şi trupele mai alese, formează rezerve înapoia centrului.

Marele *principiu al eşalonării trupelor în adâncime*, pe care scriitorii militari mai noi, susţin ca la preconizat pentru, întâia oara cavalerul de Folard în comentariile sale asupra istoriei lui Polybe (apăruta la Amsterdam în 1729), şi ca a fost pus în aplicare de abia în timpul revoluţiei franceze, îl gasim dar aplicat cu mult mai înainte, de către Huniade.

Deasemenea el ia masura înţeleaptă de a *pastra în rezervă cele mai bune trupe* (vechea garda la Napoleon). Tot el aplică pentru întâia oară dupa căderea Romei, *principiul de a'şi întări tabăra* spre a forma din ea un reduit, în care sa se poată retrage trupele în caz de înfrângere.

Metoda de a întari tabăra, este aplicată prima data de catre Romani. In fiecare seara când armatele romane sa opreau spre a staţiona, ele îşi întăreau tabăra înconjurand-o cu un şanţ patrat şi palisade. Când ei staţionau mai multe zile în acelaş loc lucrarile de întărire progresau întruatâta ca tabara devenea un fel de cetate inexpugnabilă.

Puterea de rezistenţă a unei asemea tabere era aşa de formidabila, încât Cesar luptând cu Afranius pe Segre, întrebuinţeaza cele mai ingenioase combinaţiuni, nu pentru a'l ataca în tabara sa, fiind convins că aceasta nu se poate cuceri, ci pentru al atrage în câmp deschis. Cum Afranius nu'şi părăseşte tabara, Cesar nu poate să'l învingă decât taindu i subsistenţele şi înfometându-l.

Deasemenea în Egipt la Djrachium în lupta cu Pompei Cesar că isbeşte din nou de inexpugnabilitatea taberei romane.

Huniade este cel dintâiu general, care după caderea Romei caută a pune în practică principiul fortificării taberei. El formează un careu din căruţele sale pe cari le leaga între ele, după metoda întrebuinţată de Atila în lupta dela Catalun. Pentru a'i de mai multă putere de rezistenţă aşează în interiorul ei şi câteva piese de artilerie.

In dimineaţa zilei de 18 Octombrie, Huniade ca adevărat elev al şcoalei bracesce şi discipol al lui Piccinino, începe el lupta, atacând cu mulfă înveşunare şi impetuositate trupele turceşti. Prin luarea iniţiativei atacului, el *caută să aibă libertatea de acţiune de partea sa.*

In cursul luptei Huniade slăbinduşi centrul dispozitivului său, spre a întări aripile, Sultanul Murad atacă puţinele trupe ramase reuşind a'l străpunge.

Dacă în acest moment Huniade nu ar fi avut în spatele armatei tabăra fortificata, din interiorul căreaia rezervele sale să primească pe Turci cu un foc de artilerie bine nutrit şi să le oprească avântul, dând timp celorlalte trupe să se refacă şi treacă la contra atac, bătălia ar fi fost pierdută încă din ziua de 18 Octombrie. Graţie însă acestei măsuri, echilibrul care fusese pentru un moment rupt, se poate restabili.

www.dacoromanica.ro

Este *de remarcat de asemenea modul în care Huniade exercită comandamentul* în tot cursul zilei de 11 Octombrie.

Cu trupele de rezervă el aleargă, când la o aripă, când la alta şi restabileşte lupta peste tot unde linia ungară începea să şovaiască sau să cedeze[1])

Văzând marea superrioritate numerică a Turcilor şi dificultatea de a'i învinge, Huniade se hotărăşte în seara zilei de 18 Octombrie *să încerce obţinerea victoriei printr'un atac de noapte.*

El spera sa surprinda pe inamic, Vigilenţa ienicerilor, face ca atacul sa eşueze.

Pentru ziua de 19 Octobrie, planul de luptă al lui Huniade era de a ataca şi a respinge cele 2 aripi ale trupelor adverse, după care trupele sale din aripi să se rabată asupra ienicerilor înjnconjurându-i. In acelaş moment cu infanteria, cavaeria şi majoritatea artileriei, ce avea sub ordinele sale directe, el urma să atace pe leniceri de front, căutând să-i zdrobească complect.

Lupta se desfaşoară conform acestui proect şi era să fie câştigată, daca nu se producea prin surprindere atacul de flanc al paşei Turakan.

Acest atac producându-se în momentul când toate forţele lui Huniade erau angajate contra ienicerilor, nu i se poate face faţa la timp, din care cauza lupta este pierdută.

Adevărata cauză a pierderei luptei de pe câmpul Mierlei nu trebue deci cautată în inferioritatea combinaţiilor lui Huniade cari au fost mai profunde şi mai înţelepte ca oricând, ci în inferioritatea sa numerică

Huniade şi-a dat bine seama de această inferioritate şi pentru acest motiv s'a îndreptat spre Albania, spre a'şi spori forţele cu ale lui Skanderbeg.

Dacă acest proect nu a reuşit, cauza este numai politica de duplicitate al lui Brancovici.

Norocul nu l-a favorizat pe Huniade în această luptă, după cum o recunoaşte însaşi diploma No. LXII al lui Ladislau Posthumul care sună astfel :

„Fortuna sua parte novercata fuerit, et plures egregii „militer occuberint, dupplum tamen damni semper repudit hos„tibus" (Norocul de data aceasta i'a fost vitreg căci deşi a ucis „mulţi oameni din cele mai alese trupe ale inamicului, totuşi a „avut din partea acestuia pierderi îndoit de mari).

O altă neşansa a fost caderea în luptă al lui Ioan Zechel, fratele lui Huniade, ce comanda aripa stângă, asupra căreia s'a produs contra-atacul paşei Turakhan.

Zechel nu era numai comandantul aripei stângi, dar şi eroul care anima şi antrena trupele la luptă[2])

Când se produce contra-atacul, el caută a'i face faţă. Uci-

---

1) Huniadanum in diversum fortuna suorum abstulerat. Namque undique intentes et laborantibus undique propre accurens.

2) Zechel in primo ordine obstinatissime pugnans (Bonfinius).

www.dacoromanica.ro

derea lui are un efect demoralizator asupra soldaţilor săi, cari bat în retragere.[1])

După pierderea luptei cei cari scapă se adăpostesc în cursul nopţei de 19|20 Octombrie, în tabăra întărită.

Care este conduita lui Huniade în faţa acestei situaţii? Aceasta ne-o arată diploma regelui Ladeslau care sună astfel:

„Nu fără temeiu, i se pot totuşi aduce laude acestui băr„bat, care în împrejuri atât de schimbatoare şi de contrarii cau„zei sale şi în momente atât de primejdioase în care a pierdut „nu numai pe cei mai iubiţi amici, dar chiar şi pe fratele său „a ştiut să le sufere toate în mod curajos, ba ce e mai mult, „acest prea puternic, prea bun şi neîntrecut bărbat şi'a păstrat „la maximum limpeziciunea minţei şi judecata.

„Dându-şi seama că a cădea prizoneri în mâinile inami„culuiu ar însemna a dubla valoarea victoriei acestuia, lipsind „în acelaş timp regatul ungar de braţul şi capul său, în ziua de „20 Octombrie în timp ce cumnatul său Mihail Szilagy anga„jează o mică lupta cu turcii, spre a distruge atenţia acestora, „Huniade părăseşte singur călare tabăra.[3])

Calul pe care a fugit i l-a împrumutat cneazul român Toader.[4])

In fuga sa el trece printr'o serie de peripeţii, cari nu le găsim decât în Odisea lui Homer şi cari dacă nu ar fi scrise de istorici demni de cea mai mare încredere, am fi în drept să ne îndoim de autenticitatea lor.

Iată cum le descrie Bonfiuniu:

„Corvin, care după cum am arătat fugise din tabără într'un mod „atât de hotărât, a avut o soartă dujmănoasă şi plină de peripeţii. După „ce a mers călare timp de 3 zile, trecând peste munţi şi dealuri, lipsit „de mâncare şi băutură, în ziua a 4-a, dând drumul calului, care sleit „de puteri nu mai putea merge, a căzut între 2 tâlhari.

„Cum era nearmat, aceştia au început să'l jefuiască. După „ce l-a desbrăcat de haine, cei 2 hoţi s'au luat la ceartă pentru „crucea de aur ce el purta la gât. Huniade văzând în această „ceartă mijlocul de salvare, a apucat repede sabia din mâna „unuia dintre hoţi şi dându-i o lovitură mortală l-a culcat la pă„mânt; celalt hoţ văzând aceasta a căutat să scape cu fuga[5]).

---

1) Caeso Praefecto milites terga vertise.

3) Laudibus etiam huius viri non nimerito addici potest, quod his adversorum casum vicibus inter ipsa quoque discrimina, in quibus non solum carissimus plures et fratres ei amicos sibi animum defuisse aut fortitudinem lassatam esse, nunquam potuit visum iri, quim imo vir fortissimus excelsumque maxime mentes conservans vigorem.

4) Conscenso fugam equo solus praeripit (Bonfiniu).

5) P. Dragalina. Istoria Banatului Severin pag. 89.

1) Corvinus quem expeditissimum aufugisse diximus, infestam et variam fortunam invenit, dies tres equo invectus, pro aria loco iter facit, cibi et potus expers; quarto, incidit in duos latrones, dimisso dudum equo, qui pro nimio labore defecerat.

Cum esset in ermis, se spoliandum dedit; direptes vestibus, ex aurea cruce, quae e viri colle pendebat, inter latrones oborta contentio; dum solutis viam circumspicit; promptam sibi latronis gladuim intinter, quo mox rapito litigentes adoritur, alterum lentali vulnere conficit concultatque; alterum petens, in fugam vertit (Bonfiniu pap. 372).

www.dacoromanica.ro

Abia scapat din mâna hoţilor, l a ajuns o altă nenorocire. In momentul trecerei Dunărei a fost prins de oamenii lui Brancovici şi închis de acesta în cetatea Semendria, de unde nu este eliberat decât sub grele condiţii, între care lasarea ca ostatic a fiului său Ladislau Corvin

Campania din 1454. Din campaniile anilor 1444 şi 1448 Huniade a ajuns la concluzia ca atât timp cât forţele sale nu vor putea fi egale in număr cu ale Turcilor, este hazardat a se mai măsura cu ei în luptă în câmp deschis.

Pentru acest motiv când Mahomend al II-lea atacă Serbia în anul 1454, fiind chemat în ajutor de Despotul Brancovici, el schimbă tactica de luptă, adoptând metoda şcolei italiene, reprezentate prin Sforza, care avea ca principiu de a concilia cutezanţa cu prudenţa

Cauta a obţine prin surprindere, ceeace nu putuse câştiga prin ofensiva strategică. *Adoptă o nouă tactică corespunzătoare mijloacelor sale reduse de luptă, executând o serie de „coup de main" atât* în *domeniul strategiei cât şi în cel al tacticei.*

Astfel în luna August 1454 invadeaza prin surprindere în Bulgaria şi înaintează până la Târnova, careia îi da foc. Când Mahomed al II-lea soseşte la Târnova, el se înapoiase în Ungaria.

Mahomed al II-lea peetru a se rasbuna, patrunde la rândul lui în Serbia. Aici îşi împrăştie trupele în mai multe corpuri, dintre cari unele asediază cetăţile Ostroviţa şi Semendria, iar altele prădau ţara.

Huniade care sta la pândă, trece Dunărea şi caută sa atace trupele de sub comanda sultanului, ce asediau Semendria.

Mahomed al II lea având forţele împrăştiate, refuză lupta şi se retrage în Bulgaria. Lasă însa ca trupă de acoperire în Valea Moravei, pe begul Firus cu o armată de 32.000 oameni. Aceste avea ordin să pivoteze în jurul cetaţei Kruşevac şi la nevoe să se închidă în cetate, căutând să oprească înaintarea lui Huniade în Valea Nişavei.

Firus beg îşi dispune trupele în cantonament în jurul Krusevacului. Huniade se decide a'l ataca. Dându-şi seama că dacă s'ar apropia de cetate în timpul zilei, begul Firus avizat la timp s'ar retrage sub tunurile ei şi ca atare lovitura sa ar izbi în gol, se decide a'l surprinde.

Se apropie de cetate prin marşuri de noapte şi profitând de o ceaţă deasă atacă prin surprindere trupele begului Firus (fiul aceluia care luptase cu Mircea în 1390) bătându le complet.

Spre a se înţelege mai bine această operaţie, o reproduc după Thuroczi:

„Domnul Gubernator (Huniade) spre a se putea apropia „mai repede de inamic s'a pus în mişcare cu toată oastea sa „şi cu cea sârbească, mergând *toată noaptea.* După răsărirea „soarelui s'a ridicat o mare ceaţă, iar razele soarelui erau atât „de slabe în cât oştile îmbrăcate în fer, abea se putea zări. „Profitând de această ciaţă armata lui Huniade s'a apropiat de

www.dacoromanica.ro

„cea turcească. Când Turcii au văzut înaintând asupra lor tru-
„pele de cavalerie uşoara ale gubernatorului, pe cari de mult
„timp le cunoşteau, au întors spatele şi aruncând şi cele mai
„uşoare arme s'au pus pe fugă [1]).

După ce bate trupele lui Firus beg, să îndreapta spre Pirot, pe care îi distruge. Aflând că sultanul Mahomed a concentrat forţe numeroase în câmpia Sofiei, sa retrage prin Valea Timocului către Vidin.

Această campanie are foarte mare asemănare cu acea a lui Gattamelata executată în regiunea Friului şi Veneţiei în anul 1437, la care de sigur ca Huniade a luat parte sub ordinele lui Piccinino.

In orice caz, principiile de cari s'au condus ambli comandanţi sunt identice, fiind isvorâte din aceiaşi doctrină.

In aplicarea lor Huniade s'a arătat un adevărat artist.

Dupa expediţiunile pline de îndrăzneală şi curagiu ale campaniilor din 1443 şi 1448, Huniade execută în 1454 o altă serie tot atât de abile, dar mai prudente.

Baza cutezanţei este forţa, iar forţele sale erau departe de a se mai putea egala în numar cu cele turceşti.

Campania din 1456. Propriu zis nu este o campanie. Toate sforţările din partea Turcilor tind la cucerirea unei cetăţi, iar din partea lui Huniade la apararea ei.

După cucerirea Constantinopolului, primul gând a lui Mahomed al II-lea, este să cucerească Belgradul, care era poarta Ungariei.

Preparativele facute de el în acest scop sunt foarte interesante.

El însărcinează pe vestitul Sabachedin, despre care am mai amintit şi în alte parţi, sa studieze technica asediului şi să propună mijloacele, masurile şi uneltele necesare, spre a putea cuceri mai cu înlesnire cetatea.

Sabachedin studiază asediurile cetăţilor din anticitate şi este cel dintâiu care repune în uz, paralele, sapa adăpostită, tururile mişcătoare etc.

Rezultatele la care s'a ajuns sunt astfei apreciate de „cavalerul de Folard", unul dintre cei mai eminenţi scriitori ai secolului al 18-lea.

„Les tranchees, les parllêles repetees, et les sappes cou-
„vertes, dont les Modernes s'atribuent l'invention, sont unique-
„ment dues aux Anciens, et Mahomet al II le premier les remit

---

1) Dominus autem Gubernator, ut eo celerius hostem adoriri posset, cum cuntis suuorum armatorum et Rascianae gentes agminibus in traseundo *totam noctem* consumpit. Exacta est igitur simul nox et via, diesque solis ad ortum et dominus Gubernator ad hostem propignarunt. Insurex t iter haec nebiela cade orientes radios pers solis sublevata est in alturnox ferratae resplanderuni acies. Agmina vero Turcoru cum easdem sibi propinquas esse et inter easdem *vexilla domini Gubernatoris* quae dudu cognoverant, ventilari viderunt, terga verterunt, et armi minime consertis, subitae se commiserunt fugaes.

www.dacoromanica.ro

„en usage. Lui qui fut le plus univeersel genie de son temps, au-
„rait bien pu puiser ces conaissances dans Polibe, cet ecrivain
„ne pouvant lui etre inconnu.

Tot Mahomed al II-lea a fost cel dintâiu care întrebuinţă pe o scară mare artileria la asediul cetăţilor şi care inventă mortierele aruncătoare de pierre. Cavalerul de Folard să exprimă astfel asupra acestei chestiuni:

„Mahomet II fut le premier, qui donna le plus *de vogue*
„*aux canons*, il ne le perfectionna seulement, mais il *iventa* en-
„core *les mortiers pierrieres*. Nous ne saurions lui refuser la gloire".

Cu un enorm parc *de asediu*[1]) *şi cu aceste noui aparate de războiu* se prezintă Mahomed al II-lea în faţa Belgradului, susţinut de cea mai numeroasă armata ce adunaseră Turcii până atunci, cum şi de o flotilă pe Dunare de 200 de vase.

Ce face Huniade în faţa acestei grave situaţii ne arată Bonfiniu:

„Corvin care fusese însarcinat să apere hotarele Ungariei,
„putea spera prea puţin dela Regele copil (Ladislau Posthumul)
„şi dela periculosul conte (Cilley).

„In această mare zăpăceala, el nu'şi pierde cumpătul şi nici nu e lipsit de hotărâre[2])

„In primul rând în faţa acestei primejdii, câştigă pe Ca-
„pistan de partea sa alăturându-şi l ca coleg, ca astfel unul stră-
„lucind prin puterea divină, altul prin cea lumească sa se sfă-
tuiască, cum ar putea acţiona mai bine[3])

După aceasta Huniade dă ordin sa se pregatească cele necesare pentru trebuinţele războiului.

In aşteptarea sosirei ajutoarelor, aduna toţi *veteranii* şi alte trupe alese şi cu o iuţeală de admirat pregăteşte pentru luptă flota de Dunăre.

Prima lui grije este să'şi asigure stăpânirea Dunărei, pentru a putea trece în siguranţa trupele de ajutor pe malul drept al fluviului şi a asigura aprovizionarea cetaţei Belgradului.

Dispoziţiunile luate de el, ca înaintarea flotei sale să aibă loc simultaneu cu a armatei, ambele mergând la aceiaşi înalţime spre a'şi putea da ajutor reciproc în orice moment, au rămas memorabile.

Nu mai puţin demnă de admirat este *combinarea acţiunei flotei cu a armatei* de uscat cum şi utilizarea curentului apei în favorul sau în lupta navală dela Zalan-Kemeny.

„Când Corvin şi Capistran au fost informaţi că Mahomed
„al II-lea au început asediul Belgradului, s'au pus şi ei în miş-

---

1) Histoire du Polibe avec un commentaire par. M. de Folard chevalier de l'ordre militaire de Saint Louis Mestre de camp d'Infauterie, Amsterdam MDCCXXIX vol. II pag. 165).

2) Cum videlicet praefatus Caesar Turcorum horrendo, et *multiplici bello cum aparatu* ac milibus Turcorum ultra quam quator centis Castor Nandor Albense praedictum teribili obsidione circumquaque ad rsus est (Tiuroczi).

3) In tanto tamultu, neque animo excidit neque consilio desit.

www.dacoromanica.ro

„care, cu inima plină de curaj [1]) spre a proteja cetatea. Pe va-„sele flotei sale, care în urma înfrângerei celei turceşti, devenise „stăpâna Dunărei, încarcă toate aprovizionamentele armatei [2]).

In timp ce regele Ladislau şi Contele Cilley, unchiul său, auzind de sosirea Turcilor, plini de frică şi consternare fug din Buda a Viena [3]) Huniade (căruia prin intrigile magnaţilor unguri i se luase demnitatea de guvernator şi fusese numit conte de Bistriţa), când vede pericolul ce ameninţă ţara, în nobleţa sufletului său, uită toate injuriile ce suferise şi pe propia sa cheltuiala aduna, echipeaza şi armează o întreagă armată, în fruntea careia deşi era trecut de 70 de ani, pleacă în ajutorul Belgradului.

Un asemenea exemplu este fără precedent în analele istoriei.

In apărarea cetăţei Belgradului nu mai era cazul de combinaţii savante, ci de rezistenţă îndârjită, care se putea obţine numai prin stimularea curajului şi excitarea pasiunilor soldaţilor săi.

Aceasta trebuia făcut în primul rând prin exemplu. Deşi la o vârsta înaintată, el găseşte în sufletui său puterea necesară spre a fi la înălţimea cerinţelor.

Din rândurile ce urmează ese mai bine în relief *importanţa ce Huniade atribuie forţei morale.*

„Când soseşte la Belgrad, Huniade îşi dă seama că pre-„gătirile Turcilor în vederea asediului cetăţei sunt mult mai for-„zmidabile decât şi le putuse imagina : „Obuzele artileriei dă-„râmau solidele ziduri ale cetaţei, iar mortiereie aruncau pietre „grele, cari căzând între ziduri cu o putere formidabilă, orice „vieţuitoare atingeau o omorau cu iuţeala fulgerului". [4])

Bombardarea cu numeroasele maşini de aruncat (crebrius excussae machinae) continuâno ziua şi noaptea, a distrus complect zidurile exterioare ale cetăţei.

Lupta în aceste condiţii nu se mai prezenta sub aspectul unui asalt, în care trupele turceşti puteau pătrunde numai prin anume breşe, ci lua fizionomia unei lupte în câmp deschis. Inverşunarea cu care se lupta în ambele tabere era cumplită.

„Insuşi sultanul, pe dată ce au apărut zorile zilei în sune-„tul corniştilor şi toboşarilor, dar mai ales al vocei sale rasunătoare, conducea furios toată mulţimea oştilor sale, la asaltul castrului [5]).

---

1) Ut alter humanes divinis alter viribus interetur consulit quid potisimium videatur agendum.

2) Corvinus et Capistranus, forti animo, cum suo utlrque exercitu ad protegendam Albam properarunt.

3) Classem commeatibus militibusque oneratam deducunt.

4) Ladislaus et Ciliae Comes, audito Turcarum advento usqueo adeo consternati sunt ut simulata venatione Buda egressi, Viennam continuo se reciperint.

5) Alia exillis solidos castri eiusdem quatiebant muri, alio verum altum in aerem lapides magnitudinis modii excutiebat, et hi quidem deorsum castri intra muros formidabiles impetu cadentes, omnia vives quod attingebat ad instar fulminis subito morte extingebat (Thuroczi capit. LV),

Mox Caesare ipse rutilante aurora, cunctam gentes suae multitudinem, pulsantum tympanorum, tubarumque huic inde resonantium invoce commovit, furiosque in impetu idem castrum agressus est... etc. etc.

www.dacoromanica.ro

„Dar nici *Contele de Bistrița (Huniade) nu mai puțin în-*
„*demna la luptă pe ai săi însuflețindu-i.* Alaturea de el Mihail
„Szilagy (cumnatul sau) comandantul cetății și bravul tânar La-
„dislau de Kanisa (fiul sau), luptau cu înverșunare între zidu-
„rile distruse ale cetații, în fruntea trupelor garnizoanei, și a celor
cruciate).

Grație exemplului dat de Huniade, de fiul și cumnatul sau cari stau în fruntea tiupelor sub ploaia de obuze și de pietre, toate atacurile Turcilor sunt respinse.

Ultimul asalt furios este acela în care Dugonci Titus cade în șanț de gâtul turcului, care încercase sa înfingă steagul verde pe turnul cetații.

Când Huniade vede pe turc precipitându-se din vârful turnului în abis *înțelege* ca a trecut punctul culminant al pericolului și ca este *cel mai oportun moment peutru a trece la contra-atac.*

„Chemând pe cumnatul său Mihail Szilagy pe fiul său La-
„dislau de Kenisa, pe Sebastian de Rozgany și pe alți coman-
„danți ai armatei ungare, le dă ordin ca rostogolindu-se cu tru-
„pele lor din înalțimea zidurilor să se arunce asupra Turcilor [1]).

Turcii atacați cu mare furie sunt aruncați în afara zidurilor orașului.

Mahomed al II-lea recurge atunci la o stratagemă, care fiind de judecată la timp de către Huniade a adus victoria de partea acestuia

Când sultanul vede furia cu care s'a produs contra-atacul trupelor cruciate, dându și seama că odata deslanțuit el nu va putea fi ușor oprit, dă ordin trupelor sale sa simuleze o retragere în scop de a atrage pe aparătării cetății în câmp deschis.

In acelaș timp așează la un loc potrivit massa cavaleriei sale, care sa cada în spatele cruciaților și să le tae retragerea. Atacați simultaneu de tront și din spate cruciații vor fi astfel măcelăriți [2])

„Cruciații ajutați de puterea divină în care credeau cu ta-
„rie, cu curajul sporit, năvălesc afară din cetate și produc un
„furios măcel în rândurile inamice. Mahomed vazându se res-
„pins, deodată simulează fuga, dând ordin la ai săi sa bată în
„retragere. Cruciații atrași de victoria care le surâdea, îi urma-
resc cu mare înverșunare.

1) Dominus vero Comes Bistricensis hic minis. hic ut pugnaret instabat montis, Mihael quoque Zilagy capitanens et Ladislaus de Kanisa, in veres militari virtute... diruts stantes Castri in parietibus atrociter pugnabant. (Thuroczi)

2) Corvinus in summum periculum adductam urbem conspiratus accioi Mihaele Zilago avanculo suo et Ladislao Canisa item Sebastiano Rosgonio caeterisque Proceribus Ungarorum, ab arce ruens in forum Turcas inclinat, (Bonfiniu pag. 384).

3) Mahometes praesentaneum consilium init... fugam simulare qua oppidanos allectos in campos educat, mox irrumpente a tergo dimisa equitum multitudine, reditan intercipiat, ut a tergo et fronte christiana genex juxta caedetur.

www.dacoromanica.ro

Dintr'un salt au ajuns la tabara trupelor asiatice comandate de Basseus Sabachedin ce era aşezata pe ţărmul raului Sava.

Capistran, văzând cavaleria turceasca ascunsa, înţelege cursa întinsa de Mahomed şi da ordin la ai sai, sa se întoarcă.

Din cauza tumultului şi a marelui sgomot, ordinul sau nu poate fi auzit şi executat, astfel ca cruciaţii continua înaintarea, năvălind asupra taberei turceşti pe care o incendiaza.

Sultanul Mahomed, care se refugiase la parcul de muniţii văzând cum se arde şi se prada tabara lui Basseu, alearga în ajutorul acestuia cu cavaleria ce rezervase pentru a taia retragerea cruciaţilor [1])

Huniade urmărind din vârful turnului peripeţiile luptei şi văzând lasate fara aparare munitiunile şi maşinile de razboiu turceşti, ese imediat din cetate şi cu trupele aflate în rezerva şi pune stapânire pe ele. Parte din maşini le-a scos din serviciu, iar parte le-a îndreptat asupra inamicului [2])

Turcii respinşi din tabăra lui Basseus de catre cruciaţi, se îndreaptă spre parcul de muniţii pe care-l gasesc ocupat de Huniade.

Batuţi de front de focul proprii lor artilerii şi urmăriţi din spate de cruciaţi, au luat-o la fuga.

Rezultatul luptei reese din ultima scrisoare a lui Huniade. adresata regelui imediat dupa terminarea bataliei, care suna astfel:

Serenissime Principe

„In primele scrisori vă aratăm cum Impăratul Turcilor a „asediat cetatea Belgradului cu aşa de mare mulţime şi putere, „încât niciodata ochii omeneşti nu au vazut aşa ceva şi nici „creerul omenesc nu şi-ar fi putut închipui ceva identic [3])

„In aceasta cetate au fost distruse de obuze în aşa grad zidurile, încât s'au făcut una cu şanţurile, de nu sa mai putea numi castru, ci câmp deschis.

„*Am fost însă de la început în acest centru şi sunt şi acum.*

„In fine după ce s'a distrus însuşi castrul, la un sfert de ora dupa ceasul cinei, a început în jurul lui o lupta deosebit de furtunoasa, care a durat toata noaptea şi pâna la ora prânzului.

„Lupta s'a dat chiar în interiorul castrului, luptându-se faţa în faţa şi corp la corp, ca într'un câmp deschis.

In sfârşit cu ajutorul lui Dumnezeu, *i-am aruncat pe Turci afară din castru şi din tabără şi în aşa grad i-am bătut încât şi tunurile lor le-am capturat* [4]).

1) Mahumetes qui ad machinarum bellicarum munitiones confugerat, cum Bassei castrum cremare diripeque respiceret, cum equitatu, quem a tergo reliquerat ut reditum oppidanis obstrueret, eo succurrere contendit.

2) Corvinus desertas a Mahumute munitiones et bellica tormenta conspicatus, cum sociis ex urbe prorumpens, repente capit; machinas partim obstruit, partim in hostes convertit intenditque (Bonfiniu).

3) Ut nunquam talia ingenia oculi homis viderint nec animus cogitare potuisset.

4) Tandem contra ipsos Turcos, Deo auxiliante, extra irruimus, et insurreximus quod Imperatorem Turcorum, de sub castra praedicta, et campo ejecerimus tanquam debellatum etiam quod bombarbas suas obtimerimus.

www.dacoromanica.ro

Sultanul profitând de intunerecul nopţi, cu mare ruşine a luat-o la fugă.

Progresele realizate de Huniade în domeniul ştiinţei militare.

Din analiza principiilor strategice şi tactice aplicate de Huniade în diferitele sale campanii, rezulta că activitatea sa războinică reprezintă un mare şi vadit progres în evoluţia artei militare. Aceasta activitate s'a manifestat în mod prodigios în toate ramurile ştiinţei militare Ceeace formează însă nota caracteristică a personalităţei sale, este spontaneitatea sub care se manifestă concepţia sa pe câmpul tactic, repeziciunea şi vigoarea execuţiei.

Concepţia sa este plina de hotărâre şi cutezanţa. Compteaza cu obstacolele, calculează intensitatea pericolului, ştie să domine situaţiile cele mai grave şi găseşte în totdeauna manevra cea mai apropiată situaţiei şi terenului.

Principiile cari stau la baza concepţiilor sale sunt pe cât de simple, pe atât de solide

Are o preferinţă pronunţată pentru ofensivă. Numai acela este invingător, care bate şi zdrobeşte armata inamica. Pentru a înfrânge pe inamic trebue a opera ofensiv. Iata principiul se care se calauzeşte el, ori de câte ori poate avea de partea sa iniţiativa operaţiilor. Campaniile din 1443, 1444 şi 1448, sunt toate campanii ofensive. Chiar când situaţia strategica îl forţeaza a sta în defensiva (partea 2-a a campaniei din 1442) pe câmpul tactic acţioneaza ofensiv (lupta de la Porţile de Fer).

Ia ca prim obiectiv armata inamică, pe care caută să o zdrobeasca. Când aceasta este împraştiata, ca în 1443, caută a bate în parte diferitele grupari ale inamicului, *aplicând cu o deosebită artă, principiile manevrei pe linii interioare.*

Când inferioritatea numerică a forţelor nu-i permite a se masura co inamicul în câmp deschis, cum este cazul campaniei pin 1454, recurge la diferite stratageme, ca atacul într'o direcţie unde inamicul nu este în măsură a'i face faţă, retragerea pe o alta direcţie decât acea pe care înaintase, pentru a nu i se bara drumul, apropierea de inamic pe ascus prin marşuri de noapte, atacul pe timp de ceaţă, înaintarea repede, cum şi alte diferite dispoziţiuni având ca scop de a surprinde pe inamic şi a'l face sa simta fulgerul armelor sale, mai înainte de a le fi auzit sunetul.

Afară de rari excepţii, luptă când vrea şi unde vrea.

Caută lupta numai când e aproape sigur de victorie, sau pentru a profita de un avantagiu tactic ce'i pare realizabil, (surprinderea lui Firus beg).

Dacă desfăşurarea evenimentelor îl forţează a accepta lupta contra voinţei sale, cum este cazul luptei de pe Câmpul Mierlei, el acţionează ofensiv şi se apără atacând. Cea mai bună defensivă după principiile preconizate de el, este ofensiva.

www.dacoromanica.ro

El ştia din lunga-i experienţa că defensiva pasivă, nu poate duce niciodata la victorie, da aceia când nu poate acţiona ofensiv, adoptă defensiva activă.

Când superioritatea numerica a inamicului este atât de mare, încât nu poate spera obţinerea victoriei prin manevrele combinate în timpul zilei, recurge la lupta de noapte unde calitatea primeaza numărul (Câmpul Mierlei).

In luptele defensive, deduce din studiul terenului, manevrele probabile ale inamicului prevede şi prepara manevra apropiată situaţiei (Porţile de Fer şi Cunoviţa).

Execuţia *este plină de vigoare, promptă, fermă şi perseverenţă : iuţeala şi cutezanţa sunt caracteristica tacticei lui.*

Lupta cu hotarâre. Mijloacele sale de lupta sunt dintre acelea cari duc repede şi direct la scop.

Din aceasta cauza, a avut, sau victorii stralucite, sau înfrângeri grave.

Activitatea lui atât pe câmpul strategic, cât şi pe cel tactic se remarcă printr'o repeziciune neîntrecută în mişcări şi prin vigoarea execuţiei,

In luptă găseşte întotdeauna manevra care conduce la scop.

Pe câmpul Mierlei cauta sa spargă centrul inamicului, la Porţile de Fer printr'o manevra abila zdrobeşte una din aripi, la Cunoviţa surprinde trupele inamice în plina manevra.

Aşează armele de luptă pe teren. Cauta sa asigure flancurile în luptă, sprijinindu-le pe obstacole şi înălţimi ca la Cunoviţa, sau întarindu-le, cu cara, ca la Porţile de Fer. Cavaleria ocupă locurile şese, infanteria înalţimile.

Caută să utilizeze în favorul său avantajele strategice şi tactice ce oferă trenul.

In 1442 aşteapta pe Basseus în defileul Porţilor de Fer unde acesta sa nu aiba posibilitatea de a'şi desfaşura numeroasa lui armata. In 1443 neputând forţa nici unul din cele 3 defileuri ce duceau din câmpia Sofiei spre Filipopol, atrage pe inamic în defileul dela Cunoviţa. In ziua de 17 Octombrie 1448 când este înştiinţat de debuşarea avangardei inamice pe câmpul Mierlei, părăseşte imediat poziţia ce ocupa lângă râul Sitniţa şi se urca pe platoul Plementina, asigurându-şi prin aceasta avantajele terenului.

Combină armele pe câmpul tactic şi mai ales în darea loviturei decisive. Este clasica snb acest raport lupta de la Porţile de Fer, unde zdrobirea inamicului se obţine prin combinarea în modul cel mai judicios posibil a acţiunei cavaleriei catafracte cu cea uşoara, infanteria grea, arcaşi şi hipobalistele.

Cavaleria catafracta opreşte elanul inamicului şi'l fixeaza, în timp ce cavaleria uşoară ajutata de infanterie şi secondată de hipobaliste, execută contra-atacul.

In lupta dela Zalan-Kemény, pentru prima oară artileria armatei de uscat, cooperează cu acea a flotei, obţinând victoria graţie acestei cooperări şi a curentului favorabil a apei.

Eşalonează trupele în adâncime. In lupta Varna dispune

www.dacoromanica.ro

trupele pe 2 linii, pe Câmpul Mierlei le dispune pe 3 linii, plus întarirea de cara, care'i serveşte de reduit şi graţie careia Huniade nu a căzut prizonier în mâinile Turcilor

Prin aceasta eşalonare el îşi asigura libertatea de acţiune putându-se deplasa de la o aripa la alta a câmpului de lupta cum şi succesiunea eforturilor şi durata rezistenţei. Numai graţie acestei eşalonări a trupelor în adâncime, el poate resista timp de 3 zile pe Câmpul Mierlei, forţelor turceşti îndoit de numeroase.

O lupta de o aşa lungă durata, în faţa unui inamic egal ca valoare şi mai mult de dublu ca forţe, nu mai întâlnim în cursul veacurilor trecute, decât în batalia dela Lipsca din 1813.

Trebue dar să ne scoborâm la epoca napoleoniană, ca sa'i putem găsi ceva asemanator

Păstrează în rezervă trupele cele mai alese de preferinţa cavaleria, pentru că era arma cea mai mobila. Jocul rezervelor pe câmpul de lupta, nu i-l gasim într'o masură egala, decât la Friderik al II-lea, la cavaleria lui Ziethen.

Intervenţia acestora este fulgeratoare, a momentul oportun şi sub directa conducere a lui Huniade (Varna, Câmpul Mierlei, Belgrad).

Caută să tragă cel mai mare profit din victorie. Urmărirea inamicului batut-o face prin cavaleria uşoara. Ea este asiduă şi neîntreruota. După lupta dela Sibiu o mare parte din armata lui Meseth-beg este facuta prizonieră numai graţie iuţelei, cu care cavaleria lui Huniade a urmarit-o

Dupa lupta dela porţile de Fer, capturarea diviziei turceşti ce înaintase spre Timişoara, se datoreaza tot vigoarei urmarierei.

După o luptă pierdută se retrage cu cea mai mare repeziciune. Aceasta o face în scopul de a pune un cât mai mare spaţiu între el şi inamic. După lupta dela Varna Huniade retragând-se în fruntea cavaleriei munteneşti, soseşte la Hârşova şi trece Dunarea, mai înainte de a putea fi ajuns de cavaleria turceasca

Pe cât este de prompt în atac, pe atât este de repede în în retragere.

Exzercită comandantul cu mult calm, prezenţă de spirit şi sânge rece. (Sibiu, Varna, Câmpul Mierlei).

Lupta cu hotarâre, spre a insufla curagiu şi încredere ostaşilor sai Combină prudenţa cu curajul şi este peste tot locul unde prezenţa s'a e necesara, spre a ridica moralul trupelor (Belgrad).

Pe câmpul de luptă este o insensibilitate grava, spre a nu împresiona în rau pe cei din jurul sau.

Nu da nici un semn de emoţie, când i se comunica moartea fratelui sau în lupta de pe câmpul Mierlei în ziua a 3-a a luptei)

Şi în succese în înfrângeri este acelaş. Victorios nu se lasă influenţat de nici o consideraţie ci îşi păstrează calmul şi limpeziciunea judecăţei: înfrânt nu sa descurajază ci să sustrage cu abilitate din cele mai grele situaţii: Fuga din întăritură de

www.dacoromanica.ro

cară în dimineaţa zilei de 19 Octombrie dupa înfrângerea pe pe Câmpul Mierlei).

Din cele expuse rezultă ca acest mare şi abil comandant a întrecut pe toţi înaintaşii sai în cunoaşterea şi aplicarea principiilor ştinţei rasboiului.

A perfecţionat tactica de luptă a condotierilor italieni şi a adaptat la armatele statelor mari, principiile celor doua şcoale italiene, cari pâna la el fuseseră experimentate numai de micile armate ale acestor state.

Progresele realizate în recrutare, organizare, şi instrucţie

Ştiinţa războiului, nu constă numai în concepţie strategică şi tactică şi în abilitatea de a manevra pe câmpul tactic. Armata mai are nevoie sa fie organizată, disciplinata, administrata, instruita, etc.

Este dar necesar ca dupa ce am expus progresele înfaptuite de Huniade în arta de a lupta, sa examinam pe scurt şi pe acele realizate în ce elalte direcţii.

Recrutarea armatei.

In materie de recrutare Huniade s'a inspirat dela maxima lui Cesar *„pentru a putea conserva şi mări un soldat, trebuesc 2 lucruri, soldaţi şi bani"*. Nici un stat nu poate propaşi daca nu-şi are asigurată liniştea internă şi siguranţa frontierelor.

Armata este factorul care asigura atât una cât şi alta, iar elementul sau de baza este omul.

A asigura recrutarea acestui element în cele mai bune condiţ't, este prima grije care preocupă pe Huniade.

Pentru a lupta cu succes contra Turcilor, cari aveau o armata permanenta, bine instruita, oţelita în razboaie şi ale careia efective prin recrutari continue ramâneau întotdeauna complete, avea nevoe de o armată superioara în calitate celei turceşti şi cel puţin egală ca numar.

Cum ajunge în acest rezultat?

Pâna la Huniade armatele ungureşti erau compuse din trupe banderiale, formate din iobagi, diferiţilor magnaţi, cari erau lipsiţi de instrucţie şi disciplina, rau armaţi şi echipaţi. „Aceste trupe nu aveau nici un fel ne coheziune în lupta şi se debandau la prima ocazie" Iată principalul motiv pentru care Sigismund a pierdut aproape toate razboaiele ce le-a avut cu Turcii.

Pentru a se putea măsura cu ei şi a'i înfrânge, Huniade avea dar nevoe de soldaţi aleşi, bine instruiţi şi disciplinaţi. Trupele banderiale nu-i puteau da asemenea ostaşi. Trebue dar *schimbat sistemul de recrutare.*

Din experienţa câştigata în Italia, Huniade ajunsese la concluzia ca cei mai buni soldaţi în aceste timpuri, când serviciul militar personal şi obligator nu era cunoscut, erau soldaţii mercenari.

In consecinţa, ia dispoziţiuni sa-şi formeze o armata din

www.dacoromanica.ro

soldaţi mercenari, recrutaţi dintre popoarele regatului, animate de un puterenic spirit militar, cari sa ramâna tot timpul sub drapel şi sa nu mai fie licenţiaţi după fiecare campanie, cum procedasera predecesorii sai.

Ceeace diferitele state şi oraşe ale Italiei executaseră pe o scară mai redusa, angajând companii de aventurieri şi condotieri, Huniade generalizeaza, aplicând acest sistem la statele mari, formând prima armata permanenta

Cu aceasta armată zdrobeşte oastea lui Meseth-beg apoi pe acea a lui Basseus in campania din 1442. Tot cu această armată înainteaza în 1443 până în inima Imperiului Otoman, impunând Sultanului o pace ruşinoasa şi o grea despagubire de război.

Huniade este doar acela care pune baza armatelor permanente în Europa.

II. Organizarea armatei ungare.

Şi din punct de vedere al organizării, Huniade caută sa aduca armata ungară la înalţimea progreselor vremei.

Ca grupare, peste micile unitaţi (lancea compusa din 5—6 oameni şi bandera din câteva lanci el creează o noua unitate superioara acestora, *brigada*, compusă din mai multe lanci. Aceasta unitate numara câteva mii de oameni, avea o mare putere de rezistenţa şi era capabilă de a duce mai mult timp lupta prin propriile sale mijloace.

In locul bandelor de iobagi, cari diferau între ele, ca efective, armament echipament etc., el angajează soldaţii mercenari, pe cari îi grupeaza în subdiviziuni şi subunitaţi, având aceeaşi organizare, armate şi echipate la fel.

Prin gruparea acestor subunitaţi în brigade şi a brigadelor în mari comandamente, un centru 2 aripi şi o rezervă, să uşurează mult conducerea trupelor pe câmpul de lupta.

III. Organizarea diferitelor arme.

Duşmanii cei mai de temut ai Ungariei pe acele timpuri erau Turcii. Cum principala forţa a acestora consta în infanterie reprezentată prin ieniceri, pentru a'i putea învinge Huniade trebuea să creeze o infanterie superioară ienicerilor atât numeric cât şi calitativ,

După cum am aratat însă anterior, infanteria pe acele vremuri era o armă despreţuită. Numai iobagii luptau pe jos, nobili luptau calare. In organizarea ce urma a dat armatei ungare. Huniade nu putea merge decât pe terenul pozitiv al realităţilor, ţinând seama de prejudiciile vremei. Pentru a forma din infanterie arma principală de luptă, trebuea schimbată o stare de fapt şi o tradiţie de veacuri. In Ungaria unde magnaţii erau atotputernici şi luptau călare, aceasta era o imposibilitate. Un om înţelept cu bun simţ şi cu spiritul realist ca Huniade. a înţeles ce magnaţii nu pot fi descălecaţi şi puşi să lupte la cot cu iobagii lor.

De aceea a căutat să compenseze inferioritatea infante-

www.dacoromanica.ro

riei Ungare, prin sporirea atât numerică cât şi calitativ a cavaleriei.

Cavaleria devine dar piatra fundamentala a organizarei armatei ungare. In *„In cataphracto spem omnem positi equitatu"* (Toată nadejdia şi-o pune în cavaleria panterata. Cavaleria formează dar în oastea ungara, arma principala de lupta. Ea se grupeaza în cavaleria grea şi uşoara.

a) *Cavaleria grea* numita cataphracta, era îmbracată în fer şi forma puterea de rezistenţa a armatei sale. Brigadele de cavalerie grea, formau osatura liniei de lupta, şi erau destinate sa dea sau sa primeaza isbirea. Ele puneau stapânire pe teren şi dispuse în careuri impenetrabile, după cum am vazut la campania din 1442, îndeplineau rolul reduitelor din sistemul de fortificaţie actual, cu o singură deosebire, că erau reduite mobile, capabile atât a opri pe inamic, cât şi a'l ataca. Pentru prima misiune aveau ca arma cuirasa, pentru a 2 a lancea.

O parte a acestei cavalerii era pastrata în rezerva pentru a o arunca ca un trazuet în momentul oportun, pe punctul unde trebuea sa se produca deciziunea.

b *Cavaleria uşoară*, era însarcinata cu explorarea, hărţuirea inamicului, acoperirea flancurilor, cu urmarirea şi şarjarea duşmanului, când aceasta înfrânt batea în retragere.

Organizarei şi instrucţiei cavaleriei consacra Huniade toata solicitudinea sa şi tot ei îi datoreşte stralucitele lui victorii.

Artileria. Pe lânga tendinţa de perfecţionare a cavaleriei, el poarta grija şi de infanterie şi artilerie. Prima fu sporita ca numar, organizata, instruita, armata şi echipata dupa cerinţele vremei. Artileria fu introdusa ca a 3-a armă. Din cauza imperfecţiunilor sale tehnice, ea însa nu joaca un rol mai important decât în ultimile lupte ale lui Huniade.

In compania din 1444, majoritatea tunurilor fiind prea greoaie, sunt lăsate la trecerea Dunărei, în Orşova.

In afară de perfecţionările în organizare, aratate mai sus. Huniade este cel dintâi general creştin, care pun în aplicare *principiul permanenţei şi fixităţei efectivelor.*

Disciplina militara. Ca unul ce fusese ostaş din frageda-i tinereţe, Huniade înţelege că disciplina militara, este un medicament, care nu poate lipsi nici unei oştiri.

„Il n'a rien de si necesaire au soldat que la discipline: „sens elle les troupes sont plus pernicieuses que utiles, plus formidables aux amis que aux ennemis" scrie Montecuculi în memoriile sale [1].

Huniade concentreaza trupele sale în marele tabere dela Szgedin, Timişoara şi Belgrad, unde prin exerciţii în ordine strânsă aplicaţiuni şi marşuri lungi, executate cu întreg echipamentul de răsboiu, le formează educaţia militară, desăvârşeşte instrucţia şi cimentează disciplina,

---

1) Livre Capit. II pag. 40.

www.dacoromanica.ro

Instrucţia. Unul din cele mai importante roluri ce au avut Huniade de indeplinit, a fost sa ridice armata ungară la înălţimea culturei militare a timpului.

Huniade ştia prin propria-i experienţa, că noţiunea puterei unei armate este egală cu valoarea instrucţiei sale.

Tactici de luptă turceşti, trebuea dar sa opuna o tactică superioara. Această superioritate o găseşte el în doctrina şcoalei italiene.

Convins că tactica italiana constitue un vadit progres faţă de cea turceasca, o introduce în armata ungară, adaptând-o tradiţiilor şi circumstantelor speciale în cari aceasta e gàsca.

Cu inteligenţa sa creatoare şi pesnicacitatea sa scrutătoare, el imprimă armatei ungare acel spirit ofensiv de continua activitate şi manevra a şcoalei italiene, scoţând această armată din letargia în care cazuse, dela moartea lui Ludovic cel Mare.

Petru de Reva, arata aceasta radicala schimbare de doctrină în urmatoarea fraza: *„Primusque ille Hungaros doceret „quomodo Turcae acie frangi, superiorique debeant* (Huniade este cel dintâiu care învaţă pe unguri în ce mod să înfrângă ordinea de lupta turceasca şi sa devina superiori acestora).

Cu toate aceste perfecţionări in recrutarea, organizarea şi instrucţia armatelor ungare, totuşi s'a vazut ca în campaniile din 1444 şi 1448, rezultatele obţinute nu au fost la înalţimea sforţarilor făcute. Suntem în drept să ne întrebăm caror cauze trebue atribuita înfrângerea trupelor ungare la Varna şi de pe Câmpul Mierlei. Explicaţia ne-o da unul dintre cei mai mari generali şi mai iluştri scritori militari ai secolului al 17 a, contele Montecuculi. Iata ce scrie el în această privinţă în memoriile sale.

„Le premier et le principal avantage du Turc est le nombre „exorbitant de ses troupes, car supposque chaque parti agisse „et ne demeure pas inutile il ne peut faire qu'en multipliant „les agens, on ne multiple les efforts et par consequent les „effets[1]).

Mai departe:

„La multitude est justement ce que nous appellons puiss„ance, parce que le plus grande nombre enferme le moindre et „le surpasse de sorte que si une épée a quelque force d'elle„meme, plusieurs epées jointes ensemble, en auront davantage, „et de deux poids, le fort emporte le faible[2]).

Les plus grands Capitaines ont toujours eu des grandes „armées, quand il ont voulu faire des grandes choses, parce „que les moyens doivent etre proportionsé à la fin.

„La temèritè ou l'imprudence de combatere sans propor„tion, peu contre beaucoup, a mis la victoire entre les mains „des Turcs.

„L'an 1444 Vladislas, Roi de Hongrie attaque sur la Varne

1). pagina 264.
2). pag. 265.

www.dacoromanica.ro

„avec une armee de 16.000 de hommes, celle d'Amurat forte „de 60.000 hommes et y perit avec tout son armèn, qui fu taillee „en pieces, ou sur la champ. de bataille, ou dans la fuite.

„L'an 14448 Jean Corvin combatit avec 22.000 homme „sur la rivière de Schidnitz, la meme Sultan, qui en avait 80.000 „et it fut defait [1]).

Din cele de mai sus rezultă că daca procedeele de lupta ale lui Huniade n'au dus în totdeauna la rezultat. cauza trebue atribuita marei inferioritaţi numerice a trupelor sale faţa de cele turceşti. Una din causele acestei inferiorităţi era slabul concurs ce i-au dat mangnaţii unguri, cari pentru a nu le ramâne moşiile nelucrate au împiedicat pe iobagi să mearga la oaste punând interesele personale mai presus de ale statului.

Ei au mai fost împinşi la aceasta şi de spiritul de invidie faţă de Huniade, fi nd fapt bine cunoscut şi constatat, ca stralucirea unui noroc şi a unei situaţii ilustre atrage întotdeauna gelozia şi murmurile celor ce râvneau la aceasta situaţie şi care pentru acest motiv cauta sa-o întunece.

Pe când sultanii Murad şi Mahomed al II-lea d'spuneau în calitatea lor de suverani absoluţi de toate resursele în oameni şi bani ai vastului lor imperiu, dând operaţiilor militare toata amploarea concepţiei lor, Huniade nu era decât un simplu subordonat al regelui şi magnaţilor, cari cel mai adeseori nu'i dau concursul.

Pentru a face un rasboiu ofensiv, cum a încercat Regele Vladislav în 1444 şi Huniade în 1448 trebue să fii superior inamicului, sau prin numar, sau prin calitatea trupelor.

In lupta dintre 2 oşti organizate, armate şi instruite în condiţi i aproape identice, succesul aparţine celei mai numeroase. Aceasta este o lege fireasca, careia nu i s'a putut sustrage nici geniul lui Hanibal la Zama, nici a lui Napoleon la Lipsca şi Vaterlo şi era fatal sa nu se poata sustrage ni Huniade pe câmpul Mierlei cu toata profuziunea şi cutezanţa combinaţiilor sale şi vigoarea execuţiei.

Inferioritatea numerica a forţelor a fost cauza înfrângerei armatelor sale, atât în campania din 1444 cât şi cea din 1448.

Pentru a obţine victoria, prima cerinţă este de balanţa forţelor celor 2 partide adverse. Când unul este inferior celuilalt în proporţie de unul contra doi, „trebue să urmam sfatul evangheliei şi sa cerem pacea, scrie" Montecucli.

Dar tot el adaogă: „Tirania Turcului este însa mai grea decât însuşi moartea. Aceştia pun în provinciile cucerite guvernatori, cari distrug familile nobile şi transportă pe cele bogate. Exemple avem la cei ce au au fost subjugaţi, cari sunt continu cu lacramile în ochi!

„A se lăsa câştigat de promisiuni frumoase şi înşelat ca vei scăpa cu un tribut uşor, este de a dormi cu ochi deschişi".

1) Papina 270.

www.dacoromanica.ro

„Fața de Turci, trebue sau a învinge, sau a suferi jugul alta soluție nu există. Este însă de preferat a rezista, decât a se preda".

Iată motivele cari au determinat pe marii noștrii voevozi a ridica din timp în timp armele contra opresorilor Turci iată și motivele, cari au împins pe Huniade sa lupte toata viața contra lor.

Politica lui Huniade față de principatele române

Dupa ce am studiat pe Huniade ca general comandant de oști și l-am analizat ca organitor administrator i tactician, ajungând la concluzia ca a ridicat arta razboiului la o perfecțiune nemai atinsă până atunci, ar urma sa-l studiem ca om politic. și barbat de stat

Înțelegerea oamenilor și a lucrurilor este adevăratul sens al istoriei. La oamenii mari, aceasta înțelegere nu poate rezulta, decât din studiul activitatei lor pe toate terenurile, pe care ea s'a manifestat.

Politica este și ea o arta, care își are legile ei imutabile. Poate cineva sa fie bun comandant și slab om politic, cum a fost Napoleon I-iu; slab ca militar și abil în conducerea politica cum a fost Napoleon al III lea: sau în fine, tare în amândoua cum a fost Friedrik al II-lea.

In politică este ca și în armată, fiecare forma sau metoda este utilizabilă numai penrtu un anumit timp. Acest timp trecut, ea este depașita de alta mai perfectă sau mai adaptabilă circumstanțelor și împrejurarilor, iar vechea metoda nu mai are valoare.

Nimic nu este imobil, nimic nu este perfect. Chestiunea principala este de a lucra în real. Aceasta este partea în care Huniade, analizat ca om politic, a excelat.

In general oamenii cu excepția geniilor, nu difera prea mult unul de altul; cel care reușește însă întotdeauna este acel format la școala nevoilor.

Virtuțile se câștigă în mijlocul oboselilor. La aspra școală a vieți, muncei și a nevoilor și a format Huniade cele 3 virtuți perseverența, moderațiunea și înțelepciunea, prin cari este caracterizat el ca om politic. Grație acestor virtuți, el a condus timp de 8 ani cu o mâna fermă destinele statului ungar, ridicându-i prestigiu la un grad, ce nu mai fusese atins din timpul lui Ludovic cel Mare.

In politica externă, simțind că edificiul Ungariei este amenințat sa se prăbușească sub torentele invaziei turcești, care amenința să debordeze stânga Dunărei, cauta și obține puternicul sprijin material și moral al Papei. Spre a și spori forțele încheie o serie de alianțe cu toate țarile balcanice și cu principatele române. Cauza pentru care în doua din campaniile sale nu a reușit, este aceiași pentru care Despotul Lazăr a fost infrânt în anul 1389, pe câmpul Mierlei.

Vuc Brancovici a tradat pe Lazar în 1388, iar fiul său

www.dacoromanica.ro

Gheorghe având acelaşi sânge în vinele sale, l'a trădat pe Huniade în 1444 şi 1448.

Daca nu ar fi fost aceasta tradare, atât soarta Ungariei cât şi a principatelor române, desigur ca ar fi fost alta.

In politica interna, printr'o severa şi cinstită administraţie face să domnească ordinea în ţară, iar printr'o aplicare fără partinire a justiţiei, reîntroduce respectul autorităţei şi menţine armonia între diferitele clase sociale.

In politica economică a fost un spirit reparator. A pus ordine în finaţele statului, schimbând bani depreciaţi cu moneda nouă de aur. Facând economie, împiedicând risipa şi punând ordine în cheltueli a facut ca lumea sa câştige încrederea în administraţia şi conducerea sa.

Ştiind dintr'o lungă experienţa facută sub regi Sigismund Albert şi Vladislav, ca oameni politici sunt mai înclinaţi spre imprumuturi decât spre economii, fiind el personal ordonat până la avariţie, procedeaza întocmai ca Napoleon I-iu, care în campaniile victorioase a adunat 800 milioane franci aur în pivniţele de la Tullerie, spre a avea cu ce preîntâmpina cheltuelile când tesaurul statului va fi secătuit.

Graţie acestui spirit de economie, Napoleon are cu ce face tuturor nevoilor de intreţinere a armatelor, în campaniile din 1813 şi 1814.

Huniade la rândul sau adună an cu an şi zi cu zi o mare avere personala, din care cheltueşte în mod larg în campania din 1456, când nevoile armatei erau foarte mari, iar tezaurul ţarei gol.

Deşi foarte econom din principiu, totuşi în calitatea sa de guvernator al ţari, calculează trebuinţele diferitelor instituţii ale statului dupa importanţa lor şi dă prioritate nevoilor celor mai urgente.

Astfel în tot timpul guvernărei sale, armata a avut prioritate asupra tuturor celorlate instituţii ale statului. Ea a fost intotdeauna bine echipată, bine şi uniform armată, substanţial şi din abundenţă hrănita.

Numai astfel să explică faptul că deşi avea o armată compusa din mercenari, aceasta nu s'a revoltat niciodata, pe când în alte state, revoltele lor mercenari erau la ordinea zilei.

Explicaţia trebue căutată în părinteasca grijă, ce Huniade purta soldaţilor săi. Principiul de care se călăusea el sub acest raport, era că soldatul nu trebue să fie obsedat de alte griji de cât a se instrui şi a lupta.

Cum însă scopul studiului de faţă nu este de a ne ocupa de afacerile interne, sau externe ale Ungariei ci de a studia pe Huniade numai din punct de vedere militar şi al intereselor româneşti, să revenim la aceste subiecte.

După ce l'am analisat ca militar să vedem care a fost politica sa faţă de principatele române?

Hunaide ca un adânc cunoscător al firei lucrurilor a înţe-

www.dacoromanica.ro

les marea importanță a tradiției în chestiuni de politică externă. El știa că o politică înțeleaptă trebue să țină seama de legătura cu trecutul. Ea este mai mult opera timpului și a împrejurărilor. Huniade cunoștea aceast mare adevăr și de aceia în politica sa față de țările române. cauta sa reia firul de acolo de unde fusese lăsat de regele Sigismund, care dupa cum am arătat la locul său a fost și el un continuator al politicei lui Lodovic cel Mare și Carol Robert.

Pentru a putea dar studia politica lui Huniade față de cele doua principate, este nevoe a face o scurtă revedere a politicei Ungariei față de fiecare din aceste țări, dela întemeerea lor.

Politica lui Huniade față de Moldova.

Când Dragoș Voda a întemeiat Moldova, câmpiile acestei țari erau sub stapânirea Tătarilor.

Având nevoe de spijinul Ungariei el a recunoscut suveranitatea acesteia, asupra noului principat.

Urmașii sai Sas și Balc, au continuat sa ramâna credincioși Ungariei, dupa cum rezulta din urmatoarea diplomă a regelui Ludovic cel Mare:

„Având în vedere *considerațiunea ce avem pentru viteazul „bărbat Balc, fiul lui Sas*, voivodul nostru Maramureșan, cum și „pentru imensele lui servicii, vii înca în memoria noastra, pe „cari cu așa ferbinte iubire, le au adus Majestatei noastre, și care „*părăsind Moldova*, țara noastră și a *scumpi lor săi părinți*, s a „reîntors la noi plin de credință [1])". etc etc.

Din citația de mai sus, rezulta în mod evident, ca atât Dragoș Voda primul descalicator al Moldovei, cât și fiul sau Sas și nepotul sau Balc, au recunoscut suveranitatea regelui Ungariei.

Dupa isgonirea Tatarilor din Moldova de către armata lui Ludovic cel Mare (armata compusa în majoritate din Români și Sacui), Români maramureșeni nemai putând suferi asupririle clerului maghiar, care îi forța să treaca la catolicism; voivodul lor Bogdan, cunoscând bine Moldova ca unul ce luase parte la expediția contra Tătarilor, pleaca cu un însemnat numar de locuitori în aceasta țara și isgonind pe Balc fiul lu Sas, ocupa el tronul Moldovei.

Declara în același timpa Moldova ca țară indepedenta și refuză a mai recunoaște suzeranitatea Ungariei și a'i mai plati tribut [2])

1). Proinde an l universorum noticiam volumus prevenire, quod nos intuitum nostre cons deraciones în *strenum virum Balk filium Zaas*. voyvdam nostram Maromorosiensem... *ut de terra* nostra *Molduavu, suis caris parentibus*... in regnum nostrum Hungariae advenit etc.

2) Bokdan voyvoda est suis fyiis nostris vide'icent infidel bus notorys (diploma lui Ludovic cel Mare).

www.dacoromanica.ro

Plecarea lui din Maramureş s'a făcut pe ascuns, ca autoritaţile maghiare sa nu prinda de veste şi sa-l împiedice[1]). Aceasta denotă intenţia lui preconceputa, de a se sustrage suveranitaţei Ungurilor, al carui jug nu'l mai putea suporta.

Cât timp a trait voevodul Bogdan, Moldova şi-a păstrat independenţa neştirbita.

Laţcu, fiu şi urmaşul lui Bogdan, a menţinut la începutul domniei lui această independenţă. Dupa mortea lui Cazimir, tronul Poloniei ramânând vacant, defunctul rege neavând urmaşi, Leşii aleg rege în anul 1370 pe Ludovic cel Mare, ginerile lui Cazimir, care devine astfel domn atât al Ungariei cât şi al Poloniei.

Moldova fiind astfel înconjurată la Nord şi Vest de regatul lui Ludovic cel Mare, Laţcu este forţat sa recunoasca suzeranitatea Ungariei.

Iurg Coriatovici ginerile lui Laţcu şi urmaşul acestuia, Petru Muşat, continua a recunoaşte suzeranitatea Ungariei, cât timp a domnit Ludovic cel Mare.

Dupa moartea acestuia, regatul sau, se împarte în două.

Fiica lui mai mare Maria, măritata după Sigismund de Luxenburg fiul împaratului Germaniei, se suie pe tronul Ungariei iar cea mai mica Hedviga casatorita cu Vladislav Iagelo, pe al Poloniei.

Galiţia aparţinuse pâna la 1239 Ungariei. Dela aceasta data fusese cucerită de Tatari, cari o pastrau ca un fel de baza de operaţie contra Ungariei şi Poloniei. Ea a fost recucerita de catre Ludovic cel Mare.

La moartea acestuia, Galiţia devine marul discordiei dintre regele Sigismund al Ungariei şi Vladislav Iagello al Poloniei. Acesta din urma, profitand de faptul ca Sigismund era încurcat în luptele interne din Ungaria, o ocupa[2]) şi încorporeaza la Polonia. Prin stapânirea Galiţiei şi Podoliei, Moldova se mărginea cu Polonia atât la Nord cat şi la Est Graniţele Moldovei fiind deschise spre ambele aceste provincii, pericolul din partea Poloniei devine mai iminent şi mai de temut, decât din partea Ungariei, de care era despartită printr'un puternic lanţ de munţi, strabătut numai de câteva trecatori uşor de aparat.

Noua situaţie strategica a Poloniei creiată prin anexarea Galiţiei are o puternica influenţa asupra politicei externe a Moldovei. Ea face pe Petru Muşat sa schimbe suveranitatea ungară cu cea leşeasca. Muşat face acest gest calauzit şi de faptul ca Vladislav Iagella de când unise Lituania cu Polonia devenise cel mai puternici suverani din Europa orientală, iar

---

1) de dicto regno nostro Hungarie in praedictam-terram nostram Molduavam *clandestine recedente.*

2) Vladislaus, consors Hndvigis Poloniae Regina, colectu exercitu, în Rusiae terras processit. Sub brevis tempore castrum Premisl, Iaroslav, Grodec, Halicz. Trabowlia, civitatem Leopolism ac omnia castra Rusiae a parente suo Ludovice Poloniae et Hungarae Rege commendata.. et am injuria a Regno Poloniae alienatas.,. conquirit, reintegrat et reunit. (Dlugossus Liber Decem).

www.dacoromanica.ro

autoritatea s'a era necontestată în Polonia, în timp ce situaţia lui Sigismunt era mult mai nesigura având pe luptat pentru a se putea menţine, atât cu cu pretendentul angevin cât şi cu magnaţii răsculaţi. Primind suveranitatea Hedvigei, Petru Muşat era perfect legal ca forma, întru cât Hadviga era fiica şi moştenitoarea unuia din tronurile lui Ludovic cel Mare.

In fond însa, era o mare diferenţă între trecut şi prezent, deoarece el de fapt schimbă suveranitatea ungara cu cea polona.

Pe lânga motivele arătate mai sus, Petre Muşat recunoaşte suveranitatea Poloniei şi împins de dorinţa de a scăpa de tributul ce Moldova platea anual regelui Ungariei.

Dupa suirea lui Ludovic cel Mare pe trenul Poleniei, voivodul Laţcu încheiase cu acesta un pact prin care recunoscându-i suveranitatea se obligă ai plati şi un tribut anual*). Noul tratat încheiat de Muşat cu regele Vladislav conţinea condiţiuni mult mai avantajoase**). Intre altele, Moldova nu mai era obligata să plătească tribut. Era deci o suveranitate pur formală.

Spre a pune în evidenţă acest fapt, Petru Muşat pretinde ca juramântul de credinţa depus la Lemberg în faţa regelur Vladislav în anul 1387 să fie însoţit de un act scris în limba latina şi pastrat pâna azi) prin care sa se menţioneze că *a facut închinarea neîndemnat şi nesilit de nimeni****).

In anul 1393 în ziua de 5 Ianuarie, Roman, urmaşul lui Muşat, depune şi el jurământul de credinţă şi subscrie în Suciava un act omagial identic, cu a lui Petre Muşat.

Sustragerea Moldovei de sub suveranitatea Ungariei nu putea conveni însă regelui Sigismund. Din această cauză se naşte o mare rivalitate între Polonia şi Ungaria, care durează pâna la caderea acestia din urmă sub jugul Turcesc.

Sigismund, chiar din primii ani ai domniei sale, cauta să repună cu armele Moldova sub suveranitatea Ungariei, aşa cum fusese pe timpul lui Ludovic cel Mare.

In acest scop, face în anul 1394 cunnscută expediţie contra Voievodului Ştefan.

Cauzele acestei campanii sunt astfel explicate de Bonfiniu:

„*Valachi* văzând luptele interne de care erea turburată „Ungaria, sub domnia femeilor (Elisabeta soţia lui Ludovic şi „Maria fica sa) au respins sceptrul femeesc, sau desfăcut de re„gatul Ungar şi *au refuzat să depună jurământul de supunere şi*

---

*) Iam pacta conditione ultra concessit, ut Moldaviae Vayvoda ut apiunt grata oqsequia et stata quotanuis stipendió Panoniae Regi presolveret.

**) Hurmuzachi Vol. I.

***) D. Onciu — Istoria Românilor — Curs predat la Facultatea din Bucureşti.

www.dacoromanica.ro

să plătească cuvenitul tribut. *) Forţele lui Sigismund deşi cu mult superioare pot trece muniţii şi cuceri capitala Moldovei numai dupa lupte grele**.

Voevodul Ştefan, este nevoit să ceara pacea, pe care Sigismund i-o acordă, cu condiţia sa jure că îi va rămânc credincios.

Pe dată însă ce Sigismund se înapoiaza la Buda, Ştefan recunoaşte din nou suveranitatea Poloniei,

Rezultatul expediţiei din punct de vedere politic e deci nul după cum rezulta din însăşi cuvintele lui Bonfiniu care o denumeşte „Infausta expeditio".

Sub Voevozii Roman şi Iuga, urmaşii lui Ştefan, Moldova continua a rămâne credincinasă legăturilor, încheiate cu Polonia.

Alexandru cel Bun jura şi el în anul 1402 credinţa regelui Poloniei, intrebuinţând pentru prima oară formula: „cu mila lui D-zeu domn al Moldovei" făcând prin aceasta aluzie la faptul că nu a ocupat tronul cu ajutorul Polonilor. In anul 1407 el reînoieşte omagiul de credinţa către Vladislav Iagello.

In anul 1411, Alexandru cel Bun imprumuta cu 1000 de marci de aur pe Regele Vladislav. Tot în acest an el încheie un tratat de alianţa defensiv cu Polnoia.

Cari sunt motivele acestui tratat?

Dupa expediţia contra lui Ştefan, Sigismund trece printr'o serie de peripeţii toate defavorabile lui. Batut de turci la Nicopol în 1396, el rataceşte aproape un an pe Marea Neagră, Egee şi Adriatică. Când în fine parvine să se reintoarca în Ungaria, este închis de baroni unguri în castelul dela Buda, de unde reuşeşte să scape numai cu foarte mari greutăţi. Cât timp norocul i a fost defavorabil lui Sigismund, Alexandru cel Bun s'a simţit în siguranţă, Când însă situaţia se schimba şi regele Sigismund în urma unui conflict de interese cu Vladislav Iagelle trimite în 1410 o armată sub Stibor să invadeze Polonia. Alexandru cel Bun îşi dă seama, ca pericolul se apropie iar.

Pentru a-l înlătura încheie o alianţă defensivă cu regele Vladislav, prin care cei doi domnitori se obligă a'şi da ajutor reciproc contra regelui Ungariei. Tot în acest timp, Veneţienii trimet şi ei soli la regele Vladislav, oferindu-i o alianţă contra Ungariei.

Sigismund aflând aceasta şi dându şi seama de pericolul ce ar rezulta dintr'o alianţă între Veneţieni şi Poloni, care ar expune Ungaria să fie a acată simultan din două parţi, caută să-l înlăture.

---

*) *Valachi*... nam cum sub mulieris Imperio intestino inter se bello fluctuaret Ungaria..., ipsi quoque foeminium sceptrum abominati,... a Panoniae Begno defccere, rogati *praestare obsequia* et *stipendia solvere refusarent*·

**) Sigismundus cum numeroso exercitu provinciam (Moldavam) adoritur, inter Alpes progrederetur... obstinatissimis Valachum animis subeuntes ...ad vaivode opidum perventum (Bonfiniu).

www.dacoromanica.ro

In acest scop trimite pe Cardinalul Branda şi pe Stibor de Stiboricza voivodul Ardealului, la regele Vladislav, cu misiunea de a încerca nu numai sa încheie pace cu Polonii, şi de este posibil şi o convenţie personală.

Aceştia aducând cu ei şi bogate daruri sunt primiţi în audienţa la Lubomylya, unde se afla în acel timp regele şi regina Poloniei.

Dupa o discuţie de 7 zile, la cari iau parte toţi consilierii regatului Polon, neputându-se stabilii condiţiile paci, regele Vladislav ia hotarârea de a trata numai el personal cu cei 2 delegaţi Unguri. In discuţiile secrete ce au loc, regele şi delegaţii maghiari cad de acord asupra încheierei pacei, cât şi a unei convenţii speciale. Hotarasc deasemenea ca pentru discuţia punctelor fundamentale, atât a pacei cât şi a convenţiei, regele Vladislav sa se înapoieze la Cracovia unde sa vina şi Sigismund cu câţiva înalţi demnitari ai sai. Conform acestei hotarâri regele Sigismund însoţit de Ioan archiepiscopul Stigonului Nicolae Gara palatinul Ungariei şi Simion de Rozgony judele curţei regale, vin la Cracovia unde împreuna cu Vladislav Iagello şi înalţii demnitari poloni stabilesc şi semneaza atat tratatul de pace, cât şi articolele unei convenţii speciale şi secrete. Aceasta convenţie are şi câteva părţi referitoare la Moldova, cari suna astfel:

„In ce priveşte ţara Moldovei, s'a stabilit între noi Sigis-„mund regele Ungariei şi regele Poloniei, scumpul nostru frate: „ca ceeace magnificul Alexandru, acum voivod al Moldovei s'a „obligat de buna sa placere catre fratele nostru Vladislav, noi „regele Sigismund ne obligăm la rândul nostru din iubire curata „şi sincera fraternitate, faţa de regele Vladislav, a nu turbura „sau împiedica.

„De asemenea am dispus, stabilit şi hotarît, ca ori decâte „ori Turcii infideli, ar invada teritoriul Ungariei cu o armata mai „puternica, sau ar încerca a o despopula sau devasta cum şi ori „decâte ori voi regele Sigismund ne am pregati de rasboiu con-„tra Turcilor infideli, pentru o expediţie în afara de hotarele Un-„gariei, regele Vladislav sa ne trimeata 1000 de lancieri şi de „este posibil şi mai mulţi.

„La înştiinţarea şi comunicarea noastra, fratele nostru prea „iubit *va trebui să trimeata pe supranumitul domn al Moldovei, „ca el însuşi în persoana, cu toata armata sa să ne ajute pe noi şi armata noastra* şi sa ne fie credincios şi constant 1) Va fi scutit Moldovanul, numai în caz de infirmitate grava bine constatata.

1) Idem Rex Poloniae, frater noster charissimus, mandare debet supradicto Moldavuo, ut ipse propria in persona cum sua tota potentia, nobis et nostro exercito suoeurrat et obsequia praestet fideliter et constanter (Dlugoss Liber XI).

www.dacoromanica.ro

„*In caz când acesta ar refuza să vie în persoană în contra Turcilor, fie din cauza infidelităţei, fie că în caz de boală nu ne-ar pune la dispoziţie forţele sale,* ramâne lămurit, că noi ambi „regii Sigismund şi Vladislav ne împiedicaţi de suszisa obligaţi „une. vom trebui să invadam simultan cu armata ţară Moldovei, „pe voivodul ei sa'l depărtăm. ţara s'o supunem autorităţei „noastre şi tot pentru acest motiv sa o împarţim între noi regi, „după limitele şi hotarele arătate mai jos [1]).

„Regiunea marilor păduri, numita Bucovina, începând dela „munţii sau Aloii regatului Ungar, situată între ţara Moldovei şi „a Sepeniţului, cuprinzând Seretul şi întinzându-se până la a 2 a „regiune de paduri numita Bucovina mică, va trebui împarţita „prin mijloc în două. Ceace este în jurul târgului Iasna [2]) şi „cade în partea stânga, va rămâne domnului Vladislav regele „Poloniei. Târgul sau oraşul Berleth [3]), aşezat în partea dreapta „ne ramâne noua Sigismund regele Ungariei. Se va trece şi flu- „viul Prut şi pădurile ramase şi procedând direct peste câmpiile „deşerte până la Mare, în acelaş mod în doua se vor împărţi. De „asemenea Feiervar altă data Belgrad [4]) cu toate cele din jurul „sau va reveni regelui Vladislav, iar Kilia cu cele dimprejur vor „reveni noua regele Sigismund, rămânând astfel hotarite şi „împarţite.

„In caz însa când numitul domn (al Moldovei) va ramâne „credincios şi constant regelui Vladislav, şi va alerga în ajutorul „nostru, atunci susnumitele regiuni ale Moldovei vor ramâne aces- „tuia şi după moartea unuia dintre cei 2 regi mai sus numiţi."

De abia începuse să se organizeze biata Moldova şi politica maghiară, care prin prigonirile sale de ordin religios şi economic, lusese cauza determinanta a exodului populaţiei româneşti din Maramureş şi a înfiinţărei acestui principat, cauta iarăşi a utiliza în profitul său, în lupta contra Turcilor braţele vânjoase ale ostaşilor români. Ceace e şi mai cinic este clauza menţionata în aceasta convenţie, ca în cazul când Alexandru cel Bun nu ar consimţi la această jertfa de sânge, Moldova să fie cucerită cu armele şi împărţită între cele două state.

Acesta este primul proect de împărţire al Moldovei.

Alexandru cel Bun, fiind probabil informat prin indiscreţii din cercurile curţei polone despre conţinutul acestei convenţii, caută să evite pericolul ce ar fi decurs pentru Moldova, din punerea ei în aplicare. El reuşeşte să evite acest pericol mena-

1) Qui si de mandato memorati, Domini Vladislai Regis ut praelibatur in succursum contra Turcas, vel infidelitas personaliter venire, vel infirmitate praeveniente, mittere suam potentiam recusaret, estunc nos ambo, videlicet Sigismundus et Vladislaus Reges simul debebimus terram Moldavia non obstante praedicta obligatione, potenter invadere, et ipsum Vayvodam Moldavum ab eadem removere, et ditioni nostre subjugare, obtentamque interer nos Reges dividere etc.

2) Iaşi.

3) Bârlad.

4) Cetatea Alba.

www.dacoromanica.ro

jând şi stimulând orgoliul regelului Vladislav şi a nobililor poloni.

Profită astfel de faptul că în anul 1415 regele Vladislav face o călărire în Galiţia orientală, unde vizitează oraşele Trebowlya, Buczacz, Halici, Colomea şi Snyathin şi când ajunge la acesta din urma (care este în apropiere de frontiera Moldovei) Alexandru cel Bun împreună cu soţia sa şi o numeroasă suita militara, [1]) ese în întâmpinarea regelui polon facându-i cuvenitele urari de bun-venit.

Acesa îi primeşte cu mari onoruri invitându-i la masă dimpreuna cu toţii boerii lui. Voevodul moldovean la rândul sau, a oferit regelui şi reginei preţioase daruri

Cu aceasta ocazie Alexandzu cel Bun a reînoit sentimentele de devotament şi credinţa fata de regele Vladislav, depunând dimpreuna cu toţi boerii juràmântul de fidelitate [2])

S'a mai cerut atunci lui Alexandru cel Bun şi o declaraţie de supunere scrisă, care a fost depusa în arhivele statului polon.

Din moment ce făcuse act de supunere catre regele Poloniei, Alexandru cel Bun se credea degajat de orice fel de obligaţiune faţa de Ungaria.

Pentru acest motiv, când baronii unguri (în timp ce regele Sigimund se afla la soborul dela Constanţa îi cer ajutor contra Turcilor, acesta l-a refuza concursul,

Lipsiţi de ajutoare din afara, armatele ungureşti sunt bătute şi o mare parte dintre magnaţii unguri, printre cari palatinul Ioan Gara, Ioan de Moruth, Gergisan şi alţii sunt facuţi prizonieri,

De asemenea nici în anul 1420, când regele Sigismund conduce personal campania contra Turcilor, Alexandru cel Bun nu'i trimite ajutoare.

Armatele creştine fiind inferioare în numar. sunt şi de data aceasta înfrânte. Turcii învingatori devasteaza Muntenia, Serbia şi Albania

In schimb însa în anul 1423, Alexandru cel Bun da ajutor Polonilor în luptele purtate de aceştia cu cavalerii teutoni, trimiţându-le 400 soldaţi [3]), cari se disting în lupta dela Marienburg.

In anul 1426 Sigismund cerând ajutor regelui Vladislav contra Turcilor, acesta'i trimite trupele nobililor galiţieni, la cari se alatura şi o parte din trupele moldovene.

Teate aceaste trupe sub comanda lui Ioan Kobilenski capitanul districtului San, s'au pus în marş prin Moldova spre Du-

---

1) Quo cum suam Serenitatem Acexander Moldaviae voievoda cum consorte sua et maxima militum suorum cohorte accessit et a Vladislao Poloniae Rege fregventissimam militum pompam etiam tunc habente benigne receptus est et multicipliter honoratus (Dlugossi Historiae Poloniae Liber Undecimus)

2) Cum omnibus Boiaris terrae Valachiae solenne praestitit homagium et fidelitatis corporale juramentum.

3). Sub tempore eodem, Voievodae Moldovae gentes Valachi în auxilium Vladislae Poloniae Regi transmisae quadringentorum militum numerum etc.

www.dacoromanica.ro

nare. Ele au sosit la Bragitor în Muntenia în ziua Sfântul lui Ioan Botezătorul. 1),

Aici aşteaptă timp de 2 luni sosirea lui Sigismund, dar aceasta nevenind, s'au înapoiat în Polonia.

In anul 1428 regele Vladislav îi trimite în ajutor lui Sigismund 5000 de soldaţi, cari sub conducerea eroului Zavis de Grabow, salvează împreună cu trupele ardelene onoarea armelor în lupta dela Columbaci, fără a putea salva însă armata ungară de înfrângere.

Alexandru cel Bun nici de data aceasta nu trimite trupe de ajutor Ungurilor.

Sigismund supărat din această cauza, pleacă în Polonia spre a avea o întrevedere cu regele Vladislav.

Cei doi regi se întâlnesc în anul 1429 la Luczk. Scopul principal al acestei intrevederi era de a cere regelui Vladislav să facă de comun acord o expediţie contra Moldovei, cum şi a împărţi această ţără, conform textului convenţiei din 1412.

„Sigismund nu abordează însă chestiunea printr'o discuţie „personală între cei doi regi, ci trimite câţiva prelaţi şi magnaţi „ai săi la regele Vladislav, să ceară acestuia să facă în comun „o expediţie în cursul verei viitoare contra Moldovei 2) şi dupa „ce vor goni de pe tron pe principele acestdi ţări, sa împarta „teritoriile ei exact conform celor scrise şi conţinute în convenţie.

Pentru a-l convinge pe regele Vladislav. ei vor căuta sa-i invedereze ca toate clausele şi stipulaţiunile convenţiei au fost nesocotite şi nerespectate de către acest principe.

I'i vor arata apoi, că nu are încredere nici în poporul nici în voevozii Moldovei, cari toţi în comun ne sunt inamici, traind numai din prădăciuni şi furturi deşi locuesc într'o ţară fertila, care are din abundenţa de toate lucrurile.

Sa caute deasemenea sa scoată în relief faptul, că deşi vechi coloni nu şi-au îndeplinit datoria faţă de Ungaria, refuzând chiar regelui Sigismund personal să-i dea ajutoare în expediţiile facute contra Turcilor.

La aceste cereri regale Vladislav a răspuns „nu este drept „a se invada ţara Valachilor, cari sunt şi ei creştini. Aceştia au „facut act de supunere atât regelui cât şi regatului polon, şi deci „nu există nici o cauză legitima pentru a'i extermina. Daca în ultima campanie în adevăr nu au trimes ajutoare contra Tur „cilor, ei nu au nici o vină, deoare e cu ordinul meu în anul „şi ziua promisă, au trimes trupele lor cari unindu-se cu cele re„gale, au mers până la Dunăre, unde au stat adunate timp de „2 luni. Vina este a regelui Sigismund, care nu a venit la ziua

1) De terris Russiae în subsiduim Sigismundo Regi, contra Turcas egressus usque ad Danubii fluenta circa Bragitor interra Bessarabiae, pervenit.

2). Romanorum Rex Sigismundus missis certis Praelatis et Baronibust suis ad Regem Poloniae Vladislavum requirit cum, ut iuxta inscriptiones et foedero quae tunc originaliter exhibebat. secum percussa, et iuramen firmata, expeditionen contra Molpaviam în aestate ventura una secum faciatos et expulsis eis Principis terras ipsas iuxta ordinationem inscriptionibus contentam, partiantur et dividant.

www.dacoromanica.ro

„fixată spre a începe operaţiile militare", In faţa cestui refuz categoric, regele Sigismund renunţă la proectul său.

Numai abilitaţei politice a lui Alexandru cel Bun, care simţind la timp pericolul, a ştiut să'l pareze, reînoind legăturile din supunere către Polonia, se datoreşte dar faptul că Moldova nu a fost cucerită şi împarţită în anul 1429.

In anul 1433 murind Alexandru cel Bun, i-a urmat pe tron Iliaş, fiul său mai mare,

Intre Iliaş şi Ştefan fratele său mai mic, născut însa dintr'o alta mamă, s'a iscat în curând ciartă pentru succesiunea la tron. In urma acestei certe Iliaş goneşte din ţară pe Ştefan şi pune sa sugrume pe mama acestuia.

Ştefan cerând ajutor dela Sultan se înapoiaza cu o ste turcească în ţara [1]).

In lupta ce are loc, trupele lui Ştefan învîng pe ale lui Iliaş care fuge dimpreună cu soţia şi bogaţiile sale în Polonia.

Ştefan spre a'şi asigura tronul, trimite soli cu daruri la regele Vladislav, cerând acestuia să nu-l considere ca inamic şi sa nu-i dea ajutor fratelui sau, deoarece el sa oţera dupa obiceiul înaintaşilor sai, sa facă act de omagiu şi supunere.

Consiliul regal întrunit găseşte ca faţa cu situaţia, este de preferat a primi propunerile lui Ştefan, iar lui Iliaş a'i da câteva sate pentru a avea cu'şi susţine familia.

Iliaş auzind de această hotarâre caută să fuga în mod clandestin din Polonia. Este însa prins şi închis, Puţin în urma regele Vladislav plecând la Halici, unde principele Ştefan al Moldovei urma sa i pastreze juramântul de supunere, se bolnăveşte pe drum şi moare în anul 1434.

Ii urmează pe tron fiul sau Vladislav. La încoronarea acestuia iau parte şi delegaţii lui Ştefan voevodul Moldovei.

In anul 1435 partizanii lui Iliaş cerând eliberarea acestuia din închisoare, Ştefan intervine pentru a fi menţinut închis şi mai departe, accentuând ca numai cu această condiţie va mai rămâne supus şi credincios Poloniei.

Intre timp Iliaş fuge din cetatea Siradiensi unde era închis şi vine în Moldova. Aci secundat de partizanii sai reîncepe războiul civil. Spre a pune capat acestui război, regele Poloniei împarte în anul 1435 Moldova între cei 2 fraţi. Partea de Sud a ţarei cu Cetatea Alba o da lui Ştefan, iar cea de Nord cu Suceava revine lui Iliaş [2]).

In urma acestei împarţiri, regele Poloniei cerând ca fiecare dintre fraţi sa i facă act de supunere, Iliaş s'a dus la Leopolim, unde însoţit de boieri săi a depus jurământul de credinţă, Ştefan însa prin diferite pretexte şi subterfugii s'a eschivat.

Cu ocazia depunerei jurământului de credinţă de către Iliaş

---

1) Stephanus a Turcorum Caesare petito et obtenuto în gentibus sub subsidio. în Walachiam rediit

2) Divizione terrae facta unam partem Stephano cum Albo Castro et portu maris, altera cum Soczava et teleoneis vicinis Heliae atribuit.

www.dacoromanica.ro

Polonia impune primul tribut Moldovei, obligând pe Iliaş printr'o convenţie specială, sa dea atât el cât şi succesorii sai în fiecare an pentru administraţia domeniilor regale câte 200 iepe, 400 boi şi 200 care de peşte batog, iar pentru armata polona sa dea 40 de purpure şi 100 de cai[1]). Pocuţia care fusese amanetata de către regele Vladislav lui Alexandru cel Bun, sa se retrocedeze Poloniei, fară nici o alta interpretare.

Grigore Ureche scrie asupra acestei din urma chestiuni: „şi „legând prieteşug cu Lesi, le-a întors Pocuţia cu toate târgurile „şi le a iertat şi bani".

In schimb regele îi da lui Iliaş oraşul Halici, sa-l aiba ca loc de retragere în timpuri critice, pentru el şi bogaţiile lui.

Puţin dupa aceasta sosesc şi soli dela celalt voevod Ştefan cu daruri pentru regele Vladislav şi pentru toţi prelaţi şi baroni mai însemnaţi, cu rugămintea sa'l admita ca să presteze şi el omagiu la fel cu Iliaş, promiţând în schimb ca va fi credincios şi va apara Galiţia şi Podolia de invazia Tatărilor. Cererea lui este însa r e s p i n s a, cu toate ca Ştefan, scrie Dlugos, era un barbat mai constant, mai prudent şi mai cu prestanţa ca Iliaş şi deşi numai cu puţine zile mai înalte spre a'şi arata credinţa catre regatul Poloniei, mergând cu o puternică armata a ocupat cetatea Bracslav din mâinile Lithuanilor şi a predat-o în stapânirea lui Derslai comandantul Podoliei.

Din cauza ca Ştefan nu este primit sa faca act de omagiu, intra din nou vrajba între cei doi fraţi.

Cronicile polone nu spun, dar este foarte probabil ca Ştefan va fi recurs din nou la ajutorul Turcilor. Numai astfel se poate explica afirmaţunea lui Bonfiniu, ca roadele victoriei dela Sibiu nu au fost mediocre, deoarece Valachii cari locuesc ţinuturile Munteniei şi Moldovei, altadata ţara Geţilor şi cari se desfacusera de credinţa lor catre Regatul Ungariei şi intrasera în legături cu Turcii *(cum Turcaque foedus iniverant)* au fost aduşi de Corvin la vechea lor supunere.

Dupa victoria dela Sibiu probabil ca Ştefan a trecut de partea lui Huniade.

Desigur cu ajutorul acestuia l-a batut pe Iliaş, care a fost prins.

„Ca să scape de Iliaş, Ştefan Voda l-a dat jos din domnie „în anul 1444 şi i-a scos ochii.

„Dupa aceasta a domnit Ştefan Voda 3 ani[1]).

In anul 1447, Roman feciorul lui Iliaş, spre a razbuna orbirea tatalui sau a facut o conjuraţie printre curteni şi prinzând pe Ştefan Vodă i-a taiat capul.

Cronica lui Ureche descrie astfel suirea pe tron a lui Roman:

---

1) Conventum etiam tunc inter Regem et Heliam literisque specialis firmatum, ut in signum verae subiestionis et homagii, Helias woievoda et sui successores ducentos equina Regi et quadragintas purpuras, centum epuos singulis annis *perpetuo solveret pro tributo*. (Dlugossi Liber XII).

2) Grigore Ureche.

www.dacoromanica.ro

„S'a vorbit Roman Voda cu o seamă din curtea domnească de „a prins pe unchiul său şi i-a taiat capul şi s'a apucat de dom-„nie Roman Voda".

Contra lui Roman se ridica Petru, un alt fiu al lui Alexandru cel Bun.

Petru, urmând probabil exemplul lui Ştefan, solicita ajutorul lui Huniade pentru a ocupa tronul Moldovei. Acesta acordându-i concursul, lupta pentru suveranitate dintre Ungaria şi Polonia asupra Moldovei, întrerupta în anul 1429, reîncepe şi continua mai violentă ca sub Sigismund. Pentru agreatul Ungurilor este susţinut la început de Huniade şi mai târziu de Matei Corvin, iar Roman este susţinut de Poloni,

Starea de lucruri din Muntenia se repeta întocmai şi în Moldova, cu deosebire numai ca în Muntenia rivalitatea era între Unguri şi Turci, pe când în Moldova aceasta rivalitate era între Unguri şi Poloni.

După ce prin decapitarea lui Vlad Dracul şi a fiului sau Mircea şi numirea ca principe al Munteniei al lui Dan al III-lea Huniade îşi asigurase dominaţiunea asupra Munteniei pe care o cimentase şi prin legăturile de rudenie ce existau între Huniade şi Daneşti, în urma maritarei surorei sale Maria cu Arghezi Mansila, el cauta sa aduca şi principatul Moldovei în sfera de influenţa a Ungariei.

Acţiunea pentru readucerea Moldovei sub suzeranitatea Ungariei a început-o Huniade în anul 1442 şi a continuat-o în anul 1447. Ea s'a desfăşurat la început pe cale politica şi a continuat apoi pe acea a armelor,

Dat fiind faptul ca mama lui Roman era matuşa regelui Casimir şi ca tatal sau Iliaş a fost protejatul Leşilor, suntem în drept sa bănuim ca conspiraţia contra lui Ştefan agreatul lui Huniade nu s'a facut fara ştirea şi concursul Poloniei.

Petru Voda venind în anul 1447 în ţara Ungureasca, spre a cere ajutor pentru ocuparea tronului Moldovei, momentul sa pare lui Huniade propice spre a'l pune chiar cu armele domn în aceasta ţara.

Mai ţinea Huniade sa dea tronul lui Petru şi pentru motivul ca Draculeşti sa nu poata găsi un sprijin la curtea principelui Moldovei, deoarece Vlad Dracul era cumnat cu Roman.

Acest fapt ni'l arata lamurit Dlugos.

„Cu atât mai mult (scrie el) s'a gândit Huniade a ridica pe „tronul Moldovei pe Petru, cu cât Vlad Dracul domnul Basara-„biei (Munteniei), care îi era duşman, era cumnat cu Roman pe „a caruia sora mai mare o luase în casatorie [1]).

Pentru motivele arătate mai sus, Huniade a dat ajutor lui Petru.

1) Ut autem facilius cogitata perficiat, Petro voievodae Moldaviae, cui Vlad olim Bęserabiae voivodae erat infestus, eo quod Romano etiam voivodae Moldaviae, filio Heliae, cuius idem Vlad germanam habut in uxorem. (Liber Decimus tertius).

www.dacoromanica.ro

Grigore Ureche, descrie astfel suirea lui Petru pe tronul Moldovei:

„Acest Petru Vodă dacă a pribegit în țara Ungurească, n'a „făcut zăbavă multă, ci a dat cetatea Chilia Ungurilor, și ajutat „rit de Jani Huniad țiitorul țării Ungurești, a venit cu oaste și „a împins pe Roman Vodă, din țara, după ce a domnit Roman „Vodă un an".

„Ioan Huniade, căutând să coprinda Moldova, pe sora sa „care era în vârsta de 50 ani i'a dat o lui Petru de muere, „făgăduindu i că'l va așeza în domnia țarei *A trimis cu dânsul câtăva oaste, care a scos pe Roman din scaunul Moldovei*".

„Acest Roman era cumnat cu Vlad Dracul.

„Pentru drept mulțumită a dat Chilia din Basarabia Un„gurilor.

Dominul Iorga în Istoria Românilor ediția 1910 scrie urmatoarele, asupra suirei lui Petru pe tronul Moldovei:

„Petru, fiul natural al lui Alexandru cel Bun, pentru a'și „putea asigura tronul, a luat de soție pe o soră batrâna a lui „Huniad și a dat voe Ungurilor să'și așeze oaste în Chilia.

Dlugos, care a trait chiar în acele timpuri arata că Hunia„ade, după ce i-a dat lui Petre în casatorie pe sora sa trecuta de 50 ani [1]) a trimes cu el o parte din oștile sale ca sa alunge pe Roman din Moldova [2]).

Poman, aflând de venirea lui Petru, care îi era unchiu, patruum) cu ajutoare de la Ioan Huniade și fiind informat ca bărbatul surorei sale, Vlad (Dracul) voevodul Basarabiei, dela care spera să primească trupe de ajutor, a fost ucis, a fugit în Polonia.

Petru a putut dar ocupa tronul Moldovei fara lupte.

Generalul ungur comandantul oastei, care a venit cu Petru în Moldova s'a numit Czupar. Moldovenii neputând pronunța ușor acest nume, l'au poreclit Ciubar.

Aceasta a stat în Moldova pe lângă Petru 2 luni, spre a i da timp să'și aranjeze afacerile interne ale țarei și să poată lua bine în mână, frânele guvernului.

Așa se explică cele scrise de Grigore Ureche, că a domnit Ciubar Vodă 2 luni.

Huniade caută dar, ca pe calea armelor sa și impună influența sa în Moldova, readucând iarăși această țară sub dependința Ungariei așa cum fusese sub Latcu și Petru Mușat.

El caută să întărească această influență înrudindu-se cu dinastia Mușatinilor, după cum procedase și cu Dănești, în care scop îi dă lui Petru Aron în căsătorie pe sora sa

Pentru a pune piciorul solid în Moldova, cum și ași asigura stăpânirea gurilor Dunării, împiedicând flota turcească din

1) Surorem suam germanam iam annum quinquagesimum proectam.
2) Mittitque cum eos aliquos gentes suas, expellendum Romanum de Moldaviae terra.

www.dacoromanica.ro

Marea Neagra sa poata intra pe gura acestui fluviu, el cere lui Petru să'i cedeze cetatea Chilia.

Huniade aşeaza în aceasta cetate, garnizoana ungureasca.

Subsistentele necesare garnizoanei, au fost asigurate de voevodul Munteniei, iar armamentul şi muniţiile au fost transportate din Braşov la Târgovişte iar de aici au fost trimise prin grija acestuia la Chilia.

Cetatea a ramas sub stapânirea Ungurilor, pâna în timpul lui Ştefan cel Mare, care ajutat fiind de locuitorii ei o ataca şi reducereşte, reincorporând-o la Moldova.

Aceasta a şi fost dealtfel una din cauzele înasprirei relaţiilor dintre Ştefan cel Mare şi Regele Mathia.

Urcarea lui Petru Voda pe tronul Moldovei cu ajutor ungureasc, însemna pierderea suverantaţei Poloniei asupra acestei ţari.

Predarea cetaţei Chilia Ungurilor a facut de asemenea o impresie neplacuta în Polonia. Pentru aceste motive Regele Casimir cauta sa ajute pe Roman a'şi recapata tronul, readucând astfel Moldova sub influenţa sa.

Casimir solicitat mereu de catre Roman, atât prin trimişi seciali, câ şi prin scrisori sa-l ajute [1] da ordin sa se adune şleh-tele ruseşti de la Premisl, Liov, Helm şi din Podolia şi punându se în truntea lor sa indreapta spre Liov cu intenţiunea de a intra în Moldova, a goni pe Petru şi a reda domnia lui Roman. Ajutând lui Wojnicz primeşte ştirea că Roman a fost otravit de o parte din boeri, cari erau cu el. [2].

Petru Voda vazând pericolul ce'l aşteapta, a atras de partea sa pe câţiva dintre boerii acestuia, îndemnându i să'l otrăveasca pe Roman.

„Regele Casimir sosind la Liov, daca a înţeles că Roman „Voda a murit, otravit de varul său s'a lasat de acea cale şi-a „trimis la Petru Vodă să-i faca juramânt. Şi a raspuns Petru „Voda ca juramânt sa faca, gata-i. [3].

Aceasta brusca schimbare în atitudinea lui Petru Voda care era cumnat cu Huniade, venise pe tron cu ajutorul lui şi acum primea sa facă juramânt de credinţa regelui polon, pare paradoxala.

Daca studiem lucrurile mai amănunţit, vedem însă ca este explicabila prin evenimentele ce au avut loc la acea data, în Ungaria şi Peninsula Balcanică.

Iata ce scrie în aceasta privinţa Nicolae Costin:

„In anul dela Chrisf 1448, Ioan Huniad ocârmuitorul ţarii „ungureşti, a purces cu oşti asupra Turcilor, ce din vicleşugul „lui George Despotul Sârbesc, fiind înconjurat Huniad de

---

1). Casimirum Regem Poloniae tam, per literas quam per nuncios, tanquam propinquo sangvine iunctum (erat enim ex duabus sororibus geniti) de dando sibi subsidio multipliciter solicitavit.

2). Toxico dator sibi a suis quibusdam Baronibus.

3) Cronica lui Ureche.

www.dacoromanica.ro

„Turci în Câmpul Mierlei. la marginea Bulgarilor. a pierdut Hu-„niad războiul si fugind l'a prins Gerge Despotul".

In momentul când trupele polone sa apropiau de frontiera Moldovei, Huniade să afla în Serbia veche în lupta cu Turcii, ieci în imposibilitate de a'l ajuta pe Petru. Aceasta vându-se fara protector, scapa prin otrava ce rivalul său Roman. dupa care forţat de împrejurari primeşte suveranitatea Poloniei. Asupra închinarei sale catre regele polon, Dlugos scrie următoarele:

„Petru Voda prin trimişi şi scrisori. roagă cu umilinţa pe „rege pe prelaţi si pe baroni, ca din moment ce este părăsit de „de ai sai, sa declara gata a semna actul de omagiu şi supunere „către regatul polon şi sa otera a servi cu credinţa sacrei coroane a regelui Casimir [1]).

Cererea lui Petru fiind primită favorabil de către rege şi nobili poloni, aceasta pe data ce s'a vazut agreiat, să prezintă la Hotin, unde semnează obicinuitul act omagial în ziua de 22 August 1448 [2]).

Juramântul nu l-a depus în prezenţa regelui polon ci în faţă a patru nobili Leşii, însarcinaţi special de Casimir cu primirea lui. Aceasta abatere de la procedeul predecesorilor sai, cari cu toţii au depus juramântul în faţa regelui, a avut loc de oarece Petru a declarat formal trimişilor Poloni: ca primeşte a face actul omagial de supunere şi de credinţă ce datorează, conform obiceiului predecesorilor sai: dar se teme a veni sa presteje juramântul în faţa Regelui Casimir [3]).

Atunci a trimis Casimir pe cei 4 nobili păloni cu delegaţie şi depline puteri la Hotin spre ai primi juràmântul.

In urma acestui fapt armata polona a fost licenţiată, iar regele Casimir s'a reintors în capitala sa. Prin aceptarea lui Petru Aron a suzeranităţei polone, politica leahă a triumfat din nou asupra celei ungare.

Domnia lui Petru Voda a fost însa de scurtă durata. „Petru Voda dupa ce a dat Chilia Ungurilor a domnit un an" scrie Miron Costin.

Dupa depunerea juramântului de credinţa catre Poloni, Petru a mai ramas prea puţin timp în domnia ţării, isgonit fiind de partidul boerilor. partizani ai lui Alexandrel, al 2-lea fiu al lui Iliaş.

Când Roman Voda fugi din Moldova în Polonia. atacat de

1) Petrus autem voievoda per literas Nuncios Casimirum Regem Praetatosque et Barones hummillter rogavit, quatenus cum a se abiicerent sed tanquam subditum et homogialem Regni Poloniae tuerentur offerens se fideliter sacra coronan Regni Poloniae Regi Casimiru servitarum.

2) Istoria Românilor de Dl. Profesor universitar Ursu. curs predat la facultatea din Bucureşti 1924.

3) Et quamvis ipse Petrus voievoda Moldaviae consentiebat huius modi homagium facere et omnem fidelitatem debitum, more suorum predecesorum, Casimiro Regi Polonae praestare, venire tamen ad praesentiam Regis Casimiri timuit.

www.dacoromanica.ro

trupele lui Petru, venise cu el şi o parte din garda sa, care se ridica la 200 călăreţi [1]).

Cu această trupa şi cu altele mercenare adunate de catre Maria, mama lui Alexandrel şi plătite din subscripţiile boerilor emigraţi în Polonia odată cu Roman, se aduna o armată care intra în Moldova goneşte pe Petru şi pune în locul lui domn pe Alexandrel Probabil ca aceasta invazie s'a facut cu ştirea regelui polon, care nu avea încredere în Petru Aron.

Primele acte semnate de Alexandrel datează din 1449.

Nici domnia lui Alexandrel favoritul Polonilor nu a fost însa de lunga durată. Contra lui s'a ridicat cu oaste un alt fiu natural al lui Alexandru cel Bun [3]), Bogdan tata lui Ştefan cel Mare. Asupra modului cum a decurs lupta între Bogdan şi Alexandrel, Grigore Ureche scrie urmatoarele:

„Bogdan s'a lovit cu Alexandru Voda la Tamăşeni 12 Oc„tombre 1449, aproape de târgul Romanului şi după multă ne„voinţa a biruit Bogdan Voda pe Alexandru Vodă, care a fu„git în ţara Leşeasca şi a poftit de la Craiu ajutor. Şi a trimes „Craiu pe Ioan Sinavski cu ţara Ruseasca oştile din Galiţia) şi „au împins pe Bogdan Voda şi au apucat Hotinul şi Neamţul „şi Suceava şi a aşezat pe Alexandru Vodă domn la scaun".

Dlugos completează astfel pe Ureche:

„In anul 1450, regele Casimir este solicitat de Alexandru „domnul Moldovei, ca sa adune trupele din provinciile Galiţei „şi Poloniei şi să meargă contra lui Bogdan.

„Regele a numit comandant al oastei pe Ioan Olieski de „Sienno, care adunându şi trupele şi-a îndeplinit misiunea cu cea „mai mare iuţeală. Patruzând în ţara Moldovei, a alungat pe „Bogdan punandu-l pe fugă,[4]) iar cetăţile mai însemnate ca Neam„ţul şi Hotinul le-a cucerit şi predat lui Alexandrel.

„Dara Bogdan — continuă Ureche — fara zabava aducând „oaste, de pe unde a putut, a venit şi a scos pe Alexandru de „pe scaun, şi iar a statut Bogdan Vodă domn.

Cronicarul polon mai sus citat, scrie asupra revenirei lui Bogdan următoarele:

„Pe data ce s'a înapoiat armata regala din Moldova, Bogdan „care se refugiase în munţi, în locuri deşerte [5]) şi ascunse, adu„nând cete de pradatori şi tâlhari, cărora le-a promis bogate re„compense în caz de succes, a atacat pe Alexandrel şi la forţat „să fugă cu mama sa în Podolia.

„Dar Alexandru Voda — serie Ureche — a nazuit din nou

---

1) Habens in comitatu Halicz ducentos equos de Valachis, qui partem filii sui Roman dum viverent sequebantur.

2) Baronibus vero Valachiae notabilis facit in pecuniis subsidium.

3) Bohdanum ocupatorem terrae Moloaviae qui filium naturalem Alexandri olim Moldaviae voievode perimere asserebat.

4) Qui suscepto exercitu celeritate sua ma omnia perfecit Terram Moldaviae ingreditur. Bohdanam fugeat et eicit.

5) Praefatus Bohdan qui ad Montana confugiens in desertia et abditis locis.

www.dacoromanica.ro

„la Leşi şi a facut jalba la Crai contra lui Bogdan Voda. Iară „Craiul a facut sfat, ce sa facă cu aceasta ţara mişcătoare şi ne„aşezata". Sfatuita-u unii de ziceau sa scoată Domni sa nu-i mai „lase sa vie şi sa pună giudetele sale şi sa o împărta şi sa o „faca ţinuturi, iara lui Alexandru Voda sa-i dea vreun olat în „ţara leşeasca sa-i fie pentru traiul sau, iară alţii, cari erau îm„potrivă ziceau că mai bine este a se apara de Turci de dupa „peretele altuia decât dupa al sau.

„Grigore Ureche nu ne arata şi rezultatul consfatuirei. Il „gasim însa în Dlugos. S'a discutat mai multe zile scrie el de „catre nobili poloni reuniţi în consiliu de regele Casimir, daca „este cazul de a trimite o nona armată contra Moldovei, pentru „apararea lui Alexandrel, sau sa primeasca oferta de supunere a „lui Bogdan, cari prim trimişi săi promitea a le fi credincios.

„Rezultatul consfatuirei a fost, ca a sosit momentul oportun. „care nu trebue pierdut, de a coprinde teritoriile ţarei Moldovei „cu toate ale ei dimpreuna cu bogatul port Cetatea Alba şi ca „regele trebue sa mearga în persoana cu armata sa le cuce„reasca. „Gonind din ţara pe Bogdan sau luându-l captiv, iar pe „Alexandrel mulţumindu-l cu o proprietate mai mare în Galiţia. „sa încorporeze şi uneasca Moldova în mod perp tu cu regatul „Poloniei" [1]).

Iata unde au dus certurile interne dintre boeri şi nesfârşitele lupte dintre fii şi nepoţii lui Alexandru cel Bun, pentru tronul Moldovei.

Aceasta ţară fiind prea slabita din cauza luptelor fratricide. era dupa parerea nobililor poloni incapabila de a putea opune vre-o rezistenţa serioasa. Sfatul leşesc găseşte dar ca a venit momentul spre a-o ocupa şi încorpora la Polonia. Ceeace regele Vladislav, apreciase în 1429 ca nu este uman şi creştinesc sa sa împarta cu Sigismund, fiul sau Casimir găseşte în 1450 ca este oportun sa anexeze singur. Momentul era favorabil pentru Polonia de a face aceasta anexiune din cauză ca trupele ungureşti suferisera o grava înfrângere pe Câmpul Mierlei, cum şi din cauza rascoalei lui Giskra, cari nu-i permitea lui Huniade sa se poata ocupa de afacerile Moldovei.

In consecinţa, Polonezii se pregatesc în mod febril de razboi cu hotarârea fermă de a cuceri Moldova.

Bogdan vazându-se ameninţat, cere ajutor Ungariei, declarându-se gata a face act de supunere catre aceasta ţara.

Huniade îi retuza cererea, astfel ca Bogdan se găsea în greaua situaţie de a nu putea compta decât pe propriile-i forţe pentru a se opune invazei polone.

A fost dat însa neamului nostru, ca la vremuri grele, sa

---

1. Consultum autem fuit Casimiri Regi, tempus opportunum sibi oblatam, non negligeret sed terram praedictam Moldaviae, secundam rebus omnibus, sed et portuo suo Albo Castrensi opulentam, personaliter cum exercitu aggrederetur. Et Bohdanc expulso vel capto, dichinone vero alique forte in terris Rusiae, contentato terram perpetuo Regno Poloniae uniret et incorporaret.

www.dacoromanica.ro

aibă în totdeauna în fruntea sa barbaţi destoinici şi încercaţi. Unul dintre aceştia a fost şi Bogdan tatal marelui Ştefan Vodă.

Având forţe inferioare în numar, el s'a ferit sa dea razboiu in câmp deschis, ci a socotit mai cu cale să-i atraga pe Leşi în locuri strimte şi zăbovindu-i să-i flamânzeasca. Dupa ce i-a atras în interiorul ţarei profitând de o ocazie favorabilă i-a atacat prin surprindere în padurile din valea Crasnei. Armata polonă a suferit o mare înfrângere, având foarte grele pierderi. Mulţi nobili au fost ucişi în luptă printre cari şi comandantul armatei Petru Odrawasih. Corpul acestuia a fost dus la Liov unde a fost îngropat cu mare jale de catre fratele sau episcopul acestei cetaţi,

Lupta dela Crasna este pe larg descrisă, atât de cronicarii noştri, cât şi de cei polonezi. Eşind din cadrul acestu articol ne vom ocupa de ea cu alta ocazie. Această lupta are aceeaşi importanţă ca şi acea din codri Cosminului. Numai graţie acestei victorii s'a asigurat şi mai departe independenţa Moldovei, scăpând-o du cruda soarta ce-i hotărâsera nobilii poloni.

Nici Bogdan nu a avut însă parte să domnearcă mai mult timp, de oarece Petru Aron a pus la cale împreună cu boeri partizani ai lui Alexăndrel un complot contra lui. Pe când el se afla la satu Rauşani, din jos de târgul Sucevei, l-a lovit Petru Aron, Vineri în revarsatul zorilor, Octombrie 16 şi i a tăiat capul [1]).

Nicolae Costin susţine ca Petru Aron a fost îndemnat la aceasta fapta de catre Alexăndrel.

Dlugos dă urmatoarele explicaţii asupra uciderii lui Bogdan:

„Leşii, fiind intrânţi la Crasna, au trimes soli la Bogdan pe „castelani de Cracovia, Possana şi Sandomir, sa-i spuna ca Po„lonii vor încheia pacea cu el şi-l vor accepta ca domn al Mol„dovei, daca va veni la Cracovia sa depuna jurământul de cre„diţa şi în acalaş timp va plăti lui Alexandru 50.000 de florini, pentru drepturile ce acesta legalmente le are la tron.

„Bogdan spre a scăpa pericolul ce'l ameninţa cantinu din „partea lui Alexăndrel şi a Polonilor, s'a declarat gata a accepta „aceste condiţiii

Partida boerilor credincioşi lui Alexandrel, văzând însă prin acest act periclitata şansa acestuia de a se mai putea urca pe tron, îndeamna pe Petru Aron. să-l atace pe Bogdan. Se pare ea i-ar fi dat şi ajutoare lui Petru in acest scop.

In orice caz a existat o convenţie între Petru Aron şi Alexandrel, prin care să prevedea gonirea lui Bogdan din voievodatul Moldovei şi împărţirea acestei ţări între ei, în mod egal [2])

„Profitând de timpul când Bogdan a venit la un unchiu „(dupa mama) a lui Petru, la conacul căruia fusese invitat, în „timpul unei nopţi întunecoase, Petru Aron venind numai cu 100

---

1. Grigore Ureche.
2) et Alexandro confederatur omnia secum ex aeque partiturus.

www.dacoromanica.ro

„de Moldoveni, înşelând paznicii lui Bogdan, l-a prins pe a-„cesta şi i a tăiat capul [1])

„Alexandrel socotind pe Petru Aron credincios legăturilor „ce încheiasera împreuna, vine cu mama sa şi cu boeri partizani „ai săi la Suceava. Petru însă ascultând sfatul celor ce au ucis „pe Bogdan, a uitat repede legământul facut cu acesta şi i s'a „declarat inamic pe faţa. Daca Alexandrel nu ar fi fugit repede „din Moldova, i s'ar fi întâmplat acelaş lucru, ca şi lui Bogdan [2]).

Petru Aron partizanul Ungurilor, se sue astfel a doua oară pe tron, nu însă cu ajutorul lui Huniade, dupa cum rezulta din cele expuse mai sus.

Lupta pentru tronul Moldovei, reîncepe acum între Petru şi Alaxandrel

Boerii ţarii neputând vedea cu ochi buni suirea pe tron a unui ucigaş, a trecut de partea lui Alexandrel

Acesta fiind ajutat şi de o parte din nobili poloni, luând şi oaste tătarească cu plata, a intrat in Moldova şi a reuşit sa ocupe Cetatea Alba, Cetatea Neamţului, o avea mai dinainte in stapânirea sa [3].

In timpul iernei anului 1451 52; nobilii polonezi cari susţineau pe Alexandrel se retrag în Polonia, neputând continua operaţiile iarna [4]).

In primâvara anului 1452, luptele pentru tron reîncep între Petru şi Alexandrel. Acesta din urma susţinut de majoritatea boerilor moldoveni, cum şi de un însemnat număr de nobili polonezi, reuşeşte sa alunge pe Petru din ţara şi sa ramâna singur domn

Nici de data aceasta Petru Aron nu a putut fi susţinut de Huniade, care fusese desarcinat din funcţia de guvernator al Ungarieri. Contele de Cilley care deţinea puterea în numele regelui Ladislau, fiind duşmanul de moarte a lui Huniade, nu avea nici un interes să-l ajute pe Petru,

Că Alexandrel, a rămas singur domn în Moldova în 1542, reese din descrierea campaniei contra Tatarilor ce a avut loc in acel an,

La trupele destinate sa înainteze asupra Tatarilor s'a mai adăogat — scrie Dlugos nobilii Galiţieni şi Podolieni cum şi Alexandru Voevodul Moldovei cu trupele lui [5]

A doua domnie a lui Alexandrel a durat dela anul 1452—1455.

In anul 1454 Huniade fiind rechemat în fruntea armatelor

---

1) in nocte intempesta cum centum cuntaxat Valachis adveniens omnes custodias Bohdani fefellit et Bohdano comprehense caput illi abstulit.

2) Et nissi celeriter Alexander ex Valachia fugisset, acta res fuisset, eodem tenore quo et Bohdano.

3) Post tamen maris et Album Castris per Burgulab pro Alexandro comprehensum, sed et castrum Nyemiecz pro ipso Alexandro tenebatur.

4) Cum tempus hybernum omnia exequi prohiberat.

5) Accersitique terrigenis Russiae et Podoliae, voievodaque Moldavie Alexander et gentibus suis.

www.dacoromanica.ro

ungare spre a salva aceasta țară de invazia turcească ce o amenința după caderea Censtantinopolului, cauta să ajute pe Petru Voda sa recâștige tronul Moldovei.

Armata lui Petru Aron, sporită cu trupele de ajutor date de Huniade, invadeaza Moldova și se ciocnește cu oștile lui Alexandrel la Movile.

„Ci norocul cel prost al lui Alexandru Vodă scrie cronicarul Grigore Ureche, nice aice nu-i sluji să isbândească, ca dând razboiu, vitejesc e de ambele parți. a biruit Petru Voda oe Alexandru.

„Vazând Alexandru Vodă că au pnrtat războiul, au fugit la la Cetatea Alba și acolo s'a săvârșit".

Referitor la moartea lui Alexandrel, în notița din Tomul I pag. 150 a letopisețiților Moldovei și Valahiei de Mihail Cogalniceanu, gasim urmatoarea explicație:

„Iar pentru moartea lui Alexandru Voda scrie Dlugos lea„hul că l'a otrăvit Petru Vodă, care a stătut domn țarei: și este „de crezut ca nu la Cetatea Alba a murit Alexandru Voda, ci „în țara Leșească, omorât de Petru Voda: ca de unde avea nă. lejde acolo a nazuit la nevoia sa Alaxandru Voda".

Raționamentul facut de autorul acestei notițe pare logic. Istoria nu cauta însa logica faptelor ci exactitatea lor. Ori cercetând pe Diugns, iată ce relații da el asupra acestei chestiuni[1]).

„Alexandru voivodul Valachiei, făcut domn cu brațul și „ajutorul lui Casimir regele Poloniei, s'a dat la o așa desfrânare „și așa din cale afara de mare patimă de placeri lumești, încât „se afirma ca a mers până a nec nsti femeile și fetele boierilor, „de cari a și fost omorâi"[2].

A fugit la Cetatea Albă, de oare ce conta probabil pe ajutorul Tatarilor. Facem aceasta presupunere bazați pe faptul ca în luptele din anul 1452 dintre el și Petru, sus numita cetate dimpreună cu marele liman al Nistrului, au fost ocupate în numele lui Alexandrel, de catre Burgulab. Acest nume este mongol, iar Tatarii nu locuiau departe de Nistru, deci erau în masură să-l ajute.

Din Martie 1445 ramâne domn, Petru Aron cumnatul și protejatul lui Huniade

Domnia acestuia a fost de trista memorie pentru Moldova, în timp ce Polonia și Ungaria se certau pentru supremația asupra Moldovei, intervine în ceartă o a treia putere, Turcia. Noul Sultan, Mahomed al II lea, continuând cu mai multa energie ca precedesorul său, politica de cucerire inaugaurata de Amurat I și Baiazid Fulgerul, își începe domnia prin asedierea si cucerirea Constantinopolului.

Dupa ce își construește o flota pe Marea Neagra, o trimite sa facă demonstrație la Kafa și Cetatea Albă, cu scopul de a intimida statele riverane.

---

1) Volumul II Liber XIII.

1) Quorum uxores filiasque stuprasse asserbatur, sxtinctus est.

2) Maris et Album Castrum per Burgulas pro Alexandro comprehnsum.

www.dacoromanica.ro

Imediat dupa aceasta demonstaţie, trimite soli la Petru Aron cerându-i sa recunoasca suveranitatea Porţei şi să-i plătească tribut.

Acesta, convoca sfatul ţarei în frunte cu mitropolitul, spre a delibera asupra măsurilor de luat şi raspunsului de dat.

Boeri au fost de parere, că neavând putere de a se apăra contra unui duşman atât de puternic: pentru a putea trăi în linişte, să plătească turcilor tributul cerut.

Hotarârea sfatului ţărei dimpreună cu 2000 de galbeni ungureşti ce reprezentau tributul fost adusa la Constantinopol de logofatul Mihail.

Răspunsul sultanului Mahomet al II-lea, a fost scurt şi autoritar, redactat în termeni mai mult militari decât diplomatici. Este răspunsul dat de Brennus lui Camil, într'un caz aproape identic.

Toţi cronicarii noştrii sunt unanimi în a recunoaşte, că sub Petru Aron, Moldova a platit pentru întâia oara tribut Turcilor.

Grigore Ureche scrie relativ la aceasta chestiune, urmatoarele: „Acest Petru Aron a început şi a isvodit a da bir Turcilor".

Nicolae Costin scrie la rândul său: „Acest Petru Voda, din „sfatul boerilor sai a trimes soli de Mehmet, imparatul turcesc, „de a legat bir pe an, 2000 galbeni, răspunzând Leşii că nu pot „da ajutor domnilor din Moldova fiind învaluiţi cu oşti asupra „Pruşilor".

Bieata ţara Moldovei, în ce grea situaţie ajunsese.

Petru Aron, dadea daruri anuale Polonilor, carora le închinase ţara, plătea tribut Turcilor şi recunoştea supremaţia Ungurilor, cu ajutorul carora apucase tronul.

Certurile şi desbinarile interne cum şi nesfârşitele lupte pentru tron, adusesera Moldova în trista situaţie de a avea d-odata trei stapâni

In acest vremuri de grea cumpana, providenţa a dăruit Moldovei un conducator luminat şi viteaz, pe Ştefan cel Mare, care cu armele în mâna îi reda independenţa şi o ridica la un grad de maire şi strălucire ne mai atins până aturci.

Asupra împrejurarilor în care Ştefan cel Mare ocupa tronul Moldovei şi cari sunt în directa legatura cu studiul de faţă, Grigore Ureche scrie urmatoarele:

„Dupa 2 ani de domnie a lui Petru Voda, ridicatu-sa din „ţara Munteneasca, Ştefan Voda feciorul lui Bogdan Voda, cu mul-„ţime de oaste muntenească şi din ţara adunaţi şi s'indu-se spre „scaunul Sucevei, i-a eşit înainte Petru Aron la satul Joldeşti. A „dat rasboi în ziua de Gioi Mari, Aprilie 11, şi a înfrânt Ştefan Voda pe Petru Aron.

„Şi nu s'a lasat Petru Vodă cu atâta şi a bulucit al 2 rând „la Orbic şi iar a izbândit Ştefan Voda".

Bogdan în „cronicile inedite" scrie urmatoarele: „In anul „6965 (1457) Aprilie 12, venit-a Ştefan Voda fiul lui Bogdan „asupra lui Aron Voevod în local numit Hreasca lânga Doljeşti

www.dacoromanica.ro

„şi cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit Ştefan Voda şi a luat schip-„iul modovenesc",

Din cele de mai sus rezultă, că după încetarea din viaţa a lui Ioan Huniade partidul boerilor moldoveni, cari erau în contra politicei de aservire a ţărei catre Ungaria, se strâng in jurul Ştefan cel Mare, care dupa moartea lui Iliaşi, Ştefan, Roman şi Alexandrel fii şi nepoţi direcţi ai lui Alexandru cel Bun, era descendentul Muşatinilor cel mai indicat a ocupa tronul Moldovei.

Ei cauta sprijin la Vlad Ţepeş, care prin mama sa era înrudit cu Muşatinii. Aşa se explica cuvintele cronicarului. „A venit cu mulţime de oaste muntenească şi din ţară adunaţi".

Totuşi cu înfrângerea lui Petru Aron şi gonirea lui din ţara, luptele nu se termina.

Petru Aron fuge întâi în Polonia, ca unul ce închinase ţara Leşilor. Pentru a forţa pe Leşi să-l isgonească din ţara lor. Ştefan cel Mare face mai multe incursiuni în Polonia. tocmai în timpul când regele Cazimir era in lupta cu cavalerii Teutoni.

Petru Aron fugind in Ardeal. Ştefan Voda face mai multe incursiuni şi in aceasta ţara.

Cele ce au urmat în urma altor incursiuni le voi studia, când voi analiza cauzele campaniei lui Matei Corvin contra lui Ştefan cel Mare.

Politica lui Ioan Huniade faţă de Muntenia

Dupa creştinarea Ungurilor de catre regele Ştefan cel Sfânt, influenţa Papei asupra afacerilor interne ale acestei ţări devine atotputernica.

Sub impulsia papalităţei, diferiţi, diferiţi regi ai Ungariei cauta sa aducă cu forţa pe subtsmaiici, cum numeau ei pe greco-orientali, la supunere faţa de biserica Romei. Din aceasta cauza relaţiile dintre Români şi Unguri încep a se înăspri.

După distrugerea Pacinaţilor de către Imparatul Ioan Comnen în anul 1122, Muntenia cade sub stapânirea bizantina. Imparaţii Bizanţului protejând pe ortodoxi, o bună parte dintre Românii ardeleni trec Carpaţii şi se aşează în aceasta ţară sporind astfel numarul Românilor ramaşi acolo dela prima colonizare a Daciei, facută sub Traian.

Exodul Românilor din Ardeal în Muntenia este mai mare sub regele Bela al 4-lea. Papa Grigore, cerând acestui rege sa forţeze pe Români să treacă la catolicism, să încep o serie de persecuţii de ordin religios contra Românilor ardeleni dintre cari mulţi trec în Muntenia.

Spre a întari influenţa catolică la hotarul de Sud-Est al Ungariei, Bela al 4-lea aduce la 1247 ordinul Ioaniţilor, dându-i în stăpânire regiunea Severinului cu munţi până la Olt, atară de ţinutul cneazului Litici pe care-l lasă Valahilor. Supăraţi din această cauză, românii din Oltenia a mai plăti tribut regelui. Ungurii trimet contra lor o armata sub comanda magistrului

www.dacoromanica.ro

Gheorghe. Voevodul lor Lytin cade în lupta, urmându-i pe tron fratele său Barbat.

Rezultă dar, că mai înainte chiar de a lua fiinţa principatul Munteniei, regii Ungariei cauta sa întinda suzeranitatea lor asupra diferitelor cnezate şi voivodate ce existau pe atunci în Oltenia.

Certele interne şi luptele ce se dau pentru tronul Ungariei, dupa stingerea dinastiei lui Arpad, dau posibilitatea lui Radu Negru sa întemeieze principatul Munteniei, iar fiului sau Mihail Basarab sa'l organizeze şi consolideze.

Carol Robert, după ce restabileşte liniştea în ţara, inaugureaza o politica imperialistă, o politica de expansiune spre Sud şi Est.

Dupa ce cucereşte dela Sârbi, Banatul de Macso cu cetatea Belgradului, tinde să ocupe Muntenia şi sa o încorporeze la regatul Ungariei.

„Deşi nu avea nici un motiv legitim de a declara războiu „Mun.e ei din moment ce în toţi anii Basarab şi-a platit tribu„tul fixa, totuşi el îşi aduna armata în Transilvania (de fapt în „Banat) de unde pleaca contra Valachilor". [1])

Dupa ce Carol Robert asediaza şi cucereşte cetatea Severinului Mihail Basarab, ca să scape tara de napasta ce cazuse asupra ei „t nite soli la C rol Robert, ca i cu modestie să i spue „c el nu cunoaşte adevaratul motiv, pentru care i s'a declarat „r boiu, deoarece în totdeauna l-a servit cu credinţă, dandu-i „ascult re si în fiecare an, i a platit regulat tributul [2].

„Daca totuş a greşit cu ceva, se declară gata a'şi recu„ oaşte vina şi a face act de supunere.

„Pentru munca şi cheltuelile ce regele a avut cu concen„trarea armatei sa obliga sa-i plateasca 7000 de marci de aur „şi sa-i l se în stapan're cetatea Severinului cu regiunea învecina. Sa mai bligă să plateasca în fiecare an tributul cuvenit. „C g ranţie că va executa toate acestea, va trimite pe fiul său „ca ostatic la curtea regala, platind şi toate cheltuelile ce ar ocazziona întreţinerea lui".

La o cerere aşa de dreapta, însoţita de o oferta atât de favorabila şi cu gaj atât de sigur, însuşi baronul Donch, omul de încredere al regelui, îi spune acestuia „ca Basarab a vorbit „cu mare umilinţa şi cu destula satisfacţie pentru onoarea Voastră [3]). Carol Robert însa, în îngâmfarea sa da solilor acest necuviincios raspuns [4].

---

1. Indicendi belli cauza nulla legitima fuerat, quando quotannis Basaladus stata Regi stipendia solverat... coacto în Transylvania exercitu, în Vachos castra mota, etc. (Thuroczi-Rerum Hungaricarum pag. 86)

2) Legatos prius, ad Regem mittit, Carlo significent hoc sibi ne satis quidem, juste bellum indictum, quando fidem debitam usquequaque servarat impetrata prestiterat et annua quoque tributa persolverat.

3) Tuoc quidam fidelis baro Donch nomine comes de Zolio et de Lipto sic ait regi: Domine cum magna humilitate vobis ed ad honoren vestrum ipse Bazard loquitur etc.

4) Aeque humilique legationi, superbe respondens.

www.dacoromanica.ro

„Ipse est pastor ovicum mearum, de suis latibulis per bar-„bas saus extraham. (El este ciobanul oilor mele şi îl va scoate de barbă din viziunea sa).

Carol Robert cu întreaga sa armată se pune apoi în marş spre Câmpulung, capitala lui Mihail Basarab.

Acesta distrugând subsistenţele şi arzând furajele pe drumurile pe cari înainta armata ungara, mândrul rege văzându-şi armata ameninţată sa moara de foame, îi face propuneri de pace.

Mihail Basarab, consimte cu condiţia ca armata regelui să se înapoeze pe drumul ce i-l va indica el.

Luând drumul prin Rucăr spre Braşov armata ungară este atacata în defileul dela Posada, de către trupele muntene. Surprinsă şi înconjurata din toate părţile, ea este incapabilă de a lupta, sau rezista şi complect zdrobită[1]). Aci piere floarea nobilimei maghiare.

Regele schimbându-şi hainele spre a nu putea fi recunoscut, abia poate fi scapat[2]) de cniazul român Deşeu din Maramureş.

După moartea lui Mihail Basarab (marele Basarab Voda cum îl numeşte Onciu) întâmplată la anul 1352, Alexandru Basarab, urmaşul său, sub îndemnul soţiei sale care era catolica, se împaca cu Ludovic cel Mare.

Vlaicu Basarab, fiul lui Alexandru, păstrează la începutul domniei sale bunele relaţii cu Ungurii şi ia chiar parte, la expediţia întreprinsă de Ludovic cel Mare contra Turcilor, în anul 1365.

Cum însă după ocuparea Vidinului acesta detroneaza pe ţarul Straşimir, care era cumnat cu Vlaicu şi trimite misionari spre a face propagandă catolică în Bulgaria, relaţiile între Muntenia şi Ungaria se înaspresc din nou. In 1369 Vlaicu trece Dunărea la Vidin pune iaraşi pe tron pe Straşimir şi goneşte misionarii catolici. Aflând acestea Ludovic cel Mare îi declară razboiu, căutând a realiza el proectul ce nu reuşise sa-l aducă la îndeplinire părintelui său, adică cucerirea Munteniei,

Adunând în grabă 2 armate, năvaleşte în Muntenia, atacând-o din 2 părţi deodată. Voevodul Nicolae al Ardealului cu o puternica armată atacă din spate, din direcţia Buzăului, în timp ce altă armată sub comanda personală a lui Ludovic cel Mare atacă de front, plecând din Bulgaria,

Pe când Laic căuta sa oprească pe rege la trecerea Dunărei, Voivodul Nicolae trece munţi şi pune tabăra pe Ialomiţa. Inaintând în interiorul ţărei armata sa este atacată de pârcălabul Dragomir, bătută şi pusă pe fugă. In lupta aceasta au căzut un mare număr de nobili Unguri şi Săcui între cari şi Nicolae voivodul Ardealului, comandantul armatei. Aflând această în-

1. Ubi Valachi et a fronte et a tergo Regis exercitum invadunt. Caeteri autem superni tela et saxa iacientes plures mortales, cum nec pugnandi nec resistendi praestaretur facultas... passim miserabili mortem conficuint.

2. Carolus Rex fuga cum paucius salvatus.

www.dacoromanica.ro

frângere, regele Ludovic cel Mare, care reuşise să forţeze trecerea Dunărei, nu are curajul a mai înainta în interiorul Munteniei. Astfel şi a două încercare de cucerire a ţarei Munteneşti avu aceiaşi soartă ca cea dintâiu, deşi de data aceasta forţele atăcătoare fusesera cu mult mai mari.

Teama ca trupele muntenești să nu atace Ardealul, face pe Ludovic cel Mare sa ridice castelele dela Bran şi Talmaciu. Laicu la rândul său temându-se de noi atacuri din partea Ungurilor hotaraşte să mute capitala ţarei dela Câmpu Lung, unde era prea expusa fiind în imediata apropiere a frontierei, la Curtea de Argeş.

Sub Radu tatal lui Mircea, nu au loc lupte între Unguri şi Munteni, Ludovic cel Mare fiind ocupat în acel timp în Polonia şi regatul Neapolului, iar după moartea lui începând în Ungaria luptele pentru tron, între regina Maria şi Carol cel Mic.

Sub Mircea cel Batrân, se produce o mare schimbare în politica Munteniei. Imminenţa pericolului turcesc pe deoparte, lupta pentru tron între Dan I şi Mircea pe de alta, fac pe acesta din urmă să caute o apropiere de Ungaria, cu care şi încheie o alianţa ofensivă şi defensiva contra Semilunei.

Turcii, la rândul lor adoptă ca principiu politic, adapostirea permanentă la curtea lor a unui pretendent la tronul ţărilor române, spre a slăbi astfel prin certuri şi lupte interne puterea lor de rezistenţa. Conform acestui principiu, dupa ce Dan I-iu este gonit depe tron de către Mircea, găseşte azil şi sprijin la ei.

Profesorul Onciu în cursul de Istoria Românilor, predat la facultatea din Bucureşti în anul 1921, arata ca Dan a cazut în lupta ce a avut cu Sisman ţarul Bulgarilor, aşa ca prin moartea lui Dan tronul i-a revenit lui Mircea. Lucrurile s'au petrecut însă cu totul altfel Iată cum le explică Bonfinu:

„Luptele din Valachia au luat naştere din cauza certei dintre „2 principi, unul numit Dan, altul Mircea, ambii născuţi din „aceiaşi parinţi".

„Discordia s'a nascut între ei, din dorinţa de a domni. Dan „văzându se inferior în forţe, luând o hotarâre precipitata, a re„curs la concursul Turcilor, dela cari uşor a obţinut ajutoarele „cerute, aceştia gasind cu totul favorabila ocazia de a ocupa „Dacia [1])".

„Mircea la rândul său temându-se ca ţara va ramâne des„chisă invaziei turceşti şi că ar putea fi gonit din domnie cu „concursul acestor trupe (turceşti) a cerut ajutorul lui Sigismund.

„Acesta-i trimite pe Losoncz, fiind aliată Muntenia cu „regatul Ungariei [2])".

---

1) Merches ne Turcas Daciam invadere pateretur nepue foedae gentis opibus regno ejiceretur, ad Sigismnnui opem comfugit. Losoncius a Rege misit est, qui Provrnciam cum imperio, sortitus erat.

2) In causa *Valachorum duo fuere Principes, Daan alter, alter Merches* dictus est uterqi eodem genere natus.

Dominandi gratia est nata discordia. Daan cum se viribus inferiorem esse cerneret, praecipiti consilio tractus, ad Turcarum opem confugit. a quibus auxilia. quae petierat faci e Impetravit, cum occupande illi Daciae potissiman hanc esse ducerent ocasionem.

www.dacoromanica.ro

Alianţa încheiată de Mircea cu Sigismund, s'a menţinut până la moartea celui dintâiu. Ea a fost reînoită şi de Mihail fiul şi urmşul lui Mircea. Când însă aceasta este isgonit de pe tron de către Dan al II-lea, situaţia se schimbă.

Dan al II-lea asigurându-şi prietenia şi concursul Ungurilor, Radu Prasnaglava al 2-lea fiu al lui Mircea, caută să ocupe tronul cu ajutorul Turcilor.

Urmează o serie de lupte între Dan, ajutat de trupele ungureşti şi Radu Prasnaglava de cele turceşti, ţara Muntenească trecând succesiv când sub stapânirea unuia, când sub a celuilalt.

Aceste lupte pentru domnie între cei 2 adversari, durează pâna în anul 1428, când armatele regelui Sigismund fiind bătute la Golumbaci de ale sultanului Murad, Dan este nevoit să se plece în faţa celui mai tare şi să plateasca tribut Turcilor.

Istoricii contimporani confirma că înfrângerea dela Golumbaci a avut drept urmare că „întreaga Serbie a ajuns sub domnia „turceasca. Aceiaşi soarta a avut-o şi Muntenia, caci principele „Dan, care a trimes mai multe mii de oameni în ajutorul lui „Sigismund, s'a grabit sa împace mânia sultanului Murad, ofe„rindu-i să plătească tribut anual întocmai ca şi Brancovici (despotul Serbiei).

Sigismund arată clar aceasta într'o scrisoare a şa din anul 1433, în care spune „ca Dan de a sa buna voe s'a dat de partea Turcilor."

Sub Aldea urmaşul lui Dan al II lea, conditiile de confirmare în domnie sau agravat. Aldea a trebuit sa se ducă în persoana la sultan şi sa sarute poa a Padişahului, pentru a primi steagul de domnie.

Pe lângă plata tribunalului ce i s'a cerut înainte de a fi instalat pe tron, a trebuit sa lase zalog şi un numar de copii de boeri.

Sub el are loc prima ştirbire a drepturilor de suzeranitate a ţarei.

Vlad Dracul fiul lui Mircea cel Bătrân şi urmaşul Aldea, ocupă tronul cu ajutorul lui Sigismund, de care este şi decorat cu ordinul Dragonului, de unde i s'a tras şi denumirea de Dracul.

Dupa suirea sa pe tron, neputând înfrunta trupele turceşti, care din cetatea Giurgiului prădau mereu ţara şi îi ameninţau tronul, a fost nevoit să treacă de partea acestora.

Când Ioan Huniade este numit în anul 1440 guvernator al Ardealului, Vlad Dracul trece de partea Turcilor.

Huniade dându-si seama de pericolul ce rezulta pentru Ungaria din faptul că Muntenia era sub stapânirea Turcilor, cari puteau trece oricând prin surprindere Carpaţii în Transilvania, cum s'a întâmplat în anul 1442; caută să reia firul politicei lui Sigismund şi să se readucă acest principat în sfera de influenţă a Ungariei.

Profită de ocazia favorabilă ce i se oferă prin victoria dela Sibiu, spre a atrage Muntenia de partea sa, cu sau fără voia principiului ei.

www.dacoromanica.ro

Iată cum descrie Bonfiniu, staruința și presiunea exercitată de Ioan Huniade asupra lui Vlad Dracul.

„Rezultatele acestei victorii nu au fost mediocre, deoarece „Valachii, cari locuesc teritoriile Munteniei și Moldovei, odini„oară țara Geților, cari se despărțiseră de credința către rega„tul Ungar și încheiaseră legături cu Turcii, au fost readuși prin „activitatea și autoritatea lui Corvin, la vechea supunere[1].

Diploma regelui Ladislau Posthumul, prin care laudă faptele de arme ale lui Huniade, lămurește și mai bine chestiunea. Iată ce se spune în aceasta:

„Rezultatul luptei dela Sibiu, a adus regatului și acest mare „folos, că țările voivozilor Munteniei și Moldovei, care mai „înainte în timpul părinților și strămoșilor noștri se împotriviseră „cu armele contra sacrei noastre coroane, iar mai în urmă s'au „supus Turcilor; aceste țări grație voivodului Ioan, care atât „prin sfat le-a înduplecat, cât și cu frica le-a amenințat, s'au „întors iarăși cu toate regiunile lor la vechea supunere și cre„dință către acest regat, rămânând credincioși obligațiunilor în„cheiate până în ziua de azi[2]. Anul 1457.

Cât de importantă era fapta lui Huniade rezultă din marea supărare ce a cuprins pe sultanul Murad la aflarea acestei știri.

Iată ce scrie în această privința Bonfiniu:

„Dintre toate nenorocirile pricinuite de către Corvin, aceia „prin care Moldova și Muntenia s'au desfăcut de credința și „legătura către imperiul turcesc i s'a părut sultanului cea mai „mare, Aceasta nu a mai putut-o suferi, și în consecință a pre„gătit o puternică expediție contra Valachiei și a Transilvaniei, „provincia lui Corvin.

„Adunându-și ienicerii, trupele din Europa și o parte din „Asia cum și o numeroasă cavalerie, a format o armată de 80.000 oameni și numind comandant pe Basseus general foarte „învățat și credincios, l-a trimis contra lui Huniade.

„Basseus cere aprobarea sultanului Murad ca să atace „întâiu Muntenia, spre a pedepsi cu cât se poate de multă as„prime. pe Valachul care s'a deslipit de alianța sa.

„După aceasta, va aplica pedepse și Moldovenilor pentru „trădarea lor, deoarece îndemnați de Corvin au violat legăturile de alianță 3)".

Consecvent acestei hotărâri Basseus pleacă din Macedonia,

---

1) Illud quoque commodi non mediocris ex hac victoria provenit: namque Valachi qui Transalpinas oras Moldavianque iucolunt, Getarum olim regionem, et a Regnum Pannonia fide desciverant, cum Turcaque foedus invierant ad pristinum omnes obsequium Corvini opera et autoritate rediere etc. etc.

2) Ipsius Iohannis vayvodae, tum consilio inducti, tum metu concussi rursum huic regno cum tota sua terra se restituerint, pristina fidelitatis obsequia, nobis usque în diem hanc existere obligati.

3) Huic ab Amuratbe mandatur ut prius Transalpinam adoriatur et quacumque potesst saevita Walachum, qui a societate sua defecerat ulciscatur, easdem a Moldavis perifidiae poenas exigat, qui Corvini opera icti foederis jura violerant.

www.dacoromanica.ro

traversează Bulgaria şi ajungând la Nicopol trece Dunărea la T. Măgurele. „La aflarea acestei ştiri, Valachii au fost cuprinşi de „o mare turburare şi nelinişte. Ei se căiau că au încheiat ali„anţa cu Ungaria, deoarece din cauza vecinătăţei Turcilor, puteau fi uşor atacaţi şi sdrobiţi de aceştia [1]).

Am arătat la analiza părţei a 2-a a companiei din 1442, ordinul dat de Huniade ca toţi locuitorii Munteniei să se retragă în munţi, cum şi groasnica devastare a acestei ţări de către armatele turceşti,

Toţi cei ce nu au putut scăpa cu fuga au fost sau luaţi prizonieri sau ucişi [2])

Dupa prădarea Munteniei, Basseus necutezând a înainta în Transilvania prin pasul Bran, care fusese până atunci drumul lor obicinuit de invazie, de teamă să nu fie atacat în defileurile munţilor de către trupele lui Vlad Dracul se îndreptă spre Vârciorova şi prin valea Cernei, catre Pasul Porţilor de Fier transilvane.

Am aratat în altă parte cum el a fost înfrânt de către Huniade.

In urma stralucitei victorii dela Porţile de Fier, Huniade este chemat la Buda, unde primeşte felicitările şi laudele regelui Vladislav şi a întregului senat. „Dupa aceasta este trimis din nou în Transilvania, *fiind întărit şi peste popoarele celor 2 Valachii*, ca în cazul când *Turcii ar încerca să reziste cu curagiu aceste ţări*, pe dată sa înainteze contra lor [3]).

Acest pasagiu a lui Bonfiniu, ne arată cât de mult ţinea regele Vladislav şi senatulungar, ca cele 2 ţări Muntenia şi Moldova să graviteze în sfera lor de influenţă, spre a avea atât la Dunăre, cât şi la porţile Carpaţilor, popoare aliate.

In urma vicioriei dela Porţile de Fer, Muntenia a rămas şi mai departe aliata Ungariei.

Ca o consecinţă a acestei situaţii, vedem pentru întâia oară în campania 1443 trupele muntene luptând alaturea de cele ungare, polone şi cruciate contra Turcilor.

In campania din 1444, Vlad Dracul ese în persoană în întâmpinarea regelui Vladislav, rugându-l şi îndemnându-l, să părăsească ideia de a ataca pe Turci, cu o armată aşa de mică.

Inţeleptele lui sfaturi fiind anihilate de către cardinalul Cesarini, el îi pune la dispoziţie 4000 de călăreti aleşi sub comanda fiului său [4]).

---

1) Ad Ungaorum fidem Valachos redise poenitet, quarum a Turcarum vicinitatem commode tueri posse (Bonfiniu).

2) Cunctum Transalpinum agrum pergavatus est.

Ac omne, quod ipsum per fugae remedium declinare nequivit, aut în praedam, aut în cadaver redegit (Thuroczi capit. XXXIII).

3) Ioannes deinde in provinciam dimissus, *utriusque Walachiae pepulos confirmavit* et ut Turcis in posterum animosius resisterent, proptiorem effecit. (Bonfiniu).

4) Habeat Vladislaus non ita magnum quem exercitum, Dracula quator milibus suorum hominum, Duce filio auxerat (Petrus de Reva, Comes Thurocsen brevi coment.)

www.dacoromanica.ro

Vlad Dracul, care cunoştea bine puterea Turcilor, prevăzând în înţelepciunea sa, ca Vladislav nu va putea termina cu bine aceasta campanie, când s'a despărţit de rege i-a dat doi tineri dintre cei mai viteji, sa-i servească ca escortă, dăruindu-i şi doi cai de sânge. „După ce i-a laudat iuţeala cailor, privind „cu compatimire pe tânarul rege şi abia putându-şi reţine lacrimile, i-a zis:

„M'am gândit să ai cu ce să fugi în caz când ţi s'ar în-„tâmpla ceva rau. Iţi mai dau şi doi viteji, ca sa te apere. Ce „greu îmi vine să-ţi spun, dar fără îndoiala că a-şi prefera, ca „dupa ce sfaturile şi rugămintele mele au fost zadarnice, să n'ai „trebuinţa de ei. Dacă însă la nevoie vei găsi ca'ţi sunt necesari, „te rog să faci uz de acest dar, care este dintre cele mai salvatoare 1).

Prevederile lui Vlad Dracul s'a realizat întru totul. Tânărul şi nefericitul rege, nu a avut însă posibilitaeta sa facă uz de darul făcut de Vlad Dracul şi să se salveze prin fugă.

Nobilii poloni şi unguri, geloşi că gloria victoriei să nu revie întreagă lui Huniade, l-au îndemnat să atace centrul liniei inamice, iar regele în elanul tinereţei, înaintând prea mult, în vârtejul luptei a fost înconjurat şi ucis de ieniceri.

Urmarile acestei lupte au fost fatale şi lui Vlad Dracul. Spre a se pune bine cu Turcii şi a nu atrage asupra lui mânia acestora, cum se întâmplase în 1442, el a prins pe Huniade cand acesta fugind dupa lupta dela Varna se înapoia în Ungaria şi l-a reţinut câtva timp ostatec. Dându-şi însă seama de greşeala făcută, l-a eliberat curând, încarcându-l cu daruri. Afrontu ce i s'a făcut, nu a putut fi uitat însă de Huniade. Dar nu e mai puţin adevarat, că slabeie efective cu cari a fost încetută şi modul cum a fost condusă campania din 1444, a facut pe Vlad Dracul sa regrete, ca a părăsit alianţa cu Turcii, pe cari el cu drept cuvânt, atât din punct de vedere al organizarei cât şi a efectivelor armatei, îi credea superiori Ungurilor.

Aceieaşi idei, dealtfel le avea şi Gheorghe Brancovici despotul Serbiei, care nemulţumit de politica regelui Vladislav, trecuse de partea Turcilor, încă dela începutul campaniei din 1444 refuzând orice fel de ajutor armatei ungare. Ba ce este mai mult el a spionat mişcarile acestei armate comunicându-le în secret sultanului Murad.

Dându şi seama de această stare de spirit a popoarelor balcanice, cari gravitau de partea celui mai tare; pentru a ridica după dezastrul de la Varna prestigiul statului şi armatei ungare, Huniade întreprinde în anul 1445, o nouă expediţie contra Turcilor.

---

1) Habeas inquit, quo confugias casus aliquis malave sers (quod abominer dicere) viribus te diffidre coegerit.

Malim equidem fore, ut frustra dederim si vota et preces meae non vanae erunt. Verum şi necesitaş uti cogerit saluberimum munus experieres.

(Callimachus Liber II')

www.dacoromanica.ro

Vlad Dracul cu o armată de 6000 oameni, ajutat de flota burgundă, ce sub conducerea lui Valeran de Warwin, trecuse Dardanelele şi Bosforul şi intrase pe gurile Dunărei, ocupă cetăţile Turtucaia şi Giurgiu, după care începe asediul cetăţei Turnu Măgurele. Tendinţa lui Vlad Dracul prin reocuparea acestor cetaţi, era de a pune din nou stăpânire pe capetele de pod, din care sabia turcească atârna ca o veşnică ameninţare asupra principilor munteni.

In acest timp, sosind Huniade cu o armată de 10.000 oameni, el se decide ridicarea asediului cetăţei Turnu Măgurele, pentru a trece cu toate forţele Dunărea la Rahova.

Trupele turceşti cari păzeau trecerea, nu opun rezitenţă, ci se retrag în interiorul Bulgariei.

Huniade având forţe puţine, nu are curagiul a înainta în interiorul imperiului otoman şi a da lupta cu grosul armatei turceşti. El retrece Dunărea şi amână lupta pentru o altă dată.

Această campanie constitue pentru Vlad Dracul, o nouă probă de slăbiciunea armatei ungare.

Convins de superioritatea Turcilor asupra Ungurilor. el se decide ca păstrând pe cât posibil bunele relaţii cu Ungaria, sa reînoiasca vechile legături cu Turcii.

Această schimbare, nu putea să convină însă lui Huniade, care dându-şi seamă de inferioritatea forţelor ungureşti faţă de cele turceşti, vedea într'o ligă a popoarelor balcanice, singurul mijloc de a compensa această inferioritate şi a putea lupta mai departe contra Turcilor.

Aceasta este cauza celor două expediţii ale lui Huniade contra lui Vlad Dracul, despre care am tratat anterior şi tot aceasta e cauza uciderii lui Vlad Dracul şi a fiului sau Mircea, pe cari îi considera ca principale obstacole ce se opuneau politicei sale de strânsă alianţă cu principatele române. Cauza uciderii lui Dracul, o explică Huniade prin scrisoarea adresată legatului papal din Viena, în anul 1447, care suna astfel:

„De lunga tacere mă veţi scuza, de oarece am avut de „executat mai multe lucrări, ce ar fi fost periculos a le neglija, „ca expediţia contra acelui principe, care obişnuit se numeşte „voevodul ţărilor transalpine. Printr'un lapsus mintal (aestate „lapsa) el a făcut pact cu Turcii, şi-a unit trupele cu ale acestora „şi le-a eliberat 4000 de prizonieri. Acesta este motivul, „pentru care eu l-am pedepsit.

„Ţara lui după ce a fost supusă, a fost readusă la credinţa „către coroana Ungariei [1])".

După uciderea lui Vlad Dracul, Huniade pune pe tronul Munteniei pe Dan al III-lea ruda sa apropiată (prin căsătoria surorei sale cu Manzile dela Argeş din neamul Dăneştilor [2]).

---

1) Terram illem subactam et servitiis, fidei huius coronae reunixit (Codex Diplomaticus Hungariae de Fejer Vol. XI pag. 515).

2) Odio Draculis, quem Daciae principatu deturbavit et in eius locum substituit Danum Choniatis amicus.

www.dacoromanica.ro

Suirea lui Dan pe tron, este astfel descrisă de catre Laonicus Chalcocondylas.

„Din ura ce o avea contra lui Vlad Dracul, Huniade l-a „scos pe acesta din domnia Munteniei şi a pus în locul lui pe Dan amicul său".

Când în anul 1448, Huniade porneşte nouă expediţie contra Turcilor, Dan ia parte cu toate forţele sale 1).

In lupta depe Câmpul Mierlei el comanda aripa stânga (Sinistro cornu praefuit Dannus.

In anul 1452 murind Dan al III-lea, să sue pe tron Vlad (Vladislav) fratele său.

Aceasta rezultă din descrierea făcută de Bonfiniu, asupra modului prezentărei lui Huniade în faţa regelui Ladislau Postumul în anul 1453.

„Când în urma intrigilor lui Cilley, regele Ladislau în vârstă „numai de 14 ani, eliberat de Friderik împăratul Germaniei vine „la Buda spre a lua frânele domniei, Huniade pleacă să i se pre„zinte urmat de o numeroasa suită, compusă din cei mai înalţi „dregători ai ţărei, cei mai aleşi membrii ai nobilimei şi cei mai „distinşi oliţeri, printrn cari Toma Zechel, Vlad principele Vala„chiei Montane, Ladislau de Kanisa, Sebastian Roszgony şi alţi „mulţi cari se ilustraseră sub auspiciile şi conducerea lui „Corvin şi primiseră dela acesta multe onoruri" 3).

Din acest citat reese, că Vlad numit de istoricii noştri Vladislav, este urmaşul lui Dan al III-lea şi că s'a suit pe tron cu concursul lui Corvin.

Domnia lui Vladislav durează până la moartea lui Huniade. Pe dată ce acesta închide ochii, el este înlocuit în domnie cu concursul sultanului Mahomed al II lea, prin Vlad Ţepeş.

Atât asupra datei cât şi a modalităţei suirei lui Ţepeş pe tron, părerile istoricelor sunt împărţite. Unii susţin că Ţepeş a ocupat tronul cu concursul lui Huniade, alţii cu al Turcilor. Bogdan în cartea sa, Vlad Ţepeş, scrie în această privinţă următoarele:

„Ţepeş deşi dintr'o familie duşmană guvernatorului Unga„riei, se văzu silit să rămână credincios acestuia, cu toate că din „mâna lui perise Vlad Dracul şi fratele său mai mare Mircea. Ba „chiar să pare după mai multe indicii nebăgate în seamă până „acum că el a câştigat tronul cu ajutorul iui Huniade, Acesta ca „om prevăzător şi prudent neavând încredere oarbă în Dan al „III-lea, cu care deşi acesta îi era înrudit, ţinu în viaţă pe fiul lui

---

1. Valachie namque montanae Voyvodam in huicisce belli societatem asciverat (Bonfiniu).

2. Eum namque magni Proceres sequebantur et exlmius nobilitatis ordo, validissimus etiam equitatus, in primis Toma Zechel, *Vlada Montanae Valachiae Princeps*, Ladislaus Kamisa, Sebastianus Rosgonius, alique plurimi, qui sub Corvini ductu et auspiciis diu militarant et multos huic honores fuerant affecuti (Bonfiniu).

www.dacoromanica.ro

„Vlad Dracul, ca să aibă la caz de nevoe un contracandida „pentru tronul Munteniei 1),

Chalcocondylas cunoscutul scriitor bizantin, scrie asupra urcarei pe tron a lui Vlad Ţnpeş urmatoarele: Mahomed a III-lea chema la sine pe Vlad fiul lui Dracul, pe al căruia frate Radu îl întreţinea el şi ca o favoare facută lui Radu, dete tronul Munteniei fratelui său Vlad. Ii mai dete şi o trupă de balebardieri pentru asigurarea persoanei sale. 2).

Iata 2 teze cu totul opuse, una a lui Bogdan, care susţine ca Vlad s'a suit pe tron cu ajutorul lui Huniade şi alta a lui Chalcocondylas, care arata ca Ţepeş a ocupat tronul cu ajutorul Turcilor.

Care din ele este cea adevărată?

„Indiciile neglijate" pe cari Bogdan îşi întemeiază afirmaţiunea, ca Vlad Ţepeş a fost pus pe tron de Huniade sunt:

1. Cele 2 versiuni ale naraţiunei germane, cari amândouă lasă să se înţeleaga, că întronarea lui Ţepeş s'a facut cu voia lui Huniade.

2. Dan fiul Dan al III-lea scrie Braşovenilor cerându-le ajutor contra lui Dracula, de oarece regele Ungariei îi dăduse lui domnia Munteniei.

3. Scrisoarea lui Huniade din 3 lulie 1456, către cele 7 scaune săseşti din Transilvania prin care le cere să-i trimită trupele în ajutor contra Turcilor şi sa nu aibă nici o frica din partea graniţelor dinspre Muntenia, căci a însarcinat pe Vlad voevod să îngrijeasca de apărarea lor.

Sa examinăm pe rând valoarea fiecăruia dintre aceste noui indicii, ce Bogdan aduce în susţinerea afirmaţiunei sale. Naraţiunile germane, scrie însuşi Bogdan „lasa să se înţeleagă" ca întronarea s'a facut cu voia lui Huniade. Aceste naraţiuni sunt dar o chestiune de interpretare, iar nu o afirmaţiune pozitivă.

In scrisorile ce Bogdan arata ca le-a trimis Dan, fiul voevodului Dan al 3 lea catre Braşoveni—nu se indica data acestor scrisori. Ele au putut fi scrise atât în Iunie şi Iulie 1456, cât şi în Sept. sau Octombrie ale aceluiaşi an. Din moment ce nu le cunoaştem data, ele nu pot servi ca bază în susţinerea tezei lui Bogdan.

In fine al 3-lea argument şi cel mai important, este scrisoarea lui Huniade din 3 Iulie 1456 către Saşi prin care le face face cunoscut că a însărcinat pe Vlad Voevod cu apărarea graniţei de Sud a Ardealului.

Această scrisoare şi mai ales însărcinarea dată lui Vlad Voevod formază argumentul de bază al lui Bogdan.

Iată ce scrie el în această privinţă:

„Că întronarea lui Ţepeş s'a făcut cu voia lui Huniade o „dovedeşte scrisoarea acestuia din 3 lulie 1457, către cele 7 scaune „saseşti din Transilvania, prin care cere acestora să-i trimită

1. Bogdan Vlad Ţepeş pag. 97.
2. Chalcocondylas Livre 9.

www.dacoromanica.ro

„trupele lor în ajutor contra Turcilor şi să nu aibă nici o frică „din partea graniţelor dinspre Muntenia, căci a însărcinat pe „Vlad Voevod să îngrijească de apărarea lor".

Din cuvintele „a insarcinat pe Vlad Voevod să îngrijească „de apărarea lor (Ardealului)" Bogdan a tras concluzia că acest Vlad nu putea sa fie decât Vlad Ţepeş.

Aci este partea unde s'a înşelat Bogdan.

Această scrisoare, care se află în arhiva de diplome ungureşti [1]), este reprodusă în esenţă de Grof Teleki [2], în urmatorii termeni:

„Huniade încredinţează lui Vlad paza Ardealului în timp ce „el era ocupat cu apararea Belgradului contra Turcilor. Con„strâns sa mobilizeze toate forţele ce le avea în Ardeal, învită „pe Saşi cu tot poporul lor să se grasească pentru a apăra Bel„gradul, asigurându-i că acasa nu au sa se teamă de Turci căci, „eece commisimus *Vlad Voyvodae* ut pro defensione vestra semper vigilet et intendat".

Acest Vlad nu era însa Vlad Ţepeş, ci Vladislav fratele mai mic al lui Dan al 3 lea, care murise în anul 1452. Acest Vladislav, figurează în diferitele cronici şi istorii, sub denumirea de Vlad al 3 lea.

Grof Teteki în lucrarea sa dă urmatoarele relaţii asupra domniei acestui Vlad al III-a.

„In Muntenia dupa moartea lui Dan, întâmplată în anul „1452, Huniade în loc sa sprijine venirea la putere a lui Dan fiul „celui mort, aduce în scaunul domniei pe Vlad al III-lea, fratele mai mic al lui Dan".

Aceleaşi lamuriri le dă şi Enghel asupra succesiunei la tronul Munteniei.

Premiza dela care a plecat Bogdan fiind dar greşită, concluzia nu putea decât sa fie la fel. Că teza lui Bogdan este greşită, mai reese şi din următoarele rânduri a le lui Teleki, scrise relativ la suirea pe tron a lui Vlad Ţepeş.

„*Vlad al IV-lea* fiul lui Vlad al II-lea Dracul, care şi el se „numea Dracul, Ţepes şi Ţepeluş, folosindu-se de situaţiua tur„bure ce s'a creiat în Ungaria după moartea lui Huniade, *năvăleşte cu ajutor turcesc în Muntenia* în anul 1456, capturează pe voevod şi îl decapitează".

Din cele de mai sus rezultă în mod evident, că Vlad al II-lea a fost Vlad Dracul, Vlad al III-lea, este Vladislav fratele tui Dan al III-lea, iar Vlad al IV-lea a fost Vlad Ţepeş.

Cel care a primit însărcinarea să apere Ardealul contra Turcilor, a fost dar Vlad al III-lea, iar nu Vlad Ţepeş. Acesta s'a urcat pe tron după moartea lui Huniade, cu ajutor turcesc, după cum arată clar Clalchocondylas.

Teza lui Bogdan, ca Vlad Ţepeş s'a urcat pe tron cu aju-

1. Qkleveltar la Nr CCLVI.
2. Vol. III pag. 74. Huniadiak Kora Magyarorzagon.

www.dacoromanica.ro

torul lui Huniade, poate fi deasemenea combătută şi cu ajutorul logicei.

După ce Bogdan arată concursul dat de Huniade lui Ţepeş, spre a ocupa tronul Munteniei adaugă:

„Pe acest Vladislav îl rastoarnă Ţepeş în 1456 şi îi taie capul".

Uciderea lui Vladislav, sau Vlad al III-lea este confirmată de toţi scriitorii contimporani ca Duca, Calcocondylas, cum şi de cei ce s'au ocupat ulterior de aceste evenimente, ca Praius Kaprianus etc., cari toţi sunt unanimi în a arăta că la suirea sa pe tron, Vlad Ţepeş a ucis pe predecesorul său. Katona scrie în această privinţa următoarele :

„In Valachia în acel timp domnia Dracula, după ce în„vinsese pe adversarul său şi îl ucisese cu o cruzime ne mai „auzita"[1]).

Chiar dacă admitem teză lui Bogdan, că Vlad Ţopeş s'a suit pe tron cu ajutorul lui Huniade, nu putem admite că acesta să-i fi permis lui Ţepeş să ucida pe Vladislav, care îi era rudă de aproape, după cum am arătat anterior.

Afirmaţiunea lui Calcocondylas, contimporan cu Huniade şi Vlad Ţepeş şi care cunoştea bine evenimentele petrecute la Poartă, este dar acea care corespunde adevărului. O nouă dovadă ce nu poate fi contestată şi care nici nu a fost cunoscută de istoricii noştrii este afirmaţiunea scriitorului turc Tursunbeg,

Descriind campania lui Mahomed II contra lui Vlad Ţepeş el arată categoric că acesta din urmă cu ajutoru lui Mahomed a obţinut domnia 2).

Arătările lui Bogdan cuprind însă şi ele un adevăr şi adevăr şi anume, că după uciderea lui Vlad Dracul, şi a fiului său mai mare Mircea, Huniade a conservat viaţa lui Vlad Ţepeş.

Care este cauza acestei mărinimii a lui Huniade faţă de Ţepeş ?

Ea trebue căutata în marea consideraţie, de care se bucura acesta în faţa lui Huniade, în urma glorioaselor sale fapte de arme din campania 1444 şi mai ales e strălucitei şarje ce cavalaria munteană a executat sub comanda sa în lupta dela Varna, când a răsturnat toate liniile şi rezervele turceşti în calea sa ajungând până la trăsurile şi cămilele ce purtau bagajele şi comorile sultanului şi a diferiţilor paşale otomane.

Amintirea încă proaspată a acestor stralucite fapte de arme, cum şi rolul jucat de cavaleria munteană în cursul retragerei resturilor armatei cruciate, după lupta dela Varna, când această cavalerie îl escortează şi protejează pe Huniade în tot cursul retragerei, până ajunge la Cetatea de Floci făcuse ca între el

---

1. Valachiae hoc tempore praefuit Dracula, postquam aemulum suum vicisset, ac în audita crudelitate sustulisset.

Historia Reg. Hungariae Tomul XIV.

2. Qpera igitur regis (Mahomethis) adiutus accedens, Vladus Draculis filius principatum Daciae occupavit.

www.dacoromanica.ro

şi Vlad Ţepeş sa se lege o strânsa camaraderie şi fraternitate de arme. De aceea când el este capturat dimpreună cu tatăl sau Vlad Dracul şi fratele său Mircea, Huniade în amintirea serviciilor aduse în campania din 1444, nu'l omoara ca pe ceilalţi doi, ci îl ia cu el în Ardeal.

Că aşa s'au petrecut lucrurile, rezultă din, însuşi analiza mai amanunţită a faptelor.

Bonfiniu şi Callimachus scriu că atunci când Vlad Dracul ese înaintea regelui Vlapislav la Nicopol, la începutul campaniei din anul 1444, îi dă acestuia ca ajutor 4000 dintre cei mai aleşi călareii. sub comanda fiului sau. Care este acest fiu a lui Vlad Dracul ?

După câte ştim Vlad Dracul a avut 3 fii, Mircea, Vlad Ţepeş şi Radu cel Frumos. Mircea fiind cel mai mare dintre copii şi deci moştenitorul de drept al tronului, a fost oprit de Vlad Dracul în 1444 pe langa el, iar pe Radu cel Frumos, dupa cum ne arată Hammer, în istoria Imperiului Otoman, l-a trimis la Poarta ca ostatec. Rezulta dar, că fiul lui Vlad Dracul care a însoţit cu trupele muntene armata regelui Vladislav în campania din 1444, formând vangarda arma ei crucitate, şi având un rol cu totul important în lupta dela Varna a fost Vlad Ţepeş.

Ţepeş a fost dar discipolul lui Huniade. El a fost un vrednic şi demn emul al profesoru'ui sau, dupa cum voiu arata cu o alta ocazie, dacă timpul şi împrejurarile îmi vor permite.

Totuşi şi de data aceasta, avand în vedere modul cum memoria sa a fost ponegrita de catre istoricul nostru Bogdan ţin sa fac o mica digresiune.

Deşi Bogdan a fost un valoros scriitor, care judecat din punct de vedere al lucrarilor sale, a adus reale servicii ţarei mai ales prin descoperirea şi tiparirea vechilor cronici moldovene, totuşi pe Vlad Ţepeş l-a judecat prea aspru şi apreciat cu totul greşit.

Iata cum l a caracterizat el pe Vlad Ţepeş. „Scurtele domnii „ale lui Vlad Ţepeş nu marchează nici o epoca în istoria Mun„teniei şi nu înţelegem pentruce unii istorici, pun mai presus ce „predecesorii sau urmaşii săi. Nedemn vlăstar din neamul lui „Mircea Vodă, el nu a lasat după sine decât faima din ce în ce „crescândă a cruzimelor sale. Ţepeş nu a fost toată viaţa decât „căpitanul regelui unguresc pe tron şi devotată slugă a lui în „afară de tron. Curajul temerar şi dispreţul morţii îl arată Ţepeş „numai când e vorba de a omorî pe alţii. O domnie de 6 ani şi „câteva luni plina de sânge în lăuntru şi de umilire în afară şi „o luptă pierdută prin fuga, iată ce istoria nepărtinitoare va avea „să înregistreze de Ţepeş.

In opoziţie cu această caracterizare a lui Bogdan cred oportun, să arat cum a fost el apreciat de catre unul din cei mai mari scriitori militari ai secolului al XVIII-lea, de cavalerul Folard.

www.dacoromanica.ro

Acest scriitor apreciază astfel atacul nocturn dat de Vlad Ţepeş asupra taberei turceşti:

Vladus un de plus grands capitaines de son siécle, et comparable a Sertorius, entreprit une action qui ornerait parfaitement un Roman, quoiqu'elle soit vraie

„Il àvait a faire a Mahomet II". Celui-ci meprisoit fort la „la Voivoda, qui n'avoit qu'une poignée des gens, pendant que „lui se voioit a la tête d'une armée formidable; qui l'emploit „d'autant plus, qu'il ajutoit a ses forces la reputation d'un excel„llent Chef d'armée. Vladus n'avoit pour toute resource contre „une puissance si terible, que neuf milll chevaux, et cepandant „ces neuf mille chevaux oferent bien attaquer deux cens cin„quante mille hommes, q'on peut bien reduire a la moitié, sans „que l'istorien de Mahomet s'en plaigne 1) etc.

Câtă diferenţă între aprecierea personalităţei lui Vlad Ţepeş de către acest vestit scriitor militar, care a studiat şi calificat în lucrarea sa pe aproape toţi marii generali ai lumei, aratând bazat pe fapte concrete meritul fiecăruia şi între acea a lui Bogdan, care ne prezintă pe Vlad Ţepeş ca un degenerat din punct de vedere psihic şi un om nenormal. Lupta pe care Bogdan o apreciaza ca pierdută prin fuga, Follard o găseşte sublima prin curajul şi cutezanţa lui Vlad.

De altfel cele aratate de cavalerul de Follard le confirmă şi Chalcocondylas, care după ce arată crazimile lui Vlad Ţepeş adauga că, „a fost totuşi unul dintre cei mai de valoare principi a acelor timpuri".

Bogdan caracterizând pe Ţepeş aşa cum am arătat, a păcătuit de două ori; întâiu contra neamului românesc, apoi contra adevaratului istoric.

A pacatuit contra neamului, defaimând memoria şi întunecând meritele unuia dintre marii voevozi ai noştri şi a păcătuit contra adevărului istoric, susţinând ca atacul nocturn asupra taberei turceşti ar fi o legendă, în timp ce toţi istoricii, turci, bizantini şi unguri sunt unanimi în a afirma existenţa aceastei strălucite fapte de arme.

Şi câţi alţi dintre voevozii noştri, nu vor mai fi greşit apreciaţi de către unii istorici, necunoscatori ai marilor principii a artei militare.

Pentru a reabilita memoria sfântă a acestor voevozi, a-i arăta în adevărata lor lumină, cum şi pentrn a avea şi noi o istorie militară, în care urmaşii noştri să poata ceti faptele de arme, atât de numeroase şi de strălucite ale înaintaşilor, ar trebui ca Marele Stat Major să facă sacrificiile materiale necesare, pentru a trimite militari competenţi în biblioteca din Constantinopol a sultanilor, acum, deschisă publicului, apoi în cele din Liov, Cracovia, Praga, Viena, Pesta, Veneţia, Genua etc., spre a aduna tot ceeace este în directă legătură cu trecutul nostru

1. Tomul II Livre XVI.

www.dacoromanica.ro

mi itar. Aceste date sistematizate, să fie apoi publicate într'o colecţie identică cu aceea a lui Hurmuzache, care sa servească de bază pentru un studiu documentat al istoriei noastre militare.

Acest studiu ar urma sa fie isvorul, dela care sa se adape şi inspire doctrina armatei noastre.

Istoria ne arată, că fiecare popor este dator să aiba doctrina sa proprie, care este în funcţie cu trecutul sau, de pamântul pe care îl locueşte, de caracterul poporului, de mijloacele băneşti şi technice de care dispune etc etc.

Doctrina militară este o floare plăpândă şi foarte gingaşă, care nu se poate nici importa, nici transplanta.

Ea nu creşte şi mai ales nu rodeşte, decât pe pământul ţărei din care îşi are obârşia. Numai sucul acestui pamânt, îi este prielnic desvoltarei sale, şi numai mediului din care a eşit, să poate adapta. Transplantată, ea se otileşte şi nu da roadele dorite. De aceeia datoria fiecarei armate este sa'şi formeze şi cultive o doctrină proprie, trasa din configuraţia terenului, din situaţia politică. din caracterul şi sufletul poporului şi din tradiţiile sale militare. Baza acestei tradiţii, trebue sa fie în primul rând studiul istoriei militare naţionale.

Duoa aceasta digresiune, pornita numai din dorinţa de a restabili adevarul istoric, şi din stima şi respectul ce trebue să avem pentru faptele de arme ale voevozilor noştri sa revenim la subiect.

Din cele aratate rezultă că fiul lui Vlad Dracul, care a luat parte cu cavaleria munteană în campania din 1444 şi la lupta dela Varna, a fost Vlad Ţepeş.

După suirea pe tron a lui Dan al III-lea şi apoi a lui Vladislav, Vlad Ţepeş vine în Ardeal stabilindu se în Sibiu.

Huniade l-a primit şi protejat, neputând refuza ospitalitatea unui vechiu camarad de luptă, pentru a cărui bravura nu avea decât stimă.

Cât timp a trăit Huniade, Vlad Ţepeş a ramas în Ardeal neavând curajul să riste o acţiune contra lui Dan al III-lea, sau a urmaşului sau Vladislav. El cunoştea legăturile de rudenie ale lui Huniade cu Dăneştii, ştia firea hotărâta a lui Huniade şi era încă prea vie în memoria lui, cele întâmplate părintelui său, pentru a se hazarda.

După moartea acestei puternice personalităţi, Ţepeş prin intervenţia fratelui său Radu, care se afla la Poarta şi era în graţiile lui Mahomed al II-lea, obţine domnia Munteniei.

Activitatea militară şi politica a lui Ţepeş în legătură cu Ungaria ese din cadrul studiului de faţă, ea fiind în strânsă legătură cu Matei Corvin, fiul lui Huniade

Din cele expuse referitor la politica Ungariei faţă de Muntenia, rezuită că Huniade a fost un continuator al politicei de prietenie şi alianţă inaugurat de Impăratul Sipismund.

Muntenia trecând de partea Turcilor după înfrângerea Un-

www.dacoromanica.ro

gurilor la Golumbaci, Huniade prin stralucita victorie dela Sibiu o readuce iar în sfera de influenţă a intereselor ungare.

Armatele munteneşti luptând sub ordinele lui Huniade au adus Ungariei imense servicii. prin concursul ce i-au dat în toate luptele mari purtate de aeesta cu Turcii, concurs despre care voiu vorbi în cele ce urmează.

Rolul românilor munteni şi ardeleni în apărarea creştinătăţei şi Ungariei, în luptele purtate de Ion Huniade.

In paginile precedente am aratat, că luptele purtate de Ion Huniade urmareau doua scopuri: apărarea creştinătăţei, grav ameninţata de Semilună şi asigurarea frontierei de Sud a Ungariei.

Cele doua scopuri se sumau într'unul, lupta contra Turcilor Daca aceştia erau învinşi, siguranţa hotarelor Ungariei era garantata, iar pericolul pentru creştinatate înlaturat; daca ei erau biruitori, odata cu pierderea independenţei şi integrităţii teritoriale a Ungariei, creştinatatea era şi ea grav periclitata.

Pentru a înfrange pe Turci, Huniade avea nevoie de ostaşi bravi şi devotaţi. „Cum magiaţilor maghiari nu le placea sa „dea piept cu enicerii fioroşi; nici sa rişte mirosul tunurilor turceşti"[1]), gândul sau se îndreapta spre Românii ardeleni din mijlocul carera eşise şi spre cei munteni, între care petrecuse o parte din anii tinereţei sale, pe a le caror virtuţii rasboinice le cunoştea şi pe a caror vitejie şi credinţa conta.

Fiind os din osul nostru şi sânge din sângele nostru şi avand toate virtutile sale luate din bunele însuşiri ale nemului românesc, dupa cum îl descrie unul dintre marii noştri istorici, el era cel mai în masura să cunoască alesele calitaţi ostaşeşti ale acestui neam.

Iata principalul motiv pentru care Huniade a încercat cu atâta staruinţa să reia firul politicei inaugurată de regele Sigismund, căutând sa scoată principatele române de sub suzeranitatea turceasca şi polona şi să le faca iaraşi aliatele Ungariei.

Această tendinţă reese clar din scrisoarea adresată de către cancelarul lui Huniade, Vitezius, episcopul Oradiei Mari, către nunţiul apostolic din Viena, scrisoare care, în esenţă, sună astfel:

„Ma veţi scuza ca nu v'am mai pus la curent cu situaţia, „din cauza mai multor chestiuni urgente, cari a le neglija ar fi „fost pericu os.

„Principele Valachiei, făcând pe la finele verii anului 1446 „un pact de alianţă cu Turcii şi unindu-şi armele cu ale aces„tora, le-a restituit şi 4000 de prizonieri. Pentru aceet sacrilegiu „a fost pedepsit, iar ţara acestuia fiind supusă, a fost redasă sub „credinţa coroanei ungare.

„De asemenea s'a încheiat pace statornică şi cu Moldova.

---

1) Iancu Huniade de I. Balan.

www.dacoromanica.ro

„Prin aceasta forţele apărătorilor lui Cristos, au fost spo-
„rite cu armatele celor 2 provincii[1]).

Sporirea forţelor sale cu trupele celor două principate române, a fost cea mai vie şi arzatoare dorinţa a lui Huniade. El urmărea prin aceasta un dublu scop: compensarea inferioritaţei numerice a trupelor ungureşti faţă de cele turceşti şi sporirea calităţei armatei sale prin nişte luptatori de o bravură încercata, de o credinţa nesovăitoare şi loialitate neîndoelnică, pe cari el putea conta în orice împrejurare, ac şti luptători fiind de acelaş neam şi de acelaş sânge cu el.

In rândurile ce urmează voiu cauta sa arat, numarul şi proporţia Românilor faţa de Unguri în diferite campânii ale lui Huniade, misiunile ce li s'a încredinţat în luptele mai principale şi modul cum ei s'au comportat.

Campania din 1442. In această campanie, Huniade temându-se ca atacul lui Mezeth-beg sa nu fie de cât o demonstraţie spre a atrage forţele ungureşti în Ardeal, în care timp grosul trupelor turceşti ar ataca Belgradul, pleacă singur în Transilvania, fără a lua cu el vreun corp de trupa din cele destinate a păzi frontiera Dunărei de mijloc şi a Savei. Iată ce scrie în a ceastă privinţă Bonfiniu:

„Când Mezeth-beg intra în Ardeal, Ioan Corvin, care nu„mai de câteva zile venise în aceasta provincie, auzind de in„vazia Turcilor şi cum prea tarele şi puternicul inamic nu'l pu„tea nici opri şi nici nu spera ca într'o asemenea învalmăşală „sa poată aduna repede o armata, s'a retras în cetatea Alba„Iulia

Aici, nedisounând de cât de slăbele trupe ale episcopului Lepeş, nu se poate hazarda să se avânte în luptă în câmp deschis. Cu prilejul eşirei, făcuta spre St. Imbru, este înfrânt după cum am arătat anterior.

Turcii, neîntâmpinând nici o rezistenţă, după ce pradă întreg Ardealul, se îndreaptă asupra Sibiului pe care îl asediază.

Din descrierea de mai sus, reese un fapt bine stabilit şi anume că Huniade a venit singur în Ardeal.

Ce face el în timpul cât Mezeth-beg asediază Sibiul?

„Voevodul Ioan, în cea mai mare grabă, a concentrat toate „trupele ce a putut aduna din părţile acelea, într'un anumit timp „şi spaţiu, dupe care a plecat în urmărirea inamicului[2])

Thuroczi scrie deasemenea că Huniade a adunat în cea mai mare grabă toţi luptătorii din acele părţi. Chalcocondylas scrie la rândul său următoarele: „Iancu bărbatul între Unguri,

---

1) Terram illam... victor ipse Gubernator subactam et servitiis, et fidei huius coronae reiunxit; pacem quoque cum Moldaviam pactus est: robur viresque cultorum Christi utraque parte plurimum auxit. (Katona. Tomul XIII pag. 515).

2) Inter haec Dom Voivoda Ioannes omnes ipsarum partium militem, quemtam repertum temporis în spatis conducere potuit în magna celeritate congregavit, ubisque ardens mox egressus hostem sequebatur.

www.dacoromanica.ro

„cel mai ales pe acele timpuri a pregatit în ţara Ardealului cât a putut mai multe forţe[1])".

Această fază ne lămureşte de unde şi a recrutat el trupele, cu cari a dat lupta de la Sibiu.

Regiunea de unde şi au adunat forţele, cu cari a dat aceasta lupta, nu poate fi de cât acea vecină cu Alba Iulia, ţara Moţilor, a Crişeniior şi a Haţegului. Toate acestea sunt ţinuturi curat româneşti.

Săcuii, erau prea departe ca sà poata sosi la timpul oportun. Cel mult daca au putut veni cei din jurul Turdei.

Saşii din jurul Sibiului nu puteau veni, deoarece erau asediaţi în aceasta cetate, iar cei din regiunea Braşovului erau prea departe şi aveau şi drumul barat.

Din analiza spaţiului şi a timpului, rezultă dar lamurit că trupele cu cari Huniade a câştigat stralucita victorie dela Sibiu, a fost în marea lor majoritate compusa din Românii ardeleni.

Asupra compunerei armatei lui Huniade, în a 2-a parte a campaniei din 1442 când Sabach-Edin, cu puternica lui armată ameninţa serios frontiera Ardealului, iată ce ne spune Bonfiniu:

„In faţa peticolului Ioan Huniade îşi pune toata speranţa „în Românii din cele 2 provincii[2]) Ardeal şi Muntenia.

Cele aratate de Bonfiniu sunt perfect adevărate.

In adevar când Sabach Edin înc pe ofensiva sa, aceia cari sufar toate urgiile şi nenorocirile invaziei Turceşti, sunt Românii Munteni.

„Turcii navălind în Valachia, o prada în lung şi în lat devastand conacele şi satele şi omorând mulţi oameni".

Vlad Dracul neputandu-se opune invaziei din cauza inferioritaţei forţelor sale, sa retrage în munţi, unde uneşte trupele sale cu ale lui Huniade.

In afara de trupele muntene, Huniade s'a mai adunat aproximativ 3 legiuni. *şi nu puţin* a nadajduit dela provinciali acelor locuri[3])

Aceşti provinciali nu erau alţii decât Românii.

Participarea trupelor lui Vlad Dracul, la lupta dela Porţile de Fier, nu este amintita de scriitorii Unguri, cari dealtfel descriu foarte pe scurt aceasta lupta. Este în schimb relevată de cei turceşti.

Iată ce scrie în această privinţă Sead-eddin:

„Pe când armatele islamice erau ocupate cu prazile, regele „Ungariei a trimes contra lor trupele sale, sub un comandant „norocos. *La aceste armate s'a mai alipit şi voevodul Valachiei, „care scoborându-se cu forţe destul de mari din munţi s'a ala- „turat la Unguri şi împreună au atacat pe Islami*",

---

1) Iangus autem Choniates, vir ea tempestate inter Pannones excellens în Ardelii regio, quam potuit maximum comparavit etc.

2) Ioannes contra Valachorum utramque provinciam bene sperare jubet.

3 Ne parum quidem provincialibus Scytulis confidit.

www.dacoromanica.ro

Scriitorii unguri şi bizantini d şi nu arata precis participarea trupelor muntene la aceasta lupta, totuşi din descrierea campaniei facute de ei, rezulta acest fapt.

Thuroczi scrie: „Bassus a trec t Dunarea la Turnu-Ma„gurele (Nicopol m miorem). In faţa acestui atac Huniade a dat „ordin ca toţi locuitorii Munteni sa se retragă la munţi".

Trupele lui Vlad Dracul, retragându se în munţii înalţi (in montes altis direcţia lor de retragere faţa de punctul in care Basseus trecuse Dunarea, nu putea sa fie decât pe Valea Oltu-

Biserica din St. Imbru ridicată de Huniade în amintirea victoriilor din anul 1442

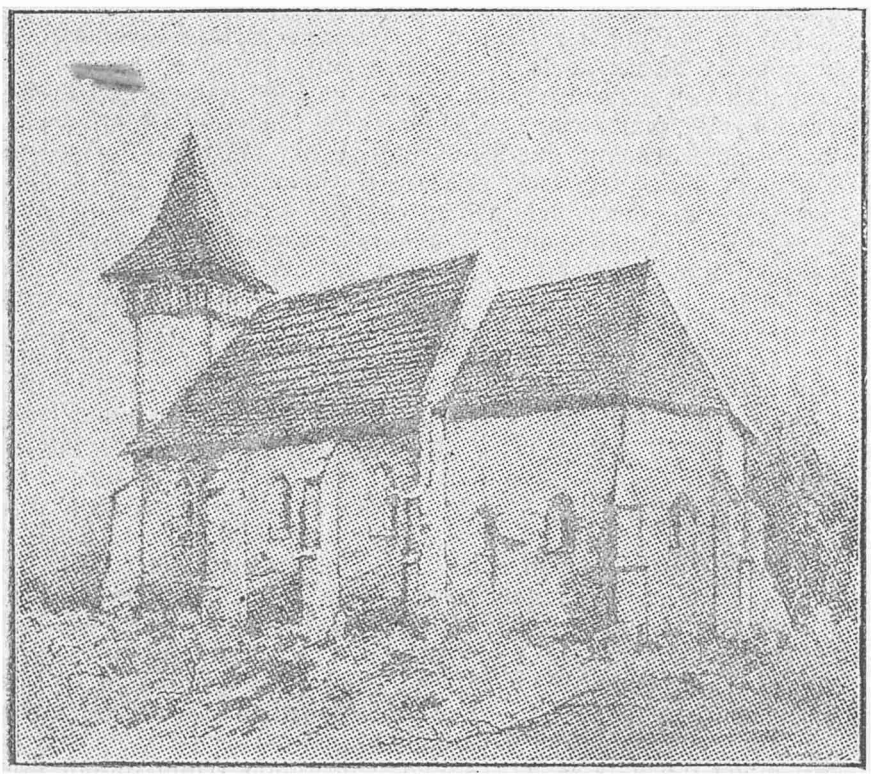

lui, spre a anara împreuna cu Huniade, pasul Turnu Roşu şi a împiedeca invazia în Ardeal.

Când Huniade afla ca Basseus sa îndreapta spre Vâr iorova, el a urmat paralel cu munţii înaintarea acestuia [1]).

Din moment ce Vlad Dracul trecuse de partea lui Huniade, este neîndoios lucru că l'a urmat cu întreaga lui armata.

Numai aşa se poate explica coincidenţa atât de mare între

1. Hoc instructus sequebatur per montium saltus Sabatirem (Chalcocondylas).

www.dacoromanica.ro

descrierea începutului luptei de la Porţile de Fier facute de Chalcocondylas; „Huniade, scoborând cu ai săi din munţi, a năvălit „asupra taberei lui Sabathin (descendens itaque cum suis ex „monte impetu invadit Sabatinis castra) şi între cea a lui Sead-„eddin:" la armatele ungare s'a alipit şi voevodul Valachiei, care „scoborându-se cu forţe destul de mari din munţi au ata at în-„preuna pe Turci".

Rolul Muntenilor, nu se termină nici după înfrângerea armatei turceşti. Iata ce scrie, în aceasta privinţa, Bonfiniu; „După „ce tabăra turceasca a fost perduta, toţi cei rămaşi în viaţa au „cautat dimpreună cu comandantul lor salvarea în iuţeala fugei. „Parte dintre fugari, ratacind prin păduri, poeni şi câmpii, au „murit de inaniţie, iar *parte a fost ucişi de Valachii* în mâinile „cărora au căzut[1])".

Din cele expuse rezultă ca, în prima parte a campaniei din 1442, marea majoritate a luptatorilor lui Huniade a fost formată din Români ardeleni, iar la câştigarea victoriei dela Porţile de Fier au contribuit în largă masura şi Munteni.

Conform obiceiului, adoptat de la Voevozii munteni ca cari se înrudise Huniade, după terminarea campaniei din anul 1442 acesta ridica drept mulţumire catre Providenţa, biserica de la St. Imbru, a carei fotografie o reproducem şi care biserica mai exista şi azi.

Cum Românii ardeleni au puţine monumente, ca martu ii demne de slava a trecutului lor glorios, credem că această biserică ar trebui reparata şi data în grija comisiei monumentelor istorice spre a nu se pierde un simbol, ce evocă aşa mareţe fapte de arme.

Campania din 1443.

In această campanie, pe lânga forţele nobililor unguri şi poloni, regele Vladislav angajează şi un mare număr de trupe mercenare. Grosul acestor trupe după Callimachus, *este recrutat din Poloni şi Valachi,* carora li se plătea soldă semestrial[2].

Dlugos confirmă de asemenea ca la această expediţie au luat parte mulţi mercenari din ţinuturile Valachiei: „Vladislau face „pregătirile necesare pentru războiu, cumpărând arme şi cai şi „angajând cu plată o mare mulţime de luptători din regatul Po-„loniei şi din teritoriile Valachiei etc.[3]".

Prin cuvântul „Valachiae" Poloni înţelegeau Moldova, Muntenia era denumită Basarabia[4]).

---

1. Alii vero in fugam efussi.... aut inedia, aut Valachorum manibus in quas inciderat confecti sunt.

2. A Poloni et Valachis missae sunt cum semestri stipendio equitum peditumque auxiliares copiae. (De rebus gestis a Vladislao Liber II).

3. Vladislaus interim... res bellicas praeparat, arma et equos coemit, *plures gentes* ex regno Poloniae et *terris Valachiee in subsidium contrahit* etc.

4. Dux Fethko de Ostrog cum auxiliatoribus Tartaris. *Valachis,* Rutenis et Besarabis, quorum maximum numerum sibi conquisiverat etc. Liber undecimus.

www.dacoromanica.ro

Dacă Dlugos ar fi scris „terra Valachiae, s'ar fi înţeles că mercenarii au fost angajaţi numai din Moldova, scriind însă „terris", deci întrebuinţând pluralul, a înţeles că recrutarea lor s'a făcut din ambele ţări ale Vlachilor, atât din Muntenia cât şi din Moldova.

Bonfiniu complecterză pe cei 2 scriitori de mai sus, arătând că Românii au răspuns în număr mare la apelul regelui. „Vla-„dislav — scrie el—a trimes soli la Poloni, Valachi şi Pruteni, „ca sa-i roage sa-l ajute cu forţele lor.

„Prutenii s'au eschivat pe motivul că având de dus un „lung razboiu în provinciile lor, nu-i pot da trupe de ajutor.

„*Dela Poloni şi Valachi i s'au trimes ajutoare* cu soldă se-„mestriala. Puternice şi numeroase trupe voluntare dintre aceş-„tia au răspuns la apelul său[1]).

Din cele de mai sus reese, că în campania din 1443, pe lângă Românii ardeleni, cari erau sub comanda lui Huniade, voevodul Ardealului şi comandantul de fapt al trupelor cruciate şi a vicevoevodului Transilvaniei Uylaki, au participat şi numeroşi Munteni şi Moldoveni. Aceste trupe au luat parte atât sub formă de ajutoare din partea voevozilor celor două provincii (din care una recunoştea suzeranitatea polonă, iar alta pe cea ungară, Vladislav fiind regele ambelor state) cât şi ca trupe mercenare.

Campania din 1444.

Am arătat la descrierea amănunţită a acestor campanii, că trupele cruciate cari, s'au adunat în tabăra dela Szegedin, erau compuse din 6000 Unguri, 4000 Poloni şi 1000 cruciaţi de diferite neamuri, adunaţi de Cardinalul Cesarini, iar Huniade a adus 4000 de Ardeleni.

P. Dragalina, arată că numărul ostaşilor ardeleni adus de Huniade a fost de 5000 [2]). In orice caz, este fapt istoriceşte dovedit că armata ungară a început campania cu efective foarte mici, variind între 16,000 şi 17.000 oameni.

Atât Callimachus cât şi Bonfinius, menţionează acest fapt. Primul arată că „trupele adunate au fost mai puţine ca anul trecut", al doilea că „aceste trupe, nu erau egale ca număr cu cele din anul trecut [3]).

Când armata cruciată soseşte la Nicopol, ea este sporită cu încă 4000 de oameni, aduşi de voevodul muntean [4]) şi comandaţi de Vlad Ţepeş, fiul lui Vlad Dracul, cum am arătat anterior.

---

1. A Polânis et *Valachis auxillia,* cum simestri stipendio missa, quae ingens voluntariae militiae, multitudo secuta est.

2. Istoria Banatului.

3. Non pari atque anni superioris exercitu.

4. Quator milia equitum, duce filio copiae regii adiecit (Catlimachus Liber III).

www.dacoromanica.ro

Petrus de Reva. comentatorul lui Thuroczi, arata că regele Vladislav avea 15.000 călăreţi şi pedestraşi, compuşi din trupele ungare, polone şi cruciate, deci o armata nu a ât de mare, care a mai fost sporita cu 4000 de oameni ai lui Vlad Dracul, sub comanda fiului său[1].

Dlugoss scrie de asemenea ca Vlad Dracul, văzând ca nici avizu ile, nici sfaturile sale nu-l pot îndupleca e regele Vladislav, să renunţe la continuarea războiului, i-a dat 4000 de soldaţi sub comanda fiului sau[2].

Toţi istoricii cari au descris campania din 1444, sunt dar de acord a arata că numărul călăreţilor ce Vlad Dracul a dat ca ajutor regelui Vladislav, a fost de 4000 oameni.

Numarul trupelor ardelene aduse de Huniade, unii îl evalueaza la 4000, alţii la 5000 de luptători.

Intrebarea este acum, care a fost în medie numărul luptătorilor români, faţa de întregul efectiv al armatei ungare?

Dacă analizam crochiul al doilea, al luptei dela Varna, copiat chiar după istoria lui Ronai „Maghiar Hadi Kronika", observăm următoarele:

Din 14 careuri, cari reprezintă trupele ce au participat la lupta dela Varna, careurile No. 1, 2, 9 şi 14, sunt formate din trupe româneşti, careurile 8, 10, 11 din cruciaţi, Bosniaci şi trupele papale, iar careurile 6 şi 7 sunt în mare majoritate formate din cele polone.

Rămân dar careuri pur ungureşti, No. 3 (batal. sacuesc No. 4 (batal. magyar) No. 5 (batal. lui Szilagy, cumnatul lui Huniade şi careul 12, al Episcopului de Eger. Deci din 14 careuri numai 4, sunt formate din trupe pur maghiare.

De asemenea, toţi autorii, cari s'au ocupat cu descrierea acestei campanii, arată clar, că dintre prelaţii maghiari nu au luat parte la expediţie, decât episcopii de Bosnia, de Eger şi Oradia Mare; iar dintre magnaţi, numai Ioan Huniade voevodul Ardealului, Mihail Szilagy, cumnatul său, Thalhoczy banul Croaţiei şi Ioan Koroghy, banul de Macso.

Cro hiul dispunerii forţelor pentru luptă, coincide dar cu numele comandanţilor, ce diferiţi istorici arată că au participat la această lupta.

Din cele de mai sus rezultă două fapte bine lămurite:

a) In campania din 1444, Românii ardeleni şi munteni au format majoritatea luptătorilor;

b) Numărul Românilor, cari au luat parte la această luptă, a fost cu mult mai mare de cât al Ungurilor.

---

1. Habeat Vladislaus ad qnindecim millia equitum ex Huugaris et Poionis peditatum ex cruce signates, non ita magnum, quem exercitum Dracula quator militibus suorum hominum, Duce filio suo auxerat (Comes Thurocsen· Brevi Coment.

2. Postquam itaque Vladislaus multiplicibus nequaquam potuit avisamentis et consiliis Regem a prosecutione belli avertere, de *quator millibus* Valachorum, quibus et filium pro Duce capitaneo adiunxerat.

www.dacoromanica.ro

Odată stabilită aceasta, să vedem rolul ce a revenit în timpul marşului spre inamic şi în cursul luptei dela Varna, diferitelor naţiuni, ce au format împreuna armata cruciată.

Asupra dispunerei trupelor în cursul marşului spre inamic, istoricul Callimachus, scrie urmatoarele:

„Huniade cu auxiliari Valachi şi cu 3000 de oameni din „trupele ungare mergea înainte (forma avangarda) urmat la o mare distanţa de cruciaţi şi de restul armatei[1].

Bonfiniu confirmă întru totul cele arătate de Callimachus.

„Corvin cu trupele auxiliarilor Valachi şi cu 3000 de sol„daţi Pannonieni (din Ungaria mergea înaintea armatei 2).

Avangarda trupelor cruciate, a fost dar formată din trupele muntene. Ori este un fapt bine ştiut, că la avangardă se pun întotdeauna trupele cele mai alese. Iata dar încrederea de care se bucurau Muntenii şi modul cum ei erau apreciaţi.

Ce alte misiuni li s'au dat Muntenilor în timpul marşului?

Pe dată ce aceştia sosesc în tabăra regelui Vlad slav, la Nicopole, Ioan Huniade care cunoştea valoarea lor, ca unul ce servise sub steagurile Daneştilor, trimite pe Vlad Ţepeş cu cei 4000 de călăreţi să acopere marşul armatei cruciate.

Rolul încredinţat lui Vlad Ţepeş, este astfel de definit de Bonfiniu: „Drumul ce trece prin diferitele strâmtori putea fi în„chis, iar marşul împiedecat. El trebuia dar deschis şi garantat. „Deasemenea era necesar ca toate garnizoanele turceşti, din o„raşele situate pe ambele părţi, sau din apropierea drumului ur„mat, să fie sau gonite sau facute prizoniere".

Acest rol a fost încredinţat trupelor muntene.

Rezultatul activităţei lor în îndeplinirea acestei misiuni, este astfel descris de Bonfiniu:

„Peste tot inamicul a fost nimicit, prin virtutea cutezanţa „şi iuţeala acestor trupe[3]).

„Acei dintre inamici cari s'au închis în cetaţi şi au refuzat „să primească lupta au fost asediaţi şi expuşi să moară de foame".

Iata activitatea trupelor lui Vlad Ţepeş în timpul marşului dela Nicopole la Varna. Aceste trupe formează avangarda, acoper marşul şi tot ele înlătura obstacolele ce ar fi putut împiedeca, sau întârzia înaintarea armatei cruciate.

Odată stabilita misiunea şi activitatea trupelor muntene în timpul marşului de la Nicopole la mare, să examinăm care a fost dispunerea trupelor române şi activitatea lui Vlad Ţepeş şi a cavaleriei sale în cursul luptei de la Varna.

Inaintea începerei luptei Muntenii erau raspândiţi peste tot frontul, executând rolul cavaleriei de siguranţă.

Când armata ungară se aşează în ordine de bătae, dispozitivul ei de luptă, după Callimachus, este următorul:

---

1. Huniadino igitur cum auxiliaribus Valachis et tribus Hungarorum praemisso sequebatur ipse (Vladislavus) magno intervallo cum crucesignatis.

2. Corvinum cum auxiliaribus Valachorum copiis et tribus Pannonum millibus praemissi.

3. Virtute audicia et celeritate deterrendam hostem (Bonfiniu pag. 362).

www.dacoromanica.ro

—„La stânga, lângă lac, unde locul era mai ferit şi teama „de a fi atacaţi mai mică, a aşezat Huniade 5 batalioane de „de vexiliari unguri[1]).

—„La dreapta, adevărata parte, de unde se împiedeca înaintarea spre cetatea Varna, s'a aşezat armata cea mai solida, „compusa din trupele banului Croaţiei, a episcopului de Eger „şi cruciaţii Cardinalului Iulian.

—„In spate, ca rezerva, erau trupele lui Ladislav, episcopul de Oradia Mare, sporite cu o parte a trupelor polone sub „comanda nobilului Lestone Bobrico.

—„*Huniade cu Valachii, nu şi-a ales nici un loc anume „hotărât, in scopul ca in orice parte s'ar produce vre-o turburare „în linia de luptă. sau ori unde l-ar chema pericolul să poată „alerga la timp.* Acestora nu le-a dat anticipat nici o misiune „spre a-i avea disponibili şi a se putea dirija, ori unde nevoea „ar cere-o.

Pe crochiul luptei de la Varna, întocmit de Generalul ungur Romai dispunerea trupelor este identică cu cea arătatată de Callimachus.

Ce rezultă din cele expuse mai sus?

Grosul trupelor ungureşti a fost aşezat lângă lac, unde probabilitatea atacului era mai puţin evidenta şi teama de a fi zdrobit mai mică (minus timoris erat).

Singurele trupe maghiare aşezate într'un punct mai important al liniei de luptă, erau ale episcopului de Eger, dispuse la aripa dreaptă

Ce destinaţie se dă Românilor?

Cei de sub ordinele episcopului de Oradia Mare, sunt aşezaţi în rezervă, înapoia aripei drepte. Muntenii, sub comanda directă a lui Huniade, formează rezerva generală înapoia centrului, cu misiunea de a face faţă neprevazutului şi a restabili situaţia, ori unde ea ar fi fost compromisă.

Din locul ce ocupă in dispozitivul de luptă, trupele ungare şi române, cum şi din misiunile ce li se atribue, reese clar importanţa ce li se da şi încrederea ce regele şi Huniade aveau în capacitatea manevrieră a acestora din urmă,

După ce am examinat dispunerea trupelor, să vedem modul cum ele s'au comportat în cursul luptei.

Când aripa dreaptă a liniei de luptă, formată din trupele episcopului de Eger şi a banului Croaţiei susţinute de trupele Episcopului de Oradea Mare şi acele ale Cardinalului Iulian, nu mai poate rezista atacurilor impetuase şi repetate ale Turcilor, cine îi sare în ajutor?

iată ce srie în această privinţă Dlugoss.

„Turcii. înaintând în cea mai mare ordine cu numeroase „forţe, nu prin câmpurile deschise, ci prin vale, prin tufişuri şi

1. Penes lacum, unde minus timoriserat quinque tantum vexillia Hungarorum collocavit (Callimachus. De pugria Varnensi).

www.dacoromanica.ro

„pe după dealuri, ca unii ce erau familarizaţi cu întrebuinţarea „terenului, oprindu-se pe încetul şi pe nesimţite, au atacat dreapta „armatei ungare. Lupta a început dar în această parte. Printr'un „concurs de împrejurări nenorocite, primele 4 unităţi de luptă „ungare şi anume: a episcopului de Oradia Mare, a legatului „papal Iulian, a banului Croaţiei şi a episcopului de Eger, nu „au putut rezista atacului turcesc. După ce au produs oarecari „pierderi Turcilor, aceste unităţi au început deodată să fugă spre „Galatha (localitate situată la Sud de Varna) prin defileul for- „mat de lacul Devna şi mare" 1).

Turcii urmărindu-i, sunt la râudul lor loviţi cu multă iuţeală „putere şi curaj de lăncile Valachilor. Înfrânţi ei au fost goniţi „2 mille, adică 10.000 de paşi şi apoi împrăştiaţi, ne mai putând „rezista. 3000 de Turci au căzut în această şarjă.

„Valachii, continuând urmărirea fugarilor au dat peste tru- „pele de arcaşi neinstruite pentru luptă (de oarece Turcii în şi- „retenia lor spre a părea că au forţe mai numeroase, iau cu ei „şi trupe călări şi pedestre neinstruite) şi apoi peste turma de „cămile, ce transporta subsistenţele şi muniţiile armatei cum şi „bagajele diferiţilor paşi şi ofiţeri turci.

„Când ei au văzut că o parte dintre cămile sunt încărcate „cu bani de aur şi de argint (şefii turci după vechiul obiceiu, „împrumutat dela Tătari, luându-şi averile cu ei), Românii omo- „rând cămilele, banii din saci s'au împrăştiat pe pământ, iar ei oprindu-se pentru a-i aduna, s'a întârziat goana şi urmărirea 2).

„Au produs pierderi armatei turceşti şi cămilele, cari în- „torcându-se brusc în fuga lor, au dat peste cai, care, nu au „avut timp să se ferească.

„Cu această ocazie, au avut pierderi şi Valachii, cari deşi „mai doritori de aur decât de glorie, s'au arătat curajoşi şi „viteji 3).

Este dela sine înţeles că această şarjă a cavaleriei muntene pe distanţa de 2 mile, având de înfrânt o serie de rezistenţe succesive, până să ajungă la tabăra turcească, a causat Românilor pierderi destul de simţitoare.

Şarja cavaleriei muntene a avut însă un puternic răsunet în oastea turcească şi fără intervenţia energică a begului Tati Karadja ar fi avut dezastruoase urmări pentru Turci.

In adevăr, iată cum descrie istoricul turc Nersi, rezultatele acestei şarje.

---

1. Sed Ungari primarum acierum et quator vexillorum primum impetum Turcorum non sustinuerant sed paucis occisis Teucris... statim confugerunt .. quos Teucri ipsi acriter ferientes hastis et sarameis ad duo miliaria decem videlicet milibus passum per excelsos montes et densissima etiam nemora *insecuti sunt Valachi,* pari exemplo hinc et inde despersi. Teucris minime restiterunt (Dlugos Tom I. pag. 804).

2. Gregem insuper habuerunt camelorum, partium qui aurea et argentea moneta graves erant... obrutis saccis fuderunt in terram, ut inde militte regios a cursu et persecutione retardarent.

3. Valachi auri cupidores quam gloriae, fortes et strenuos se praebuerunt.

www.dacoromanica.ro

„Iancu a navălit asupra trupelor anatoliene şi le-a bătut. „Belerbegul anatolian a cazut pe câmpul de lupta dimpreuna cu „mai mulţi alţi comandanţi. Trupele din Rumelia, vazând aceasta „la rândul lor, au bătut în retragere şi s'au împrăştiat. Pe câm- „pul de lupta nu a mai rămas decât Sultanul cu suita sa (ieni- „cerii) cari vrea sa fugă şi el. Begul Tati Karadja, observând „însă intenţia Sultanului a descălicat imediat şi ducându-se la „domnitor i-a prins cu energie frâul calului zicându-i: Hei Sul- „tane prea marite! Ce faci? Dacă fugi tu, duşmanii au sa vina „dupa noi, pâna la Edin (Adrianopol).

Sultanul, oprindu-se, i-a zis lui Karadja „Gheaurul ne bate" „Karadsa i-a răspuns „Nu, îi vom bate noi pe ei, de ne va ajuta „D-zeu". Atunci Sultanul s'a oprit, iar ienicerii făcând cerc in „jurul lui, trupele, cari începusera să fugă, văzând că steagul „Sultanului stă pe loc, s'au întors şi ele înapoi. Muzica a început „sa cânte, iar bozandjii să strige: „Hei luptători unde fugiţi? „Duşmanii sunt bătuţi". Soldaţii recăpatând curajul s'au întors şi „au reluat lupta.

Aceasta este una dintre cele mai glorioase şarje a cavaleriei muntene şi una dintre cele mai stralucitele fapte de arme de care ne putem cu drept cuvânt mândri, dar care totuşi este atât de puţin cunoscută.

Sultanul Murad pentru a preîntâmpina în viitor, o asemenea eventualitate, a dispus ca, tabara să fie păzita de trupe luate din rezervă, după cum am văzut că a şi procedat în lupta depe câmpul Mierlei.

După ce trupele turceşti se adună şi se reorgauizează, Sultanul dă ordin dreptei sa' atace.

Huniade, la rândul său, văzând reuşita şarjei cavaleriei muntene şi înfrângerea cavalerie beferbegului Karadja 1), a lăsat urmărirea în grija lui Vlad Ţepeş, iar el s'a înapoiat la trupele de rezervă, ce-i mai rămăsesera.

Situaţia, devenind periculoasă la aripa stângă ungară, unde se produce atacul spahiilor şi a cavaleriei turceşti de Europa, Hunia le aleargă cu rezerva în ajutor.

„Şi-a întors priviriie spre camarazii din aripa stângă scrie Bonifiniu pe cari îi scoate de sub marea presiune a Turcilor şi îi scapă de o foarte gravă înfrângere".

In timpul când Huniade restabilea lupta, la aripa stângă regele Vladislav, stimulat şi îndemnat de către nobilii unguri şi poloni, atacând cu puţine trupe centrul armatei turceşti, format din ieniceri cade în luptă.

Ştirea despre moartea regelui demoralizează armata ungară, care începe a bate în retragere.

1, Au fost doi comandanţi turci cu numele de Karadja, unui belerbegul trupelor anatoliene. căzut în această luptă în timpul şarjei cavaleriei muntene şi altul Tati Karadsa, care a împiedecat pe sultan să fugă şi care a căzut la asediul Belgradului în anul 1456.

www.dacoromanica.ro

Sead-eidin scrie asupra acestui fapt următoarele:

„Îndată ce duşmanii au văzut capul nefericitului rege în „vârful lăncii, sufletele lor s'au îndoit, inimile lor au fost cu„prinse de spaima, puterile l-au părăsit, iar funia care i unea, a „început să se rupă,

„Într-o câtva i-a încurajat cuvintele lui Iancu care astfel „a încercat să-i încurajeze pe ghiauri. „Noi nu am ve„nit aici pentru rege, noi am venit să apărăm religia".

Atât istoricii turci cât şi cei unguri şi poloni, sunt unanimi în a lăuda stăruinţele depuse de Huniade, pentru a restabili lupta.

Ceeace ne interesează pe noi este, la ce trupe se gândeşte şi pe cine contează el în acest scop.

Aceasta ne-o lămureşte Bonificiu şi Callimachus.

„În acest timp — scrie Bonificiu — *Corvin cu cavaleria „Valahilor* printr'o muncă plină de solicitudine caută „să smulgă victoria din mâinile Turciior 1)".

Callimachus este şi mai lămurit:

„Pentru a întârzia valurile ienicerilor, a cărora săgeţi că„deau ca ploaia, Huniade a căutat să oprească atacul acestora „cu garda regală. El a reuşit pentru un moment, după care a „căutat să le facă faţă cu rămăşiţele cu totul împrăştiate ale „fugarilor şi *cu foarte puţini Valachii cari mai rămăseseră* 1),

„Cu aceste puţine forţe şi cu ceeace mai avea pe lângă „sine, el credea că va putea opri atacul celor mulţi.

„Când însă a văzut că atât una şi cealaltă soluţie sunt „zadarnice, s'a retras cu ai săi".

Sead-eidin adaugă: „dar situaţia era astfel, că ochii trupe„lor sale nu vedeau decât calea salvării şi nu se gândeau decât „la fugă".

Pentru a scăpa de nenorocirea de a fi ucis, sau de ruşinea de a fi făcut prizonier, după ce rezistă până în amurgul serii, Huniade s'a îndreptat peste munţi şi văi spre Dunare. „Begul Daud" — scrie Nesri — l-a urmărit o zi şi o noapte, băr„tuindu-i trupele şi omorându-i mulţi oameni".

După scriitorii poloni, retragerea lui Huniade a fost atât de repede, încât el nu a putut fi ajuns până la trecerea Dunării. Probabil că cei ucişi au fost dintre cei rămaşi în urmă.

Pentru ceeace urmărim noi, interesant de ştiut este, din cine au fost formate trupele cari l-au urmat şi protejat în cursul retragerei.

Iată ce scrie în această privinţă Bonifiniu:

„Corvin cu Valachii, văzând tabăra şi bagajele „pierdute, iar armata ungară parte ucisă, parte fugărită, cu rămăşiţele

---

1) Corvinum interea cum subsidiario Valachorum equitatu, laborantium solicitudo distraxerat (Decades III Liber VI).

2. Sed cum reliquis effusissime diffugientibus, *paucos admodum Valachos, qui remanserat*, tam multorum impetum secum minime laturos intelligeret.

www.dacoromanica.ro

„armatei ungare şi *cu cavaleria Valachilor* a alergat spre Dunăre, „cu gândul ca trecând acest fluviu şi *să se retragă în grabă prin Muntenia în Ungaria* 1).

Dlugos ne arată şi punctut pe unde Huniade a trecut Dunărea.

„Fugeau atât Ungurii şi Valachii, cât şi alte trupe din ar-„mata regelui şi în aşa grad frica le da aripi picioarelor, încât „trupele voivodului Ioan, cari a avut câteva călăuze ce cunoş-„teau locurile, au ajuns în 2 zile la ţărmul Dunărei, la treca-„toarea Laffilocze (cetatea Floci în faţa Hârşovei) scăpând în „Valachia 2).

Din cele expuse rezultă în mod clar şi vădit, cât de importantă a fost, atât ca numar, cât şi ca activitate, partea ce Românii munteni şi ardeleni au luat la campania din 1444.

Ca număr Românii ardeleni şi munteni la un loc covârşesc cu mult pe Maghiari.

Ca activitate în timpul marşului dela Nicopole la Varna toate însărcinările importante sunt încredinţate cavaleriei muntene.

Ca dispozitiv de lupta Ungurii sunt aşezaţi la aripa stângă a frontului unde pericolul era mai mic, în timp ce Românii ardeleni sunt aşezaţi la aripa dreaptă iar cei munteni formează rezerva generală.

In cursul luptei dela Varna, toată acţiunea armatei cruciate gravitează în jurul cavaleriei muntenești.

Când aripa dreaptă ungară este surprinsă şi forţată să se retragă în dezordine de către cavaleria turcească, care utilizează perfect terenul pentru a'şi ascunde mişcările, cavaleria munteană este aceea care îi vine în ajutor şi restabileşte lupta. Şarja acestei cavalerii, este fără pereche în istoria războaielor. Deslănţuită ca un uragan, ea rastoarnă totul în calea sa, trece peste toate liniile şi toate rezervele turceşti şi nu se opreşte decât în mijlolocul taberei turceşti în faţa cămilelor, cari transportau bagajele diferiţilor paşi şi begi. Duşmanii i-au găsit vina că a fost mai doritoare de aur decât de glorie. Ei uită că aceste cămile erau aşezate înapoia ultimelor rezerve turceşti şi că aurul adunat din saci, cămilelor ucise, era însăşi recompensa unei glorii bine meritată şi a unei vitejii fără pereche.

Dacă vanitatea şi spiritul de gelozie şi invidie a nobililor unguri şi poloni nu ar fi aţâţat şi stimulat pe regele Vladislav să atace pe ieniceri, această şarjă unită cu respingerea de către Huniade a cavaleriei anatoliene, care atacase aripa stângă a

---

1) Corvinus cum Valachis, amissis castris et impedimentis ac caeso fugatoque exercitu, recta cum relique Ungarorum *et Valachorum equitatu*„ ad Danubium cucurrit.

2) Fugient bus autem Ungaris et Walachis et aliis de exercitus Regis, talis timor pedibus addebat allas, ut Voievoda Ioannos Capitaneus exercitus, qui certos ductores habuit în duobus diebus ad ripam Danubi ad passum Laffiocze demum in Valachiam evolavit.

www.dacoromanica.ro

armatei ungare, sar fi transformat înfrângerea dela Varna într'o strălucita victorie.

Interesant de cunoscut este şi modul cum scriitorii turci descriu uciderea regelui Vladislav şi peripeţiile prin cari au trecut capul său, dupa ce a fost taiat de catre ienicerul Karadzsa Khizr. Voiu reda aceasta descriere dupa Nesri.

In timpul când aripa stângă turcească era infrânta de cavaleria munteană, Iancu s'a dus înaintea regelui şi i-a zis: Aşa dar am batut pe turci! Pentru ce stai? Pe Sultanul Murad dă năvala, comandant cu comandant trebue sa lupte. [1]) Regele la cuvintele lui Iancu şi a luat lancea în mână şi îndreptându-se spre trupele unde se afla sultanul a zis. „am ocazie bună, mă duc la capul Turcilor sa l prind". Dupa aceasta a năvalit cu toata puterea asupra centrului turcesc. La apropierea sa ienicerii s'au desfăcut în două părţi şi au lăsat pe rege sa străbată între ei. Ienicerul Karadza Khizr, l a atacat ranindu-i grav calul, după care rege e cazând de pe cal, a alergat să-i taie capul. Regele vazându-şi viaţa în pericol a strigat „Gaspadin Murad". Ienicerul Khizr neînduioşându-se, i-a taiat capul şi l-a pus într'o lance strigând „Alah Akbar". Când Musulmanii a vazut capul regelui în vârful lancei s'au bucurat şi prinzând curaj au navalit din toate părţile asupra ghiaurilor, omorând mulţi dintre ei, capturând o mare parte şi luându-le şi toate carele cu bagaje şi provizii.

După terminarea luptei, Sultanul Murad a dat ordin să se trimeată cu mare pompa capul lui Vladislav la Brusa, Capul regelui a fost aşezat pe o farfurie şi s'a turnat peste el miere ca sa l împiedece să intre în putrefacţie. La apropierea cortegiului de Brusa, Dsubbe Ali guvernatorul oraşului i-a eşit înainte râul Nilufer. Dsubbe Ali prinzând capul regelui de păr l-a de pe farfurie şi l a spălat în apa Niluferului, după care capul şi-a recăpatat aspectul ca şi când ar fi fost atunci tăiat,

Dupa spălare a fost pus într'un vârf de lance şi urmat de întregul popor cu mare pompă şi alai, au înconjurat oraşul cu el.

Jenirerul Khizr, care tăiase capul regelui şi-l purtase în vârful lăncei, a primit multe daruri, din partea guvernatorului şi a populaţie oraşului Brusa.

Diferiţilor regi cari erau sub ordinele şi autoritatea sa, sultanul Murad le a trimis prizioneri şi daruri.

Sultanului Egiptului i-a trimis prin begul arab mai multe sute de ghiuri îmbrăcaţi în cuirase. pentru ca să-i arate şi lui oameni panţeraţi,

Când sultanul Egiptului a văzut pe aceşti oameni îmbrăcaţi tot în fir a exclamat: „Alah este mântuitorul urmaşilor lui Osman!".

In Vinerea ce a urmat luptei dela Varna în toate geamiile

---

1) Nu Huniade ci nobili unguri şi poloni sunt cei ce l-au îndemnat să atace. (Nota autorului).

www.dacoromanica.ro

imperiului turcesc a u avut loc tedeumuri şi s'a prea marit numele lui Murat.

Paşii, begii, şi ostaşii cari s'au distins în luptă au primit dela Sultan bogate daruri.

Pe begii, cari în faţa violentei şarje a cavaleriei lui Vlad Ţepeş fugisera depe câmpul de lupta, sultanul Murat a ordonat sa-i îmbrace în haine femeşti.

Murad aplica astfel cu înţelepciune şi severitate cel mai important dintre toate principiile de drept, care trebue să existe la baza oricarei legislaţii militare, principiul recompensei şi a pedepsei.

Acei care au binemeritat pentru patrie expunându-şi viaţa şi distrugându-se în luptă, au fost pe dată, larg recompensaţi; acei însă cari s'au abatut de la sfânta datorie, au fost în schimb aspru pedepsiţi. Ceeace a urmarit sultanul Murad prin aceste recompense şi pedepse, a fost că atât unii cât şi ceilalţi sa servească de pildă generaţiilor viitoare; educaţia dupa concepţia turcească, bazându-se în primul rând pe fapte şi exemple.

Campania din 1448

Această campanie este interesantă de studiat, prin marele număr de Români munteni şi ardeleni ce au luat parte la ea, prin tenecităţea cu care ei au luptat, prin bravura cu care s'au comportat cum şi prin enormele pierderi, ce Românii în special, au avut de înregistrat.

Atât numarul trupelor cu cari Huniade a început campania, cât şi contigentul de Munteni ce Dan a adus cu el, este bine lămurit de Bonfiniu, care scrie în aceasta privinţă următoarele:

„Corvin în anul al 4-lea al guvernărei sale, iar al mântuirei „1448, a plecat în expediţie contra Turcilor cu 22,000 oameni. „Pe voevodul Valachiei l-a luat în suita sa în acest ràsboiu. „Ajutoarele Valachilor le-a primit la oraşul Severin, unde a „trecut Dunărea' ".

Bonfiniu nu ne arata numarul luptătorilor munteni, în schimb îl găsim la Chalcocondylas, care ne spune şi de cine erau comandaţi:

„Dan principele Valachiei şi amicul lui Huniade, de care „a fost pus pe tron în locul lui Dracula a primit ordin sa „se pregătească de luptă".

El a mers la rasboiu urmat de 8000 de Daci 2)"

Acesta este dar numărul luptatorilor cu cari au Dan al III-lea a venit în tabăra lui Huniade la Severin.

Din dispunerea trupelor pentru luptă pe Câmpul Mierlei, reese în mod aproximativ şi numarul Românilor ardeleni ce au

---

1) Corvinus igitur... cum duobus et viginti millibus hominum, ex Ungaria eastra movit. Valachiae namque Montanae Vayvoda (ut ajunt) in huiusce belli secietatem asciverat. Istrum trajecerunt ad Severinum oppidum... acce sisse Valachorum auxilia... (Bănfíniu pag. 369),

2) Hunc ad bellum sequuta erant octo millia Dacorum.

www.dacoromanica.ro

luat parte la această campanie, Dispozitivul de luptă, tot după Chalcocondylas, este următorul:

„Aripa dreaptă o ţineau comandanţii trupelor ungureşti „centrul îl apara Huniade şi Vitez (episcopul Oradiei Mari şi „şi cancelarul lui Huniade) cu trupele şi armata Ardealului, iar aripa stângă era comandată de Dan[1])

Din randurile de mai sus reese clar compunerea armatei lui Huniade, şi anume: stânga era formată din trupele muntene; centrul din cele ardelene şi numai dreapta era compusă din trupe ungureşti.

Printre trupele ardelene vor fi fost de singur şi Sacui şi probabil chiar Saşi, dar grosul forţelor ardelene având în vedere atât proporţia numerica a celor 3 naţiuni, cât şi mai ales preferinţa ce Huniade avea pentru luptatorii români, era format din aceştia.

Numărul Românilor ardeleni, ce au întrat în compunerea armatei lui Huniade, se poate deduce şi din enumerarea comandanţilor, cari au luat parte la aceasta campanie. Comenzi mai importante au avut: legatul papei episcopul de Corona: Emeric Pelusien voivodul Ardelului cu fratele său Ladislau: Emericus Marsalius comandantul gardei regale: Raynaldus Rasgony, Thoma Zeech, Francisc Thaloczy banul Croaţiei, Ioan Zschel fratele lui Cărvin, Benedict Losonez, Stefan Banffy şi Nicolae Banffy.

Daca analizam funcţiile ce aceştia ocupau cum şi regiunile unde îşi aveau proprietăţile, ştiut fiind ca, la rasboiu fiecare magnat venea însoţit de iobagii de pe moşiile sale, putem deduce uşor, de ce naţionalitate erau luptătorii ce-i aveau sub comandă.

Episcopul de Corona luând parte ca delagat al Papei, îndeplinea pe lânga Huniade mai mult un rol politic şi religios, Probabil ca el nu a avut comanda, sau chiar de a avut, trupele ce eventual a comandat, au fi fost mercenare, platite din fondurile puse la dispoziţie de Sfântul Scaun. Emeric Pelusien, voivodul Ardealului cu fratele sau Ladislau nu puteau comanda decât trupe e ardelene, a căror mare majoritate, cum am mai arătat, erau compuse din Români. Thaloczy, în calitate de ban al Croaiiei, comanda trupele croate. Rosgony era amicul intim a lui Huniade şi aproape în toate ocaziile îl găsim comandând împreuna cu Mihail Szilagy cumnatul lui Huniade, forţele mercenare ce formau sâmburele şi forţa armatei ungare.

Stefan Banffy şi Nicolae Bamffy aveau moşiile în judeţele Solnoc-Dobâca şi Cojocna, deci iobagii lor erau tot Români.

Trupele din regiuni pur ungureşti erau numai acele co-

[1]) Dextrum cornu tennere Pannoniorum praefecti, mediam aciem curabat Coniates cum Bitezidis, militibus et Ardelii exercitu, sinistro corno praefuit Danus.

www.dacoromanica.ro

mandate de magnaţii Thoma Zeech. Emericus Marzalius şi Losoncz Benedict. Acestea sunt trupele ce formează aripa dreapta, după cum scrie Chalcocondylas.

Katona confirma întru totul cele scrise Chalcocondylas, însă cu detalii şi mai complecte.

„Aripa dreapta—scrie el—era formată din Unguri, sub co-„manda lui Secules—fratele lui Huniade— şi a lui Elides Mega-„lues.[1])

Din cele expuse reese, ca în lupta de pe câmpul Mierlei, aripa stânga era formată din Români munteni, centrul din Ardeleni şi din trupele din regiunea Biharei (unde avea eparhia Vitezius şi unde marea majoritate a populaţiei este românească) iar aripa dreaptă din Unguri.

Rezulta deci, ca Românii formau două părţi din armata cruciată, iar Ungurii abia a 3-a parte. Comandantul armatei era de asemenea tot român.

Dupa ce am examinat proporţia în care au participat la aceasta campanie cele 2 popoare, să vedem modul cum ele s'au comportat în lupta, sacrificiile ce au făcut şi pierderile ce au încercat.

Turcii, cari studiau şi cunoşteau în totdeauna bine duşmanii, îşi îndreapta în ziua I-a de lupta (17 Octombrie principalul efort asupra aripei drepte a armatei lui Huniade, adecă, asupra frontului de lupta unde se aflau trupele ungureşti.

Care este motivul pentru care îndreapta primul atac asupra acestei aripi?

Sultanul Murad, cunoştea atât din lupta dela Golumbaci, cât şi din cea dela Varna, calitatea inferioară a trupelor maghiare şi de aceea, ca un iscusit comandant de oşti ce era, caută sa atace şi să sfărâme partea din frontul de lupta, unde avea siguranţa că va întampina o mai mică rezistenţa,

Prevederile sale nu au fost înşelate.

Aceasta se vede din descrierea pe care o face Chalcocondylos, de modul cum a decurs lupta, în ziua I-a:

„Prima lupta scrie el se dă între trupele turceşti din Europa şi „cele ungureşti Trupele europene în cari Sultanul îşi pusese toata „nădejdea, formându-se în cohorte, pornesc la atac într'un mod „demn de admirat. Când Turcii s'au apropiat de Unguri, aceştia „nu au cutezat să le ţie piept, ci întorcând spatele toată oastea lor „s'a pus pe fugă.

„Turcii au urmărit cavaleria maghiara, care a suferit grave pierderi",

Chalcocondylas arată şi motivul, pentru care Turcii erau superiori.

Ca de obiceiu — el scrie:

„Turcii întrebuinţau o adevărată artă nu numai în atac, ci şi în celelalte faze ale luptei. Acesta este motivul pentru care

---

1) Dextru cornu tenuere Pannonum, nec non patrueles Choniates Secules et Elioses Magalusesque.

www.dacoromanica.ro

„şi în această sarja, desfăşurarea acţiunei este mai favorabilă „Turcilor decat Ungurilor 1).

Lupta se restabileşte prin intervenţia lui Huniade care aleargă într'ajutor cu rezervele sale, respingând pe Turci.

In noaptea de 17|18 Octombrie, are loc atacul de noapte dat de Huniade, cu speranţa de a surprinde trupele turceşti.

Atacul nu reuşeşte, din cauză că Sultanul luase cele mai complecte măsuri de siguranţă.

Pe lângă oboseala firească ce aduce acest atac forţelor lui Huniade, el mai are şi alt desavantaj.

„*O parte din trupele ungare şi nu puţine,* care nu mai do-„reau să'şi mai încerce norocul a 2-a zi, nu *au mai aşteptat „ivirea zorilor, ci profitând de întunerecul nopţii au fugit* 2)".

„In ziua următoare pe când trupele lui Huniade erau obo-„site din cauza luptei din noaptea de 17 | 18 Octomorie, Turcii „atacă cu toata vigoarea. Trupele ungare şi cavaleria cea foarte „iute a Valachilor, atacate din nou, fiind silite de forţe s'au re-„tras către liniile catafracţilor, cari „stând ca un zid, au oprit „cu uşurinţă, puternicele atacuri ale inamicului 3)".

In a 3-a şi ultima zi de lupta, când pericolul părea iminent şi Huniade avea nevoe de a arunca la atac trupe sigure şi încercate, face apel tot la Muntenii, în cari îşi pune ultima nădejde. Cele întâmplate la Varna se repetă. In cursul primelor 2 zile de lupta, Huniade convingându-se că, Dan al III-lea din punct de vedere al conducerei trupelor, nu este la înălţimea la care se ridicase Vlad Ţepeş în lupta dela Varna, încredinţează comanda trupelor muntene, fratelui sau Ioan Zechel.

Acesta este eroul zilei a 3-a de luptă. Sub conducerea, impulsia şi îndemnul său, Muntenii formează centrul de gravitate şi pivotul întregei acţiuni.

Iată cum a decurs după Bonifiu desfăşurarea luptei:

„Ungurii, având mari pierderi în ziua a 2-a de luptă şi „Turcii şi mai mari, cele 2 armate din cauza noptei şi a marei oboseli, întrerup lupta. Fiecare armată se retrage în tabara sa, luând cele mai complete măsuri de pază şi siguranţă.

„Când s'a făcut ziuă, cum nici unul dintre cei 2 adversari nu „ceda, Sabach-Edin reîncepe lupta.

„*Fratele lui Corvin, comandantul Valachilor, cu cava-„leria cea foarte iute a acestora* s'a dispus cel dintâiu în ordine „de bătae 4, El a fost urmat de ceilalţi comandanţi şi astfel s'a

---

1) Praeterea Turci plerunque non impetu, verum arte in praelis utuntur. Quapropter ea tempestate Turcorum res meliore statu quam Pannorum erant

2) Interea *non parva Hungarouum manus*, per tenebras elapsa est, quae sequutare lucis noluit experiri fortunam (Aeeneas Sylvius).

3) Ungari et *Valachi expeditissimi equitatus*, irruentibus denuo Turcis haud parum defatigati, ad cataphractorum ordines se receperunt, qui veluti pro muro stantes, maximos quosque hostium impetus facile excipiebant (Bonfiniu).

4) Corvinus, frater Valachorum praefectus cum expeditissimo equitatu primus in aciem prodiit

www.dacoromanica.ro

„stabilit frontul trupelor lui Huniade, lupta reîncepând cu mai „mare înverşunare.

„După câtva timp, speranţa de a învinge părea pierduta. „Preste tot era numai măcel. Din cauza lungei durate a luptei, „ostaşii sai erau doborâţi de oboseală şi în majoritate acope- „riţi de răni.

„Ioan Zechel, îşi încuraja mereu soldaţii atât prin vorbă „cât şi prin exemplu.

„Luptând cu înverşunare în primele rânduri, el a fost incon- „jurat de Turci şi ucis împreună cu comandanţii primei legiuni „Emericus Marsalius şi Ştefan Banfy 1).

„Când Amurath a observat că, comandantul Valachilor a „a fost ucis şi că trupele din această parte încep să bată în „retragere, a dat ordin ca toţi şi din toţi toate parţile, să se arunce „asupra inamicului.

„Armata ungară fiind acum atacata pe întregul front, să „înceapă o grea luptă, în care cad numeroşi comandanţi creştini. „Lupta e pierdută. O mare mulţime de ostaşi şi numeroase stea- „guri cad în mâinele Turcilor. Corvin vazând mare parte din „steaguri capturate, trupele înfrânte şi puse pe fugă, iar fratele „său căzut în luptă, a încălecat pe cal şi a fugit singur, spre a „nu lipsi regatul ungar de credincioasa lui tutelă".

„Cea mai mare parte a trupelor ungureşti scapă cu fuga „în Albania, de unde trec în Ungaria".

„Pierderile armatei ungare, cu ardeleni cu tot, au fost de 8000 de oameni, Români munteni, au avut 6000 de morţi.

Eroul acestei batalii a fost Ioan Zechel, care în prima zi comanda aripa dreaptă a liniei de luptă, în ziua a 2-a cavaleria catafractă, iar în ziua a 3-a cavaleria munteana, în fruntea căreia moare, moarte de erou. El este comandantul plin de iniţiativă, care ia spontaneu masurile cerute de situaţie şi luptătorul fără frică, care încurajază şi antrenează trupele la luptă, în timp ce fratele sau mai mare, aleargă cu rezervele când la o aripă când la alta, restabilind situaţia acolo unde era compromisă.

Huniade, după încheerea păcii cu Turcii, ca o pioasă amintire şi adâncă veneraţie, pentru bravura cu care Ioan Zechel s'a comportat în lupta depe Câmpul Mierlei, i'a deshumat osemintele şi l'a înmormântat cu mare pompă, în biserica zidită de el în Alba-Iulia, biserică în care a fost înmormântat şi, Huniade cu 8 ani mai în urmă.

Pe piatra mortuară care exista şi azi este scăpat următorul epitaf:

„Hic este tumulatus Ioannes Zechel, miles minor de Hunyad vocatus frater eius".

---

1) Zechel în primo ordine obstinantissime pungnans et praefectis legionionum primus, Emericus Marsalius, Stephanusque Banfy a Tucis circumventi in medio trucidantur.

www.dacoromanica.ro

Din cele expuse, rezultă că rolul Românilor în această luptă a fost cu totul superior celorlalţi aliaţi.

Comanda armatei o are un român, Ioan Huniade: coman-

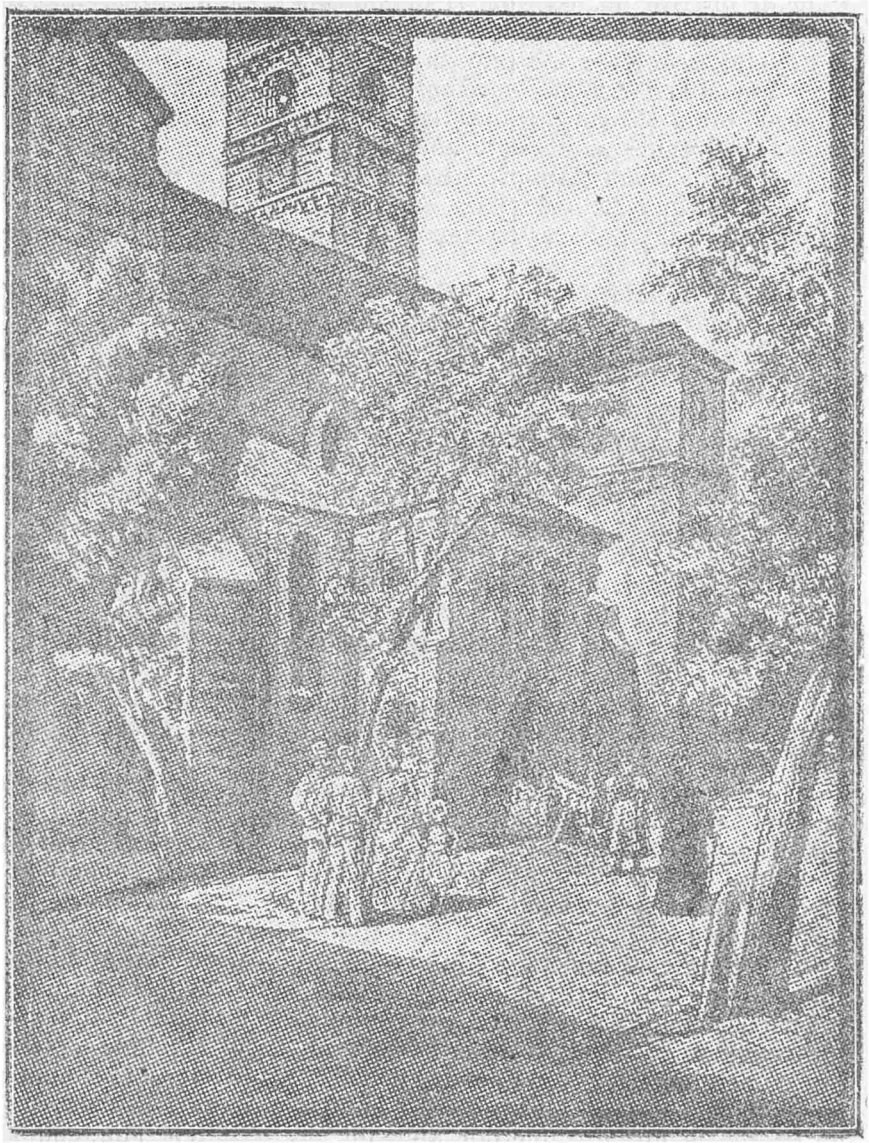

Biserica din cetatea Alba-Iulia, unde sunt înmormântaţi Corvini.

da unei aripi o are fratele său Ioan Zechel, a celeilalte, ruda sa apropiată Dan, voevodul Munteniei. iar a centrului o are Vitez, episcopul de Oradia-Mare, cancelarul lui Corvin şi omul său de încredere probabil şi el tot român de neam.

www.dacoromanica.ro

Comandamentul armatei este dar în întregime românesc, iar din efectivul trupelor două părți din trei sunt Români munteni și ardeleni, cari după cum s'a văzut, au dus greul luptei.

Trupele ungurești, din ziua I-a, nu pot ține piept atacului trupelor turcești din Europa, și numai intervenția rezervelor, îi scapă de derută. In noaptea de 17 | 18 Octombrie o mare parte a trupelor maghiare dezertează.

Românii în schimb formează pivotul, în jurul căruia gravitează totul. Ei sunt trimiși spre a restabili lupta unde alții cedează terenul; sunt cei dintâiu cari fac față lui Sabah-Edin, când acesta atacă tabăra creștină în zorii zilei a 3-a și tot ei rezistă până la completa epuizare, atacurilor întregei armatei turcești, luptând și murind cu arma în mână ca niște adevărați eroi.

Insuși Katona le recunoaște acest suprem spirit de sacrificiu, aratând că „Daci omnes trucidati, sunt".

Enormele pierderi încercate de Românii munteni se explică prin faptul, că asupra lor s'au îndreptat toate eforturile turcești. ca unii ce formau elita și adevărata forță de rezistența a armatei lui Huniade. Pentru acest motiv sunt atacați simultan și cu toată vehemența, din flanc de pașa Turakhan, iar de front de grosul armatei turcești. Nefiind ajutați de restul forțelor, sunt înconjurați și complect decimați.

Aceiaș soartă au avut-o și Românii ardeleni. Aceasta reese din enumararea comandanților ardeleni căzuți în lupta și cari au fost: Emerici duo (unul Pelusien voevodul Ardealului, iar cellalt Ladislaus fratele său) și Stephanus Banfy, principalii conducători ai acestor trupe.

Dintre Unguri după cum arată însuși Bonfiniu, au scăpat foarte mulți, cari fugind prin Albania și Dalmația, s'au înapoiat în Ungaria 1).

Cu toate aceste sforțări uriașe și enorme sacrificii, făcute de Români în această luptă, majoritatea istoricilor unguri trec sub tăcere participarea Românilor ardeleni, iar pe munteni îi acuză de trădare. Aproape nu există text de istorie unguresc, în care să nu se accentueze că lupta de pe Câmpul Mierlei a fost pierdută din cauza defecțiunei Muntenilor.

Ceeace este mai trist, este faptul că o mare parte dintre Românii ardeleni, care au descris această luptă, în loc de a face o serioasă analiză a faptelor, au copiat pur și simplu pe scriitorii maghiari. lăsând să se acrediteze ideia că, Huniade a pierdut campania din 1448, numai din cauza trădărei trupelor muntene. Sunt chiar și unii profesori universitari, cari la cursurile de istorie, le vorbesc tinerilor studenți de trădarea Muntenilor atât la Varna cât și pe Câmpul Mierlei.

Intrigat de acest fapt, am căutat să aflu origina acestei

---

1) Ex his qui evaserant, quicumque per Illyricum effugere, per Dalmatiam incolumes redierunt.

www.dacoromanica.ro

versiuni, întrucât toţi scriitorii acelor timpuri ca: Dlugoss, Thuroczl, Aenea Sylviu, Callimachus, Bonifinius etc., istorici apreciaţi, cari n'au scris decât lucruri verificate şi controlate. nu amintesc nimic de o asemenea trădare.

După mai multe cercetări, am gasit obârşia mistificărei.

Un istoric bizantin Laonicus Chalcocondylas, care descrie istoria imperiului turcesc dela înfiinţarea, lui până la anul 1463 şi care în mai multe cazuri s'a dovedit că a lucrat mai mult după inspiraţie decât după acte şi documente, ocupându-se de lupta depe Câmpul Mierlei a scris următoarele:

„In dimineaţa zilei a II-a de luptă, Huniade îşi aşează „armata în linie de batae, căutând sa bată pe Turci şi sa-i pună „în dezordine. El atacă trupele din Asia, sperând să aiba un „mai mare succes, decât în contra celor din Europa.

„Belerbegul Rumelii, înţelegând intenţiile lui Huniade, tri„mise pe paşa Turachan, guvernatorul Thesaliei cu trupele sale „pentru a'i cădea în spate, în timp ce el îl atacă în flanc. Tru„pele asiatice văzându-se susţinute şi-au recăpătat curajul şi „au reînceput lupta cu o mai mare înverşunare. Ca şi în prima „zi, creştinii presaţi din două parţi, au avut foarte mari pierderi.

Până aici expunerea este dovedită ca perfect exacta. Dupa aceasta Chalcocondylas continuă astfel:

„Valachii văzând hotarârea cu cari luptau atât trupele „turceşit din Anatolia, cât şi cele europene şi înţelegând pericolul „cei ameninţa, dacă mai continuă lupta, se hotarâra sa trimita „soli la sultanul Murath [1]) cari sa înceapa tratative de predare, „promiţându-i că deacum înainte îi vor ramâne supuşi şi cre„dincioşi.

„Ei nu vedeau alt expedient mai bun de a se putea salva „decât aceasta, stiind prea bine ca primul lucru cu Turcii vor „vor face după ce vor termina lupta, va fi de a-i distruge şi „extremina de toţi".

„Scuza ce ei intenţionau să prezite sultanului era, că numai „indentitatea religiei a fost cauza unei legături de o aşa lunga „durată cu Ungurii şi că au făcut-o numai forţaţi de Huniade.

„Delegând pe unul dintre ei, însoţit de un trompet, să „ducă acest mesaj lui Amurath, acesta fu primit în faţa sulta„nului, căruia îi vorbi astfel:

„Prea puternice şi prea redutabile Murath.

„Prea umilii şi prea supuşii sclavi ai Măriei tale, m'au trimis „înaintea ta, pentru a te ruga cu umilinţă să binevoeşti a-i „primi din nou în bunele tale graţii şi a le ierta greşala ce ei „au comis faţă de tine şi invincibila ta coroană.

„Ei numai forţati au luat armele contra ta, în alianţa cu „principalii tăi inamici, Unguri, cari au cutezat sa tulbure re„paosul tău şi să te distragă de la glorioasele tale cuceriri.

---

1) Daci cum vidisset Turcos impigre praeter spem rem gerere et sibi huic plurimi periculu munere legatis qui veniam factorum rogarent ad Amurathem missis, ad Turcos transsire (Chalcocondylas).

www.dacoromanica.ro

„Fac dar apel la mila şi îndurarea ta, rugându-te să nu „nu le respingi această prea umila a lor cerere, cari, cu toţii „ţi-o exprima prin mine solul, lor şi să binevoieşti a le ierta „trecutul.

„In schimb, ei te vor ajuta să distrugi înamicii, tăi pre„zenţi, iar de aci înainte se vor supune cu credinţă la tot ce le „vei ordona.

La această peroraţie, primul vizir Halil, lunâd cuvântul, le răspunde astfel;

„Valachilor! Nu trebue să uitaţi, care a fost totdeauna şi „este şi acum puterea suveranului nostru. Ceeace voi trebue să „reţineţi, este de a nu face şi nu încerca nimic din ceeace i-ar „displace.

„Totuşi, pentrucă nu v'aţi încăpaţânat pâna la urmă şi v'aţi „recunoscut greşala, Majestatea-Sa, în speranţă ca ceeace a-ţi „vorbit aici, nu este nici falşitate şi nici disimulaţiune, vă „primeşte cu obişnuita sa graţie şi vă iartă trecutul. Pentru rest, „vă pot asigura, că daca faceţi ceeace eu va spun, supunerea şi „faptele voastre, v'ar putea asigura un bun tratament.

„Duceţi-va dar şi aduceţi-va armele, spre a ne putea „astfel asigura pe promisiunile voastre, iar în ce priveşte aju„torul şi sprijinul vostru, în acest moment nu aveam nevoie de ele.

„După ce Marele Vizir vorbi astfel delegatului muntea, îl „licenţiă.

„Acesta, reîntorcâdu-se la ai săi şi comunicându-le rezul„tatul Muntenii părăsesc pe Unguri în momentul cel mai critic „al acţiunei şi vin sa se prezinte înaintea Porţei lui Murath. Aci „se opresc şi formându-se întrun careu, aşteptau sa fie recompen„saţi, pentru ca au abandonat pe inamicii Turcilor.

„Sultanul însa a înterpretat astfel aceasta prezentare a lor „şi crezând că este la milloc un vicleşug, pus la cele între Va„lachi şi Unguri şi cum nu avea încredere în localitatea celor „dintâi a dat ordin la cei 20.000 de calareţi, ce formau cavaleria „europeană sa încercuiască pe aceşti sperjuri şi să-i omoare. Cu „tot cuvântul de onoare ce le facuse dat de către Halil, aceştia „sunt ucişi până la unul [1]).

„Când au fost încercuiţi Valachii aveau încă armele cu ei, „deoarece Murath nu a voit cu ei să le depună, pentru a nu i „se imputa ca a exercitat o asemenea cruzime contra unor oa„meni dezarmaţi, cari deja primiseră graţia sa.

„Valachi neputând rezista la asemenea forţe, îşi sfârşiră „în mod mizerabil zilele acoperiţi, de ruşine.

„In acest timp Ungurii nu ştiau ce sa creada, Văzând „pe Valachi cum îi abandoneaza cu atâta rautate, tocmai în „momentul când aveau mai mare nevoie ei pentru a trece de „partea lui Murath, fură cuprinşi mai mult de indignare decât „de groază, simţinduse fericiţi de a se fi scăpat de ei.

---

1) Sed ibi praeter fidem a Chalile datum, inssu Amurathem omnes trucidati sunt.

www.dacoromanica.ro

„Insă după ce văzură tratamentul, cu care Valahii au fost „compensaţi de către Sultan pentru trădarea lor, avură pentru „virtutea lui Murath cea mai mare stimă, ca unul ce nu a voit „nici ajutorul, nici compania unei atât de rele rase de oameni şi „începură a-l teme mai mult ca înainte.

„Acest eveniment, s'a întâmplat când ziua era pe sfârşite. „In aceasta zi ca şi în cea precedentă, nu a avut loc decât cioc-„niri şi lupte uşoare, fără a se angaja la lupta generală şi fără „ca nici una din parţi să obţie un avantagiu mai remarcabil. „Seara, fiecare armata s'a retras în tabăra sa.

Sa analizăm acum, în mod detaliat, descrierea făcuta de Chalcocondylas şi să vedem întrucât afirmaţiunile lui sunt întemeiate şi dacă ele pot rezista criticei.

Mai întâi, orice militar, va recunoaşte, că este o imposibilitate ca câmpul de lupta, să se facă o trădare cu atâtea formalităţi şi peripeţii; cu cornist care sună şi cu deleg t care ţine un discurs mai pompos şi mai complect decât unul din Tucydide de unde probabil, Chalcocondylas s'a inspirat.

Chalcocondylas vorbeşte apoi de Poarta, ca şi cum lupta ar fi avut loc pe malurile Bosforului!

Pe Câmpul Mierlei, Murath putea avea cel mult un cort, nu un palat cu ziduri şi porţi.

Toata naraţiunea lui, nu este decât o plăsmuire, de oarece, daca în aceasta trădare ar fi existat macar un gram de adevar, fără îndoiaiă că l-ar fi relevat atâţia mari scriitori, ca: Thuroczi, Dlugos, Aenea Silviu, Duca, etc., toţi contimporani cu Ioan Huniade şi mai în măsură sa cunoască desfăşurarea luptei de pe Câmpul Mierlei, decât Chalcocondylas.

Toţi, aceştia, precum şi acei cari au scris ulterior campania, din 1448 ca: Bonfiniu, Ransanus, Tubero, etc. şi cari au avut la dispoziţie piesele originale din arhiva statului ungar, nu au facut cea mai mică aluzie la această gravă tradare a Muntenilor, redată cu un atât de bogat lux de amănunte de către Chalcocondylas.

Spre a putea avea toate isvoarele, am căutat să consult şi scriitori turci, contimporani după textele traduse în limba maghiară.

Cu această ocazie am constatat, că nici scriitorul anonim din 1486, nici Nesri, nici Asixpasazade, nici Tusrun-beg, şi nici Szead-eddin nu amintesc nimic despre un asemenea act de trădare. Ba din contră din descrierea lor, reese clar încercuirea şi eroica rezistenţă a trupelor muntene.

Anonimul turc din 1486, scrie în istoria sa intitulată: „*Tevank-i-al-i-Osman*," asupra luptei de pe câmpul Mierlei, următoarele:

„Blestematul de Ioan, a atacat pe Musulmani din două „parţi şi a împins înapoi cele două aripi ale sultanului Murad, „cari erau formate: una din trupele de Anatolia, cealaltă, din trupele de Rumelia.

www.dacoromanica.ro

„Aripa dreaptă şi stângă, fiind înfrânte, Sultanul Murad a „a rămas singur, însă ienicerii şi azabii l'au acoperit, sub ploaia „de gloanţe şi obuze cari cădeau din ambele părţi. A fost o „luptă crâncenă. Sultanul Murad, a rezistat cu aşa tarie, încât, „armata necredincioşilor cu toate forţele desfăşurate nu l'a putut „mişca din loc. Cum însă necredincioşii erau îmbrăcaţi în fier „din cap până în picioare, armata otomană a înţeles că nu „poate înainta contra peretelui de fier şi temându-se sa nu fie „bătută, s'au despărţit în două şi au lăsat să treacă printre ei ne-credincioşii.

„După ce aceştia au trecut, luptătorii credinţei, (Turcii) au „au facut front înapoi şi au năvalit cu spada asupra lor. Necredin-„cioşii s'au speriat, încât cei din cei din urma împingeau pe cei „din faţă iar caii lor fiind îmbrăcaţi în fier şi neputând lua trapul. „luptătorii credinţei au năvălit cu spada asupra lor împun-„gându-i şi tăindu-i, din care cauză caii s'au aruncat unii preste alţii, omorându-se între ei.

„Necredincioşii, nemai putându-se întoarce cu faţa înapoi, spre a face faţa atacului, au fugit.

„Când armata otomană a văzut acest lucru, chiar şi cei „cari mai înainte fugiseră, s'au întors, şi sărind cu toţii asupra „necredincioşilor s'au luptat până seara.

După această desfăşurare a acţiunei, la centrul liniei de luptă, are loc atacul învăluitor asupra aripei stângi a lui Huniade. executat de paşa Turahan şi îndreptat asupra Munteniior camandaţi de Ioan Zechel, fratele lui Huniade, singurii, cari mai opuneau rezistenţă, dupa înfrângerea cavaleriei catafracte.

„O parte din ghiauri au fost taiaţi continuă anonimul, iar „cei ramaşi în viaţa, parte s'au retras în întăritura de care, parte au fugit.

„Ghiaurii pedeştri, au fugit într'o comună mare din apro-„piere şi s'au adăpostit în case, baricadându-se. Noaptea Otomanii „au aprins satul, de s'a facut lumină ca ziua.

„O altă parte dintre Otomani au înconjurat pe necredin-„cioşii cari se refugiaseră între care, unde lupta a durat până dimineaţa.

„Blestematul de Ioan, când a văzut că lucrurile au luat o „întorsatură fatala, a înşelat pe necredincioşi, zicându-le: voi „rămâneţi aci pe locurile voastre iar eu plec să atac din spate „pe Turci şi spunând acestea a fugit.

„Când s'a făcut ziuă şi necredincioşii au observat că nu „se mai vede nici o urmă despre Ioan, parte dintre ei au fugit „restul a rămas în cetatea de cară, unde fiind înconjuraţi, unii „au fost ucişi, alţii făcuţi prizonieri".

Măcelărirea românilor munteni, reese clar şi din descrie-rea luptei, facută de istoricul turc *Nesri:*

„Începută în zorii unei zi de vineri, lupta crâncena a con-„tinuat şi sâmbătă, cu care ocazie au cazut o mulţime de begi, „dar şi dela duşmani, au fost ucişi mulţi comandanţi, iar aţiii

www.dacoromanica.ro

„au fost prinşi. Iancu (Huniade) a fugit: *banul săcuilor a căzut,* „iar banul polon a fost luat prizonier. Ceilalţi *ghiauri, parte au „fost prinşi, iar parte omorâţi în acest măcel îngrozitor*".

Căderea banului săcuilor, care era însuşi Ioan Zechel, comandantul trupelor muntene, precum şi macelul îngrozitor ce a urmat, arată clar rezistenţa lungă şi dârza a Muntenilor, rezistenţă, care s'a terminat prin încercuirea şi uciderea lor.

Sead-eddin, după ce descrie modul cum a fost dejucată manevra de spargere a centrului turcesc, încercata de catre Huniade, arată lămurit şi soarta trupelor, ce nu au făcut parte din corpul însărcinat cu această manevră.

„In dimineaţa zilei următoare, a reînceput lupta. Duşmanii, „au încercat să surprindă pe luptătorii cultului. Adunându-se la „un loc, au năvalit asupra armatelor islame. Din cauza ca „atacatorii erau prea puternici, fiind îmbrăcaţi în fier, armatele „islame s'au împărţit în două. Panteraţii, prin deschiderea făcută „au patruns până la bagaje. *Cealaltă parte a oastei inamice. a „fost tăiată cu săbiile,* înroşindu-se faţa pământului de atâta „sânge cât s'a vărsat. Cu ocazia aceasta *banul valach şi cel „săcuesc au căzut în luptă*".

Din descrierile istoricilor turci, reese clar, ca printre acei cari au rămas să continue lupta au fost banul Valach şi cel sacuesc, şi că trupele ce n'au facut parte din corpul de atac al centrului inamic. cum era cazul Românilor munteni, au fost macelărite.

Nici unul dintre cei trei istorici, nu aminteşte de trădarea Românilor.

Din descrierea luptei depe Câmpul Mierlei de către istoricii turci, reese de asemenea clar planul lui Huniade, de a bate întâiu cele două aripi turceşti şi apoi a ataca cu toate forţele centrul armatei otomane.

Turcii, neputând rezista violenţei atacului cuirasierilor, sultanul Murad repetă manevra dela Canne a lui Hannbal. Desparte trupele în doua şi lasă să treacă cavaleria catafracta, iar după ce aceasta a trecut. trupele turceşti se întorc cu faţa înapoi şi atacă din spate cavaleria lui Huniade. Din cauza greutăţei ce caii purtau în spinarea lor, aceasta cavalerie nu poate lua trapul sore a se sustrage atacului şi nici a evolua, pentru a se întoarce şi a-i face faţa.

Atacata de front de trupele ce Murad lasase pentru paza taberei şi în spate de către ieniceri şi Arabi, cavaleria catafractă se salvează prin fugă.

Principala forţă a lui Huniade, cavaleria panţerentă, fiind înfrântă, Turcii se aruncă cu toată puterea lor asupra trupelor muntene, comandate de fratele lui Corvin, şi asupra celor ardelene, comandate de Pelusien, voevodul Transilvaniei.

Am descris lupta eroică a acestor trupe, cari rezistă până seara, luptă în care au căzut ambii lor condamnaţi.

Partea dintre ghiauri, despre cari anonimul turc scrie că

www.dacoromanica.ro

au fost încoujurați de toate părțile și au plătit cu viața, dârza lor rezistență, sunt Muntenii și trupele ardelene. Aceștia sunt eroii pe cari Chalcocondylas, i-a taxat de trădători.

Cum se poate explica aceasta gravă eroare a scriitorului bizantin?

Chalcocondylas ca și majoritatea scriitorilor bizantini, fiind mai versați în discuțiile bogomilice, decât în principiile conducerei trupelor pe câmpul de luptă și neputând pricepe, din lipsă de pregătire în această direcție, manevra savantă a lui Huniade și stratagema lui Murad, a căutat un pretext, prin care să poată explica înfrângerea celui dintâiu și victoria celui din urmă și l'a gasit inventând fabula cu trădarea Muntenilor.

De altfel, pentru scriitorii Greci, cari au avut în mijlocul lor atâți Pausanii și Catobolini și cari au mers până a acuza de trădare de patrie chiar pe Temistocle, traearea nu li se parea un lucru nenormal.

Pentru noi, supremul argument contra acestei născociri, este însuși scrisoarea lui Ioan Huniade catre Papa Nicolae, datata din Szegedin în luna Decembrie 1448, care în rezumat sună astfel:

„In ajunul penultimei ziie a lunei Septembrie, armata cru„ciată s'a pus în marș spre Dunare. Atât de repede ne-am gasit „în fața inamicului, încât mai mult am văzut savârșită munca, „decât am simțit-o.

In ce privește curajul cu care am luptat însnși inamicul „poate mărturisi, că nici odata nu s'a dat o luptă mai înver„șunata.

„Mulți comandanți iluștri au căzut și atâta a fost de înver„șunată și de crâncena lupta, încât, niciodata nu s'a luptat cu o „o mai mare persistența și tenacitate.

„In cele din urma însă bravii noștri luptatorî, acoperiți de „rani și sleiți de oboseala, au fost încetul cu încetul înfrânți, „câmpul de lupta ramânând în stăpânirea inamicului.

„*In ori ce caz, am pierdut lupta mai mult prin slăbiciunea „armelor noastre, decât printr'o defecțiune sufletească* [1]).

„Turcii au câștigat-o prin marele lor număr".

Iata o explicație precisă data de însuși comandantul armatei creștine, asupra cauzelor pentru cari cruciații au pierdut lupta: iar Turcii au câștigat-o.

Este aceiași cauza, pe care o întâlnim aproape la toate luptele ce nu au avut loc între Creștini și Turci: marea superioritate numerică a acestora din urma, superioritate care a fost, este și va fi unul dintre principalii factori, cari asigură victoria unei armate.

Deci insuși Huniade, a dat o desmințire categorica lui Chalcocondylas asupra pretinsei tradări a Muntenilor. El spune hotă-

1) Qum quinde nos armorum potius quam animorum defectu perdidimus (Katona Vol. XIII).

www.dacoromanica.ro

rât, ca lupta depe Câmpul Mierlei, nu a fost pierdută din cauza vre-unei defecţiuni.

Un argument mai puternic în favoarea Muntenilor nu se poate invoca şi o desmintire mai categorică nu se poate nici cere şi nici da, asupra celor scrise de Calcocondylas.

Scrisoarea lui Huniade, înlătură orice echivoc.

Intre Calcocondylas, care a descris aceasta luptă din auzite, sau inspiraţie şi între Huniade care a fost comandantul armatelor creştine, cred că nu mai este cazul să stăm la îndoială cui trebue dat crezământ.

Duşmanii noştri însă, când au fost în joc interesele lor, niciodată n'au avut un prea mare respect pentru adevărul istoric. In loc de a cauta cauzele înfrângerei depe Câmpul Mierlei în Bonfiniu, Thuroczi, Aena Sylvia sau Duca şi mai ales în scrisorile lui Huniade, ca cei mai în masură sa cunoască situaţia, au reprodus pe Chalcocondylas.

Scriitorii ardeleni au copiat pe cei maghiari, fara a corecta origina isvoarelor şi astfel a luat naştere aceasta tendenţioasă interpretare a istoriei, care a dus la ponegrirea memoriei celor 8000 de bravi luptători munteni, transformându-i din eroi şi martiri în tradători.

Am crezut de datorie sa lămuresc acest punet şi să restabilesc adevărul istoric, pentru ca generaţiile ce urmează sa nu mai fie mistificate ca cele din trecut.

Campania din 1456

Toţi istoricii sunt de acord a recunoaşte, rolul cu totul important ce familia Corvin şi Români au avut de îndeplinit în această campanie.

Se poate susţine cu tot dreptul, că aceasta campania nu aparţine regelui şi poporului maghiar, ci familiei Huniade şi Românilor, secuudaţi de Capistran şi cruciaţi.

Bonfiniu, spune clar: „regele Ladislau şi contele Cileyi „care era guvernatorul de fapt al Ungariei, nu numai că nu au „luat nici o măsură în vederea apararei ţărei, dar, auzind de „sosirea Turcilor, s'au înspăimântat întratât, în câtî eşind pe as„cuns din Buda-Pesta a fugit la Viena".

Rolul Regelui Ladislav şi al Contelui Ciley, în apararea Ungariei la anul 1456, au fost deci nul.

Activitatea parlamentului maghyar la rândul său, nu a fost întru nimic mai rodnica, după cum scrie I. Bălan. [1]).

„Regele şi parlamentul, priveau cu nepăsare în faţa primejdiei, bucurându-se din pisma, că poate Huniade cel urgisit, nu va reuşi".

De altfel, Bonifiu arată, ca Huniade, nici n'a pus vre o speranţa în ei,

„Corvin care primise dela rege misiunea de a apăra re-

1) In cartea sa Ioan Huniade.

www.dacoromanica.ro

„giunile inferioare (părţile de Sud) ale Ungariei, putea sa spere prea puţin în regele-copil şi în răutăciosul conte (1).

Tot greul răspunderei apărărei Ungariei, cade dar asupra lui Huniade.

El nu contează In aceasta grea misiune, decât şi pe ajutorul Papei pe Români, cari răspund în mare număr la apelul său. Pontificele Calixtus, urmaşul Papei Nicolae, văzând pericolul de neînlăturat, trimite pe Cardinalul Ioan de Sant-Angelo, „bărbat înţelept şi cu multa prestanţă", să adună cruciaţi din Germania şi ţările septentrionale şi să plece cu ei în ajutorul lui Huniade.

„Acesta din urmă scrie Bonfiniu 2 — îşi adună pe toţi veteranii sai şi alte trupe alese".

Din modul cum au fost compuse se armatele lui Corvin în campaniile anterioare se poate deduce cine erau aceşti veterani. Ei erau în mare a lor majoritate Români ardeleni.

Românii şi cruciaţii sunt aceia, cari au dus tot greul campaniei.

Că aşa stau lucrurile, o arata însaşi Katona.

„S'a adunat la Semlin — scrie el — aproximativ 60.000 „de oameni din popor.

Niei unul dintre baroni nu şi-a făcut apariţia în tabără, de cât ilustrul Ion Huniade cu familia sa (3).

A mai venit în ajutor numai baronul Ioan de Korog, banul de Macso, cu câţiva călăreţi. Acesta nici nu putea lipsi, deoarece Belgradul facea parte din banatul de Macso.

Nici un alt nobil ungur nu a mai luat parte.

Dar nu a luat parte nici poporul maghiar, dupa cum o arată această în mod clar, Pray: „Nobilii maghiari şi *iobagii lor* nu au participat la aceasta campanie".

Pe acele timpuri, naţiunea maghiara se compunea din nobili şi iobagi, deci nici unii nici alţii, nu au venit în tabăra lui Huniade.

Ţin de asemenea să menţioneze că nici cruciaţi nu erau adunaţi din Ungaria. Marea lor majoritate erau adunaţi din ţările nordice şi mai ales din Germania — scrie Bonfiniu (4).

Veterinarii, despre cari Bonfiniu soune ca au răspuns la apelul lui Huniade, erau Românii ardeleni, poate şi Sacui, deşi despre aceştia din urmă, nicăieri nu se face vre-o menţiune. Ei au fost însa în toate luptele lui Huniade şi probabil că au luat parte şi în aceasta campanie.

---

1) Corvinus autem qui ad protegendas inferioris Ungariae oras, Regi autoritate constitutus erat, in puere Regge ac pernicioso comte, parum sperare poterat.

2. Decades III Liber VIII. Is veteranos emnes ac alios spectate virtutes milites cogit etc.

3. Licet hoc in loco (Semlinum) tam copiosus populus (60.000) conveniret, nullus de baronibus illic comparuit praeter ilustrem et praeclarum D. Ioannem cum sua familia (Katona Vol. VIII pag. 1078).

4) Capistranus non mediocrem cruce signatorum exercitum e Germania se conflasse fatetur.

www.dacoromanica.ro

In timp ce o parte dintre Românii ardeleni, formau garnizoana Belgradului sub comanda lui Mihail Szilagy, cumnatul lui Huniade şi a lui Ladislau de Kanisa, fiul său, o altă parte să concentra la Caransebeş şi Timişoara sub conducerea directă a bătrânului Huniade; cruciaţii sub Capistran s'a adunat la Szegedin, iar Muntenii sub comanda lui Vlad al III-lea numit şi Vladislau aveau însarcinarea să apere Ardealul 1).

Despre Saşi, avem date certe, ca nu au luat parte.

Aceasta reese din cele 4 scricori adresate de Huniade, celor 7 scaune săseşti din Ardeal, cari sună astfel,)

Szegedin 12 lunie 14563

Ioan Huniade Comte de Bistriţa
către
Saşii din Ardeal

Cred că voi Saşii, aveţi cunoştinţă despre înaintarea Turcilor. In aceasta pricinţă aţi primis deja ordine dela Curtea regală.

Vă ordon dar, în numele M. S. Regelui, ca să trimiteţi în orice caz şi fără nici o întârziere, întreaga cavalerie, bine echipată şi armata pentru lupta.

Trupele voastre trebuesc să fie sosite de sarbatorea Sf. Ioan, în tabăra dela Caraş Severin, unde voiu sosi şi eu în acest timp.

(ss) Huniade,

Timişoara 22 lunie 14564

Ioan Huniade Comte de Bistriţa
către
Scaunele Săseşti din Ardeal

Sultanul va ajunge peste 4 zile la hotarele ţărei.

Eu plec vineri la Keve lângă Dunăre.

Inca odata va ordon, spre a evita pedeapsa ce se dă pentru tradare, să va prezentaţi cât mai curând în tabăra mea, pentru ca absenţa voastră să nu fie un pericol pentru ţară.

(ss) Huniade.

Kevrin 27 lunie 14565)

Contele de Bistriţa Ioan Huniade
catre
Primarul Osvald diu Sibiu

Saşii din cele 7 scaune, n'au executat ordinele regale, ca să pregătească şi să trimita trupele la războiu.

---

1) Grof Teleki Ioszef, Hunyadiak Kora Magyarorszagon Vol. III pag. 74).
2) Regeste din arhivele Sibiului.
3) Scrisoare deschisă aplicat sigiliul cu ceara roşie.
4) scrisoare închisa, sigilul pe plic cu ceara roşie.
5) scrisoare închisă cu sigiliul cu ceară roşie.

www.dacoromanica.ro

In acest timp Turcii au ajuns cu toate forţele, tunurile şi obuzierele la porţile ţărei, gata a ataca şi ocupa în orice moment cetăţile regale. Pentru aceste motive, vă rog să luaţi cuvenitele masuri pentru a se executa imediat ordinele regale, trimiţând oştile la luptă.

Luaţi aminte că nici pentru Saşi nu a existat un moment mai periculos, ca cel prezent.

(ss) Huniade.

Kevrin 3 Iulie 1456 1)

Ioan Huniade Conte de Bistriţa
catre
Cele 7 scaune ale Saşilor.

Cum v'am scris şi cum agenţiii voştri au putut vedea cu proprii lor ochi, eu mă aflu în faţa Turcilor.

Incă odată, pentru D-zeu, vă rog să trimiteţi trupele cât să poate mai repede, căutând să execute maşul ziua şi noaptea.

(ss) Huniade.

Din cele 4 scrisori, reese insistenţa cu care Huniade cere Saşilor, să-i trimita fara întârziere trupele lor într'ajutor, arătându-le iminenţa pericolului. atât pentru Ungaria, cât şi pentru ei şi amenințându-i chiar, că vor fi pedepsiţi ca trădatori, daca nu vor trimite imediat oştile la luptă.

Cu toate insistenţele puse şi cu toate rugămintele şi ordinele repetate, ce Huniade a dat celor 7 scaune săseşti, acestea, pentru motive pe cari nu le cunoaştem. nu au trimes nici un fel de ajutor.

Chiar dacă trupele şaseşti s'ar fi pus în marş dupa ultimul ordin, ceeace nu rezultă din nici un document, ele nu ar fi putut ajunge la timp, deoarece Mahomed al II-lea începe asediul Belgradului la 5 Iulie, iar la 21 Iulie da asaltul cetaţei.

Intr'adevar, dacă se face calculul timpului ce i-a trebuit curierului să ajungă dela Keve la Sibiu, cum şi distanţa ce desparte acest oraş de Belgrad, reese că trupele săseşti nu ar fi putut ajunge la momentul oportun pe câmpul de luptă.

Trupele, cari au apărat Belgradul in 1456 şi cari au infrânt puternica armată a lu Mahomed al II-lea, au fost dar compuse din Români şi cruciaţi, iar cei doi aparatori ai Ungariei în această campanie au fost Corvin şi Capistran. Unul avea în sarcina sa organizarea, instruirea, hrănirea şi conducerea trupelor în luptă iar în celălalt ridicarea şi menţinerea moralului.

Unii dintre istorici, printre cari câtiva români, atribue victoria dela Belgrad, exclusiv lui Capistran. Aceştia se înşeală neaprofundând îndeajuns chestiunea.

---

*) Scrisoare închisă şi sigiliul cu ceara roşie.

www.dacoromanica.ro

După cum am aratat mai sus, cei doi eroi au avut un rol deopotrivă de important. Daca ar fi sa analizăm însa în detaliu activitatea fiecăruia, fară îndoială că acea a lui Huniade ar prima.

In adevăr, iată cum este comentată de catre diferiţii scriitori activitatea sa.

Sead-Eddin după ce menţionează, că „cetatea Belgradului „era una dintre cele mai puternice cetaţi a ţarei maghiare, având „ziduri puternice şi rezistente, a caror cucerire era deasupra pu„terei tuturor regilor, iar muniţii aveau mai multe de cât stelele „cerului, arată că în cetate se gasea o garnizoană de 5-6000 de „oameni, cari necontenit cautau sa produca pierderi armatelor „otomane.

„Aceste trupe — scrie mai departe Sead-Eddin — au „încuiat, toate intrările, iar şanţurile le au umplut cu apa fluviului".

Cine dirija febrila activitate a garnizoanei Belgradului, despre care face menţiune Sead-eddin? Ioan Huniade prin ordinele ce da. Cine executa? Mihail Szilagy, comandantul cetaţei, cumnatului lui Huniade şi fiul acestuia Ladislau de Kamisa, tânar dotat cu cele mai alese virtuii ostaşeşti [1].

Bonfiniu arata la rândul sau, ca tot „Corvin este acela care s'a îngrijit de cele necesare rasboiului [2].

Huniade, este acela care chiama sub arme veterani şi alte trupe alese, dirigeaza concentrarea şi pregatirea în cea mai mare grabă flota de Dunare [3].

Tot el este acele care armeaza, echipează, organizeaza şi instrueşte armata cruciata [4], compusa din cele mai eterogene elemente, ca ţarani, preoţi, studenti, călugări etc. [5].

Ideia justa, asupra rolului celor 2 şefi ai armatei creştiee o redă Bonfiniu în următoarea frază: „Corvinus et Capistranus forti animo cum suo uterque exercitu, ad protegendam Albam properarunt. (Corvin şi Capistram cu inima plină de curaj, fiecare cu armata sa, s'au grabit să protegeze cetatea Belgradului).

In lupta pentru apărarea creştinătăţei, nu exista dar între cei 2 şefi vre-o chestiune de întâetate, ci din contră era o stimulare reciprocă, ca fiecare sa'şi adune câte mai repede trupele şi să alerge în ajutorul Belgradului.

Conducerea operaţiilor, fară îndoială însa că a revenit lui Huniade, atât prin vârsta sa mai înaintată, cât şi prin experienţa

---

1). Mihael quoque Zelagy capitanens et Ladislaus de Kamisa iuvens militari virtute praestantes (Thuroczi).

2) interim Corvinum caetera, quae ex usu belli sunt curare iubet (Decades III. Liber VIII.

3) Clasem mira celeritate în Danubio parat (Bonofini).

4) Firmavit insuper castrum novo milite, cruce siqnetam gentem... et cum ea populare esset. armaquc vertere esset ignora, Dom Comes es illos în quantum potuit belli adaptavit (Feyer Codex Diplomaticus).

5) Sed omnes qui convenerant erant populares, rustici, sacerdotes, clerici scholares, studentes, monachi, fratres diversae religions, medicantes etc. etc. (Pray Anal).

www.dacoromanica.ro

şi trecutul său, fapt pentru care şi Bonfiniu îl pune înaintea lui Capistran.

De asemenea în timpul luptelor de la Belgrad, activitatea lui Corvin a fost prodigioasă.

Istoricul turc *Nesri* 1) enumară o întreagă serie de abile dispoziţiuni ale lui Huniade, prin cari acesta a reuşit să înfrângă pe Mahomed al II-lea.

Asupra nereuşitei asaltului cetăţei Belgradului, el dă următoarele detalii:

„Ienicerii au atacat cetatea, dar duşmanii închizându-le „toate drumurile, le-au taiat retragerea şi aşa rămânând fără „ajutor, au cazut foarte mulţi dintre ei, printre cari chiar aga comandantul ienicerilor.

Tursun-beg lamureşte i mai bine acest punct.

„Indată ce s'a făcut ziuă—scrie el sultanul încălecând pe „cal, a ordonat asaltul, în timp ce muzicele din tabără cântau.

„Tunurile au fost descărcate şi armata în strigăte de „Alah" „s'a napustit la asaltul cetaţei. Dupa greutaţi colosale, a reuşit „sa escaladeze zidurile şi să pătrunda în cetate.

„Increzatori însa prea mult în puterile lor şi în victorie, în „loc ca după ce au pătruns în cetate să se fi regrupat, s'au risi„pit fiecare în câte o parte, dupa pradă. Impiaştiindu-i dorinţa „de a prăda, ei nu s'au mai putut apara când s'au produs con„tra atacurile trupelor creştine, aşa că unii au cazut pe câmpul „de lupta, alţii au fost răniţi, iar restul s'a întors pe unde au „intrat".

Acest eşec al trupelor de asalt, a fost pricinuit de dispoziţiunile lui Huniade, care a luat masura ca trupele sale sa se retragă şi ascunda în diferite cladiri din interiorul cetăţei, lasând pe Turci sa se împrăştie după prada, iar când aceştia s'au resfirat în de ajuns a dat ordin trupelor regulate. de sub comanda lui Mihail Szilagy şi Ladislau Corvin, să contraatace, fapt care a dus la înfrangerea şi gonirea Turcilor din cetate.

Pe lânga conducerea trupelor regulate, Huniade alaturea de Capistran încurajează şi dirijeaza în luptă şi pe cruciaţi [2])

Rolul lui Huniade în această companie, a fost dar sub toate raporturile covârşitor. El a mobilizat armata, a concentrat-o a organizat-o şi tot el a instruit-o, suportând toate cheltuelile necesare armării, echipării şi hrănirei ei.

Singurul care l-a ajutat în această grea sarcină a fost Papa, care i-a trimes pe Capistran marele orator, ce prin cuvânt şi exemplu a ştiut să adune în jurul său acea mulţime de oameni de toate religiile şi clasele sociale şi s'o antreneze la lupta.

Acei însă, cari au ţinut piept inamicului, apărând cetatea Belgradului până la sosirea armatelor lui Huniade şi a celor cruciate, au fost Românii ardeleni.

---

1) După cronicile turceşti, traduse în limba maghiară de Thury Ioszef

2) Ioannnes cum divi Francisci collego, crucigeros ad salutarem pugnam hortatur (Bonfiniu. Decades III. Liber VIII).

www.dacoromanica.ro

După cum vestitul general Belizare, când Avarii atacă Constantinopolul, văzând situaţia disperată, face apel la veteranii săi, tot astfel şi Huniade în momentele de grea cumpănă pentru creştinătate, apelează la bravii săi veterani în marea lor majoritate Români, cari îl iubeau şi'l ascultau din convingere.

Campania din 1456 se poate numi cu drept cuvânt, campania Românilor şi a cruciaţilor. Muntenii au apărat Ardealul, iar ardelenii Belgradul. In ultimele zile au sosit şi luat parte la luptă şi trupele cruciate conduse de Capistran.

Maghiarii au strălucit prin absenţa lor. „Denobilibus et clientibus nullus eorum venit“ [1])

Din cele expuse, rezultă rolul cu totul important, ce neamul românesc a îndeplinit atât în apărarea Ungariei, cât şi a creştinătăţei.

In campaniile din 1442, 1444 şi 1448, Românii ardeleni şi munteni, formează mai bine de jumătate din totalul efectivelor armatei ungare.

In timpul marşului, ei formează avangarda. In luptă sunt consideraţi ca trupe de elită şi aşezaţi la aripa cea mai ameninţată, sau în rezervă, formând pivotul în jurul căruia gravitează întreaga acţiune.

Când trupele ungureşti sunt înfrânte, sau bat în retragere, Românii sunt acei cari aleargă în ajutor, restabilind lupta şi tot ei se sacrifică, dând memorabilele şarje, cum a fost acea a lui Vlad Ţepeş la Varna.

In momentele grele când situaţia armatei creştine este serios ameninţată, Huniade îşi pune toată nădejdea în trupele române.

In timp ce parte din trupele ungureşti, profită de întunerec, spre a dezerta în prima noapte a luptei depe Câmpul Mierlei, Românii rămân la postul de onoare şi luptă cu disperare. *Eroica lor rezistenţă în această luptă nu are asemănare în istoria războaielor,* decât trupele vechei Garde la Vaterloo, când generalul Cambronne înconjurat de toate părţile şi somat să se predea, răspunde cu memorabilele cuvinte „la Garde meurt et ne se rend pas“.

Aceiaşi bravură, acelaş curaj supra omenesc, acelaş sublim devotament, găsim şi la trupele muntene comandate de Ioan Zechel şi la cele ardelene. Inconjurate de toate părţile şi copleşite de un inamic îndoit ca număr, ele luptă până la cel din urmă soldăt, refuzând să se predea şi dispărând în vâltoarea luptei ca nişte vârfuri de stânci, pe cari oceanul furios le acoperă cu spuma sa.

In ce priveşte campania diu 1456, din care Ungurii îşi fac cel mai mare titlu de glorie, arătând că ei au fost pavăza creştinătăţei şi că au ţinut piept uraganului deslănţuit de Mahomed al II-lea; am arătat print'o minuţioasă analiză, că aceasta este o

1) Pray. Anale T. III pag. 170.

www.dacoromanica.ro

campanie românească şi că afară de Ioan de Korog banul de Mocso nu a luat parte la ea nici un magnat sau prelat ungur cu iobagii săi. „Nici pe unii, nici pe alţii nu-i mişca — după cum cu multă dreptate remarcă Bonfiniu — greutăţile prin cari trecea ţara şi nici grija iminenţei pericolului“ 1).

Această campanie este opera lui Huniade şi a Românilor săi, ajutaţi în ultimele zile şi de cruciaţi.

Titlul de „Rege apostolic“, ce Papa l-a conferit lui Matya, nu i'a fost oferit ca o recunoaştere a jertfelor şi sacrificiilor aduse de Unguri pentru cauza creştină, după cum aceştia o afirmă cu atâta emfază, ci ca, o recompensă bine meritată şi întru totul justificată, adusă familiei Corvin.

Dealtfel, rolul cu totul important, ce Românii au jucat în diferitele campanii ale lui Huniade, este remarcat de toţi istoricii noştri, cari s'au ocupat de evenimentele acestei epoci, astfel;

I. Bălan, 2) scrie în această privinţă următoarele:

„In armata lui, Iancu au fost foarte mulţi eretici, foarte „mulţi Români, ba putem afirma că luptele în cari a învins „Iancu, le-a câştigat numai cu Românii din distrtctele Sebeş, „Mehadia, şi Haţeg.“

Xenopol se exprimă la fel, asupra acestei chestiuni:

„Victoriile strălucite puse de istoricii timpului în socoteala „naţiunei ungare, sunt în cea mai mare parte datorite sângelui „românesc răspândit sub steagurile maghiare şi intelegenţei ro„mâne, reprezintată prin atâţia conducători“.

Cam în acelaş mod glăsuesc şi alţi scriitori.

Arătările lor sunt foarte juste. Incepând cu Ludovic cel Mare şi terminând cu Matei Corvin. aproape nu a fost luptă dată de Unguri contra Turcilor, în cari trupele muntene, să nu fie cot la cot, cu cele ungureşti.

E drept, că sub domnia lui Sigismuund voevozii Ardealului Lorencz şi Stibor şi chiar Sigismund în persoană, au dat ajutor lui Mircea contra Turcilor, dar aceste ajutoare sunt cu totul neînsemnate, faţă de aportul trupelor munteneşti în diferitele campanii purtate de Unguri contra Turcilor şi mai ales în campaniile lui Ioan Huniade.

Tot atât de important dar de o mai lungă durată, a fost concursul Românilor ardeleni.

Dela Carol Robert, până la regele Vladislav urmaşul lui Matya, Românii ardeleni formează nervul şi, puterea armatelor ungare.

Ei apără Carpaţii, dau garnizoanele cetăţilor de pe Dunăre şi tot ei formează grosul trupelor de câmp, în toate marile lupte date de Unguri contra Turcilor.

Dintre ei se ridică vestiţii comandanţi, Nicolae Gara I şi

---

1) Neque patriae salutis, neque iminentis malicuram nil pensi habebant.
2) In cartea sa „Iancu Huniade“.

www.dacoromanica.ro

al II-lea, Ioan Huniade, Matei Corvin, Pavel Chinezu; Ioan Corvin şi Iosif Soimu, cari fac fala armatelor ungare.

Victoriile câştigate de regi din casa Anjou, de Huniade, de Matei Corvin şi de Paul Chinezu, sunt datorite în cea mai mare parte trupelor române. Este destul să reamintim lupta dela Sibiu, şi acea depe Câmpul Pâinei, care perdută de Bathori voevodul Ardealului. este recâştigată numai graţie intervenţiei la timp a trupelor bănăţene comandate de Paul Chinezu.

Deasemenea Belgradul şi celelalte cetăţi de pe frontiera de Sud a Ungariei nu au plecat steagul în faţa atacurilor turceşti, atâta timp cât garnizoana lor a fost compusă din Români şi s'au predat fără luptă, pe dată ce ostaşii români au fost înlocuiţi cu soldaţii de alte neamuri.

Românii au format adevărata forţă a armatei ungare, atât timp cât ei s'au bucurat de drepturi politice şi civile, timp ce durează până la stingerea ultimelor vlăstare din familia Corvilor.

Pe dată ce Ioan Corvin, fiul natural al regelui Matia este înlăturat prin intrigile reginei văduvei Beatrice, în înţelegere cu prelaţii şi magnaţi unguri, dela dreptul succesiune al tronului părintelui său, iar copii acestuia dispar într'un mod cu totul misterios la o vârstă fragadă, poporul român rămas fără conducători şi protectori, pierde toate drepturile sale.

Vasta avere adunată cu atâta muncă şi sudoare de Ioan Corvin şi sporită de văduva acestuia, cum şi bogăţiile rămase dela Matei Corvin, trec printr'o căsătorie forţată a Beatricei de Franghepan, văduva lui Ioan Corvin, în mâinele marchizului de Brandenburg nepotul regelui Vladislav.

Ungurii, profită de dispariţia ultimilor Corvini, cari prin trecutul, averea şi personalitatea lor, reprezentau o forţă de temut pentru înalta aristocraţie maghiară, spre a da o serie de decrete, prin cari îngreunează treptat situaţia economică a poporului român, terminând prin al reduce la cea mai cumplită sclăvie,

Românii văzându-şi drepturile ameninţate, au reacţionat cu armele, dând naştere teribilei răscoale din 1514, cunoscută sub denumirea de răscoala lui Doja.

Anul 1514, despre care vorbi mai pe larg cu altă ocazie, este o dată fatală pentru Românii ardeleni.

Din acest an, ei perd ori ce fel de independenţă politică, căzând în cea mai neagră stare de sclăvie şi în cea mai cumplită robie, ce-a putut exista vre-odată.

Noblimea maghiară, adunată în anul 1514, luna Octombrie la Pesta, după terminarea răscoalei, a întocmit cea mai draconică lege din câte a existat pe faţa pământului, redactată de cancelarul Werboczi şi intitulată „Tripartitum".

Prin această lege, poporul român din liber cum fusese devine rob. Este despuiat de toate drepturile civile şi politice luându-i-se chiar libertatea personala şi dreptul de proprietate.

www.dacoromanica.ro

Să legiferează că nici un ţăran nu va mai putea deveni nobil şi nici nu va putea fi ales episcop.[1])

Prin aceasta, noblimea caută să împiedice ridicarea vreunui nou Huniade, care le-ar putea fi o piedică în sistemul de asuprire a bietului popor românesc.

Pământul, pe care l-a moştenit din moşi strămoşi, numai este de aci înainte al lui. Ca o materie brută, este declarată inamovibil. Pierde chiar dreptul de a se putea muta de pe o moşie pe alta, neputând servi, de cât la aceiaş stăpân [2])

Nu mai este stăpân nici pe munca sa. Din ceeace munceşte trebue să dea a 10-a parte nobilului şi a 9-a parte cleruiui[3]) catolic şi luteran. Religia ortodoxă este declarată eretică, iar sărbătorile româneşti nu sunt respectate.

Această robire e neamului românesc are cele mai grave repercursiuni asupra statului ungar. El este lipsit de cei mai buni ostaşi, soldaţi Români fiind aceia cari întreţineau tradiţia, iar comandanţii lor, cari perpetuau doctrina armatei ungare. Atât este de frapant acest adevăr, încât în foarte scurt timp după pierderea îndependenţei economice a Românilor, Ungaria îşi pierde şi ea îndependenţa politică.

Dela înăbuşirea revoluţiei lui Doja şi întronarea robiei, până la grozava înfrângere a Ungurilor la Mohaciu, nu sunt de cât 12 ani.

Pe câmpul de luptă de la Mohaciu lipsesc ostaşii români, cari la 1456 cu piepturile lor, opriseră sub zidurile Belgradului elanul trupelor lui Mahomed al II-lea. In locul generalilor români experimentaţi în conducerea răsboaielor ca: Ioan Huniade şi Paul Chinezu, comanda oştilor ungureşti în această luptă o are episcopul Tömöry Pal, care va fi fost expert în afacerile de ordin religios, dar era necunoscător al artei răsboiului, după cum a declarat singur în modestia sa, când regele i-a oferit comanda.

Istoria îşi are învăţămintele sale, iar pentru cazul de faţă concluzia ce trebue să tragem, este că o politică înţeleaptă, nu trebue să caute a semăna între naţiunile conlocuitoare ale unui stat, duhul dihoniei şi al discordiei, ci pe al frăţiei şi al păcei,

După ce am arătat rolul important ce au avut Românii în apărarea Ungariei şi a creştinităţi contra Turcilor şi după ce am examinat şi tendinţa lui Huniade de a atrage principatele române de partea sa, să căutăm să analizăm pe scurt cari au fost cauzele cari l-au determinat la aceasta.

---

1) Nemo de rustica progrenie natus în episcopum eligatur (Art. XXIV)

2) Per hanc infidelitatis ipsorum notam amissa libertate eorum, qua de loco in locum recedendi habebat facultatem dominis ipsorum terrestribus mera et perpetua rusticitate sunt subiecti, neque de cetero contra voluntatem et consensum dominorum suorum, de loco in locum recedendi conferendi habeant facultatem. (Art. XIV).

3) Coloni nonan et deciman solvere ex omnibus terrae nascientes tenentur.

www.dacoromanica.ro

Ele sunt de două feluri: de ordin politic şi de ordin sentimental.

Cauzele de ordin politic sunt astfel explicate de Dl. Iorga.

„Planul lui Iancu, era să întrebuinţeze faptul, că în Moldova şi Ţara Românească sunt voevozi români, cu cari întreţinea „legături strânse şi să le cheme la lupta contra Turcilor."

Huniade căuta cu orice preţ, să atraga principatele române în sfera de influenţă a Ungariei, pentru ca în lupta pe viaţă şi pe moarte ce întreprinsese contra Turcilor, să poată avea de partea sa armatele celor 2 principate.

Cauzele de ordin sentimental erau:

Inclinarea înascută în firea fiecărui om, de a comanda pe alţii. La o vârstă trecuta de 50 de ani, cum era cazul lui Huniade, la data când el pune grijă deosebită, a atrage cele 2 principate în sfera sa de influenţă, cea mai mare plăcere a unui bărbat de stat, nu putea fi, decât să obţină respectul şi supunerea tuturor compatrioţilor şi a vecinilor săi.

La această înclinare naturală, trebue adăogată iubirea de de glorie, care se manifestase la el cu atâtea putere din primii ani ai tinereţii şi care singură niciodată nu îmbătrâneşte.

Cea mai puternică însă dintre toate cauzele, pe care Huniade prin inteligenţa şi fineţa sa, a ştiut atât de bine s'o mascheze şi s'o ascundă, încât numai cu mare greutate sa se poată desprinde din acţiunile sale, a fost dorinţa vie de a uni cele 3 principate române: Ardealul, Moldova şi Muntenia sub voivodatul său.

Este foarte interesantă şi merită a fi relevată, aprecierea lui Xenopol, în aceasta privinţă.

„Deşi în slujba statului ungar, Ioan Corvin era de viţă ro„mânească. Numai prin forma sa era ungur, dar sufletul era „român. Se pot mândri cu faptele sale nu acei ce au pus pe „figura lui o mască, ci acei din a cărui sânge îşi trăgea el a „lui odrăslire".

In adevăr, Huniade s'a înţeles totdeauna cu Românii. El le-a priceput sufletul, şi le-a simţit durerile, iar ei i'au admirat virtuţiile şi calităţile lui ostaşeşti, care erau luate din bunele însuşiri ale neamului nostru.

Născut în Ardeal şi crescut la curtea principiilor munteni, unde şi-a trăit cei mai frumoşi ani ai tinereţei sale, s'a ridicat prin vitejia Românilor la cea mai înaltă treaptă militara. Plin de iluzii şi urmărind un ideal, — un instinct natural îl atragea spre ei.

Poporul român, la rândul său, să găsia la acea dată în vârsta adolescenţei, animat de un înalt idealism, având un mare cult pentru tradiţie, mândru de origina sa şi posedând toate aspiraţiunile şi pasiunile tinereţei.

Epoca lui Huniade, corespundeà cu faza în care se terminase plămădirea sufletului său etnic şi cu acea de înfiripare embrionară a principatelor române, cari nu erau de cât un produs al suprapopulaţiei şi supraenergiei acestui popor.

www.dacoromanica.ro

Pe câmpurile de luptă dela Cossovo, Nicopole şi Porţile de fier, Românii ardeleni luptând cot la cot cu cei munteni, se cunosc şi stimează reciproc. Dându-şi seamă că sunt dotaţi cu calităţi şi virtuţi superioare naţiilor vecine şi că sunt un popor de viitor, se simt atraşi în mod instictie uni spre alţii şi din această atracţie naturală, naşte ideia unităţei sale politice.

Acest popor tânăr şi plin de viaţă, avea în vinele sale un surplus de vlagă şi energie. Simţea în atmosfera acelor timpuri un suflu de viaţă nouă şi nu aştepta decât omul care să-l ştie înţelege şi care să-i călăuzească paşii spre idealurile şi aspiraţiunile sale.

Persoana care l'a înţeles, a fost Ioan Huniade, tot o odraslă răsărită din trupul, lui.

Aspiraţiunile şi idealurile acestuia se întâlnesc pe aceiaşi cale cu ale poporului românesc.

Vocea sângelui atrăgându-i reciproc, se stabilesc, între Români şi Huniade, leguturi puternice şi iusolubile.

In creerul genial a lui Ioan Huniade, a încolţit pentru prima oară ideia unităţei tuturor Românilor şi tot el este cel care a realizat-o cel dintâi.

Deosebirea între el şi Mihai Viteazul constă în faptul că Huniade a realizat unirea celor 3 ţări surori, ca voevod al Ardealui, deci sub sceptrul regelui Ungariei, pe când Mihaiu s'a încoronat la Alba-Iulia, ca reprezentant al dinastiei Basarabilor şi în calitate də principe al Munteniei.

Este interesant de examinat modul cum a reuşit Huniade să traducă în fapt, ideia unirei celor 3 ţări surori.

Prima provincie ce Huniade alipeşte la Ardeal, este Moldova.

Regele Vladislav al Poloniei, a ajuns rege al Ungariei, numai graţiei lui Huniade, care punându-se în fruntea partizanilor lui Vladislav, adună o armata cu care bate trupele partizane reginei văduve, comandate de Gara.

Ca recompensă, regele Vladislav îl numeşte voevod al Ardealului.

Huniade în aceasta calitate cere ca Moldova, care după cum am arătat anterior se sustrăsesc de sub dependinţa Ungariei, să fie pusă din nou sub suzeranitatea aceşteia.

Regele Vladislav îşi acordă delegaţia ca în calitatea sa de voevod al Ardealului. să se ocupa de afacerile externe ale Moldovei.

După ce aduce Moldova sub sfera sa de influenţă, caută să aducă şi Muntenia.

Rezultatele fericite a primei părţi a campaniei din 1442, îl oferă acest prilej.

După înfrângerea lui Mezeth-beg în vara anului 1442, Huniade atât prin promisiuni cât şi prin presiuni, reuşeşte să atragă şi pe Vlad Dracul principele Munteniei, de partea Ungariei.

Prin aceasta el devine guvernatorul de fapt al celor 3 ţări.

www.dacoromanica.ro

Aceasta, reese clar din diploma regelui Vladislau, despre care am mai făcut menţiune anterior.

După ce diploma laudă activitatea lui Huniade în lupta de la Sibiu, continuă astfel;

„Ex quo opere huic Regno ea accessit utilitas, *ut parcium Transalpinarum et Moldoviae vajvodae* qui adhunc progeni-„rorum nostrorum temporibus sacrae hujus regni Coronae rebellando, Turcis se subiccerant, *ipsum Iohannis vayvoda* tum con-„silio inducti, tum metu concussi *rursum huic Regno, cum tote „sua terra se restituerint, pristina* fidelitatis obsequia nobis usqua „in idem hanc exhibere obligati. (Din această luptă, câştigul regatului a fost că provinciile voevozilor Munteniei şi Moldovei, cari în timpul strămoşilor noştri sau răsculat în contra sacrei coroane a acestui regat şi s'au supus Turcilor, voevodul Ioan îndemânând pe domnitorii lor cu sfatul, cât şi ameninţandu-i, aceştia s'au întors cu toată ţara lor la vechea supunere şi credinţă către regatul ungar, arătânduni-se obligaţi până în ziua de azi.)

Calitatea de guvernator, peste cele trei principate, i'i este confirmată atât de către rege, cât şi de către dieta ungara după cum rezultă din următoarele rânduri ale lui Bonfiniu:

„Ioannes deinde, post faustas praedicationes ac laudes, „quibus Rex, cum universo Senatu eum exolverat, în provinciam „dimissus, *utrisque Valache populos confirmativ* ut Turcis în „posterum animosius resisterent, promtiores effecit."

(Ioan Huniade, după înfrângerea lui Mezeth beg şi Sabach edin, a fost chemat la Buda unde i s'au adus omagii şi laude, atât de către rege cât şi de către parlament, pentru fericitele sale izbânzi. A fost apoi *trimes din nou în Ardeal şi confirmat peste popoarele celor două Valachii,* ca în cazul când Turcii ulterior ar încerca să mai reziste cu tărie, să înainteze prompt în contra lor.)

Din rândurile de mai sus reese clar că lui Huniade i s'a încredinţat guvernământul şi comandamentul peste cele doua Valachii, adică peste Moldova şi Muntenia.

Rezultă deci că, cu începere dela 1442 până la 1444 dată când regele Vladislav a fost ucis la Varna, Ioan Huniade ă fost nu numai guvernatorul Ardealului ci şi al Moldovei şi al Munteniei.

Este prima oară în istorie, când cele 3 ţări surori sunt guvernate de aceiaşi persoană.

Această unire se face în persoana lui Ioan Huniade, iar scopul urmărit era lupta în comun contra păgânilor Turci.

După moartea regelui Vladislav, să produc modificări, atât în situaţia politică a celor trei principate, cât şi în aspiraţiile şi idealurile lui Huniade.

Acesta din urmă, văzând că regele Vladislav a căzut în luptă, iar Ladislau Postumul fiul regelui Albert, nu avea decât 4 ani. crede momentul prielnic spre a deveni guvernatorul Ungariei.

www.dacoromanica.ro

In urma victoriilor câştigate asupra Turcilor, fiind idolatrizat de popor, iubit de mica nobilime, apreciat de Papă şi simpatizat de clerul catolic, reuşeşte a fi numit în această funcţie, având toate puterile unui rege, exceptând pe aceia de a face danii de moşii.

Odată devenit guvernator, el pare a fi nutrit în sufletul său dorinţa de a deveni rege al Ungariei.

Scriitorii unguri, poloni şi austriaci nu mărturisesc aceasta, reese însă din arătările istoricilor turci şi din acţiunile lui Huniade astfel:

„Nesri" vestitul scriitor turc, care a trăit numai cu câţiva zeci de ani în urma lui Huniade şi care era în măsură de a fi bine informat, scrie asupra aspiraţiunilor lui Huniade următoarele:

„Iancu, belerbegul regelui, fiind un om foarte ambiţios dorinţa lui a fost să ajungă regele Ungariei".

De acest gând, a fost stăpânit şi ispitit Huniade, iar împrejurările îi erau favorabile spre a-l realizà.

Pentru a puteà reuşi să fie ales rege, fiind prea înaintat în vârstă, nu puteà aşteptà roadele administraţiei sale ordonate şi a politicei sale înţelepte, ci îi trebuià un eveniment mare. o lovitură de teatru, care să electrizeze masele, făcându-le să-l ceară şi să-l aleagă ele singure domn.

Avea nevoe de o vitorie strălucită, ca aceia obţinută de Bonaparte le Marengo şi de o pace cu totul favorabilă, ca aceea dela Luneville.

Iată adevăratul motiv al campaniei din 1448.

Pentru a întreprinde această campanie, avea nevoe de alianţe sigure şi de ostaşi viteji.

Iată motivele politicei sale faţă de principatele române, după anul 1444.

Deasemenea, pentru a puteà ocupà tronul Ungariei, îi trebuiau partizani sîguri, pe cari să se poata baza în orice împrejurare.

Pe magnaţii unguri nu putea contà, aceştia fiind ambiţioşi, orgolioşi şi invidioşi pe Huniade, deoarece după concepţia lor erarhia valorilor era numai în funcţie de vechime şi titluri de noblete.

Calităţile, virtuţile şi victoriile lui Huniade în loc de a stârni admiraţia nobililor unguri, au produs ura cea mai neîmpăcată contra acestui erou; în micimea lor de suflet, ei neputând admite ca un român să ajungă la atâta glorie şi la aşa înalte funcţii.

Pentru acest motiv, cât timp au avut nevoie de braţul său neînvins, ca să-i apere de urgia Turcilor şi-au înăbuşit ura şi resentimentele ce-i purtau, dar pe dată ce pericolul a trecut, nu s'au sfiit a'l debarca din funcţia de guvernator al Ungariei. Contele Cilley a mers chiar până acolo, încât a tocmit oameni cari ca să atenteze la viaţa lui.

www.dacoromanica.ro

Neputând conta pe înalta aristocraţie maghiară, Huniade a fost silit să caute sprijin în afară.

Cum el se înrudise cu Basarabii, încă de când fusese în serviciul principiilor Munteniei, căuta o apropiere şi o înrudire şi cu Muşatini.

El ştia că legăturile matrimoniale întăresc alianţele politice şi pentru acest motiv, după ce măritase una dintre surori cu Manzile din Argeş, rudă apropiată cu Dan voevodul Munteniei, dă în căsătorie pe cealaltă lui Petru Aron, fiul natural al lui Alexandru cel Bun.

Prin aceste căsătorii, se întărea alianţa cu cele două principate, iar el îşi asigura concursul trupelor muntene şi moldovene, atât în lupta contra Turcilor, cât şi pentru cazul eventual al candidaturei sale la tronul Ungariei. Când Dăneştii sunt aşezaţi pe tronul Munteniei, Petru Aron pe al Moldovei, iar răscoala lui Giscra şi a magnaţilor rebeli este înfrântă, el începe campania din 1448, de al căei rezultat atârnă coroana Ungariei.

Prin trădarea despotului Brancovici, el pierde această campanie şi ca un bărbat politic înţelept, îşi dă sama că pierderea luptei depe Campul Mierlei, însemna renunţarea pentru totdeauna, din partea sa la coroana Ungariei.

Pierderea acestei campanii duce şi la înfrângerea sa politică.

Duşmanii săi coalizându-se, reuşesc în anul 1452 să scoată din mâinile Impăratului Frideric, pe tânărul rege Ladislau, şi să-l pună pe tronul Ungariei.

Cu aceasta steaua lui Huniade părea a fi apus. Moartea sultanuiui Murad al II-lea şi suirea pe tron a fiului său Mahomed al II-lea, readuc însă din nou pe scenă, pe marele căpitan.

Campania din 1454 în Serbia, îi reface gloria militară, iar cea din 1456, îl consacră ca erou al apărării Ungariei şi martir al creştinismului.

Ca unul ce apărase Ungaria cu o armată adunată, plătită, hrănită şi imbrăcată din averea sa proprie, fără cea mai mică contribuţie din partea statului ungar, avea tot dreptul să pretindă tronul pentru fiul său cel mai mare Ladislau Corvin, dacă împrejurările ar face ca acesta să devie din nou vacant.

Pentru a putea face faţă oricărei eventualităţi, el lasă copiilor săi o armată de 16,000 soldaţi, cu totul devotaţi şi o mare avere.

La moartea lui Ladislau Postumul, care are loc numai la doi ani după a lui Huniade, în ziua alegerii noului rege, aceşti soldaţi sunt aduşi la Buda de către cumnatul său Mihail Szilagy şi constituie cel mai puternic sprijin în favorul candidaturei la tron, a fiului său Mathia.

Din cele expuse în ultimile două capitole, rezultă că epoca lui Huniade, are o importanţă deosebită pentru neamul românesc. Unitatea noastră sufletească s'a cimentat prin sângele vărsat pe diferitele câmpuri de luptă, unde fraţi de acelaşi neam şi aceaşi lege au luptat cot la cot, contra duşmanului comun.

www.dacoromanica.ro

Emblema, sub care Românii munteni şi ardeleni au luptat, a fost „Corbul“ stema Basarabilor, adoptată şi de Huniade în urma legăturilor sale familiare cu Dăneştii.

Huniade, ţinea atât de mult la această emblemă, încât a pus-o pe steagurile sale, a dat familiei pronumele de Corvin şi a aşezat-o pe poarta principală a faimosului castel dela Huneidoara.

Acest castel, zidit cu bani câştigaţi de Huniade cu multă muncă şi sudoare, aşezat într'o regiune plină de cele mai sfinte amintiri, privitoare la obârşia neamului nostru, prin emblema Ba-

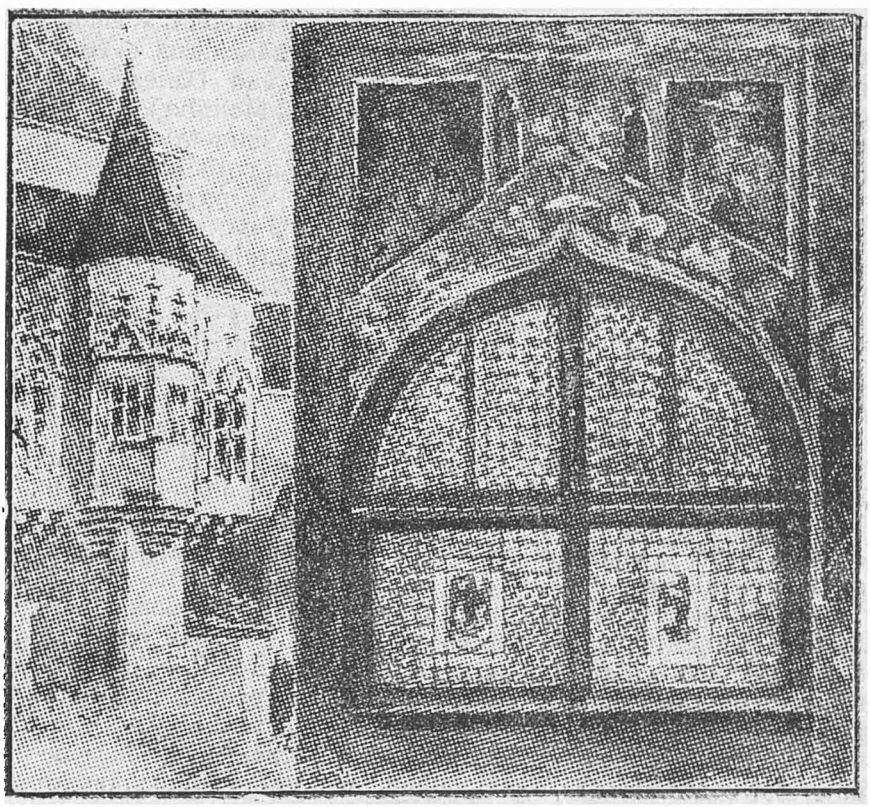

(Poarta castelului de la Huniedora)

sarabilor aşezată pe poarta sa, formează puntea între trecut şi prezent, reprezentând legătura indisolubilă dintre Muntenia şi Ardeal.

Ideia unităţei politicc a neamului românesc, fiind plămădită între zidurile acestui castel, el trebuie să devie pentru ne-un local sfânt.

Trebue cât mai curând restaurat şi cea mai bună îo¡ trebuinţare ce i se poate da, este de a-l transforma în reşn dinţă de vară a Moştenitorilor tronului României Mari.

www.dacoromanica.ro

Nicăeri ca între pereţii acestui local, viitorii noştri regi nu vor putea învăţa mai bine iubirea de ţară şi neam şi nu vor putea aprecia mai just covârşiroarea influenţă, ce tradiţia exercită asupra sufletului unui popor.

Cred că se cuvine această cinste memoriei marelui erou, care a ştiut să pună într'o lumină aşa de frumoasă strălucitele calităţi răsboinice ale neamului românesc, care a scos pentru 2 decenii principatele române de sub jugul turcesc şi care a fost promotorul marei idei a unirei politice a tuturor Românilor.

Amintirea sa nu poate să ne inspire decât admiraţie. El a fost trâmbiţa, care a chemat la luptă pe Românii din cele 4 unghiuri contra inamicului comun, sabia magică care ne-a condus oştile la glorie şi mărire şi personajul mistic care a ştiut să întrupeze în persoana sa, aspiraţiunile, idealurile şi speranţele unui neam întreg, dându-i un suflu de viaţă nouă şi lăsând după sine o puternică dungă de lumină, care să'i călăuzească paşii în viitor.

Din trecutul acestui mare general şi înţelept bărbat de stat, avem multe de învăţat. Acest trecut nu este mort, decât în măsura în care încetam de a-l mai recunoaşte.

Intrucât priveşte pe bărbaţii noştrii de stat politici şi militarii, au de tras din viaţa şi activitatea lui Huniade un preţios îndemânt şi anume:

Europa orientală a fost în toate timpurile, într'o continuă stare de flotare şi de haos.

In nisipurile sale mişcătoare, singurul teren solid, este acela, care se află sub picioarele unui soldat, sau sub afetul unui tun.

Pe aceste tărâmuri s'au putut menţine şi propăşii numai acele state, cari au avut o armată puternică.

Cum a fost caracterizat Ioan Huniade de către diferiţi scriitori ai veacurilor XV şi XVI şi de către scriitori mai de seamă unguri şi români

Ioan Huniade, atât ca bărbat de stat, cât şi ca general comandaut de oşti, a fost una dintre cele mai ilustre personalităţi ale secolului al XV-lea.

Timp de peste 25 ani el întrupează în persoana sa pe eroul, care asigură inviolabilitatea regatului ungar, contra atacurilor repetate ale sultanilor Murad, şi Mahomed al II-lea şi pe apostolul crucei, în lupta titanică ce aceasta purta contra semilunei.

Faima numelui său a depăşit cu mult hotarele Ungariei. Prin idealul ce simboliza, prin operaţiunile militare ce a condus şi prin luptele la cari a luat parte, a devenit unul dintre cele mai marcante personagii ale acelei epoci.

Pentru a putea face o sinteză cât mai apropiată de adevăr asupra personalităţii lui Ioan Huniade, azi, după aproape 500 de ani dele moartea sa, ne-am expune de sigur la aprecieri greşite, dacă nu am examina şi modul cum a fost carac-

www.dacoromanica.ro

terizată activitatea sa de către istoricii veacurilor XV şi XVI, cum şi de către acei cari s'au ocupat ulterior cu istoria acestei epoci.

Pentru aceste motive, este nevoie a vedea modul cum fiecare istoric în parte, a caracterizat individualitatea şi activitatea acestui mare bărbat de stat:

Voiu începe cu scriitorii secolelor al XV-lea şi ai XVI-lea.

Thuroczi. Unul dintre cei mai de seamă şi mai imparţial scriitori unguri, contimporan cu Ioan Huniade, îl descrie astfel

„Era pe acel timp în regat un bărbat nobil şi mare la „suflet. român de neam numit Ioan Huniade, om foarte răz- „boinic, născut pentru mânuirea armelor şi pentru a conduce „războaele. Precum peştii au fost creaţi pentru a înfrumuseţa „apele, iar cerbii pădurile umbroase, tot aşa el s'a născut pen- „tru a se ilustra în cariera armelor şi în conducerea războaelor.

„Intrecând în totdeauna pe superiorii săi şi ilustrându-se „prin virtuţile sale, a reuşit să ajungă treptat dela cel mai mic „grad până la înaltă funcţie de voivod al Ardealului [1]).

Aenea Sylvius Picolomini, scriitor de frunte mare orator şi în urmă Papă, sub denemirea de Piu al II-lea, descrie astfel caiităţile lui Huniade:

„Ungurii fiind angajaţi în războiu cu Turcii. sub conduce- „rea lui Huniade, erau mai mult victorioşi decât învinşi. Hu- „niade a fost de neam Dac (cari acum se chiamă Valachi). Nu „era născut dintr'o familie preà strălucită, dar s'a ilustrat prin „faptele sale de arme şt a învăţat aşa de bine pe Unguri arta „răsboiului, încât aceştia nu numai că au înfrânt oştile turceşti, dar le-au devenit chiar superiori [2]).

Tot Aenea Sylvius, în Istoria lui Frideric regele Austriei şi Impăratul Germaniei. scrie următoareie:

„Era în acest timp ca guvernator în Ungaria, Ioan de Hu- „niade voivodul Transilvaniei, născut nu dintr'o familie de neam „mare, dar mare la suflet şi înţelept la sfat, care, după moartea „regelui Albert era indicat de toată lumea. ca singurul capabil „să împiedice invazia Turcilor în regat ungar. A avut dese răs- „boaie cu aceştia, de multe ori le-a înfrânt oştile, pe mulţi din- „tre ei i'a măcelărit şi mulţi prizonieri şi steaguri a luat. Până „la el, creştinil au suferit mari calamităţi dela Turci".

Dlugossus vestitul cronicar polonez, ocupându-se de viaţa regelui Vladislav, care a fost ales rege al Ungariei după moartea lui Albert, descrie astfel pe Huniade:

„Regele Vladislav vedea în Ioan Huniade un soldat cu- „ragios şi un comandant de mare valoare. Neţinând seamă de

---

1) Thuroczi Capit. XXVI.

2) Hungaris inquit bello Turcico occupatis, ac saepius in illo, ductore Huniade victoribus quam victis. Dacus hic (nunc Valahos apellant) natione fuit, haud claro genere ortus, sec factis per arma clarissimus, ut qui primum Hungaros docuerit, quomodo Turciae acie frongi superiorique debeant.. (Hist. Bohemae Liber XXVIII).

www.dacoromanica.ro

„condițiilie sale de naștere umile și oneste ci numai de alesele „lui calități, îl numește comandant al armatelor destinate să lupte „contra Turcilor și guvernator al tuturor provinciilor vecine cu „frontiera turcească [1]).

Ioan Capistran, vestitul călugăr și marele orator, (care a fost însărcinat de Papa să adune armata cruciată cu care a venit în ajutorul lui Huniade în lupta din jurul Belgradului în anul 1456) în scrisoarea adresată Papei, prin care îi făcea cunoscut moartea marelui erou, se exprimă astfel:

„In adevăr așa este, i-a plăcut celui Prea Înalt, ca să ia „din mijlocul nostru pe acest atlet, de cea mai ilustră memorie, „cel mai formidabil apărător al sfintei religii catolice [2]).

Chalcocodylas Laonicus, scriitor bizantin îl descrie astfel:

„Huniade, era născut dintr'o familie nu tocmai obscură. Patria sa era Huniedoara în Ardeal. Fiind mult timp ca mercenar, „s'a versat în arta războiului și ori unde era pus, prin curaj și „pricepere se arăta vrednic să ocupe acel post" [3]).

Philip Callimachus, scriitor polon, de origine din Italia. care a descris istoria regelui Vladislav căzut în lupta dela Varna, îl caracterizează astfel:

„Este de amintit că Ioan Huniade, bucurându-se de fa- „voarea publică și dintre toți fiind mai mult în grațiile lui Si- „gismund, ca unul ce era mai versat si cunoscător în arta militară „și administrația civilă, decât toți bărbați de stat unguri; cum „el nu se da în lături din fața pericolelor urgente și cum „toată Serbia fusese ocupată în semn de pedeapsă de către „Turci, afară de cetatea Semendria, pe care aceștia o asediau „și care prin zidurile ei acoperea frontiera Ungariei, i s'a în- „credințat lui comanda armatei destinate a operă contra Tur- „cilor.

„Printr'un discurs, le înlătură soldaților frica de Turci și le „arătă nevoia imperioasă de a'i bate. Incepu apoi a studia „concepția de conducere a statului și armatei turcești, cum și „pe cei mai distinși generali și bărbați de stat ai lor, în care „scop a stat mai mult timp între Turci, ca voiajor.

„Cum Huniade întrecea pe toți prin calitățile și însușirile „războinice, a atacat trupele turcești care asediau cetatea și „le-a împrăștiat. Prin această victorie, nu numai că a salvat „cetatea Semendria, dar a pus și capăt războiului.

---

1) Quia (Vladislaus) Ioannem de Hunyae videbat militem animosum et virum in armis magni pretii, non attenta conditiam sua, quae tum erat humilis et exigua, sola virtute ipsius delectatus, ipsos contra Turcas Capitaneum ordinat. et castra omnia Turcorum terris vicina, sibi dat în tenutam (Hist. Poloniae Lib. XXII)

2) Et si vero ait, ita placuerit Altissimo, quod de medio sustulerit a nobis illum illustrissimae memoriae pugilem sanctae fidei catholicae hostibus formidabilem defensorem.

3) Mercede autem conductus longo admodum tempore, apud hunc Ducem vesatus est; ubique. quecumque mitteretur fortitudinem et diligentiam memorabilem ostendens.

www.dacoromanica.ro

A mai făcut apoi şi alte fapte răsboinice, de mare valoare.

A bàgat o mare groază în Turci, iar între ai săi, a făcut să nască mari speraţe [1]).

Ducas, scriitor bizantin, (care a scris ocuparea Constantinopolului de către Mahomed al II-lea şi luptele dintre Vlad Ţepeş şi Turci), descrie astfel alegerea lui Huniade ca guvernator al Ungariei.

„In acest timp, regele Ungariei fiind încă copil, nu exista „un vicariu care să se ocupe cu conducerea răsboiului.

„Deoarece era cunoscută cutezanţa Turcilor şi cum trebuia „să se aleagă un prefect general preste toate armatele regatului „a fost ales Huniade, bărbat în adevăr cutezător şi curagios, „asemănător cu Acill şi Hector [2]).

Petrus Ranzanus, descrie astfel activitatea lui Huniade, după moartea regelui Albert:

„Puţin în urma morţei regelui Albert, Amurat, tiranul Tur„cilor, intenţiona să invadeze Ungaria. El supusese deja Moesia „inferioară şi pătrunsese în cea superioară, din care face parte „Rascia, (care se numeşte şi Serbia) şi pe care o supusese pu„terei sale. Acum se pregătea să navalească în Ungaria. Cum „nimeni dintre fruntaşii Ungariei nu era în stare a'i sta cu ar„mele împotrivă, a fost ales Ioan Corvin, care fusese în Italia „(în solda ducelui de Milan) şi care este numite comandant al „forţelor Ungariei de pe frontiera turcească.

„Atât Ungurii, cât şi toate celelalte naţiuni creştine ve„cine lor, sunt datoare recunoştinţă vecinică lui Ioan Corvin, „care, prin curajul său cel mare, sa alvat Ungaria de irupţia „şi invazia în perspectivă a Turcilor [3]),

Ludovicus Tubero, scriitor dalmaţian, ocupându-se începutul domniei regelui Matya, scrie urmàtoarele:

„Matya a fost fiul lui Ioan Huniade, foarte ilustru bărbat „care din neamul tatălui său său era Get şi să numea singur „Corvin deoarece în timpul cât a comandat armata a pus pe „steag Corbul, purtând în ciocul descis un inel de aur.

„Corvinii fac parte din urmaşii vechilor colonişti romani, „cari şi acum locuesc cea mai mare parte a ogoarelor getice [4]).

Gerardus de Roo, scriitor din secolul al XVI-lea, în Historia Austriae" Liber V, descrie astfel luptele lui Huniade cu Turcii:

---

1) Et Turcos quidem magnum, de se terrorem incussit, apud suos vero ingenten spem excitavit.

2) Virum equieem audacem animosum altorumque in rebllico Achillem et Hectorem (pag. 115).

3) Ab Hungaris igitur et et cunctis eis finitimus nati nibus Cristianis immortales sunt agendae, loani Corvino gratlae, qui Hungariam a futura audacissimaque illa Turcărum iruptione invasioneque servavit.

4) Quum paterno genere Geta esset, sese Corvinum ut dictum est appelavit. seu quia pater eius loannes Hunniades vir bello clarissimus. dum exercitum duxit vexillo usus est, in quo Corvus annulum aureum rostro portans despicatus est.... se a Romanorum civicum veteribus colonis qui geticum agrumen nune quoque incolunt progeuiturum esse. (Comm de temp. suis),

www.dacoromanica.ro

„Cam în acest timp, Ioan Huniade Corvin, guvernatorul „regiunilor Trunsilvaniei, conducea cu multă pricepere şi curaj „răsboiul contra lui Amurat, tiranul Turcilor, în aşa fel, că sin„gurul dintre creştini a aruncat groaza în neamul feroce al a„cestora, bătând cu forţe mai inferioare în număr şi mai puţin „pregătite de răsboiu, marea mulţime a Turcilor[1]):

„Numit locţiitor al regelui şi guvernator al regatului, cu „multă virtute şi noroc în lupte, a urmat răsboiul contra Osma„nilor chiar pe pământul turcesc. Familia sa, dela el, cu „cinste îşi trage începutul.

Petrus de Rewa, comentând, în 1613, cronica lui Thuroczi, expune astfel activitatea răsboinică a lui Huniade în luptele cu Turcii:

„A scos atunci la iveală norocul, de obiceiu favorabil Un„gariei, pe Ioan Huniade Corvin, prefectul Transilvaniei, ca să „conducă războiul contra lui Amurat tiranul Turcilor. Acesta „luându-şi asupra sa conducerea ostilităţilor pe un teatru de „răsboiu depărtat, cu aşa curaj şi noroc a dus războiul, încât „dintre toţi comandanţii creştini au fost singurul poate care ai „băgat groaza în Turci.

„Mai întâi însă a învăţat pe Unguri cum să înfrângă liniile „de luptă turceşti şi după ce i-a făcut superiori în luptă, a bă„tut numeroasele forţe turceşti cu trupe uneori mai puţin preg„tite. Rezultatul acestor lupte a fost că, o bună parte din Moesia şi „Serbia care fuseseră ocupate de Amurat, au fost recucerite de către Unguri".

După ce am examinat modul cum a fost apreciat Huniade de scriitorii secolelor XV şi XVI, să vedem cum este el caracterizat de istoricii mai de seamă, unguri turci şi români, cari s'au ocupat cu această epocă.

Principalul scriitor, ungur care a scris pe larg istoria Corvinilor (a carei traducere, în limba română, ar fi un mare câştig pentru literatura noastră istorică), este:

Groful Teleki Iozsef. In lucrarea sa „Huniadiak Kora Magyaroszagon" caracterizează astfel pe Ion Huniade.

„Astfel a încetat din viaţă cel mai mare erou al timpulu„său, care s'a arătat tot atât de iscusit ca bărbat de stat în gu„vernarea ţărei, pe cât de mare a fost în lupte. In faţa inami„cului, a fost curagios, dar nu de un curagiu orb şi fără raţi„une, ci prevăzător şi neşovăitor. Pentru realizarea planurilor şi „intenţiilor sale era tenace şi hotărât, în cât, ori zdrobea cu „desăvârşire pe inamic, ori era el complect înfrânt.

„Intreaga sa viaţă a fost animată de o curată iubire ma„nifestată prin fapte vitejeşti, faţă de patrie şi religie, pentru „care eră şi capabil şi dispus să'şi sacrifice viaţa şi averea. Ba

---

1) ...rem bellicam contra Amurathum Turcarum tyranum, ea cum anim ortitudine administrabat, ut solus fere ex christianis ferocissmae genti terrorem incuteret, multaque Turcarum millia paucis admodum copiis instructus fuderit.

www.dacoromanica.ro

„ceva mai mult, fiind în conştiinţa sa convins, că, recompensa „faptelor sale, constă în sacrificarea, la nevoe, chiar a vieţei „pentru apărarea ţărei, a făcut şi această sforţare supremă, „(alusie la eforturile ce a făcut în campania din 1456, din cari i s'a tras moartea. [1])

Fraknoi Vilmos, în „Magyar Nemzet tortenete" (cea mai complectă istorie a Ungariei, editată de Szilagy Sandor, cu ocazia celebrărei mileniului 1000 de ani dela venirea Ungurilor în Europa), caracterizează astfel războaele ce le-a purtat Ioan Huniade contra Turcilor:

„Ioan Huniade, la vre-o câteva zile după eliberarea Bel„gradului, s'a îmbolnăvit din cauza aerului infectat de miile de „cadavre ce intraseră în putrefacţie. Dela Belgrad a fost trans„portat în localitatea din apropiere numită Zimony, unde pe ziua de „11 August să stinge, sfârşindu-şi viaţa eroică cu o moarte sfântă. „Corpul său a fost aşezat, pentru vecinică odihnă, în catedrala „din Alba Iulia, lângă mormântul fratelui său mai mic. Monu„mentul funerar a lui Huniade, deşi a suferit multe stricăciuni, „totuşi a reuşit să treacă prin multele peripeţii ale vremei şi să „se menţină până astăzi.

„In ziua de 19 August 1458, când Papa Clement al XIII a „învestit pe regii Ungariei cu titlu de „rege apostolic" (adică „rege luptător pentru apărarea credinţei), titlu câştigat în urma luptelor duse de Huniade contra Turcilor s'a exprimat în următorii termeni asupra activităţei acestuia.

„Cu victoriile câştigate asupra puternicilor armate ale ina„micului, Huniade şi-a asigurat o glorie atât de mare, încât „această glorie va rămâne de-apururea nemuritoare". Glorioasa „viaţă a lui Huniade, adaugă Vilmos, nici nu putea să aibe un „sfârşit mai demn decât cel pe care l-a avut. Toată viaţa a „luptat şi a muncit pentru a deveni puternic şi pentru a-şi asi„gura bogăţia care condiţionează puterea. In lupta cea mai „nobilă şi cea mai desinteresată, ce a avut cu duşmanii săi per„sonali, totdeauna a eşit învingător, deşi situaţiile grele ce i se „creiau, erau aproape de neînvins. Toate acestea, învingându-le „cu mult noroc, marile servicii aduse patriei sale şi întregei „creştinătăţi, au fost încununate cu jertfa vieţii sale. Şi astfel, „în jurul numelui şi memoriei sale, radiază gloria eternă.

Marczali Henrik în „Mgyarorszag Törtenete" scrie:

„Această ultimă victorie a lui I. Huniadi (respingerea asal„tului asupra cetăţei Belgradului) considerată ca lupta proprie a „familiei Huniadeştilor contra Turcilor a consacrat rolul şi im„portanţa acestuia din punct de vedere al istoriei universale. „Moartea care l'a răpus atât de repede după această victorie, „l-a răpit din mijlocul certurilor partizanilor şi a atmosferei pline „de intrigi, devenind apoteoza întregei creştinităţi. Astfel I. Hu„niade, victortosul erou al Ungariei şi al întregei creştinităţi, a„pare în imaginaţia popoarelor, ca cel mai desinteresant perso-

1) Volumul II pag. 448.

www.dacoromanica.ro

„nificator al iubirei de patrie, fapt care a asigurat viitorul fa-„miliei sale şi tronul Ungariei, fiului său.

Romai Horvath Yeno în „Magyar Hadi Kronika“ descrie astfel personalitatea sa.

„Ioan Huniade şi-a câştigat un mare renume în ţară. „Regele Albert, care-l considera ca cel mai capabil băr-„bat, pentru apărarea hotarelor ţărei contra Turcilor, îl nu-„meşte ban al Severinului, punându-l la locul cel mai periculos. „Acest bărbat, din clasa de jos, ridicându-se prin puterea mun-„cei sale şi relevându-se tot mai mult prin calităţile sale distinse „ajunge în cercurile înalte ale magnaţilor ţărei şi ale stegarilor, „reuşind astfel acum să'şi lărgească cercul ee activitete, cores-„punzător calităţilor cu cari era înzestrat. In noua şi greaua „sarcină ce i s'a încredinţat, numele lui Huniade nu numai că nu rămâne obscur, ci din contră, devine din ce în ce mai lu-„minos, ier faima numelui său întrece pe acel al Coroanei, de-„venind fala poporului magyar.

„In lungul şir al luptelor glorioase, Huniade este acel care apară naţiunea maghiară contra puterei extraordinare a Semilu-„nei, deveniad astfel adevăratul erou al acestei naţiuni şi cres-„când pentru ea o întreagă generaţie de eroi.

„In cariera sa de mare beli-duce, numai cu Turcii a avut „42 de lupte, dintre cari numai două a pierdut.

„Drapelul său, eşind totdeauna victorios din lupte, Huniade „devine fala Magyarilor şi spaima Turcilor.

„Iar, când sabia îi căzu din mâna sa muribundă, după cea „din urmă şi mai strălucita luptă, poporul magyar nu ştiu să'şi exprime recunostinţa sa în mod mai demn, de cât alegând de „rege pe fiul său, de mare speranţă.

„Timpul în care se desfăşoară activitatea lui Huniade şi a „fiului său Matya, este cea mai grorioasă epocă a istoriei Un-„gariei. Deşi teritoriul Ungariei nu se măreşte în aceiaşi pro-„porţie ca pe timpul lui Ludovic cel Marr, totuşi prestigiul sau era mai mare decât mai înainte, căci deşi pe timpul lui Ludovic cel Mare Ungaria devenise cea mai mare putere în Orient, pe timpul lui Matya, ea devine cea dintâiu putere din Europa,

Scriitorii turci cari au descris luptele lui Huniade sunt:

„*Nesri* care scrie asupra activităţei sale următoarele. „Ne-„credinciosul de Iancu Corvin în mod atât de crunt a bătut în „1442 oastea lui Kule Sahin în Valahia, încât, acesta a fost „nevoit să fugă cu capul gol, întrebând la fiecare pas, ce dis-„tanţă mai este până la Dunăre.

„Armatele islame, în aşa grad au fost bătute, încât nici nu „ar trebui să se scrie aceasta.

„*Anonimul Turc din 1486* (*Nevtelen*). In anul 1442, Sabach-„eddin trecând prin Valachia, a intrat în Ungaria. Din cauză ca „akindşii s'au îndepărtat şi Sabacheddin paşa a rămas singur, ticà-„losul de Ioan l-a atacat şi a înfrânt pe musulmani.

„In lupta de la Varna, după ce regele a fost ucis, armata

www.dacoromanica.ro

„necredincioşilor începând să fugă, blestematul de Ioan i-a oprit „spunându-le: „Noi n'am venit aici pentru rege, ci pentru petrie „şi religie". Cu aceste cuvinte a oprit armata.

„*Sead-eddin.* In timpul când Mezeth-beg invadase Ardealul „şi armatele islame erau ocupate cu prăzile, regele Ungariei a „trimis contra lui o armată, sub un comandant norocos, la care „armată s'a mai alipit voevodul Valachiei şi împreună au atacat „pe Islami.

„Cum aceştia cunoşteau foarte bine toate drumurile şi erau „şi în număr destul de mare, în timpul când Islamii erau împrăş- „tiaţi după prăzi, au atacat pe begul Mezid.

„Parte dintre Turci au fost făcuţi prizonieri, iar parte au fost „omorâţi. Begul Mezid le-a dat voe la toţi cari au cai buni sa „fugă, iar begul la rândul său cu mult chin şi necaz deabia a „putut trece Dunărea.

Scriitorii români îl caracterizează astfel: Sincai, în cronica sa, scrie următoarele:

„Belgradul fu apărat de Huniade cel viteaz, care adevărat este „vrednic de toată lauda"[1]).

Xenopol, în istoria Românilor, îl descrie astfel:

„Ioan Corvin este una din cele mai mari figuri ele seco- „lului al XV-lea. Acest erou, era de viţă românească, deşi în „slujba statului magiar. Cu moartea sa, dispare pentru câtva „Ungaria, din rândul naţiunilor ce luptau contra Turcilor, căci „fiul său Matya îşi cheltui puterile mai mult în lupte cu creştinii".

Dl N. Iorga, în istoria Românilor, ediţia 1910.

„Ioan Huniade era fecior de ţăran, dintre ţăranii cari apă- „rau graniţa.

„Om de ispravă şi îndrăzneală, învaţă meşteşugul armelor „slujind regilor Ungariei împotriva Turcilor şi chiar luptând sub „steagul unui domnitor atât de îndepărtat cum a fost ducele Milanului".

In Istoria Românilor din Ardeal şi Ungaria, îl caracterizează „astfel: „Bătrânul Iancu a fost un adevărat român, în ce pri- „veşte destoinicia sa modestă. Nu şi-a bătut medalii şi nici nu „a chemat cărturarii, ca să'i aducă laude".

I. Bălan în cartea sa „Iancu de Huniade" descrie astfel calităţile sale războinice:

„Virtuţiile lui Iancu sunt luate din bunele însuşiri ale na- „ţiunii române. Viteaz, în înţelesul cel mai nobil al cuvântului, „om de fapte şi nu de vorbe, modest, generos, totdeauna gata „a se jertfi pentru toţi, fie al său, fie străin.

„In patria lui virtuţiile şi victoriile sale, a produs ura cea „mai neînpăcată în inimile acelora, cari nu puteau pricepe în „minciuna lor de sufler, ca un Român să poată ajunge la atâta glorie".

20) *P. Dragalina* scrie în istoria Banatului Severin:

---

1) Volumul II' pagina 21.

www.dacoromanica.ro

„Huniade prezintă icoana unui bărbat devotat patriiei şi „regelui. Prin virtuţiiln sale, generozitatea şi eroismul său a în-„călzit şi cucerit inimile concetăţenilor săi.

Din analiza personalităţei şi activităţei lui, Huniade cum şi din modul cum a fost caracterizat de catre diferiţii istorici, rezultă că a fost una dintre cele mai ilustre personalităţi ale secolului al XV-lea.

Trei au fost calitaţile prin care el sa ilustrat în special şi anume: ca bărbat de stat, ca apărător al religiei creştine şi ca general comandant de oşti.

Ca bărbat de stat, în politica internă, a condus cu o mână dibace şi sigură frânele guvernului, întronând în ţara liniştea şi respectul legilor.

A restabilit autoritatea puterei centrale, înfrângând pe Giskra şi magnaţii rebeli.

A fost un administrator versat, care a ştiut să menţie buna armonie între naţiuniln ce locuiau Ungaria, cum şi între diferitele clase sociale. Inzestrat cu un spirit reparator, a pus ordine în finanţele ţărei.

Prin aceste măsuri înţelepte şi prin tenacitatea şi perseverenţa cu care a urmarit aducerea lor la indeplinire, a ridicat mult prestigiul statului maghiar.

In politica externă, s'a arătat un bărbat de stat cu vederi largi.

Dându-şi seama, de iminenţa pericolului turcesc pentru Ungaria, el reia firul politicei regelui Sigismund, căutând să încheie alianţa cu statele balcanice şi să le ajute cu armele în lupta lor contra Semilunei:

Ceeace nu putuse înfăptui Sigismund, din cauza înfrângerei trupelor cruciate la Nicopole, caută sa realizeze el.

Toată munca şi activitatea sa, au fost consacrate luptei contra Turciior. Idealul său era zdrobirea Semilunei şi gonirea Turcilor din Europa. Numai astfel credea el, ca statul ungar va putea scăpa de pericolul invaziei turceşti, a carei iminenţa o presimţea şi a cărei grave urmări le prevedea.

Realizărei acestui ideal a şi închinat el intreaga-i activitate şi chiar viaţa pe care a pierdut-o prematur, în urma eforturilor supra omeneşti, ce a facut pentru apărarea Belgradului.

Din cauza împrejurarilor nefavorabile, datorite mai ales certurilor interne, a geloziei, calomniei şi chiar trădarei unora din magnaţi, neputându-şi realiza acest ideal, îl lasa ca testament politic copiilor şi urmaşilor săi.

Pe lângă un mare om politic, Huniade a fost şi un patriot luminat, care şi-a iubit ţara mai presus de toate.

Exceptând pe Hannibal, nu întâlnim în întreaga istorie a omenirei, un bărbat de stat cu un mai mare spirit de abnegaţie şi un mai sublim devotament pentru patria sa, care să împingă iubirea de ţară, până la sacrificiul vieţei.

www.dacoromanica.ro

Ca apărator al religiei creştine, Huniade a fost unul dintre cei mai glorioşi luptători ai Crucei, contra Semilunei.

Crescut de către părinţii în spiritul plin de evlavie şi credinţa a neamului românesc, a ramas toata viaţa sa un creştin, demn de primele secole. Iubea cu ardoare religia creştină şi, după pilda voevozilor munteni la curtea cărora a trăit o parte a vieţei sale şi cu cari s'a înrudit, după fiecare victorie contra Turcilor, ridica câte o biserică sau mănăstire, cum sunt: biserica din Sant-Imbru şi catedrala din Alba Iulia, în care a şi fost înmormântat.

Cavaler, prin natura carierei şi nobleţa sentimentelor sale, a fost omul virtuţei prin excelenţa. Si-a creiat din sentimentul datoriei o ideie absolută, căreia i-a supus toate afecţiunile şi pasiunile sale.

Ideile ce propaga, armonizându-se şi identificându-se întru totul cu faptele sale, cuvintele şi îndemnurile lui erau ascultate şi urmate cu sfinţenie.

Spirit în totdeauna gata de jertfă, s'au consacrat viaţa luptei contra păgânilor.

Dandu-şi seama, că după caderea statelor balcanice sub jugul turcesc, Ungaria a rămas zidul de aparare al creştinătăţei contra islamismului, cauta să întrupeze şi sa lege în aceiaşi idee, lupta pentru apărarea Ungariei, cu acea de apărarea a religiei creştine.

Cum ideia luptei pentru integritatea Ungariei nu era destul de simpatic popoarelor vecine ca: Germani, Cehi, Poloni etc. el cauta să prezinte această luptă sub o înfăţişare mai înaltă, mai nobilă şi mai ademenitoare pentru mentalitatea acelor timpuri şi anume sub emblema luptei Crucei contra Semilunei, a creştinismului contra islamismului şi a civilizaţiei contra barbarismului. Prin această substituire de idei, el îşi asigură sprijinul Papei şi simpatiile lumei catolice, făcând că acţiunea sa să fie îmbrăţişata de întregul Apus.

A fost bărbatul de stat, care a ştiut sa domine situaţiile cele mai complicate şi să tragă profit din tot ceeace l-ar putea ajuta şi secunda în realizarea intenţiunilor şi planurilor sale.

Neobositei sale activitaţi în lupta contra păgânilor, datoreşte Ungaria titlul de „rege apostolic" ce i-a fost conferit de Papa în anul 1458 şi graţie căruia Austro-Ungaria s'a bucurat în conclav, de o situaţie privilegiată, faţă de celelalte state.

Huniade a fost cel mai aprig apărător al religiei creştine. A reprezentat apotheoza luptei creştinismului contra islamismului, pentru care fapt a şi fost numit de Papă, Atletul lui Christ.

Ca general, comandant de oşti, Huniade a fost un mare organizator, un priceput şi iscusit instructor şi un abil comandant.

A dat o noua organizare armatei ungare, potrivit cerinţelor şi evoluţiei timpului şi nevoilor statului ungar.

A înzestrat-o cu un armament la înălţimea cerinţelor tech-

www.dacoromanica.ro

nice a acelor timpuri, a instruit-o şi a învăţat-o arta războiului, făcând-o superioara celei turceşti i'a ridicat moralul cimentat disciplina şi înălţat prestigiul.

Prin cuvânt şi exemplu a electrizat massele, însuflându-le curaj şi ardoare războinică, iar prin ştiinţă le-a condus în luptă făcând ca laurii victoriei, să treacă de partea trupelor ungare.

Virtuos, brav, de o graţie eroică, calm, calculat şi cu mult, sânge rece, a devenit idolul soldaţilor săi, pe cari i-a iubit şi de cari a fost iubit.

Armata lui a fost singura armată mercenară, cari nici o-data nu s'a revoltat, fiind menţinută într'o riguroasă disciplina, prin o înţeleaptă şi dreaptă distribuire a fructelor victoriei, cum şi printr'o soldă convenabilă, la timp şi integral plătită.

Natura l-a dotat cu cele mai distinse însuşiri răsboinice iar studiul şi experienţa războiului, unite cu o muncă şi activitate neobosită, l-au ajutat să ajungă în vârful piramidei.

Prin vitejia şi capacitatea sa, a devenit eroul naţional al Ungariei, crescând la şcoala sa, o generaţie de generali iluştri, cari au ridicat şi mai mult faima Ungariei, în răsboiale purtate de fiul său Matei Corvin contra Turcilor cum pentru cucerirea Boemiei, Moraviei şi Austriei.

Aureola şi faima numelui său, au depăşit hotarele Ungariei întrecând prin calităţile şi însuşirile sale răsboinice, pe toţi generalii acelor timpuri. A fost personalitatea care împreună cu Mahomed al II-a a dominat secolul său.

Dacă în arta războiului, nu s'a putut ridica la înălţimea şi justeţea manevrelor lui Iuliu Cesar şi nici la fecunditatea combinaţiunilor lui Hannibal, totuşi, prin lupta dela Porţile de Fier, prin manevra pe linii interioare în jurul Nişului, prin modul cum a pregatit lupta dela Cunoviţa şi cum a executat surprinderea lui Firus beg la Cruşevacz, nu e fost cu nimic inferior lui Conde, Turenne şi chiar lui Gustav Adolf, cu care se asemănă sub foarte multe raporturi.

A fost unul dintre cei mai iluşiri generali ai Ungariei, a cărei armată a organizat-o şi instruit-o, — cimentându-i disciplina, conducându-o la victorie creindu-i o dictrină şi lăsându-i o tradiţie.

A murit ca Epaminonda şi Gustav Adolf, în sânul victoriei, încununat cu laurii ei,

www.dacoromanica.ro

ILUSTRATIUNI

Pagina

Crochiul Bătăliei de la Nicopole 23
Cetatea Golumbaci 28,29
Ioan Huniade Corvin 30,33
Armura lui Ioan Huniade 31,35
Cetatea Semendria 37
Crochiul Luptei de la Sânt-Imbru : 43
Crochiul luptei de la Belesinacz 48
Teatrul de operaţiuni al campaniei din 1443 50
Drumul parcurs de armata lui Vladislav spre Varna . 56
Crochiul cu situaţia armatelor maghiare şi turceşti în dimineaţa luptei de la Varna 59
Crochiul bătăliei de la Varna 62
Pecetea lui Ioan Huniade 69
Bani de pe timpul lui Ioan Huniade 71
Teatrul de operaţii din 1448 74
Crochiul luptei de la Câmpul-Mierlei 1448 Octombrie 18-19 78
Crochiul luptei de la Belgrad 94
Mormântul lui Ioan Huniade 104
Castelul Huniedoara 109
Biserica din St. Imbru ridicata de Huniade în amintirea victoriilor din anul 1442 211
Biserica din cetatea Alba-Iulia, unde sunt înmormântaţi Corvinii 227
Poarta castelului de la Huniedoara . . . . . .

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERIE

Pagina

Scurta privire asupra evoluţiei ideii latinităţei şi a unirei, în cursul vremilor 1
Necesitatea studiului istoriei naţionale 8
Istoria Românilor ardeleni, de la distrugerea imperiului avar, până la suirea pe tronul Ungariei, a regilor din casa de Anjou . 9
Românii din Ungaria, sub regii din casa de Anjou 12
Românii din Ungaria sub regele Sigismund 15
Banul Nicolae Gara I 17
Nicolae Gara al II-lea 20
Lupta de la Nicopole, din anul 1396 22
Evenimentele petrecute de la Nicolae Gara, până la Ioan Huniade Corvin 27
Lupta de la Golumbaci 27
Ioan Huniade Corvin 30,33
Lupta de la Szendro 36
Incursiunea turcilor în Ardeal, în anul 1488 38
Expediţia turcilor în Serbia, în anul 1439 38
Luptele pentru tronul Ungariei, de la 1439-1441 39
Asediul Belgradului, în anul 1140 40
Atacul turcilor contra Belgradului, în anul 1441 41
Campania din 1442 42
Lupta de la Sânt-Imbru, din 18 Martie 1442 43
Lupta de la Sibiu, din 25 Mai 1442 44
Lupta de la Porţile de Fier, în anul 1442 45
Expediţia lui Ioan Huniade din 1443 în Serbia şi Bulgaria 46
Luptele din jurul Nişului 47
Lupta de la Belesinacz 48
Luptele din jurul Sofiei 50
Campania din 1444 53
Lupta de la Varna din 10 Noembrie 1444 60
Evenimentele petrecute după lupta de la Varna şi până la campania din 1448 66
Expediţia din anul 1445 peste Sava 67
Expediţia din 1445 în Muntenia, operaţiile lui Vlad Dracul contra cetăţilor turceşti de pe Dunăre 67
Prima campanie a lui Huniade contra lui Vlad Dracul 68
Campania din 1448 72

www.dacoromanica.ro

Pagina

Bătălia de pe Câmpul-Mierlei din 18-19 Octombrie 1448 76
Cele 2 expediții contra lui Giskra 32
Expediția contra Serbiei 83
Campania din 1454 85
Campania din 1456 87
Lupta navală de la Zalan-Kemeny 92
Asediul Belgradului 92
Lupta de la Belgrad, din 22 Iulie 1456 95
Moartea lui Ioan Huniade 97
Evoluția carierei militare și politice a lui Ioan Huniade 108
Organizarea și tactica de luptă în Evul Mediu 123
Fortificația și geniul 129
Arta militară pe timpul lui Huniade 131
Tactica de luptă italiană. Aventurieri și condotieri 133
Tactica italiană în secolele 14 și 15 135
Tactica de luptă a lui Ioan Huniade 139
Progresele realizate de Huniade în domeniul științei militare . . . 162
Progresele realizate în recrutare, organizare și instrucție 165
Politica lui Huniade față de principatele române 170
Politica lui Huniade față de Moldova 172
Politica lui Huniade față de Muntenia 192
Rolul românilor munteni și ardeleni în apărarea creștinătății și Ungariei, în luptele purtate de Ioan Huniade 208
Caracterizarea personalității lui Ioan Huniade . . . . . .

www.dacoromanica.ro

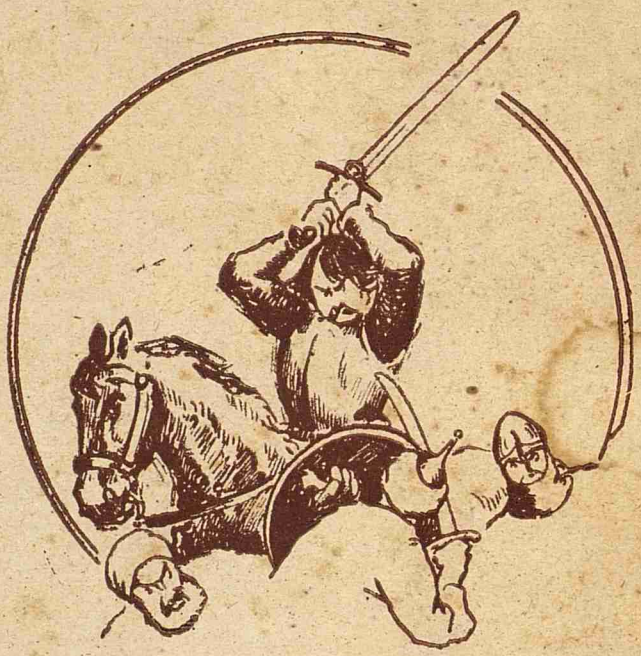

www.dacoromanica.ro